9 2 Eu 1

Inkom Utr. min
1999 -08- 03

Inkommen e-post till regeringens e-postlåda för allmänheten

INK. UTRIKESDEP.
DNR 203/009
1999 -08- 10 03
Avd. HP | Gr 1 | Mål 0

EC

orig

From: Casa Argentina en Jerusalem <caeits@casa-argentina.org>
Subject: A HERO WITHOUT A GRAVE
Date: Thu, 22 Jul 1999 11:18:10 -0300

August 4, 1999 - Commemorating Raoul Wallenberg's 87th birthday

A Hero Without a Grave

The Holocaust was an exceptional event in human history. Although humanity has been witness to more than one occasion of murderous acts and genocide, never has it been subjected to something resembling the Holocaust. A systematic, rational, industrial plan, with the objective to eliminate an entire people. Jewish culture, the cradle of Western civilization, was to have disappeared alongside the people who had embraced it for thousands of years. This program of extermination, so meticulously implemented, was carried out by one of the most cultured nations the world has ever known. Human history has never been witness to a similar tragedy.

But in the shadow of this exceptional historical event, exceptional individuals emerged. Challenging the whole machinery of Germany and its allies, they were prepared to risk their own lives in order to save the lives of Jews. The mere fact that a Gentile rendered his or her assistance to a Jew to escape death could have meant a similar destiny as that of the Jew. Nevertheless, individuals of different nationalities, of diverse social backgrounds, gave shelter, whether directly or indirectly, to Jews who were thus able to survive. The Righteous Gentile, as the non-Jew who was ready to risk his or her life in order to save the lives of Jews is known, is a unique phenomenon within a unique event in History. But they were only a few.

Had there been more of them perhaps we would not be mourning the death of six million Jews. But, thanks to these few, humanity has not completely lost its dignity. Thanks to them, we can still cling to the hope that evil can be overcome - if one only tries. And to have tried then, under the conditions of the Holocaust, required a level of courage and heroism which very few of us possess.

Among those exceptional individuals someone emerged who, in a way, became the exception of the exception: Raoul Wallenberg. A member of a well-known, wealthy Swedish family, Wallenberg had nothing awaiting him in the continental Europe of World War II. In the comfort of the Sweden of that time, Wallenberg decided, however, to accept a United States initiative and go, as a

MD

SVERIGES AMBASSAD
WIEN

1999-08-02 P 2 Eu II

214/001

Kopia LG
org JL

Ambassadör Jan Lundvik

Utrikesdepartementet

INK. UTRIKES. DEP.
D.Nr
1999 -08- 04
AVD. P GR. 2 MÅL Eu

EC

Remiss till
Susan Mesinai,
123 Bank Street
New York, N.Y. 10014
/USA/
ne vilka dossierer i Österrike som bör eftersökas.
Kp 99-09-09

Erhållandet från dr. Karner utryckes ev. vid senare tillfälle.

a.a.

Brev från dr Stefan Karner om Raoul Wallenberg

remisskr 26 A 1999-01-21
(2 bil.)

Broder,

Det framgår inte av vår dossier om Du fick kopia av ett brev som Martin Wilkens (f.n. på semester) för en månad sedan skickade till den person, dr Stefan Karner i Graz, som nämns i österrikiska UM:s, med ovan åberopade remiss översända, skrivelse om Raoul Wallenberg-dokumentation i Österrike. Jag skickar därför en kopia tillsammans med det svar som nu inkommit från dr Karner. Av hans brev framgår att han gärna skulle vilja ta del av vissa namnuppgifter, som skulle göra det möjligt att föra hans egna efterforskningar vidare.

Martin Wilkens torde få överta ärendet igen, då han om två veckor åter är i tjänst, men under tiden kan Du kanske ta ställning till på vilket sätt vi bör besvara förfrågan.

Med bästa hälsningar

Jan Olsson

cc: ambr Lage Olsson, UD-ESEK

MD

Adress
Postfach 18
A-1025 WIEN

Gatuadress
Obere Donaustrasse 49-51
1020 WIEN

Telefon
Nat. 01-217 53
Int. +43-1-217 53

Telefax
Nat. 01-217 53-370
Int. +43-1-217 53-370

Telex
(47) 11 47 20
svns a

SCHWEDISCHE BOTSCHAFT
WIEN

ARKIVEXEMPLAR

Dnr	Avd	Grupp	Mål
13/111	P	2	Eu

Wien, am 29. Juni 1999
Anlage

Herrn Prof. Stefan Karner
Leiter des Ludwig-Boltzmann-
Institutes für Kriegsfolgenforsch

Schörgelgasse 43
8010 G R A Z

Sehr geehrter Herr Prof. Karner,

Die Botschaft hat aus Presseberichten erfahren, dass Sie mit dem staatlichen russischen Militärarchiv einen Vertrag abgeschlossen haben, der Ihnen Einsicht in Archivmaterial über sowjetische Kriegsgefangenen-Transporte zwischen 1941 und 1955 gewährt.

Diese Angaben sind von besonderem Interesse für Schweden, da die schwedische Regierung seit mehr als 50 Jahren eine Antwort auf die Frage sucht, was mit dem schwedischen Diplomaten Raoul Wallenberg geschehen ist, welcher im Januar 1945 in Budapest von den einrückenden sowjetischen Besatzungsmächten gefangengenommen und nach Moskau gebracht wurde; seither hat man nichts mehr von ihm gehört.

Die sowjetische Regierung hatte angegeben, dass Wallenberg am 17. Juli 1947 in Gefangenschaft verstorben sei, aber die schwedische Regierung hat Berichte einer Reihe von Zeugen, die darauf hinweisen, dass Wallenberg noch viel später am Leben war.
Eine glaubwürdige Antwort auf offizielle Anfragen aus Schweden nach dem Schicksal Wallenbergs wurde von sowjetischer Seite nicht gegeben. Auch die jetzigen russischen Behörden konnten - trotz guten Willens und bedeutender Anstrengungen - keine Auskunft geben, was Raoul Wallenberg tatsächlich geschehen ist.

Postanschrift
Postfach 18
A-1025 Wien
Österreich

Adresse
Oberer Donaustrasse 49-51
1020 Wien

Telefon
Nat. 01 - 217 53
Int. +43-1 - 217 53

Telefax
Nat. 01 - 217 53
Int. + 43-1 - 217 53 - 370

Telex
Sign 1 47 20
svns a

Hylles av postexp
Avsänt med
sv kurir
utl kurir
luftpost
vanlig post
Avsänd datum (04)
Dep 0328 Bd Vbg 882276

ARKIVEXEMPLAR

SCHWEDISCHE BOTSCHAFT
WIEN

Dnr	Avd	Grupp	Mål
			2

Aus diesem Grund möchte ich Sie, Herr Professor Karner, höflich ersuchen, bei Durchsicht des russischen Archivmateriales den Fall Wallenberg im Auge zu behalten und die Botschaft zu informieren, wenn Sie auf irgendwelche Berichte stossen sollten, die dazu beitragen könnten, Klarheit über das Schicksal Raoul Wallenbergs zu bringen.

Ich erlaube mir, zu Ihrer Information anliegend zwei Publikationen über das Leben und Wirken Raoul Wallenbergs zu überreichen, und verbleibe,

mit vorzüglicher Hochachtung

Martin Wilkens
Gesandter
Chargé d'affaires a.i.

H:\MA-WILK\KARNERST.DOC

Postanschrift
Postfach 18
A-1025 Wien
Österreich

Adressfylles av postexp
Oberer Donaustrasse 49-51
1020 Wien
☐ sv kurir ☐ utl kurir

Telefon
Nat. 01 - 217 53
Int. + 43-1 - 217 53 - 370
☐ luftpost

Telefax
Nat. 01 - 217 53 - 370
Int. + 43-1 - 217 53 - 370
☐ vanlig post

Telex
Avsändn datum (047) 1
svhs a
Sign

Dep. 1308 BCB Vbg 882276

KARL-FRANZENS-UNIVERSITÄT GRAZ
A-8010 GRAZ, Universitätsstraße 15/F/II
Tel. (0316) 380 / Nst. 35 22 DW.

Institut für
Wirtschafts- und Sozialgeschichte
Ao. Univ.-Prof. Dr. Stefan Karner

An die
Schwedische Botschaft
z.H. Herrn Gesandten Martin WILKENS
Postfach 18
Obere Donaustraße 49-51
A-1025 Wien

INK. AMB. WIEN
D.Nr 15/172
1999 -07- 15
AVD P | GRUPP 2 | MÄL Eu

Graz, 12. Juli 1999

Ka/Li

Sehr geehrter Herr Gesandter!

Bezugnehmend auf Ihr Schreiben vom 29. Juni möchte ich Ihnen zunächst herzlich für die beigeschlossenen Unterlagen zu Raoul Wallenberg danken.
Seit ich 1990 Zugang zu den russischen Archiven bzw. einen Teil davon bekommen habe, habe ich auch stets an Wallenberg im Hinterkopf mitgedacht. Ich konnte in einer "Club 2"-Fernsehsendung auch einmal mit Frau Sonnenfeld darüber diskutieren. Ebenso war ich in ständigem Kontakt mit seinem Bruder von Dardel. Ein ständiger Mitarbeiter des Wallenberg-Komitees in Moskau ist auch mein Mitarbeiter im Rahmen meines Boltzmann-Instituts. Sie sehen, daß auch mir das Schicksal von Raoul Wallenberg sehr bewußt ist und ich alles daran setzen möchte, einer Aufklärung näher zu kommen.
Wie Sie selbst am besten wissen, liegt jedoch der Fall besonders kompliziert und wurde von verschiedenen Seiten her verschüttet. Mir wäre beispielsweise sehr konkret daran gelegen, die letzten, namentlich bekannten Personen (Codenamen und tatsächliche Namen) zu erhalten, mit denen Wallenberg sicher in Kontakt war. Dies bezieht sich vermutlich auf das Gefängnis Vladimir und auf das Gefängnis in Moskau. Einen davon haben von Dardel und ich gemeinsam gesucht. In meiner Datenbasis von rund 200.000 Personen aus russischer Gefangenschaft und aus russischen Gefängnissen, konnten wir ihn aber nicht finden. Mit anderen Worten: Über das mir übersandte Material hinausgehend, wäre ich, um in der Sache weiter zu kommen, daran interessiert, näheres Ihnen vielleicht vorliegendes Material aus der Zeit Wallenbergs von 1945-47 zu erhalten.

Fax (0316) 380 - 9535

Ich bin überzeugt davon, daß es eines Tages gelingen wird, auch das Schicksal des hochangesehenen Diplomaten zu klären.
Es ist selbstverständlich, daß ich Sie und Ihre Botschaft im Falle eines Fortschrittes in den Bemühungen unterrichten werde.

So verbleibe ich mit freundlichen Grüßen und
dem Ausdruck vorzüglicher Hochachtung

Ihr

Ao.Univ.-Prof. Dr. Stefan Karner

SVERIGES AMBASSAD
MOSKVA

Handl: Mats Foyer

1999-08-04

aa
P

EC

Avd.	Grupp	Mål
P	2	Eu 1

UTRIKESDEPARTEMENTET

För: EC (Lundvik)

Kopia: Amb Hans Magnusson, Riga

Raoul Wallenberg - svar från den ryska sidan på frågor från Susan Mesinai

(2 bil.)

Översänder i dagarna inkomna svar från den ryska sidan, FSB:s arkiv (bil. 1) och MID:s arkiv (bil. 2), på frågor som den oberoende experten Susan Mesinai ställt i juni i år (samt missiv från MID:s andra europeiska avdelning).

Svaren är under översättning till engelska av Susan Mesinais ryske tolk Andrej Allachverdov. Även översättningarna kommer, sedan de färdigställts, att insändas.

DAHL

MOSKVA 1999 "07" 2 "

ATT: Mats Foyer
AVS: MID
RE: Svar från FSB
fvb Susan Mesinai

МИНИСТЕРСТВО ИНОСТРАННЫХ ДЕЛ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

121200, г. Москва, Г-200,
Смоленская-Сенная площадь, дом 32/34
Телефон 244-16-06

26.07.99 № 5214/2ер

На № _____ от _____

СОВЕТНИКУ ПОСОЛЬСТВА ШВЕЦИИ В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Г-ну МАТСУ ФОЙЕРУ

INK. AMB. MOSKVA
D. 12:A/187
1999-07-28
AVD. R | GR. 18 | MÄL RU

Уважаемый Матс,

Направляем для передачи Г-же С.Месинай ответы ФСБ России на вопросы, поставленные ею в июне с.г.

Ответы на остальные вопросы будут направлены дополнительно.

Приложение: упомянутое, на 7 лл.

С уважением

НАЧАЛЬНИК ОТДЕЛА ФИНЛЯНДИИ И ШВЕЦИИ ВТОРОГО ЕВРОПЕЙСКОГО ДЕПАРТАМЕНТА

В.ТУЧНИН

Экз.№ 1

О Т В Е Т Ы

на комментарии к ответам ФСБ и МВД России
на вопросы С.Мессинай из ее предварительного
отчета в сентябре 1999 г.

1945-1947 гг.

1. К вопросу № 8

Поясняем, что личные документы и предметы, изъятые при аресте любого гражданина, в том числе и иностранца, как правило, приобщались к его следственному делу в качестве вещественных доказательств и оставались при деле. Не имеющие отношение, по мнению следствия, уничтожались по акту; ценности возвращались родственникам, а в случае судебного решения о конфискации - в доход государства.

При освобождении личные вещи и документы возвращались. Например, такой возврат имел место по освобождении Яна Спышьяка, Фердинанда Чатлоша, Геральда Феллера, Макса Майера и других.

Что касается документов умерших в тюрьме, то они должны были оставаться при следственном деле.

2. К вопросам №№ 11 и 12

Цитринблат по учетам сотрудников органов госбезопасности не значится.

Версию о «закрытии дел на ряд важных заключенных по факту смерти» со стороны врачей-экспертов Семеновского и Финаева можно оставить мнением независимого эксперта С.Месинай. Если предположить, что Семеновский и Финаев практиковали составление «липовых» заключений о смерти подследственных, разумеется ничто не мешало этим врачам и тому же Смольцову подготовить аналогичный акт и в отношении Р.Валленберга. Тем не менее, мы имеем другой документ, «рапорт Смольцова», критика которого и разбор текста проводились экспертами, историками и другими специалистами неоднократно.

Если согласиться с мнением С.Месинай о практике Семеновского и других врачей, то наличие «рапорта Смольцова» можно трактовать по-разному: «практики» Семеновского не существовало, если «практика» существовала, то к случаю с Р.Валленбергом она не была применена, так как шведский дипломат действительно умер от инфаркта во внутренней тюрьме и для администрации это явилось неожиданным. Можно строить и другие версии.

По изложенному в рапорте Смольцова указанию Абакумова «лично наблюдать Валленберга» также можно строить ряд версий и предположений: о важности заключенного, о решении его судьбы к этому моменту и т.д.

Данных о причастности Смольцова к делу И.Оггинса не имеется. Однако в книге П.Судоплатова «Спецоперации. Лубянка и Кремль 1930-1950 года» (стр.455) говорится о причастности к смерти И.Оггинса врача Майрановского. Медицинским делом, о котором в своем письме № 2773/А от 21 мая 1947 года упоминает Абакумов, не располагаем.

По действовавшим в то время инструкциям начальник санитарной части тюрьмы подчинялся непосредственно ее начальнику. Он наравне с начальником нес ответственность за санитарное состояние, организацию медико-санитарной службы в тюрьме и за проведение противоэпидемических мероприятий. В случае смерти заключенного по усмотрению следователя, давшего указание о вскрытии трупа, производил эту работу вместе с судебно-медицинским экспертом. Таким образом в его компетенцию входило определение состояния здоровья заключенных, их трудоспособности, режима и качества питания и т.д. Поэтому связь Смольцова с начальником тюрьмы Мироновым, следователями Леоновым, Шварцваном и др. вытекала из их служебных обязанностей.

Врачебная справка о состоянии здоровья Л.Окулицкого хранится в следственном деле на польского генерала (т.1, л.536).

Приложение № 3 к записке В.Молотова и И.Серова от 28 апреля 1956 года в ЦК КПСС являлось проектом или одним из вариантом заявления посла СССР в Швеции Министерству иностранных дел Швеции о судьбе Р.Валленберга, который в числе других документов из архивов Президента России и МИД РФ был передан в 1991-1992 годах шведской стороне. Так как по имеющимся документальным данным Р.Валленберг с марта 1947 года находился во внутренней тюрьме, поэтому, если брать во внимание рапорт Смольцова, то он действительно умер во время нахождения в тюрьме на Лубянке.

3. <u>К вопросу № 15</u>

Крематория на Лубянке никогда не существовало, а только небольшая печь для сжигания черновых бумаг и макулатуры. Эта легенда сродни т.н. «подвалам Лубянки».

В те годы, расстрелянные по решениям судебных и внесудебных органов, как правило, кремировались в Донском крематории в Москве. В книгах учетов кремированных эти лица не фиксировались, о чем докладывалось на заседаниях российско-шведской группы. В предписаниях Военной коллегии Верховного Суда о кремировании трупов расстрелянных указывалось только их количество.

4. К вопросу № 17

Шандль Карл, 1912 года рождения, уроженец г.Будапешта, 08.12.44 задержан органами контрразведки «Смерш» и доставлен в Москву 14.01.45. Содержался во внутренней и Лефортовской тюрьмах в качестве военнопленного.

В августе 1946 г. из ведения 3 Главного управления МГБ СССР (бывш. ГУКР «Смерш») он был передан во 2-е Главное управление МГБ СССР.

04.02.50 по окончании следствия был оформлен его арест по обвинению в шпионаже и по постановлению особого совещания при МГБ СССР от 01.07.50 он заключен в тюрьму сроком на 25 лет.

В августе 1950 г. этапирован во Владимирскую тюрьму.

В 1956 г. реабилитирован и осенью того же года передан венгерской стороне (сведения на Шанделя К. для информации Х.Магнуссона нами были направлены письмом в МИД РФ при № 10/А-628 от 02.03.99).

Записки начальника тюрьмы Ионова в отдел «А» МГБ и Следственную часть по особо важным делам о задержке рассмотрения дела Шанделя оправданы, т.к. первый - контролировал сроки ведения дел, а второй - вел следствие.

Обращение к Питовранову (2 Главное управление) связано с тем, что Шандль был передан в это подразделение (см.выше), а не в военную контрразведку (4 отдел 3ГУ). В указанное время В.Абакумов не являлся начальником военной контрразведки, а был уже министром госбезопасности.

Передача дел из одного подразделения в другое, смена следователей и другие указанные С.Мессинай факторы на их наличие в производстве никоим образом не влияли. В конкретном случае уголовных дел на Р.Валленберга и В.Лангфельдера не заводилось, а их личные дела военнопленных, по всей вероятности, как и другие документы, касающиеся этих лиц, были уничтожены.

В отношении номерных заключенных 20,21,23,27 и 29, содержащихся во Владимирской тюрьме, следует запросить ГУИН Минюста РФ.

5. К вопросу № 18

В материалах следственного дела на Шлюттера-Шлиттера-Шауэра Вальтера Альфредовича, 1900 г. рождения, протоколов допросов за 1945 г. не имеется.

В книге учета заключенных внутренней тюрьмы НКГБ о вызовах на допросы имеется запись, что 10 мая 1945 года он вызывался на допрос к сотруднику ГУКР «Смерш» НКО СССР Синицыну. Им оказался не Елисей Синицын (автор мемуаров), а Синицын Сергей Александрович, 1911 г. рождения, который являлся сотрудником 3-го отдела ГУКР «Смерш» (борьба с агентурой противника, забрасываемой в СССР). С 1946 г. - в 3 Главном управлении МГБ СССР - КГБ при СМ СССР.

В 1957 году уволен в запас Советской Армии. Дальнейшая судьба не установлена. По Центральному адресному бюро г.Москвы он не значится.

Елисей Синицын, автор мемуаров «Резидент свидетельствует» допрашивать Шауэра-Шлюттера не мог, так как в мае-июне 1945 года находился за границей (см.стр.246).

6. К вопросу № 19

Действительно, относительно известных лиц и «важных заключенных» НКВД, НКГБ, МГБ сообщало в инстанции (ЦК, Совмин, МИД). Что касается Р.Валленберга, то таких записок обнаружить не удалось, за исключением записей в журналах исходящих и входящих документов секретариатов МГБ и МИД. Нами установлено, что такого рода документ о Р.Валленберге В.Абакумов направлял 17 июля 1947 года В.Молотову.

7. К вопросу № 20

В переписке 4 отдела 3 Главного управления МГБ СССР по военнопленным за 1945-1947 гг. имеются только два официальных протокола допроса Ределя В. от 16.06.45 и 18.12.46. Его допрашивали сотрудники указанного отдела Сверчук и Копелянский, о чем шведская сторона ранее была проинформирована.

Вопросы о работе Гфрорнера и Ределя в «Абверштеле-Вена» в Будапеште и Бухаресте Рихтеру Г. не задавались. Также не задавались ему вопросы о пересечениях Валленберга с Гфрорнером в отношении операций по спасению еврейского населения. По свидетельству самого Гфрорнера он в мае 1944 г. был арестован гестапо. Р.Валленберг прибыл в Будапешт в июле 1944 года. Рихтер задержан органами «Смерш» в Бухаресте 7 сентября 1944 г.

В материалах следственного дела на О.Хатца протоколов допросов от 18,22 и 23 июля 1947 года нет, хотя он вызывался в эти дни на допрос Соловьевым. (Согласно журналу учета заключенных, вызываемых на допрос).

Бентивеньи Франц являлся начальником германской военной контрразведки («Абвер-3») с марта 1939 г. и только по июль 1943 г. Каких-либо данных о Валленберге в его протоколах допросов не имеется.

8. К вопросу № 21

Заключенный по фамилии Гуденко нам неизвестен. Для проверки по ГИЦ МВД РФ необходимы более полные биографические данные.

Ранее шведской стороне были переданы копии предписания начальника 4 отдела 3 Главного управления МГБ СССР Карташова начальнику внутренней тюрьмы Миронову от 14 октября 1947 г. об этапировании В.Ределя в Красногорский лагерь военнопленных и письма Миронова в адрес Карташова № 2575 от 16 октября 1947 г. о смерти Ределя во время его этапирования в лагерь.

9. К вопросу № 22

Вопрос к МВД РФ и Минюст РФ.

1952-1954 гг.

10. К вопросу № 1

На наш взгляд, такая позиция советских властей, безусловно, объяснялась решением не сообщать правду о Р.Валленберге, судьба которого к этому моменту, судя по всему, уже была решена. Информация, приводимая в «ноте Вышинского» (18.08.47) выглядела более-менее правдоподобной, так как шведская сторона к этому времени располагала лишь противоречивыми сведениями о гибели Р.Валленберга, в том числе и о гибели в Будапеште.

В 1952 и 1954 годах заместитель министра иностранных дел А.Громыко направлял в МГБ СССР и КГБ при СМ СССР письма о возможности изменения характера ответа шведам по вопросу о Р.Валленберге. Весьма примечательно, что в письме И.Серову от 13.10.54 он намерен был получить информацию для доклада в ЦК КПСС, поставив конкретные вопросы, в частности: «Когда и при каких обстоятельствах Валленберг скончался». Такая конкретная формулировка запроса в ведомство, где с 1945 г. находился Р.Валленберг, вполне может быть истолкована так, что Громыко знал об истинной печальной судьбе шведского дипломата. Со ссылкой на ответ министра госбезопасности С.Игнатьева от 03.03.52 Серов довел до сведения МИДа, что органы госбезопасности считают целесообразным придерживаться версии, изложенной в ноте А.Вышинского от 11.08.47, то есть о возможной гибели шведа во время боев за Будапешт в 1945 году.

Таким образом, в тот момент для руководителей ведомств, причастных к судьбе Р.Валленберга, эта версия считалась вполне «убедительной».

11. К вопросу № 2 - в Минюст РФ

12. К вопросу № 3

С делом Гфрорнера знакомились лично Г.Магнуссон и Б.Люрваль. В случае неясных вопросов относительно деятельности Гфрорнера «и операциям по спасению еврейского населения», С.Месинай может ознакомиться с его показаниями по данной проблеме.

13. К вопросу № 4

Термин «особо важный» заключенный, подследственный или осужденный употреблялся в докладах, сообщениях и в оперативно-следственной переписке в отношении лиц, занимавших важные посты, звания и вообще, если можно так

выразиться, «общественное звучание». Такой термин мог быть употребим к лицу, совершившему наиболее тяжкие преступления, с учетом его роли в этом.

Отнесение подследственных и осужденных к категории особо опасных (или важных) государственных преступников являлось прерогативой руководства наркомата (министерства), а также начальников следственных и оперативных подразделений.

14. К вопросу № 5

Осужденные Лойда, Гроссхайм-Криско, Хофштеттер и Хилле досрочно освобождены военной коллегией Верховного суда СССР все в мае 1953 года с формулировкой, что их «дальнейшее содержание в местах заключения не вызывается необходимостью». Эти граждане были переданы властям ГДР, а Гофштеттер - в Швейцарию в г.Берлине.

Осужденные Пелконен и Хубер досрочно освобождены на основании указов Президиума Верховного Совета СССР от 23 июля и 28 сентября 1955 года и возвращены на родину.

Причинами «досрочных освобождений» могли быть: примерное поведение и состояние здоровья заключенных, амнистии, международные договоренности, например, переговоры К.Аденауэра и Н.Хрущева в 1955 году, и другие.

15. К вопросу № 6

Вызовы военнопленных из лагерей и заключенных из мест лишения свободы обуславливались интересами оперативно-следственной работы. Например, при получении компрометирующих материалов во враждебной деятельности против СССР (Лойда), при рассмотрении жалоб-заявлений о пересмотре дела (Беккерле, Коноэ).

Данные по распоряжению какого органа вызывались лица отражены в учетных делах на бывших военнопленных, с которыми С.Месинай знакомилась в марте 1998 года.

Можно предположить, что Карташов вызывал на допрос 22 июля 1947 года только тех «свидетелей», которые по оперативным или другим соображением представляли для него интерес, а также находились в Москве. Хилле содержался в Красногорском лагере с мая 1946 года, а Лойда с июня 1945 - в Красногорском лагере, Дарницком под Киевом, а затем - под Одессой. Зафиксировано, что в Лефортово его вызывали в январе 1948 года.

В журналах учета заключенных внутренней и Лефортовской тюрем записей о вызове на допрос Лойды Г. и Хилле П. Карташовым или другим сотрудником в октябре 1947 г. не зафиксировано. К сведению, в это время Г.Лойда находился в лагере под Одессой.

Справки о вызывах на допросы лиц, которые могли бы соприкасаться с Р.Валленбергом, ранее переданы шведской стороне.

16. К вопросу № 7

Вопрос к МВД и Минюсту РФ

1955-1956 гг.

17. К вопросу № 1

Вопрос к МВД и Минюсту РФ

18. К вопросу № 2

Уточняем, что Коноэ Фумитака содержался во внутренней (28.04 - 01.05.46), в Лефортовской (01.05.46 - 21.02.51), Бутырской (21.02.51 - 14.02.53) тюрьмах. В феврале 1952 г. этапирован в Александровскую тюрьму МГБ СССР.

Р.Валленберг с 6 февраля по 29 мая 1945 г. содержался во внутренней тюрьме, с 29 мая 1945 г. по 1 марта 1947 г. - в Лефортовской тюрьме, с 1 марта 1947 г. - вновь во внутренней тюрьме.

Установлено по сохранившимся журналам учета заключенных, а также по показаниям военнопленных и дипломатических работников, находившимся в плену или заключении в СССР, что он с 6 февраля по 6 марта 1945 г. пребывал в 121, а затем в 123 камере внутренней тюрьмы совместно с Шауэром и Рихтером. На основании тех же материалов можно утверждать, что с 29 мая 1945 г. по 26 февраля 1947 г. он находился в 203 камере Лефортовской тюрьмы вместе с В.Ределем.

К сожалению книги регистрации и другие материалы о перемещении заключенных из одной камеры в другую (за 1945-1953 гг.) были уничтожены в 50-60-е годы (см. Наш № 10/А-4772 от 11.12.98).

№ 10/А- 2366

«___» июля 1999 г.

TIL: Mats Foyer
AVS: Tuchnin/MID
RE: svar på frågor
ställda av S. Mesinai i
juni, från MID's
historiska dokument-
avdelning.

MOSKVA 1999-08-04

MOSKVA 1999-08-04

МИНИСТЕРСТВО ИНОСТРАННЫХ ДЕЛ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

121200, г. Москва, Г-200,
Смоленская-Сенная площадь, дом 32/34
Телефон 244-16-06

02.08.99 № 5429/2дг-нс

На № _____ от _____

СОВЕТНИКУ ПОСОЛЬСТВА
ШВЕЦИИ В РОССИЙСКОЙ
ФЕДЕРАЦИИ

Г-ну МАТСУ ФОЙЕРУ

INK. AMB. MOSKVA
D. 12:8/44
1999-08-04
AVD. R | GR. 18 | MAL RW

Уважаемый Матс,

Направляем для передачи Г-же С.Месинай ответы Историко-документального департамента МИД России на вопросы, поставленные ею в июне с.г.

Ответы на остальные вопросы будут направлены дополнительно.

Приложение: упомянутое, на 2 лл.

НАЧАЛЬНИК ОТДЕЛА
ФИНЛЯНДИИ И ШВЕЦИИ
ВТОРОГО ЕВРОПЕЙСКОГО
ДЕПАРТАМЕНТА

В.ТУЧНИН

ОТВЕТЫ ИДД МИД

на вопросы, поставленные шведской стороной по делу Р.Валленберга

Стр.5, п.15 1. Правительство Венгрии разорвало 23 июня 1941 г. дипломатические отношения с СССР. Интересы СССР в Венгрии представляло правительство Швеции, которое оказывало содействие при эвакуации советского персонала из Венгрии. После сентября 1941 г. какой-либо информации из Венгрии от шведской стороны НКИД СССР не получал. Дипломатические отношения с Венгрией восстановлены 25 сентября 1945 г.

Стр.5, п. 16 2. Сведений о компании "Мелланевропейска АБ" и одном из ее руководителей Р.Валленберге ни в Архиве внешней политики Российской Федерации, ни в Архиве бывшего Наркомата внешней торговли не обнаружено.

На запрос Историко-документального департамента МИД Заместитель начальника Историко-внешнеэкономического отдела Управления делами Министерства торговли Российской Федерации В.В.Васильев в письме от 8 июня 1999 г. ответил: "В документах Торгового представительства СССР в Швеции, хранящихся в историко-внешнеэкономическом отделе УД Минторга Российской Федерации, сведений о деятельности шведского дипломата Рауля Валленберга не имеется".

Стр. 5, п. 19 3. Записи бесед советника посольства СССР в Турции П.Д.Ерзина с финским дипломатом Оке Фрея в 1955-1956 гг. переданы шведской стороне. Два года назад он умер.

Борис Федорович Подцероб (1910-1983 гг.), видный советский дипломат, зам.министра в 1952-1953 гг., посол в Турции в 1954-1957 гг., посол в Австрии в 1965-1971 гг., занимал руководящие посты в Центральном аппарате МИД. В Архиве внешней политики имеется много документов, подписанных или завизированных им. Однако документов, связанных с Р.Валленбергом, в его материалах нет.

Стр. 15, п. 5 4. Проект записки В.М.Молотова и И.А.Серова в ЦК КПСС от 28 апреля 1956 г. был передан шведской стороне. Сам текст записки свидетельствует, на наш взгляд, о том, что авторы знали о смерти Валленберга и искали форму передачи этого сообщения, печального для шведской стороны.

Стр. 32 5. Упомянутый документ МИД от 17 июля 1946 г. (№ 1142/5 ЕО) был направлен заместителем министра иностранных дел А.С.Лозовским заместителю министра внутренних дел В.В.Чернышеву. В нем содержалась просьба "сообщить нам, располагаете ли Вы какими-либо сведениями о Рауле Валленберге и его шофере".

В этом письме, к сожалению, имеется опечатка, как и в аналогичном письме члена коллегии НКИД К.В.Новикова от 20 марта 1946 г. в адрес начальника управления контрразведки "СМЕРШ" В.К.Абакумова, что Р.Валленберга видели в г.Пешт 17 января 1946 г., а на самом деле это было 17 января 1945 г.

Все упомянутые документы уже переданы шведской стороне.

SVERIGES AMBASSAD
RIGA

1999-08-06

Handläggare: H Magnusson

aa
R

UTRIKESDEPARTEMENTET

EC

Avd.	Grupp	Mål
P	2	Eu'

Re **Raoul Wallenberg**

Till: EC(Amb Jan Lundvik)
Kopia: Amb Moskva(M Foyer)

Bifogat översänds ett utkast till brev till V V Tuchnin vid MID:s andra europeiska avdelning. Innan det översätts(?) vore jag tacksam för ev. kommentarer. Om inga sådana finns kan det överlämnas till adressaten snarast.

MAGNUSSON

MD

XCJ1

EMBASSY OF SWEDEN
RIGA

August 9, 1999

Mr V V Tuchnin
Co-chairman of the Russian-Swedish working group on Raoul Wallenberg
Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation/MOSCOW

Dear Mr Tuchnin,

With reference to the contacts between the Swedish Embassy in Moscow and you in Mid-July concerning possible meetings about the Raoul Wallenberg investigation in early August, I would like to express the hope that such meetings can be arranged in September or the first half of October. Time is passing quickly and there are a number of outstanding questions that have to be settled this autumn. As you may recall we had an agreement or at least a common objective to try to conclude the investigative work towards the end of the year, leaving next year for writing and publishing reports. However, in order to maintain this deadline, we have to work hard. Even so, there will of course any way be matters that will have to be left to some sort of follow-up to the working group. The most important matters would however have to be settled by us, otherwise the results of our work would be strongly criticized almost automatically.

I will try to outline what I think we could discuss next time we meet, and I hope that Mr Vinogradov and Mr Nikishkin, as well as Mr Ziborov could also participate(it does not have to be a formal working group meeting, but yet another of the informal discussions we have had at several occasions.).

First admittedly long lists of questions have been handed over to you. We have full understanding that they require considerable time to be answered. I have in mind:
- My own revised list of questions that was discussed already at our meeting on February 22, 1999, sent to you from the Swedish Embassy on May 21. One of the questions referred to possible material in the archive of MID relating to Mr Podtserob, who used to

Address
Telephone
Telefax
Telex

be chief of Mr Molotov's secretariat. I would like to talk to the head of your archive about this. Furthermore it would be worthwile to go through, a last time, all the MID archive files up to 1961 relating to Raoul Wallenberg, which I have already seen on more than one occasion.
- The letter of Ms Mesinai dated March 22 but also forwarded to you on May 21 on proposed work on prisoner files and related documents;
- Ms Mesinai's comments to replies from FSB and MVD on questions forwarded already in September 1998. I thank you for the replies recently received to these comments. It would be useful to be able to discuss some of them.
- Within shortly you will receive a new request concerning the so-called trophy files. I believe it would be useful to have a first discussion about this, when you have had time to read it and discuss it among yourselves.

In particular Ms Mesinai will have a lot of work to do during the next months. I hope all necessary support will be given from the Russian side to conclude this, in the spirit of assurances given in bilateral high-level meetings. In this context I would like to recall our proposal that she could stay in permanent contact with a so-called "counterpart" from FSB. That way many upcoming questions could be settled more easily and quickly and there would not be any need for long lists of written questions. This we mainly see as a practical proposal designed to simplify work for both sides.

I would also like to discuss access to some of the psychiatric and medical institutions under the Ministry of Health. We have difficulties to get any clear response from this ministry and your help might be useful.

Furthermore, Ambassador Lundvik has recently received interesting information from Hungarian sources, among other things about interrogations by Soviet officials in 1945 of Hungarian Resistance members who had some contact with Raoul Wallenberg. It appears that they were repeatedly questioned about their knowledge of papers given to Raoul Wallenberg from Polish refugees concerning the Katyn tragedy, papers that were put into the vault of the Hungarian National Bank but which the Soviet forces got hold of. This material is only in Hungarian and Swedish but we would be prepared to present it to you.

In addition, I would like to follow up contacts I have earlier had with the head of the Presidential Archive as well as the GARF.

This is particularly important now, when we are coming to the concluding stage of our investigation. I am convinced that Mr Volkogonov, Mr Pichoya and others did their very best when they conducted repeated searches in the Presidential Archive and in the State Russian archive. I would feel more at ease, though if I could have one more opportunity to discuss for example if there are any chances that material of interest might appear in files that are not directly related to Raoul Wallenberg or if there are any new ideas concerning this case. After all, a few years have passed since the last contact took place. In the GARF, it would be useful to have a discussion about the Trophy request, but I also have some specific questions.

In this context I thought it interesting to enclose an excerpt from an interview with Mr Valery Boldin on documents found in Stalin's safe.

I hope this letter clarifies how I view the situation and what I would like to bring up in Moscow. The date for a visit could be agreed through the Swedish Embassy.

Finally, let me express my thanks for everything that you and the other Russian members of the Working group have already done in order to help our invesigation.

Yours sincerely

Hans Magnusson

Anatoly Gorbunov called from Memorial. He said that in the latest edition of the "Sovershenno Sekretno" he found an interview of Valeri Boldin, former Gorbachev's aide. Here are some quotations from the interview.

Stalin was not yet buried when Khrushchev, Malenkov, Beria and Molotov rushed to the study of the leader and opened his personal safe. [...]
There were files on many of the party leaders, including Beria. [...] What is the most important, reports of the agents among the top leaders of fvarious countries, *shorthand protocols of interrogations, of Wallenberg in particular* [...] Shuyski told me that there were Abakumov's letters witten by him personally to Stalin on various questions of intelligence, agents, uncluding those kept by us. One read something like this: "Comrade Stalin, we have completed our work with the subject... (there was the number following and in the brackets the name "Muller"), kept in a Urals special site. At present we get all the data that we are interested in, of which you have been informed. Now the question is whether to keep detaining the person at special sites or in connection with the completion of the topics that are of interest to us and because of the danger of the leakage of information on this person to finally *close the question*. I need your instructions.

SVERIGES AMBASSAD
RIGA

1999-08-09

Handläggare: H Magnusson

Delgivning från
kryptoexpeditionen.
enl. adressering/sam
UMK
BMK

UTRIKESDEPARTEMENTET

EC

Avd.	Grupp	Mål
P	2	Eu

Re **Raoul Wallenberg**

Till: EC(Amb Jan Lundvik)
Kopia: Amb Moskva(M Foyer)

Bifogat översänds ett reviderat utkast till brev till V V Tuchnin vid MID:s andra europeiska avdelning. Kommentarer är fortfarande välkomna. För tids vinnande kanske brevet, efter er accept, kan överlämnas i sin engelska version och ev. översättning översändas senare?

MAGNUSSON

PS. Glöm ej underbilagan till brevet (intervjun med Boldin) DS.

EMBASSY OF SWEDEN
RIGA

August 9, 1999

Mr V V Tuchnin
Co-chairman of the Russian-Swedish working group on Raoul Wallenberg
Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation/MOSCOW

Dear Mr Tuchnin,

With reference to the contacts between the Swedish Embassy in Moscow and you in Mid-July concerning possible meetings about the Raoul Wallenberg investigation in early August, I would like to express the hope that such meetings can be arranged in September or the first half of October. Time is passing quickly and there are a number of outstanding questions that have to be settled this autumn. It would also be of mutual benefit to discuss the work plan for remaining issues. As you may recall we had an agreement or at least a common objective to try to conclude the investigative work towards the end of the year, leaving next year for writing and publishing reports. However, in order to maintain this deadline, we have to work hard. Even so, there will of course any way be matters that will have to be left to some sort of follow-up to the working group. The most important matters would however have to be settled by us, otherwise the results of our work would be strongly criticized almost automatically.

I will try to outline what I think we could discuss next time we meet, and I hope that Mr Vinogradov and Mr Nikishkin, as well as Mr Ziborov could also participate(it does not have to be a formal working group meeting, but yet another of the informal discussions we have had at several occasions.).

First, admittedly long lists of questions have been handed over to you. We have full understanding that they require considerable time to be answered and I thank you for the interesting replies to some questions we received recently. If we have a meeting we could discuss some of the questions as well as some of your replies. I have in mind:

Address
A Pumpura iela 8
Telephone
+371 782 80 32
Telefax
+371 782 80 31
Telex
(64) 181114 svnsk lv

- My own revised list of questions that was discussed already at our meeting on February 22, 1999, sent to you from the Swedish Embassy on May 21. I take note of the replies concerning Ambassador Podtserob and other questions. I would like to talk to the head of your archive(IDD/MID) about this. Furthermore it would be worthwile to go through, a last time, all the MID archive files up to 1961 relating to Raoul Wallenberg, which I have already seen on more than one occasion. I hope this request does not meet any objections.
- The letter of Ms Mesinai dated March 22 but also forwarded to you on May 21 on proposed work on prisoner files and related documents;
- Ms Mesinai's comments to replies from FSB and MVD on questions forwarded already in September 1998. Replies have now been given to a number of these. More replies will come. In some cases is stated that the question should be addressed to GUIN of the Ministry of Justice. Should this be understood so that the Swedish side should repeat the question to the Ministry of Justice? As we have a joint working group including several ministries, would it not be more practical that the Ministry of Justice was also included, so that the questions that are in its field of competence could be delegated directly to that ministry, thus avoiding the need to set up new letters?
- Within shortly you will receive a new request concerning the so-called trophy files. I believe it would be useful to have a first discussion about this, when you have had time to read it and discuss it among yourselves.

In particular Ms Mesinai will have a lot of work to do during the next months. I hope all necessary support will be given from the Russian side to conclude this, in the spirit of assurances given in bilateral high-level meetings. In this context I would like to recall our proposal that she could stay in permanent contact with a so-called "counterpart" from FSB. That way many upcoming questions could be settled more easily and quickly and there would not be any need for long lists of written questions. This we mainly see as a practical proposal designed to simplify work for both sides.

I would also like to discuss access to some of the psychiatric and medical institutions under the Ministry of Health. We have difficulties to get any clear response from this ministry and your help might be useful.

Dr Makinen and Mr Kaplan are this week undertaking important work concerning the analysis of the Vladimir prison registry cards. I sincerely hope they will be allowed to continue and conclude this work in a manner that corresponds to the high scientific ambitions and necessary work procedures that have been set up.

Furthermore, Ambassador Lundvik has recently received interesting information from Hungarian sources, among other things about interrogations by Soviet officials in 1945 of Hungarian Resistance members who had some contact with Raoul Wallenberg. It appears that they were repeatedly questioned about their knowledge of papers given to Raoul Wallenberg from Polish refugees concerning the Katyn tragedy, papers that were put into the vault of the Hungarian National Bank but which the Soviet forces got hold of. This material is only in Hungarian and Swedish but we would be prepared to present it to you.

In addition, I would like to follow up contacts I have earlier had with the head of the Presidential Archive as well as the GARF.
This is particularly important now, when we are coming to the concluding stage of our investigation. I am convinced that Mr Volkogonov, Mr Pichoya and others did their very best when they conducted repeated searches in the Presidential Archive and in the State Russian archive. I would feel more at ease, though if I could have one more opportunity to discuss for example if there are any chances that material of interest might appear in files that are not directly related to Raoul Wallenberg or if there are any new ideas concerning this case. After all, a few years have passed since the last contact took place. In the GARF, it would be useful to have a discussion about the Trophy request, but I also have some specific questions. If you so prefer, we, the co-chairmen, could have such meetings jointly.

In this context I thought it interesting to enclose an excerpt from an interview with Mr Valery Boldin on documents found in Stalin's safe.

I hope this letter clarifies how I view the situation and what I would like to bring up in Moscow. The date for a visit could be agreed through the Swedish Embassy.

Finally, let me express my thanks for everything that you and the other Russian members of the Working group have already done in order to help our investigation. It has truly been a very large effort.

Yours Sincerely

Hans Ingvar

SUSANNE BERGER
INK. UTRIKESDEPARTEMENTET
D.Nr. 221/08-006-09
1999 -09- 30
AVD 9 GR 2 MA Eu 1

a.a. /K

To: Lage Olson
UD, EI/ESEK

Ex till: Fredrik Höngren, UD-P-L
ekp. 99-09-09
/Ko

From: S. Berger
1703 237 0946
4793 Williamsburg Blvd
Arlington, VA 22207 USA

Date: September 8, 99

Pages: Cover + 2

Dear Mr. Olson,

enclosed the invoice in question.
My letter included, as always, original telephone receipts. Thank you for checking into this matter.

Best regards,
Susanne

MP

1

Susanne Berger
4793 Williamsburg Blvd
Arlington, VA 22207
1 703 237 0946 Tel/Fax

Lage Olson
UD, EI/ESEK
Stockholm

July 19, 1999

Dear Mr. Olson,

enclosed please find itimized list of hours worked in the time of June 30 - July 18, 1999.
Total Amount: $258.75.

In addition, please find receipts for telephone expenses for the time of June 10-July 2, 1999. All expenses were incurred in dicussions with Susan Mesinai and Hans Magnusson re witness testimonies or the revision of the proposal for captured records ['Trophy']; and in obtaining information re witnesses from abroad, such as Germany and Spain.
Total Amount: $142.73

Grand Total: $401.48

Sincerely,

Susanne Berger

Attention: Lage Olson,
EI / ESEK

2

INVOICE

DATE	TIME	SUBJECT	HOURS
June 30	2:30-3:00pm	Letter to Susan Mesinai re General F. Schoerner	1/2
July 4	10:30-11:00am	Letter to Hans Magnusson re 'Trophy' proposal	1/2
July 4	12:30- 1:30pm	Letter to SM re British records, i.e. Beckerle, Clodius, etc.	1
July 11	8:30-12:30am	'Trophy' revision, letter to HM; telephone discussion with SM re Hollosy, 'Trophy'.	4
July 15	6:30-7:30am	Letter to SM; fax Hollosy material information re Gfrorener, etc.	1
July 15	3:15-3:45pm 4:00-5:00pm	Translation of documents re Grossheim K. for SM	1/2 1
July 16	4:00-5:00pm	Telephone discussion with SM re Hollosy, Benedek, Working Group Schedule, etc.	1
July 18	9:30-10:30am	Letter to SM re Serov, Ignatiev, witnesses	1
July 18	4:00-5:00pm	Telephone discussion with SM re witness testimonies, organizational matters re pending Working Group schedule, etc.	1
		Total Hours:	11 1/2

11 1/2 Hours @ $22.50 = $258.75

Telephone expenses = $142.73

Grand Total: $401.48

Attention: Lage Olsson, EI-ESEK

REGERINGSKANSLIET

ARKIVEXEMPLAR

Dnr	Avd	Grupp	Mål
1999-08-09 221/001	P	2	Eu'

Ambassadrådet Jan Nyberg
Warszawa

Utrikesdepartementet

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

Raoul Wallenberg och de polska flyktingarna i Ungern

3 bil

Broder,

I anslutning till vårt telefonsamtal översänder jag härmed den av den ungerska RW-forskaren Mária Ember skrivna artikeln om RW och de polska flyktingarna i Ungern i såväl översättning till svenska som i ungersk originalversion samt därjämte till svenska översatta utdrag ur en bok om den ungerske motståndsmannen Zoltán Mikó och RW. Den i boken presenterade teorin är att både Mikó och RW likviderades av ryssarna därför att de var i besittning av dokumentation om Katyn-massakern. Härom har jag talat med Per Anger, som menar att det arkiv RW skulle ha gömt i ett bankvalv inte var legationens utan måste ha varit RW:s eget, och vad som fanns i det hade man ingen aning om på legationen. Vi har hittills inte betraktat denna teori som särskilt trovärdig, men den kan å andra sidan inte helt uteslutas. Min fråga är nu om man i sakkunniga polska historikerkretsar har några synpunkter att bidra med? Vad slags dokumentation om Katyn skulle det kunna tänkas att RW fått tag i?

Embers artikel tyder på att det fanns vissa kontakter via Kálmán Lauer mellan den polska exilregeringens legation i Stockholm (den i texten omnämnde Pilch var legationsråd där) och RW, något som enligt Per Anger var okänt för honom. Många av de polska flyktingarna i Ungern var judar och kan därigenom ha kommit i kontakt med RW. I vilket fall som helst vore det intressant att även i detta sammanhang erfara om det finns någon information att hämta i Polen. Jag hade ett längre samtal i saken med polske ambassadören i Budapest Grzegorz Lubczyk, som nämnde att det i slutet av augusti blir ett stort polsk-ungerskt möte i Balatonboglár, där det under kriget fanns ett polskt gymnnasium, med deltagande av båda ländernas utrikesministrar. Under hösten skall också en större bok om de polska flyktingarna i Ungern utkomma i Polen.

MV

Postadress 103 39 STOCKHOLM
Ifylles av postexp. Kvittas med
Telefon 08 - 405 10 00
E-post: ud@foreign.ministry.se
X.400: S=UD; O=Foreign; P=Ministry; A=SIL; C=SE
Besöksadress Fredsgatan 6
Telefax 08 - 723 11 76
Telex 105 90 MINFOR S

☒ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☐ vanlig post

Avsändn datum 990809 Sign

Dep U 328 BCB Vbg 882276

Och vad gjorde Elsa Bernadotte i hos polackerna i Balatonboglár 1943? Svaret på den sistnämnda frågan är sannolikt lättare att finna här i Stockholm, och jag skall göra så gott jag kan.
RW-arbetsgruppen avser slutföra sitt forskningsarbete vid årsskiftet, och jag har med dessa rader velat orientera Dig om de senaste "polska spåren" i ärendet för den händelse ytterligare uppgifter skulle stå att få i Polen.

Tacks

Jan Lundvik

(Översättning av artikel i den ungerska tidskriften
Barátság - Vänskap nr 2/1999)

Mária Ember

De polska flyktingarna och Wallenberg

Denna historia börjar i september 1939, då flyktingar anlände massvis till Ungern från det förrådda, överfallna och delade Polen. Det var hela enheter ur den krossade polska armén och med dem och jämte dem civila. Om deras placering här och om hjälpen att transportera dem vidare (framför allt till fransk mark) finns det en del litteratur, om än också på ungerska relativt litet med källvärde.

När antalet civila flyktingar började öka lavinartat - skrev historikern Gyula Juhász i sin studie "Ungerns Polenpolitik under andra världskriget" - hänförde regeringen omsorgen om dem till inrikesministeriets ansvarsområde. Inrikesminister Ferenc Keresztes-Fischer gav uppdraget till den nionde (sociala) enheten, vars chef avdelningsrådet József Antall med fullmakt av premiärminister Pál Teleki fram till den tyska ockupationen ansvarade för de polska flyktingfrågorna som regeringskommissionär. Ur flyktingarnas led bildades De polska flyktingarnas i Ungern medborgerliga exekutivkommitté (i fortsättningen Polska medborgarkommittén), och denna delegerade representanter till inrikesministeriets nionde enhet, där de ledde den polska sektionen. Genom förmedling av schweiziska banker överförde den polska exilregeringen betydande summor till den ungerska nationalbanken, men generellt kan man också säga att de polska flyktingarnas öde fick stor internationell uppmärksamhet, framför allt i Schweiz och Sverige, där insamlingar till dem inleddes. När den svenske kungens brorsdotter, hertiginnan Elsa Bernadotte besökte Ungern 1943 uppsökte hon även det polska gymnasiet i Balatonboglár.

Raoul Wallenberg anlände den 9 juli 1944 till Budapest som svensk legationssekreterare. Såsom det idag är uppenbart: hans affärskompanjon och vän dr Kálmán Lauer förmedlade - i brev befordade med diplomatisk kurirpost - instruktioner på uppdrag av det svenska utrikesdepartementet. På förfrågan/önskemål från UD försökte Wallenberg hjälpa även de polska flyktingarna i Ungern.

Bland de Lauer-handlingar som nyligen kommit i dagen i Schweiz finns bl a en - tyvärr odaterad - "Notis för herr Wallenberg", vari otvivelaktigt den anonyme skribenten delvis på svenska, delvis på tyska noterat direktiv från utrikesdepartementet. Det här relevanta avsnittet lyder: "Vår vän Pilch (*oklart vem detta täcknamn avser)*, åt vilken vi redan skickat hjälppaket utomlands, skulle behöva ca en million pengö. Dessa pengar skall fördelas bland hans landsmän där (dvs i Ungern). Fördelningen verkställes av en av herr P:s förtrogna. Det är inte fråga om någon politisk aktion utan om att dessa flyktingar sedan Polens fall fått bidrag av ungerska regeringen. Dessa bidrag har stoppats av den nya ungerska regeringen (den tyska ockupationsregeringen Sztójay - M.E.). Människorna är medellösa. Undersök om det går att få fram en million pengö genom dr. Georg. Pengöutbetalningen är möjlig i svenska kronor. Du behöver inte göra annat än att hjälpa P. att skaffa fram pengarna. Men se upp! Nämn inte för dr

Georg vilket syfte pengarna skall tjäna. Vi orienterar svenska regeringen före transaktionens avslutning." Wallenbergs svar känner vi tyvärr inte till.

Fyra polska politikers öde

I ett brev från dr Kálmán Lauer den 21 augusti finns det en senare hänvisning till polackerna: "Förhör dig hos dr Soós i utrikesministeriet (*verksam i den ungerska motståndsrörelsen MFM)* om följande fyra herrar: Henryk Slawik, Andrzej Pysz, Kazimierz Gargal, Stanislaw Meysner."
Av vår bristfälliga dokumentation framgår tyvärr inte vad Wallenberg svarade från Budapest.
Den socialdemokratiske journalisten Henryk Slawik var Polska medborgarkommittns ordförande, representant för välfärdsministern i den polska exilregeringen i London. De tyska ockupanterna lockade honom i en fälla, och han avrättades i Mauthausen hösten 1944. Andrzej Pysz (Pyz) var viceordförande i Polska medborgarkommittén och togs likaledes av daga i Mauthausen. Professor Kazimierz Gargal (Gurgul) mördades också. Stanislaw Meysner - namnet förekommer inte i denna form i den dokumentation som står till vårt förfogande. Kanske rör det sig om Adam Meissner, "finansminister" för de polska flyktingarna i Ungern, representant för finansministern i den polska exilregeringen i London, som lyckligtvis undgick arrestering. Enligt sin officiella titel var han biträdande chef för polska Röda korsets kontor i Ungern.

Fallet Fietowicz

Följande avsnitt i ett den 28 oktober daterat (svars)brev från Wallenberg pekar likaledes på det polska flyktingärendet och på ett försök att förse dem med svenska skyddsbrev: "Fallet Eduard Fietowicz. Återkommande till Ert ärade brev den 28 augusti i ovannämnda ärende får jag meddela att det tyvärr inte varit möjligt för mig att ta reda på hans adress, och jag har därför inte kunnat tillställa honom ansökningsformulär."
Det är ett historiskt faktum att Fietowicz var ett av de tyska ockupanternas första offer i Ungern. "Söndagen den 19 mars halv åtta på morgonen stod han i sin bostad på Andrássy út, resfärdig i vinterrock, och var just på väg mot klädhängaren för att ta sin hatt, då Gestapos mannar bröt sig igenom dörren. Så som han stod släpades han ut ur bostaden utan att ens få ta ner hatten från hängaren..." - skriver Sándor Millok om honom i sin bok. Millok sammanträffade med den polske ledaren i tysk fångenskap och beskriver Fietowicz som "det illegala polska sändebudet" och som chef för "polackernas hemliga spionverksamhet i Ungern". Bakom namnet dolde sig den polske bondepolitikern, ingenjören och f d diplomaten Edmund Fietz (Fietowicz var ett täcknamn, men han använde också namnet Fijalkowski), som efter att ha flytt till Ungern blev chef för den s k "W-centralen" för samordning av militära och politiska frågor samt medlem av Polska medborgarkommittén. Exilregeringen i London utnämnde honom 1943 till befullmäktigad representant i Ungern (dvs till illegalt polskt sändebud). Med London höll han kontakt via Istanbul. Enligt vissa källor dog han i Budapest efter tortyr i Gestapos fängelse, enligt andra avrättades han i koncentrationslägret i Mauthausen. Sándor Millok skriver också detta om honom: "Fietowicz var en hårdför man. Han visste vilket öde som väntade honom."
Med allt detta har vi bara velat belysa den mångfald av till synes allt olösligare problem, vilka aktualiseras av de "Wallenbergpapper" som dykt upp under de senaste årtiondena.

Ember Mária

A lengyel menekültek és Wallenberg

Ez a történet 1939 szeptemberében kezdődik, amikor az elárult, lerohant, felosztott Lengyelországból tömegesen érkeztek Magyarországra a menekültek, a szétvert lengyel hadsereg egész alakulatai és velük, mellettük a civilek. Itteni elhelyezésüknek, tovább segítésüknek (mindenek előtt francia földre) irodalma van, ha magyar nyelven viszonylag kevés is a forrásértékű mű.

„Amikor a polgári menekültek száma rohamosan növekedni kezdett – írta „*Magyarország lengyel politikája a második világháború alatt*" című tanulmányában[1] *Juhász* Gyula történész –, a kormány a róluk való gondoskodást a Belügyminisztérium hatáskörébe utalta. *Keresztes-Fischer* Ferenc belügyminiszter e feladatot a IX. (szociális) osztályra bízta, amelynek helyettes vezetője, majd vezetője, *dr. Antall* József miniszteri osztálytanácsos, a *Teleki* Pál miniszterelnöktől kapott megbízás alapján, Magyarország német megszállásáig a lengyel menekültügyet kormánymegbízottként intézte." A menekültek soraiból megalakult a Magyarországi Lengyel Menekültek Gondozásának Ügyeit Intéző Polgári Bizottság (röviden csak Lengyel Polgári Bizottságként emlegették), s ez munkatársakat delegált a Belügyminisztérium IX. ügyosztályához, ahol a lengyel alosztályt ők irányították. Svájci bankok közbenjöttével a londoni emigráns lengyel kormány jelentős pénzösszegeket utalt át a Magyar Nemzeti Bankba, de általában is elmondható, hogy a lengyel menekültek sorsát nagy nemzetközi figyelem övezte, mindenekelőtt Svájc és Svédország részéről, ahol gyűjtés is indult a javukra. Amikor a svéd király unokahúga, *Elsa Bernadotte* hercegnő 1943-ban Magyarországra látogatott, felkereste a balatonboglári lengyel gimnáziumot is.

Raoul *Wallenberg*, mint svéd követségi titkár, 1944. július 9-én érkezett Budapestre. Miként ma már nyilvánvaló: stockholmi üzlettársa és barátja, *dr. Lauer* Kálmán is közvetített számára – diplomáciai futárpostával továbbított leveleiben – utasításokat a Svéd Királyi Külügyminisztérium megbízásából. Külügyi érdeklődésre-kívánságra magyarországi lengyel menekülteken is próbált segíteni Wallenberg.

A Svájcban nemrég napvilágra került Lauer-iratok között található az a „*Notis för herr Wallenberg*", amelyben a – sajnos keltezetlen – feljegyzés ismeretlen írója részben svéd, részben német nyelven minden bizonnyal külügyminisztériumi utasítást rögzített. Az idevágó rész így szól: „*Pilch barátunknak*[2], *akinek már küldtünk különböző szeretetcsomagokat külföldre, kb. egy millió pengőre lenne szüksége. Ezt a pénzt ott* (értsd: Magyarországon) *honfitársai között osztanák szét. A szétosztást P. úr megbízható bizalmi embere végzi. Nem valamiféle politikai akcióról van szó, hanem arról, hogy ezek a menekültek Lengyelország lerohanása óta támogatásban részesültek a magyar kormánytól. Ezt a támogatást az új magyar kormány* (a Sztójai-kormány, a német megszállás kormánya. – E. M.) *leállította. Az emberek nincstelenek. Nézz utána, hogy dr. Georg útján az egy millió pengő előteremthető-e. A pengő kifizetése svéd koronában lehetséges. Nem kell mást tenned, mint hogy segítesz P. úr számára e pénz előteremtésében. Vigyázat! Dr. Georgnak ne említsd, milyen célt szolgál ez a pénz. A svéd kormányt a tranzakció befejezése előtt tájékoztatjuk.*" Wallenberg válaszát sajnos nem ismerjük.

Elsa Bernadotte hercegnő, a svéd király unokahuga, 1943-ban meglátogatta a balatonboglári lengyel gimnáziumot.

Négy lengyel politikus sorsa

Dr Lauer Kálmán augusztus 21-i levelében újabb utalás a lengyelekre: „*Érdeklődj dr. Soósnál a külügyminisztériumban*[3] *a következő négy úr után: Henryk Slawik, Andrzej Pysz, Kazimierz Gargal, Stanislawy Meysner.*"

Hiányos dokumentációnkból sajnos nem derül ki, mit válaszolt Wallenberg Budapestről.

Henryk *Slawik* szociáldemokrata újságíró a magyarországi menekültek Lengyel Polgári Bizottságának elnöke volt, a londoni lengyel emigráns kormány közjóléti miniszterének megbízottja. A német megszállók csellel elfogták és 1944 őszén Mauthausenben kivégezték. Andrzej *Pysz* (*Pyz*) a Lengyel Polgári Bizottság helyettes vezetője volt, őt is megölték Mauthausenben. Kazimierz *Gargal* (*Gurgul*) professzort ugyancsak meggyilkolták. Stanislawy *Meysner* – a név ebben a formában nem fordul elő a rendelkezésünkre álló dokumentumokban. Talán Adam Meissnerről, a magyarországi lengyel menekültek „pénzügyminiszteréről", a londoni emigráns lengyel kormány pénzügyminiszterének magyarországi megbízottjáról van szó, aki szerencsére megmenekült a letartóztatástól. Hivatalos címe szerint a Lengyel Vöröskereszt magyarországi kirendeltségének helyettes vezetője volt.

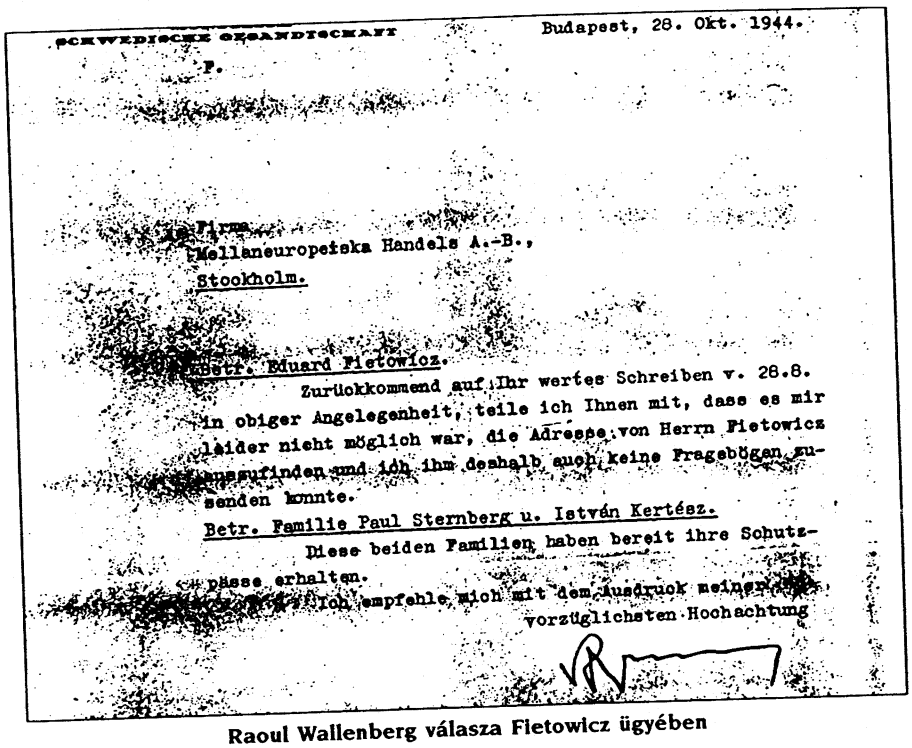

SCHWEDISCHE GESANDTSCHAFT Budapest, 28. Okt. 1944.

P.

Firma
Mellaneuropeiska Handels A.-B.,
Stockholm.

Betr. Eduard Fietowicz.

Zurückkommend auf Ihr wertes Schreiben v. 28.8. in obiger Angelegenheit, teile ich Ihnen mit, dass es mir leider nicht möglich war, die Adresse von Herrn Fietowicz ausfindig zu machen und ich ihm deshalb auch keine Fragebögen zusenden konnte.

Betr. Familie Paul Sternberg u. István Kertész.

Diese beiden Familien haben bereit ihre Schutzpässe erhalten.

Ich empfehle mich mit dem Ausdruck meiner vorzüglichsten Hochachtung

Raoul Wallenberg válasza Fietowicz ügyében

Fietowicz ügye

Ugyancsak a lengyel menekültek ügyére, svéd menlevéllel való ellátásukra vonatkozó kísérletre utal Wallenberg egyik, október 28-i dátumú, hivatalos (válasz)levelében a következő szakasz: „*Eduard Fietowicz ügye. Visszatérve augusztus 28-án kelt becses levelükre a fenti ügyben, közlöm, hogy Fietowicz úr lakcíméről tudomást szerezni sajnos nem volt lehetséges számomra, és ennél fogva kérdőíveket sem tudtam címére kiküldeni.*"

A történelmi tény az, hogy *Fietowicz* a német megszállás egyik első áldozata volt Magyarországon: „Március 19-én, vasárnap reggel fél nyolckor Andrássy úti lakásában télikabátban, útrakészen állott és éppen a ruhafogas felé ment, hogy kalapját leemelje, amikor a Gestapo-legények rátörték az ajtót. Úgy, ahogy volt, kiragadták a lakásból, a kalapját sem engedték a fogasról leemelni..." – írja róla könyvében *Millok* Sándor, aki a németek fogságában még találkozott a lengyel vezetővel[4]. Eduard Fietowiczot „az illegális lengyel követ"-nek, „a lengyelek magyarországi titkos kémszolgálata" főnökének mondja. A név Edmund Fietz mérnököt, lengyel parasztpárti politikust, volt diplomatát rejti (a Fietowicz álnév, de a Fijalkowski nevet is használta), aki hazánkba menekülve a katonai és politikai ügyeket összehangoló, úgynevezett „W" központ irányítója lett, és a Lengyel Polgári Bizottság tagja. 1943-ban a londoni emigráns kormány kinevezte őt teljhatalmú megbízottjává Magyarországon (azaz „illegális lengyel követ"-té). Londonnal Isztambulon keresztül tartotta a kapcsolatot. Fietz egyes források szerint még Budapesten, a Gestapo börtönében halt bele a kínzásokba, más források szerint a mauthauseni koncentrációs táborban végezték ki. Millok Sándor még ezt is írja róla: „Fietowicz kemény ember volt. Tudta, milyen sors vár rá.".

Mindezekkel csupán rávilágítani kívántunk azoknak a problémáknak a sokaságára, amelyek az utóbbi évtizedekben felszínre került „Wallenberg-papírok" kapcsán az idő távolodásával mind megoldhatatlanabbnak látszanak. Ugyanakkor a kutatást folytatni kell...

JEGYZETEK:

1. In: „Barátok a bajban. Lengyel menekültek Magyarországon, 1939-1945", Európa Könyvkiadó, Budapest, 1985 (9-32. old.).

2. „Pilch barátunknak": nem tudható, kinek a fedőneve, lehetséges, hogy így értendő: „lengyel barátainknak". A varsói felkelés idején ugyanis hirtelen nemzetközi ismertségre tett szert bizonyos „Dolina főhadnagy": Adolf Pilch, a palmirymlocinyi ezred parancsnoka, aki a Varsótól északnyugatra elterülő, kampinosi erdőségben mintegy ezerháromszáz fős partizánsereg élén küzdött a németek ellen (de a névazonosítás csak feltételezés részemről. – E. M.).

3. Dr. Soós Géza (1912-1953) jogász, külügyi tisztviselő, református lelkipásztor, a Soli Deo Gloria (Egyedül Istené a dicsőség) Szövetség elnöke, a magyar ellenállás aktív résztvevője, aki a német megszállás után is megtartotta állását, majd 1944 decemberében lopott repülőgépen a szövetségesekhez repült tárgyalni Olaszországba, Bariba.

4. Millok Sándor: „A kínok útja", Budapesttől – Mauthausenig, Müller Károly Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 1945. (22-23. old.)

BONDOR VILMOS

A MIKÓ-REJTÉLY

Mikó Zoltán és *Raoul Wallenberg*
kapcsolata a magyar ellenállásban
1944–1945

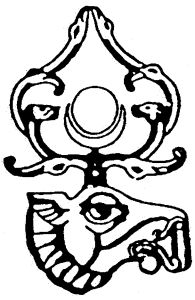

PÜSKI

(Ur Vilmos Bondors bok A Mikó-rejtély, Gåtan Mikó, Püski förlag, Budapest 1995)

Stabskaptenen Zoltán Mikó organiserade hösten 1944 en militär motståndsrörelse, som vid lämpligt tillfälle skulle öppna fronten för ryssarna. I något skede kom han i kontakt med Raoul Wallenberg.

18. Hjälp åt Wallenberg

Nu inträffade händelserna i allt snabbare takt, så att vi knappt hann dra andan. Vid Mikós återkomst till kontoret väntade ett budskap från Wallenberg. Att döma av den telefonerandes röst behövdes brådskande hjälp. Zoltán Mikó körde omedelbart iväg till svenska legationen, där gendarmerilöjtnant Kerekes Borsy och Wallenberg väntade på honom. Löjtnanten anmälde, att under natten hade order givits att den honom understående gendarmerienheten skulle dras tillbaka till slottet. Men det var verkligen först nu som de skulle behövas, ty enligt deras informationer ämnade pilkorsslöddret storma beskickningarna och husen under deras beskydd. Den kommande natten skulle anfallet börja. Om gendarmerna drogs bort därifrån kunde det få oöverskådliga följder. Tusentals liv stod på spel.

Zoltán Mikó insåg också att han måste handla snabbt. Han ringde upp det ungerska militära överkommandot. Han förhandlade med självaste Hindy (den ungerske ÖB.). Denne var enig med honom om att slöddrets angrepp inte fick komma till stånd. Men han kunde inte göra något, ty gendarmerna var inte underställda honom.

Men Mikó nöjde sig inte med den förklaringen utan fortsatte att ringa till de högre kommandona. Till sist kom han fram till Kovarcz (den för totalmobiliseringsfrågor ansvarige ministern). Ministern hade också invändningar, men till sist gav han efter sedan Mikó framhållit att på ett sådant slödderangrepp skulle anglosaxarna svara med ett våldsamt luftangrepp som skulle sätta tusentals liv på spel. Han instruerade rikskontrollpersonalen (pilkorsregeringen hade som politisk polismyndighet upprättat ett s k rikskontrollverk) att återkalla ordern om gendarmernas bortdragande. De gick med på detta på villkor att det dagligen skulle rapporteras vad som hände i de berörda husen.

För att sätta stopp för övergreppen lovade Kovarcz också på begäran av Zoltán Mikó och Wallenberg att bromsa den ökände pilkorsprästen fader Kuns verksamhet. Denne man som glömt sitt kall hade organiserat en friskara som på nätterna plundrade sådana hus som de ogillade och till Donaukajerna släpade dem som de menade var judar eller som räddade dessa.

Till sist var allt detta verkställt, och då kom Wallenberg med en ny begäran. Han ville gömma undan svenska beskickningens arkiv och viktigare värdeföremål. Vi var nu säkra på att vi hade en belägring att emotse. I de väntade hårda striderna skulle de inte bara utsättas för eld från tunga vapen utan också militära övergrepp. Värdeföremålen måste räddas. Också en framtida regering skulle behöva dem, när det en gång blev dags för krigets avslutning och fredsförhandlingar.

Zoltán Mikó insåg snart betydelsen av detta och gick med på det.

Enligt Wallenberg skulle det säkraste gömstället vara nationalbankens källarvalv, där svenska

beskickningen hyrde ett par av de brand- och sprängsäkra pansarskåp som där fanns inbyggda. För övrigt hade också de övriga beskickningarnas arkiv gömts där. Detta respekterade även pilkorsregeringen til den grad att militär personal avdelats för bevakningen.

Den svenske attachén vågade inte ge sig iväg ensam, eftersom han fruktade att de på vägen, eventuellt vid någon bro, skulle tvingas att legitimera sig för tyskarna. Det behövdes alltså en person som åtnjöt respekt och aktning. Dessutom var det bråttom, ty det ryska anfallet kunde börja när som helst.

Materialet hade redan lastats i en iordningsställd bil, och man således ge sig av genast. Zoltán Mikós bil körde före med Wallenberg. Ingen besvärade dem på vägen. Vad som var påfallande var hur den vid brohuvudet placerade tyska vaktstyrkan gjorde honnör, då de passerade den. Mikó såg på dem och plötsligt förstod han. Det var våra schwaber. Det var därför han på morgonen hade hälsats med honnör vid infarten till borgen, där också vårt folk tjänstgjorde.

Jamen det är ett utmärkt tecken, jublade Zoltán Mikó inom sig. Det ser ut som vi börjar bemästra situationen. Under de långa motståndsrörelseveckorna hade ingenting velat lyckas. Nu börjar händelserna vändas till vår fördel. Måtte bara himlen hjälpa oss vidare.

Mikó väntade på Wallenberg, tills denne hade placerat dokumenten i säkerhet. Därefter skildes de åt. Svensken hade andra viktiga ärenden i Pest, medan Zoltán Mikó ville tillbaka till vårt kontor. Wallenberg kunde inte tacka Zoltán Mikó nog för hjälpen. Faktiskt stod här tusentals människors liv på spel, och därutöver säkerheten för ovärderliga dokument. Mikó fick betyget utmärkt i medmänsklighet.

I resten av kapitlet nämns inte svenska beskickningen och Wallenberg.

30. Nya förhör

Mikó och Bondor arresteras av ryssarna efter Budas fall såsom misstänkta för att ha försökt organisera en partisanrörelse i det av ryssarna ockuperade Ungern. Bondor förhörs av en speciell sovjetisk utredningsgrupp, hos vilken stora delar av den ungerska ledningen hamnat men även ungerska lokalanställda på olika utländska beskickningar.

Dessa människor fick skriva utförliga självbiografier och redogöra för sina arbetsuppgifter samt sina utländska förhandlingar och kontakter. En del av dem försattes senare på fri fot, och bland dessa fick de som hade tillräckligt med guld, eller förfogade över utländsk valuta, t o m hjälp med att fly till väst.

I detta sammanhang uppkommer frågan varför Mikó och hans grupp hamnade hos denna utredningsgrupp, som eljest sysslade föga med militära frågor. Förklaringen fick vi först efter senare utredningar och förhör, när det blivit dags att granska kontakterna mellan Mikó och Wallenberg.

Redan under min första arrestperiod i villan i Buda hörde jag att Wallenberg, den svenska beskickningens välkände chargé d'affaires, hade försvunnit. Det berättade en på Rózsadomb boende svensk beskickningstjänsteman. Enligt hans uppfattning hade ryssarna arresterat honom. Fast han tillade att det är heller inte säkert. Det rådde kaos i huvudstaden då. Rövarband av förrymda ryska soldater organiserade sig och plundrade. På liknande sätt organiserade sig de gömda SS-grupperna. De nyutnämnda ungerska myndigheterna var overksamma åskådare till

händelserna. De hade varken personal eller tillräcklig erfarenhet. Polisutnämningarna byggde på kamratprincipen. Sakkunskapen hamnade raskt i fängelse. Men det som gjorde deras arbete löjligt var att polisen inte kunde röra de ryska soldaterna, och de gjorde som de ville.

Hela saken intresserade mig bara såtillvida som jag visste att vi med Wallenberg förlorat ett mycket viktigt vittne, som också skulle kunnat vittna till kapten Mikós fördel. Särskilt viktigt skulle detta varit i förhållande till anglosaxarna, på vars uppdrag den svenske chargé d'affairen arbetade. Utan Mikó skulle Wallenberg sannolikt inte ha förmått klara av de uppgifter han anförtrotts.

Jag visste bara att Mikó hjälpte Wallenberg av rent mänskliga skäl. Han hjälpte till att skydda de tusentals människor som flytt till husen under beskickningarnas beskydd. Jag fick också veta att han skaffade dem ansenliga mängder livsmedel och medicin. Till de lastbilar som skötte transporterna skaffade jag den väpnade eskorten. Det betydde allvarliga, ja livsfarliga risker för oss, ty som det framgick av rikskontrollagenternas senare bekännelser hade de väl känt till kapten Mikós och Wallenbergs samarbete.

Den som noggrant läst denna bok kommer ihåg att före julen 1944 begärde Wallenberg brådskande hjälp av Mikó. Det gällde att placera svenska beskickningens arkiv och värdeföremål i säkerhet i nationalbankens pansarskåp. För detta krävdes Mikós personliga hjälp, som beredvilligt ställde sig till förfogande för beskickningens chargé d'affaires och tillsammans ledsagade de bilen med värdeföremålen tills den kommit till sin bestämmelseort.

Här började de komplikationer som innebar en definitiv vändning för vår framtid. Då anade jag ännu ingenting. Först senare kom jag under förhören på att ryssarna, som man också kunde vänta sig av dem, hade plundrat bankens pansarskåp och där kommit över beskickningens arkiv. Och det var för dem en viktig fångst. Bland annat fann de uppgifter rörande undersökningen av massmorden i Katyn. Denna bunt handlingar hade polska emigranter som flytt till Ungern överlämnat till Wallenberg för förvaring. Efter pilkorsarnas maktövertagande den 15 oktober hade nämligen Gestapo fått fria händer att inleda en obarmhärtig jakt på de polska politiker och militärer som Horthyregeringarna tagit i sitt beskydd. Wallenbergs hjälp var enda sättet att rädda deas arkiv, vilka också från ungersk synpunkt innehöll viktigt diplomatiskt material. Det visade att de ungerska regeringarna stött den polska emigrationen.

Naturligtvis visste varken jag eller Mikós omedelbara omgivning, Gaszton Pál och Somogyi, någonting. Det skulle heller inte ha varit tillrådligt att samtala om det. Våra förpliktelser gick i en helt annan riktning. Just ärför bör jag ha sett ganska fånig ut, när jag första gången tillfrågades om Wallenberg och hans arbete. Jag trodde att de ville hjälpa mig genom att dra in honom. Jag började ordrikt förklara och berätta allt som jag visste om upprättandet av vaktstyrkan och livsmedelstransporterna. Men förhörsledaren bara viftade bort det och förklarade att allt det där intresserade honom inte. Han ville höra om "dokumenten"! Herregud, vad kan det vara för några, tänkte jag för mig själv.

34. Mina kontakter med Wallenberg utreds

Våren kommer, Mikó och Bondor förflyttas till fängelset i Szombathely och förhören fortsätter. Den provisoriska regeringen i Debrecen efterlyser Mikó, liksom även de svenska och schweiziska beskickningarna, som vill tacka honom. Spåren leder till Szombathely, men

ryssarna blånekar och ger beskedet att han försvunnit under striderna i Budapest i februari.
Allt detta kom till min kännedom 11 år senare, då jag 1956 fick tillfälle att titta i den bunt dokument om Mikós försvinnande och efterforskningarna av honom, som sammanställts av vår familj och de medlemmar av motståndsrörelsen som ännu var i livet.
Uppklarandet av fallet kan jag i mycket tacka den från Munkács härstammande tolken för, som vid ett förhör då förhörsledaren kallades ut berättade några intressanta saker. Bland annat att vårt fall tagit en allvarlig vändning. NKVD hade bestämt sig för att förklara oss för skyldiga på grundval av någon anvisning från högre ort. Enligt vad han ett år senare nämnde i Odessa, då vi redan hamnat i samlings- och fördelningslägrets baracker, hängde vårt fall på något sätt ihop med Wallenberg, vilket jag då inte hade en aning om. Intressant är att en tid fortsatte mitt förhör i en vänligare tonart. Jag var förvånad över att nu frågade de inte längre om vårt "dubbelspel", utan plötsligt hade de blivit nyfikna på mina kontakter med Wallenberg. Intressant var det också därför att de tidigare inte hade velat höra talas om den svenske chargé d'affairen.
Vad kunde jag berätta annat än fakta, att jag personligen inte kände honom, bara såg honom några gånger, och såvitt jag visste brukade han också besöka Bimbó út 51(Mikós kontor). Men om detta hade jag inte mer att berätta. Dit kom ständigt besökare, militära och civila om varandra. För det mesta var det Mikó som tog emot dem. Min roll bestod i att enligt Mikós anvisningar föra befälet över lastningen och bevakningen av de lastbilar som transporterade livsmedel för Wallenbergs räkning. Det hade ryssarna dittills inte velat acceptera, men jag upprepade det konsekvent från första början. Dessa förhör höll på till långt in på småtimmarna och fördes till skillnad från de tidigare i vänskaplig ton. De t o m bjöd på mat, vilket aldrig hänt förr, men som jag hövligt avböjde, trots att det flimrade för ögonen av hunger. Men jag ville inte förödmjuka mig. Jag visste att de flesta människor förgås genom magen. Hungriga människor lät sig genom magen värvas som angivare. Bland angivarna var det tyvärr många som sjönk så djupt att de avlade falska vittnesmål mot sina kamrater.
Förhören, som varade nästan hela nätterna, fördes än på ungerska, än på tyska. Intressant nog talade också de högre NKVD-officerarna detta språk riktigt bra.
En gång kan det ha varit midnatt, då nya officerare trädde in i lokalen och deltog i förhöret. Deras gradbeteckningar kunde man nästan inte se i halvmörkret. Då dörren öppnades såg jag deras ansikten. Med undantag av två hade jag inte sett dem tidigare. De granskade också mig grundligt, och därefter kände jag hela tiden deras forskande blickar.
Salen var för övrigt sakkunnigt inredd för förhör. Fången placerades i mitten av rummet, sittande på en stol utan ryggstöd. Över huvudet hade han en bredskärmig lampa, som lyste direkt i ansiktet på den förhörde. Förhörsledarens bord, och de längre bak sittande, befann sig däremot i skuggan.
En annan officer tog över utfrågningen och vände sig likaledes i vänskaplig ton till mig. Först förhörde han sig om olika faser i mitt liv, framför allt om mitt militära förflutna. Var hade jag lärt mig tyska? Hur ofta och när hade jag varit i Tyskland? Hade jag fått militär utbildning där? Naturligtvis svarade jag nekande på det sista, vilket överensstämde med sanningen.
Han frågade också vad jag ansåg om tyskarna?
Vid det laget hade jag grundligt förlorat alla illusioner om våra f d bundsförvanter, vilket inte är något att förundra sig över. Vad de de senaste månaderna hade uppvisat var militärt sett lika

med noll. Centraleuropas största stad hade de utsatt för en fullständigt meningslös belägring utan att denna tidsvinst på något sätt påverkade krigets utgång. I den riktningen svarade jag.
Till sist var de också nyfikna på hur jag bedömde Ungerns läge. På det svarae jag helt uppriktigt. Jag förklarade att enligt de nyheter som sipprat in var det ungerska folket grundligt besviket på sina befriare.
Detta viftade de bort, det intresserade dem inte. Jag skulle hellre berätta hur jag lärt känna Wallenberg.
Jag svarade uppriktigt, så som jag redan flera gånger hade upprepat, att personligen kände jag honom inte. Jag hade sett honom ett par gånger på Bimbó út 51. Där hade han sökt upp Mikó och överlagt med honom. Om vad hade jag ingen aning. Sedan han gett sig av fick jag order av Mikó om att ställa lastfordon och eskortmanskap till Wallenbergs förfogande, som likaledes genom Mikós förmedling rekvirerade livsmedel.
Genom de följande frågorna ville de ha reda på hur ofta jag varit på svenska legationen, vad hade jag sett där och med vem hade jag samtalat. Svenska legationen hade ingenting att göra med vårt motstånd. Vi hade tillräckliga bekymmer med våra egna angelägenheter, för att inte tala om att pilkorsarna infiltrerat angivare på legationen och att det bara skulle ha väckt misstankar om jag gått dit.
Nu var det flera som lade sig i förhöret, troligen i avsikt att göra mig förvirrad. Men där blev de grundligt besvikna. Nu kände jag till taktiken att försöka förvirra fången genom att komma med frågor som avvek från samtalstemat. Men det lyckades inte med mig, lika litet som det gjort det tidigare. Jag höll mig till sanningen, och det gav mig kraft och självförtroende. Till sist, bortemot gryningen, slutade de att ansätta mig. Det var i sista stund, ty jag var nära att falla av stolen av trötthet.

35. Företaget flyttar till Österrike

Därefter, till min stora förvåning, fördes jag till en ny lokal, en liten ensamcell. Det gjorde inte något större intryck på mig, psykiskt var jag redan förberedd på det. Jag anade att vi nu stod inför avgörande dagar. Det verkade som om utredningen tagit en ny riktning. Jag kunde bara inte gissa varför. Vad hade vårt fall med Wallenberg att göra?
Därför är det förståeligt att jag trots min trötthet inte kunde somna. Så småningom började jag begripa att vår verksamhet i förbindelse med motståndet inte intresserade dem. Tonvikten hade nu glidit över Wallenberg. Men vad var det de ville veta om honom? Jag anade att nu skulle min framtid avgöras. Skulle jag åtminstone veta nu varifrån faran hotade?
Till sist föll jag i sömn, ur vilken jag vaknade flera timmar senare. Det verkade som om man gjort avsteg från regeln, att fångarna inte fick sova på dagen. Men man hade redan varit inne i cellen. Därom vittnade dagsransonen bröd och en skål vatten som ställts in.
Om Wallenberg anade jag för övrigt bara att han råkat i ryssarnas händer, åtminstone av omständigheterna kring hans gripande, som jag hört talas om i Buda i början av min fångenskap. Men av det kunde man inte sluta sig till särskilt mycket. Så jag blev inte förvånad, när jag efter mörkrets inbrott på nytt fördes till förhörssalen.
På nytt såg jag nyfikna, men för det mesta likgiltiga ansikten omkring mig. Frågorna inleddes i en vänligare ton. Först måste jag upprepa vad jag bekänt igår. Där gick ingenting fel. Men sp

ställdes helt oväntat frågan vad jag visste om Katyn? Det var en knepigare fråga, men den var inte svår att besvara. Redan i början av de tysk-ryska fientligheterna hade det cirkulerat i den europeiska pressen, att tyskarna upptäckt massgravar i Vitryssland. Enligt den tyska nyhetsbyrån kunde de avrättade räknas i tiotusental. Varken de bakbundna och i nacken skjutna liken eller deras kläder hade förruttnat, och på grundval av i fickorna påträffade dokument hade man fastställt, att det var polska officerare som skjutits ihjäl. Om detta försökte tyskarna orientera världsopinionen.

En egendomlighet med denna undersökning var att den utfördes av tyska myndigheter och därför mottogs med tvivel av den västliga och neutrala pressen, trots att tyskarna trummade ihop en internationell undersökningskommitté.

Tyskarna beskyllde konsekvent ryssarna för att ha begått dådet, och de senare lade skulden på tyskarna. I min situation kunde jag naturligtvis bara säga att jag misstänkte tyskarna, och det kanske räddade mitt liv, så som senare händelser skulle utvisa.

Mina svar lugnade synbarligen åhörarna. Men jag visste att det inte betydde att saken var avslutad, och dt var den heller inte. De tog en halvtimmes tepaus, och sedan de utbytt åsikter kom de tillbaka. Nu höll de fram ett halvt dussin fotografier för mig att se på. Vilka var dessa och vilka kände jag av dem, var frågan.

Det var ingen av dem som jag kände igen, och således kunde jag inte svara annat än sanningen, dvs att jag inte kände igen någon. Över detta blev de arga och sade att jag inte talade sanning. Förhörsledaren tillade att dessa personer kände mig och det skulle de inom kort säga mig upp i ansiktet. Ännu en gång hölls bilderna fram för mig, och jag måste granska dem en och en. Men inte heller nu kunde jag säga annat än att jag aldrig sett dem.

För att underlätta mina minnesansträngningar sade de namnen på personerna på fotografierna. Därav insåg jag att de från början till slut var polacker. Men vad de hade med Wallenberg, och med Mikó och framför allt med mig att göra, därom sade de inte ett ord. Jag blev bara alltmer förvirrad.

Sist och slutligen var det inte mycket jag fattade av de frågor som ställdes till mig. Jag blev bara övertygad om att ryssarna betraktade den svenske chargé d'affairen som spion, vars kumpaner Mikó och jag var. Att jag inte haft med svenskarna att göra, det visste jag. Men vad hade månne Mikó gjort? Det kunde jag inte svara på för mig själv, lika litet som på det som förhörspersonalen började betona, nämligen att Wallenberg var en berömd internationell äventyrare.

Ja, det ser inte bra ut, tänkte jag för mig själv. Men för vem eller för vilka hade han spionerat, om det var hans avsikt?. Det var sant att han inlett sin räddningsaktion för judarna med amerikanska pengar, men det var svårt att därav dra slutsatsen att han arbetade för dem. Och vad hade ryssarna med det att göra?

När allt kom omkring hade de redan 1941 slutit en allians med anglosaxarna. Dessa hade i pengar och framför allt krigsmateriel givit miljarder till ryssarna. De betraktade tyskarna som huvudfienden. Hur kunde det skada ryssarna, om svensken spionerat mot den gemensamma fienden, dvs tyskarna och ungrarna? Här körde min logik på nytt fast, men av de fotografier som man visat mig började jag förstå att Wallenberg haft något slags kontakter med polackerna. Det var möjligt. Det var klart att några av dem sökt sig till svenska legationen eller husen under

dess beskydd, när Gestapo jagade dem. Jag visste också att Mikó genom överstelöjtnant Kudar hjälpt de polska flyktingarna.

Men vad var det för fel på polackerna. Sedan år tillbaka var de ryssarnas allierade. Polska divisioner kämpade i brittiska arméns förband tillsammans med amerikanarna mot tyskarna på den italienska fronten. Ja, polska trupper kämpade t o m tillsammans med ryssarna på östtyskt område.

Klart var att ryssarna av någon för mig okänd orsak forskade i Wallenbergs tidigare verksamhet, eljest skulle de int driva saken så hårt. Fast jag började begripa att några positiva bevis hade de inte mot mig, utan de bara kände sig för. Tydligen ville de skaffa sig fullständig klarhet beträffande Wallenberg. Jag var redan säker på att allt detta ingenting hade att göra med motståndsrörelsen och att denna överhuvudtaget inte intresserade dem mera.

Det stod också klart för mig att jag hamnat mitt i en internationell intrig. Denna svensk-polsk-ungerska kombination bådade inte gott. Med tungt hjärta frågade jag mig själv, hur jag skulle kunna ta mig ur denna fälla helskinnad.

38. Vi hamnar i dödscellen

Fångarna fördes temporärt till en specialcell för dödsdömda i Constantsa i Rumänien, där Bondor fick tillfälle att tala med Mikó om Wallenberg.

Hördu Zoltán, jag förstår fortfarande inte vilken roll Wallenberg spelar i domen över oss? - frågade jag.

Ja, det är en invecklad historia - svarade Mikó. - Du kommer ihåg strax före jul, när den svenske chargén ringde. Han bad om hjälp. Utan mig vågade han inte ge sig i väg med legationens arkiv. Det förstod jag också, ty i det fanns många också från ungersk synpunkt viktiga handlingar, delvis sådana som rörde hemliga förhandlingar mellan vår regering och de allierade regeringarna. Huvudsakligen premiärminister Kállays förhandlingar med engelsmännen genom svenska legationen. Å andra sidan kvitterade svenskarna härmed den hjälp de fått av de ungerska myndigheterna med räddningsaktionen för judarna.

Det var alltså mycket viktigt att jag gick med honom. Det hela gick förbluffande lätt. Materialet hamnade i bankvalvet. Och här började trasslet. I legationens arkiv hade de i Ungern boende landsflyktiga polska diplomaterna placerat sin dokumentation och sina dossierer. Efter pilkorsarnas kupp hade nämligen Gestapo fått fria händer och var på jakt efter dem. Därefter kände de sig inte längre säkra.

Men vad jag då inte tänkte på, eller bättre uttryckt inte tyckte var viktigt, var att polackerna i sitt arkiv också hade placerat handlingar rörande avrättningarna i Katyn, eller rättare sagt rörande undersökningarna av dem.

Mer behövde han inte säga, jag begrep meddetsamma.

Ryssarna hade fått reda på detta. Antingen hade de agenter på legationen, eller så var det genom de arresterade polska diplomaterna, som gömt sig undan Gestapo i husen under legationens beskydd. Men det kan också hända att de fått vittring genom andra spår. När trupperna nådde bankerna var det första de gjorde att se sig om i dem, och så sprängde de pansarvalven. På så sätt hamnade inte bara handlingarna i NKVD:s händer, utan genom dem också namnen på en hel rad av dem som deltagit i undersökningarna av saken. Strax började de fånga in dessa, **och**

det är sannolikt att det var därför som de grep Wallenberg.

Mikó fortsatte denna tankegång.

För ryssarna var det utomordentligt viktigt att dölja sanningen härom. Vi vet att de från början underströk att de hade ingenting att göra med morden på de polska officerarna. Med ett fiffigt motdrag lade de skulden för morden på tyskarna. Men hela den här pappersbunten bevisade just motsatsen och till råga på allt med övertygande argument.

Det var uppenbarligen ett svårt beslut som de sovjetiska utrikesorganen ställts inför, då de beslöt att saken måste kvävas i sin linda, och det snabbt. Här var det främst den svenske chargén och de allierade polska diplomaterna vars försvinnande skulle kunna väcka uppseende. Men vem skulle bry sig om de övriga inblandade?

Först samlade man ihop polackerna, och en vecka senare kom turen till Wallenberg. Saken rullade vidare. Mikó hade för förhörsledarna nämnt sina kontakter med svensken. Det hadde de noterat, och därefter hade de troligen börjat driva saken hos oss också.

Visste du verkligen hur viktiga de där dokumenten var? - frågade jag förebrående.

Ja - nickade han. - Jag varnade svensken. Han tog det inte på allvar. Uppenbarligen förlitade han sig på att han hade amerikanskt stöd.

Tyvärr var det inte mycket man brydde sig om honom, som jag fick veta senare här som emigrant. Det amerikanska utrikesministeriet försökte t o m sätta stopp för de amerikaner som var redo att vittna om att det var Sovjet som begått morden i Katyn. Sådana fula avledningsmanövrar pågick ända till slutet av 1970-talet, då man på nytt började rota i detta väldiga massmord. Idag vet vi mycket väl, att amerikaner och britter inte var mycket mera nogräknade än nazisterna och ryssarna om det gällde smutsiga affärer.

Jag skämdes för mina förebrående ord. Vi kan inte och vi får inte anklaga Mikó för det som hände. Tyvärr utvecklades situationen så utan hans vilja. Honom, liksom alla vi andra, kom inte till del annat än ständiga risker och den därmed förknippade livsfaran. Det tragiska är att det var på en till synes obetydlig sak som vi fälldes.

39. Livet i dödscellen

Av samme förhörsledare som hört honom om Wallenberg erbjuds Bondor möjlighet att bli fri om han åtar sig att bli NKVD-informatör. Bondor vägrar.

Snart fördes också Mikó till förhör. Han var borta länge. När han kom tillbaka såg jag att han inte hade några goda nyheter till mig. Faktiskt såg han ännu mörkare på vår framtid. Det finns ingen utväg - viskade han, när han satte sig på huk bredvid mig.

Samme officer hade förhört honom också, och återigen hade det varit tal om kontakterna med Wallenberg. Han hade främst frågat om hur mycket Mikó visste om papprenas innehåll. - Tyvärr är vi icke önskvärda vittnen, - sade han dystert. - Ryssarna vill kväva i sin linda alla försök att utreda massmordet. Och i de strävandena är det vi, och framför allt jag - han pekade på sig själv - som står i tur efter polackerna och Wallenberg.

Mig kommer de ovillkorligen att låta försvinna, - fortsatte han. - Men det är möjligt att de håller dig här bara på grund av din solidaritet med mig. Eftersom du varken förhandlat med svensken eller med polackerna är det möjligt att de inte kommer ihåg dig. Jag har en känsla av att det slutgiltiga beslutet ännu inte fattats beträffande dig. Jag har mycket sämre chanser.

- Så länge vi lever finns det hopp, - försökte jag trösta honom genom att citera det gamla latinska ordspråket. Det höll han i någon mån med om. - Allt beror på hur mycket som sipprat ut om gripandet av Wallenberg. Amerikanerna kommer säkert att söka efter honom. Om inte de gör det, så gör de internationella juderäddningsorganisationerna det. De kommer inte att ge upp så lätt. Och ryssarna är hänvisae till deras goda vilja.

Om svensken emellertid skulle lyckas bli fri kan vi också komma i fråga.

Om det som verkade allra mest mystiskt i hela affären var vi hänvisade till gissningar. Ryssarna hade aldrig talat om för Mikó varför de var intresserade av hans kontakter med Wallenberg. De ville främst veta vilken inblick han fått i de polska dokumenten, hur mycket han visste om deras ämnesområde och innehåll. Ja, de senaste två månaderna hade de inte alls varit intresserade av verksamheten i huvudstabens specialgrupp.

Det såg inte ut som om vi någonsin skulle få veta exakt vad som förorsakat vår tragedi, eftersom det fanns tungt vägande förmildrande omständigheter inte bara för mig utan också för Mikó. Efter hans flykt hade pilkorsarnas krigsrätt dömt honom till döden, degraderat honom och satt ett pris på 20.000 pengö på hans huvud. Allt detta intresserade dem inte.

43. Gissningar kring Mikós försvinnande

I kapitel 40 förs de dödsdömda till Odessa, och i kapitel 41 skildras hur Bondor i sista stund benådas. Mikó däremot försvinner, dvs avrättas. I kapitel 42 redogör Bondor för de försök som den ungerska regeringen och t o m kommunistledaren Rákosi gjorde 1945 för att skapa klarhet om Mikós öde. I en bilaga återges texten till ett brev från Vorosjilov till premiärminister Tildy den 14 september 1945, en månad efter Mikós avrättning, vari det heter att de sovjetiska myndigheterna efter noggranna efterforskningar kunnat konstatera att Mikó och Bondor varken är eller har varit i Baden (i Österrike där de ungerska myndigheternas spår efter dem upphörde).

Varför jag så detaljerat upprepat omständigheterna kring Mikós försvinnande, trots att jag redan i samband med utredningarna och förhören redovisat dem, är något som har sin förklaring. Man kan dra två viktiga slutsatser av dem. För det första att anklagelserna mot Mikó inte överensstämde med verkligheten och trots att ryssarna var på det klara med detta dömde de honom, dvs röjde honom ur vägen. För det andra att de under utredningen och också vid tiden för domen vägrade att ge upplysning om var han befann sig.

Detta var ett mycket ovanligt uppträdande på rysk sida, ty 1945 försökte de ännu betona skenet av ungersk-sovjetiskt samarbete. I fråga om de betydligt viktigare tidigare ungerska regeringscheferna Bethlen och Lakatos, som fördes till Moskva, och den pensionerade generalöversten Henrik Werth likaså förnekade de inte att dessa befann sig hos dem. Däremot vägrade de att ge någon som helst upplysning i fallen Wallenberg och Mikó. I svenskens fall motstod de t o m ett mycket starkt internationellt tryck. Först årtionden senare på Gorbatjovs tid medgav de att de arresterat Wallenberg, men inte då heller talade de om varför.

Eftersom svenskens försvinnande orsakade stor uppståndelse i den internationella pressen kan den ungerska regeringen ha varit på det klara med omständigheterna kring försvinnandet och känt igen NKVD:s hand. Men Mikós försvinnande var en gåta även för dem, dvs de visste inte varför. Men något anade man i alla fall. Vid mitten av femtiotalet träffade jag det efterkrigstida

småbrukarpartiets sekreterare Béla Kovács, som kände Mikó väl. Enligt honom hade (generalerna) János Vörös och Béla Miklós omedelbart insett förbindelsen mellan wallenberg och Mikó.

Den svenske chargé d'affairen hade enligt vittnesutsagor bortförts den 17 januari 1945. Dvs innan Mikó anmälde sig (dvs gick över till ryssarna). Mikó däremot arresterades i slutet av januari, dvs vid den tidpunkt då ryssarna antingen av Wallenberg eller av polackerna fått veta att Mikó varit med om att gömma Katynpappren.

Det är också intressant att Mikó redan var i NKVD:s händer när en annan grupp detektiver sökte honom i hans bostad. De blev mycket förvånade, då fru Mikó meddelade at hennes man redan anmält sig hos ryssarna. Sannolikt utredde denna grupp redan tidigare Wallenbergfallet.

Vi har redan tidigare skrivit om vilken tung belastning Katyn var för den ryska regeringen. Den internationella opinionen skulle ha funnit det mycket märkligt om det blivit känt att tyskarna var oskyldiga till avrättningen av de polska officerarna.

Man måste således undanröja spåren. Wallenberg och polackerna var redan tillfångatagna. Och till sist Mikó också. Genom att betona andra belastande omständigheter dolde man sanningen och klämde fram en sådan vittnesutsago som medförde dödsstraff, och därmed var saken avslutad.

Det är troligt att de polska diplomaterna råkade ut för samma öde som Mikó, dvs de röjdes ur vägen. I praktiken råkade också Wallenberg ut för detta. Det heter att 1946 var det ännu några som träffade honom i Moskvas fängelser. Ryssarna förnekade mycket länge att de arresterat honom, sedan medgav de det och påstod att han avlidit i en hjärtsjukdom.

Mikó begrep snart vad spelet gick ut på, och redan före rättegången anade han att vårt fall skulle sluta tragiskt. Redan då förstod han att vi var båda offer för Katyn.

Då jag sommaren 1956 äntligen efter Gulag också frigavs ur AVH:s fängelser hade jag varit med om tillräckligt mycket för att ha lärt mig att man inte heller nu fick tala om Wallenberg. Det kunde medföra dödsstraff.

Inte heller i utlandet kunde man vädra ut i fallet. Också för den amerikanska regeringen var Katyn en belastning. 1945 försökte man lika mycket som ryssarna att dra en slöja över spåren efter avrättningen av de polska officerarna. Därför fann jag det bäst att sätta lås på munnen.

Till sist började isen gå upp. I New York träffade jag 1958 den f d ungerske parlamentsledamoten Béla Varga, som på den tiden haft rollen som parlamentets talman. Han hade under kriget spelat en viktig roll i räddningen och försvaret av de polska emigranter som flytt till Ungern. Han hävdade med bestämdhet att det var på grund av Katynpappren som Mikó måste gå under.

Om detta vittnade också reservlöjtnanten Dezsö Tóth, som numera bor i USA. Han hade också varit med i motståndsrörelsen. Som en av Mikós förtrogna hade han försökt att efter Mikós anvisningar spåra upp ungerska konstnärer och författare och förse dem med räddande dokument. Han avslutade en tidningsartikel med följande rader: "Jag tycker att den ungerska regeringen inför landet och världen borde rehabilitera martyren Mikó. Särskilt därför att Mikós öde är identiskt med Wallenbergs. Det är ett bevisat faktum att han kände till massmordet i Katyn, som också ryssarna idag erkänt. Antagligen ville ryssarna inte släppa vare sig Wallenberg eller Mikó för att världen inte skulle få bevis för massmordet."

EC

REGERINGSKANSLIET

1999-08-10

P 2 Eu

Utrikesdepartementet

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

Exp 990810/

Till:Amb Riga, Magnusson
Kopia:Amb Moskva, Foyer
Lage Olson, ESEK

Raoul Wallenberg

P 2 Eu

1999-08-09

P

Från Lundvik

PRIMO
Utkastet till brev till Tutjnin innehåller de synpunkter som bör framföras till MID snarast efter semesterperiodens slut, och bortsett från två detaljanmärkningar är jag helt d'accord.
- I framställningen om ännu en genomgång av MID:s arkivmaterial är det oklart om Du själv vill göra det ännu en gång eller ber dem göra det. Är oklarheten avsiktlig?
- I avsnittet om Budapest står att "Soviet forces got hold of" dokumenten i bankvalvet. Genomletandet av bankvalven var avsiktligt och högprioriterat. Då det dessutom enligt andra källor troligen var i någon annan banks valv som RW:s dokument om Katyn skulle ha funnits är det bättre att skriva "into the vault of a Hungarian bank but which were seized by the Soviet forces".

SECUNDO
I Budapest hade jag tillfälle till forskning i flera arkiv och samtal med olika ungerska historiker och RW-forskare. Några sensationella nyheter är inte att räkna med, men det är uppenbart att på många punkter bör det gå att vinna ökad klarhet i fråga om RW:s verksamhet i Budapest. Jag har medfört en del litteratur som jag skall gå igenom och i relevanta delar översätta, bl a just beträffande Katyn. Om detta talade jag också med den polske ambassadören, som upplyste att det i slutet av augusti blir ett stort polsk-ungerskt möte vid Balaton på temat de 150.000 polska flyktingarna

Postadress 103 39 STOCKHOLM
Besöksadress Fredsgatan 6
Telefon 08 - 405 10 00
Telefax 08 - 723 11 76
E-post: ud@foreign.ministry.se
X.400: S=UD; O=Foreign; P=Ministry; A=SIL; C=SE
Telex 105 90 MINFOR S

NU

i Ungern och att ett stort samlingsverk härom inom kort utkommer i Polen. Jag har underrättat ambassaden i Warszawa.
Bland ungerska RW-forskare finns det flera som menar att Katynteorin är väl så plausibel som de andra teorierna om varför RW arresterades. Om han hade gömt Katyndokumentation i bankvalvet bör den ha påträffats av ryssarna 3-4 dagar före arresteringen, vilket skulle ha räckt för att rapportera till Moskva och få instruktion därifrån.
Andra forskare avfärdar detta och menar att nyckeln finns hos CIA och i någon mån i Israel, där många gamla AVO-officerare slagit sig ner. Ännu har jag inte träffat någon som tror att de ekonomiska aspekterna kring Becher, Manfred Weiss-koncernen m m har någon betydelse i RW-fallet.

Jag räknar med att besöka Budapest ännu en gång under hösten, men frågan bör naturligtvis ställas i vilken utsträckning forskning om RW:s verksamhet i Budapest är relevant för vår arbetsgrupp. Det är en mycket tidsödande uppgift. För att nämna ett exempel så finns i ungerska nationalarkivet 137 hyllmeter om Manfred Weiss-koncernen, och endast innehållsförteckningen uppgår till 700 sidor. I materialet visade sig viss rutinkorrespondens med bröderna Wallenberg ha förekommit på 30-talet, men det var den enda anknytning som kunde upptäckas under min ytliga granskning.

TERTIO
Sedan ambassaden i Washington i juni gjorde en förnyad framställning till CIA om ytterligare RW-dokumentation har vi nu fått en ca decimetertjock bunt handlingar.Såvitt jag vid en första genomgång kunnat se rör det sig i allt väsentligt om gammal skåpmat som vi redan för flera år sedan utfodrats med.

Cabinet

SVERIGES AMBASSAD
RIGA

1999-08-10

R18W-berg

Handläggare: H Magnusson

a G

P

UTRIKESDEPARTEMENTET

EC

B R Å D S K A N D E

Avd.	Grupp	Mål
P	2	Eu

Re **Raoul Wallenberg**

Till: EC(Amb J Lundvik)
Kopia: Amb Moskva(Foyer), ESEK(L Olson)

1999-08-10 P 2 Eu

(1 bil.)

PRIMO. Till Jan Lundviks kommentarer vill jag säga
1/ Tanken var att jag själv skulle göra genomgången i MID:s arkiv och detta kanske kan göras något klarare(jag förutser problem på rysk sida).
2/ Skrivningen rörande Katyndokumenten i ungerska nationalbanken ändras som Jan föreslår(nytt utkast bifogas).

SECUNDO. Forskning om RW:s verksamhet i Budapest är naturligtvis relevant i viss utsträckning men jag tycker inte att någon fullständig kartläggning bör göras inom ramen för den rysk-svenska arbetsgruppen. De 137 hyllmetrarna om Manfred Weiss-koncernen tycker jag kan lämnas därhän(men jag kan föreställa mig att det finns en eller två som tycker annorlunda). Däremot kan det vara en idé att på lämpligt sätt spåra upp AVO-officerare.

MAGNUSSON

MP

EMBASSY OF SWEDEN
RIGA

August 9, 1999

Mr V V Tuchnin
Co-chairman of the Russian-Swedish working group on Raoul Wallenberg
Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation/MOSCOW

Dear Mr Tuchnin,

With reference to the contacts between the Swedish Embassy in Moscow and you in Mid-July concerning possible meetings about the Raoul Wallenberg investigation in early August, I would like to express the hope that such meetings can be arranged in September or the first half of October. Time is passing quickly and there are a number of outstanding questions that have to be settled this autumn. It would also be of mutual benefit to discuss the work plan for remaining issues. As you may recall we had an agreement or at least a common objective to try to conclude the investigative work towards the end of the year, leaving next year for writing and publishing reports. However, in order to maintain this deadline, we have to work hard. Even so, there will of course any way be matters that will have to be left to some sort of follow-up to the working group. The most important matters would however have to be settled by us, otherwise the results of our work would be strongly criticized almost automatically.

I will try to outline what I think we could discuss next time we meet, and I hope that Mr Vinogradov and Mr Nikishkin, as well as Mr Ziborov could also participate(it does not have to be a formal working group meeting, but yet another of the informal discussions we have had at several occasions.).

First, admittedly long lists of questions have been handed over to you. We have full understanding that they require considerable time to be answered and I thank you for the interesting replies to some questions we received recently. If we have a meeting we could discuss some of the questions as well as some of your replies. I have in mind:

Address
A Pumpura iela 8
Telephone
+371 782 8032
Telefax
+371 782 8031
Telex
(64) 161114 swek lv

- My own revised list of questions that was discussed already at our meeting on February 22, 1999, sent to you from the Swedish Embassy on May 21. I take note of the replies concerning Ambassador Podtserob and other questions. I would like to talk to the head of your archive(IDD/MID) about this. Furthermore it would be worthwile if I could have the opportunity to go through, a last time, all the MID archive files up to 1961 relating to Raoul Wallenberg, which I have already seen on more than one occasion. I hope this request does not meet any objections.
- The letter of Ms Mesinai dated March 22 but also forwarded to you on May 21 on proposed work on prisoner files and related documents;
- Ms Mesinai's comments to replies from FSB and MVD on questions forwarded already in September 1998. Replies have now been given to a number of these. More replies will come. In some cases is stated that the question should be addressed to GUIN of the Ministry of Justice. Should this be understood so that the Swedish side should repeat the question to the Ministry of Justice? As we have a joint working group including several ministries, would it not be more practical that the Ministry of Justice was also included, so that the questions that are in its field of competence could be delegated directly to that ministry, thus avoiding the need to set up new letters?
- Within shortly you will receive a new request concerning the so-called trophy files. I believe it would be useful to have a first discussion about this, when you have had time to read it and discuss it among yourselves.

In particular Ms Mesinai will have a lot of work to do during the next months. I hope all necessary support will be given from the Russian side to conclude this, in the spirit of assurances given in bilateral high-level meetings. In this context I would like to recall our proposal that she could stay in permanent contact with a so-called "counterpart" from FSB. That way many upcoming questions could be settled more easily and quickly and there would not be any need for long lists of written questions. This we mainly see as a practical proposal designed to simplify work for both sides.

I would also like to discuss access to some of the psychiatric and medical institutions under the Ministry of Health. We have difficulties to get any clear response from this ministry and your help might be useful.

Dr Makinen and Mr Kaplan are this week undertaking important work concerning the analysis of the Vladimir prison registry cards. I sincerely hope they will be allowed to continue and conclude this work in a manner that corresponds to the high scientific ambitions and necessary work procedures that have been set up.

Furthermore, Ambassador Lundvik has recently received interesting information from Hungarian sources, among other things about interrogations by Soviet officials in 1945 of Hungarian Resistance members who had some contact with Raoul Wallenberg. It appears that they were repeatedly questioned about their knowledge of papers given to Raoul Wallenberg from Polish refugees concerning the Katyn tragedy, papers that were put into the vault of a Hungarian Bank but which were seized by the Soviet forces. This material is only in Hungarian and Swedish but we would be prepared to present it to you.

In addition, I would like to follow up contacts I have earlier had with the head of the Presidential Archive as well as the GARF.
This is particularly important now, when we are coming to the concluding stage of our investigation. I am convinced that Mr Volkogonov, Mr Pichoya and others did their very best when they conducted repeated searches in the Presidential Archive and in the State Russian archive. I would feel more at ease, though if I could have one more opportunity to discuss for example if there are any chances that material of interest might appear in files that are not directly related to Raoul Wallenberg or if there are any new ideas concerning this case. After all, a few years have passed since the last contact took place. In the GARF, it would be useful to have a discussion about the Trophy request, but I also have some specific questions. If you so prefer, we, the co-chairmen, could have such meetings jointly.

In this context I thought it interesting to enclose an excerpt from an interview with Mr Valery Boldin on documents found in Stalin's safe.

I hope this letter clarifies how I view the situation and what I would like to bring up in Moscow. The date for a visit could be agreed through the Swedish Embassy.

Finally, let me express my thanks for everything that you and the other Russian members of the Working group have already done in order to help our investigation. It has truly been a very large effort.

Yours sincerely

Yours Ulgren

SVERIGES AMBASSAD
MOSKVA

1999-08-16

Handl: Mats Foyer

aa p

UD/EC/Lundvik
990817
Krypto t. tit

EC

Avd.	Grupp	Mål
P	2	Eu

UTRIKESDEPARTEMENTET

För: EC (Lundvik)

Kopia: Amb Magnusson, Riga

B R Å D S K A N D E

Brev från ambassaden till Rysslands justitieministerium angående Vladimirundersökningen

(2 bil.)

I anslutning till de oberoende experterna Marvin Makinens och Ari Kaplans i slutet av förra veckan avslutade arbetsomgång i Moskva inom ramen för den s.k. Vladimirundersökningen, översänds för eventuella synpunkter utkast till brev (i rysk översättning) till vice chefen för justitieministeriets avdelning för fängelsesystemet Kamil Bachtiarov. Brevet kommer (i enlighet med preliminär kontakt per telefon med Bachtiarov) att översändas via MID med följebrev till chefen för MID:s andra europeiska avdelning. (Översättning till ryska av Makinens memorandum bifogas också.)

I synnerhet önskar ambassaden försäkra sig om att det finns täckning för formuleringen i brevets tredje stycke om att *"det är den svenska sidans uppfattning att den beskrivning som Makinen ger /i sitt memorandum/ av förutsättningarna för /arbetet med analys av registerkorten/ överensstämmer med vad den svenska och den ryska sidan tidigare blivit överens om"*. Det är ju viktigt att i ambassadens brev kunna slå fast att den svenska sidan helt delar Makinens uppfattning om vad som kan anses överenskommet.

Huvudfrågan är memorandumets punkt 1 angående rätten att under arbetets gång ta med sig pre-

MR

liminära analysresultat för att förbereda den fortsatta analysen och för författandet av den slutgiltiga rapporten från Vladimirundersökningen.

Makinens till den ryska sidan i oktober 1997 överlämnade memorandum tar inte upp denna fråga, troligen därför att det skrevs på ett tidigare stadium då arbetsmetoden ännu inte utarbetats i detalj. Makinen har själv givit uttryck för uppfattningen att överenskommelsen snarast träffats under de preliminära diskussioner som förts med MVD och FSB samt inom ramen för den svensk-ryska arbetsgruppen.

DAHL

3 (13)

ПОСОЛЬСТВО ШВЕЦИИ
МОСКВА

13.08.1999

господину Бахтиарову К.Ш.
Первому заместителю
начальника ГУИН
Министерство юстиции РФ
г. Москва

Уважаемый господин Бахтиаров,

Независимые эксперты российско-шведской рабочей группы по выяснению судьбы Рауля Валленберга, профессор Марвин Макинен и господин Ари Каплан, только что закончили первый этап работы, связанный с компьютерной обработкой данных, сканированных ранее с регистрационных карточек Владимирской тюрьмы. Посольство Швеции с большим удовлетворением может констатировать успешное завершение предварительной стадии проекта.

Позвольте мне использовать настоящую возможность и высказать Вам, господин Бахтиаров, и Вашим сотрудникам глубокую признательность за конструктивное содействие, которое Вы оказываете шведской стороне. Надеюсь, что в следующий раз, может быть во время очередного визита профессора Макинена и господина Каплана в Москву, нам удастся встретиться в неофициальной обстановке.

К настоящему письму прилагается меморандум профессора Макинена, в котором он затрагивает несколько вопросов принципиального характера, связанных с обработкой компьютерных данных и анализом регистрационных карточек Владимирской тюрьмы. Речь идет о предпосылках, необходимых для осуществления данного проекта. Шведская

Почтовый адрес
Мосфильмовская ул. 60
119 590 МОСКВА

Телефон
(095) 937 92 00
(502) 937 92 00

Телефакс
(095) 937 9202
(095) 937 9203 (отд. виз)
(095) 937 9204 (торг. отд.)

Телекс
64-413 410

сторона полагает, что точка зрения эксперта соответствует достигнутым ранее российско-шведским договоренностям. Поэтому мы надеемся, что министерство юстиции сочтет возможным использовать описанный в меморандуме рабочий порядок.

Позвольте мне в этой связи упомянуть также о нескольких вопросах, имеющих практический характер.

Первый из них относится к рабочему помещению, в котором Макинен и Каплан будут продолжать свои исследования. Если это возможно, мы хотели бы просить о предоставлении в их распоряжение какого-либо другого помещения, то есть о переводе из помещения, примыкающего к Бутырской тюрьме, которое служило местом работы для экспертов.

Основной причиной данной просьбы является обеспокоенность Макинена и Каплана в отношении возможного наличия больных туберкулезом в Бутырской тюрьме. Несмотря на то, что помещение находится в отдельном административном крыле, оно все-таки связано с главным зданием. В выходные дни, когда основной вход был закрыт, эксперты должны были проходить через тюрьму для того, чтобы попасть в рабочее помещение. Даже, если исходить из того, что риск заражения крайней незначителен или практически отсутствует, близость к тюрьме, по вышеназванной причине, является, тем не менее, неприятным моментом для Макинена и Каплана.

Второй практический вопрос относится к хранению закупленных для работы компьютеров и другой техники. Функционирование данного оборудования зависит, в частности, от режима температур и влажности воздуха. В связи с этим Макинен высказал просьбу о соблюдении следующих параметров:

* Температура не должна быть ниже 16 и выше 20 градусов Цельсия;
* Место хранения оборудования должно быть сухим, как в нормальной комнате;
* Оборудование должно находиться вне воздействия магнитных полей.

Шведская сторона была бы весьма признательна за положительное решение также двух вышеупомянутых вопросов.

Разрешите мне в заключение еще раз выразить нашу искреннюю благодарность за то любезное содействие, которое Вы, лично, и Министерство юстиции оказываете в этом важном деле.

С уважением,

Микаэль Даль
Временный поверенный в делах Швеции в РФ

Запрос в Министерство юстиции Российской Федерации

от

Профессора Марвина В.Макинена,

Постоянного консультанта при Российско-шведской рабочей группе
по выяснению судьбы Рауля Валленберга

4 августа 1999 г.
Россия, Москва

Более двух лет назад я получил разрешение от Министерства внутренних дел и Федеральной службы безопасности на подготовку анализа информации о размещении по камерам заключенных, содержащейся в картотеке Владимирской тюрьмы, с целью получить ответы на вопросы, касающиеся возможного содержания там Рауля Валленберга. Мы выполнили задачу компьютерного сканирования регистрационных карточек в марте-апреле 1998 г. Сейчас мы приступаем к анализу такой информации в Бутырской тюрьме в Москве. В данном меморандуме очерчиваются два вопроса, по которым я просил бы разъяснения, с тем чтобы при анализе не упускались из виду главные цели расследования. Конкретные запросы помещены ниже с объяснениями их важности для проекта. Для того, чтобы продемонстрировать, что ни один из запросов не противоречит первоначальным условиям, которые выдвинуло Российское Правительство при выполнения этой работы, я резюмировал эти требования, в соответствии с более ранним соглашением, в письменной форме, в качестве Приложения к этому меморандуму.

Нижеследующие запросы касаются условий работы, которые обсуждались ранее в рамках Российско-шведской рабочей группы, а также с представителями МВД и ФСБ и которые оговаривались как условия, необходимые к выполнению при проведении анализа. Запросы, как подробно объяснено ниже, в полной мере

соответствуют условиям, которые выдвинуло Российское правительство: никакие копии оригинальных данных из регистрационных карточек заключенных не должны покидать пределов России, никакие персональные сведения о заключенных, не связанные напрямую с заключением Рауля Валленберга не должны быть обнародованы. Я формально привожу эти условия в письменной форме, потому что г-н Игорь Баринов из Министерства юстиции не в курсе предыдущих обсуждений данного предмета, и выдвинул противоположные условия.

Конкретные запросы, относящиеся к проведению нынешнего анализа в Бутырской тюрьме, касаются следующего:

1. **Распечатки результатов анализа, подготовленные в ходе проведения анализа данных, которые мы должны увезти с собой**

и использовать в дальнейшем для завершения проекта.

В ходе первоначального обсуждения с представителями МВД и ФСБ условий проведения анализа данных из регистрационных карточек заключенных, было достигнуто соглашение о том, что г-н Ари Каплан, работающий в тесном сотрудничестве со мной как компьютерный эксперт и консультант при Российско-шведской рабочей группе, и я можем взять с собой распечатанные копии результатов анализа, (1) с целью дальнейшего изучения по прибытии в Чикаго, дабы определить, какие аспекты анализа данных нуждаются в дальнейшем дополнении; и (2) для подготовки отчета о проведенном анализе, который должен быть представлен Рабочей группе. Я хотел бы подчеркнуть совершенно однозначно, что в нашем понимании возможность сохранить распечатанные копии результатов анализа не должна отождествляться с условиями, которые касаются копий оригинальных регистрационных карточек и персональной информации о заключенных, то есть теми условиями, которые были уже установлены представителями МВД и ФСБ и оговорены ранее.

Важной целью изучения данных из регистрационных карточек является проведения анализ размещения заключенных по камерам, что позволило бы следующее:

(1)выяснить, какие сведения о размещении по камерам не отражены в регистрационных карточках из картотеки Владимирской тюрьмы;
(2)определить, в каких камерах мог находится неопознанный заключенный в тот момент, когда произошла смерть Осмака Кирилла Ивановича – событие, которое, как указал один из свидетелей, произошло в период, когда в одной из соседних одиночных камер содержался заключенный, по описанию соответствующий Раулю Валленбергу;
(3)определить, имели ли место аналогичные ситуации с неопознанными заключенными в моменты смерти других заключенных (всего 189 случаев смерти в базе данных), которые ошибочно могли ассоциироваться со смертью Осмака;

(4) выявить других заключенных, которые содержались в соседних камерах в момент смерти Осмака, и установить могут ли они до сих пор быть живы и пролить свет на вопрос выяснения личности особо важных и иностранных заключенных, содержавшихся в одиночных камерах; а также

(5) подготовить полный перекрестный анализ размещения по камерам в I корпусе, чтобы подтвердить или опровергнуть заявление свидетеля о камере с неопознанным заключенным на момент смерти Осмака.

Для того, чтобы провести окончательный анализ этих ситуаций и подготовить доклад об этом, необходимо будет сохранить распечатанные копии с результатами анализа, поскольку подготовка окончательного доклада займет много времени, в то время как наше длительное пребывание в Москве невозможно из-за профессиональных обязательств на нашей работе дома. Кроме того, объем результатов по данным о размещении заключенных по камерам слишком велик, чтобы удержать их в памяти или делать рукописные пометки, которые могли бы быть достаточно понятными, чтобы их использовать. В первоначальных обсуждениях с представителями МВД и ФСБ было достигнуто соглашение по поводу сохранения распечатанных копий результатов анализа, с целью проведения окончательного анализа и подготовки Заключительного доклада Рабочей группе. У нас нет никакого намерения делать эти копии общедоступными, равно как эти копии не станут частью материала, доступного общественности из Заключительного доклада Рабочей группы, который будет опубликован.

Мы не нарушаем личных прав бывших заключенных, которые еще могут быть живы, поскольку обеспечиваем неразглашение общественности личной информации о них, а также не раскрываем их личности. Я хотел бы описать аналогичную ситуацию, которая в настоящий момент имеет место в отношении другого консультанта Рабочей группы, Сюзан Месинай. Она изучала содержание личных дел около 100 бывших заключенных, обстоятельства содержания под стражей которых в

Советском Союзе либо находятся в прямой связи с судьбой Рауля Валленберга, либо указывают на параллельную ситуацию с заключенным, с которым обращались аналогичным образом, либо, в результате изучения дел, доказывают отсутствие какой-либо связи с делом Рауля Валленберга. Информация, которую она получила из этих дел и к которой она должна иметь доступ, чтобы продолжить анализ тогда, когда она физически не находится в архиве ФСБ, недоступна общественности и находится на надежном хранении в Шведском посольстве. Аналогичные условия могли бы быть созданы для хранения распечатанных копий результатов нашего продолжающегося компьютерного анализа регистрационных карточек Владимирской тюрьмы.

2. Компьютер "Hewlett-Packard", с соответствующими аксессуарами, закупленный Шведским посольством для выполнения данного проекта, оригинальные файлы данных и их копии, а также копии компьютерных файлов, созданных в ходе исследования могут быть помещены на хранение в Москве на время нашего отсутствия и быть постоянно доступными для нас в течение наших последующих приездов.

Г-н Каплан и я постоянно стремимся провести компьютерный анализ регистрационных карточек заключенных как можно эффективнее и как можно больше сократить его продолжительность. Тем не менее процесс остается длительным и не может быть завершен в один присест. Мы должны будем предпринять несколько поездок в Москву в течение следующих нескольких месяцев, чтобы продолжить анализ. Эти обстоятельства подробно обсуждались ранее с представителями МВД и ФСБ, и нас заверили, что наш доступ к компьютеру, компьютерным файлам и указанным выше сопутствующим материалам не будет ограничен. Мы также были заверены в том, что все компьютерные материалы во время нашего отсутствия будут находится на хранении таким образом, что ни какие-либо файлы, ни сам компьютер не будут повреждены вследствие

воздействия электрического или магнитного поля, либо вследствие изменений температуры или влажности окружающей их среды.

Мы не в состоянии провести полный анализ в один присест не только из-за того, что другие наши профессиональные требования не позволяют оставаться в Москве на длительные периоды, но и потому, что в ходе анализа первичных результатов необходимо принимать во внимание новые алгоритмы и вариации проверенных алгоритмов поиска. Развитие и проверка алгоритмов требует значительного времени. Например, на развитие некоторых алгоритмов поиска, которые уже были созданы, потребовались месяцы. К тому же, анализ данных может проводится только по стадиям. Например, время нашего настоящего визита целиком было поглощено изучением файлов данных на предмет установления полноты информации, корректировкой файлов данных, в которых обнаружены ошибки, определения совместимости файлов с алгоритмами поиска и их форматирования, а также тестирования стабильности работы самого компьютера. Ранее мы никогда не использовали базы данных такого объема при нынешних условиях расчетов, и мы прежде всего должны установить, что компьютерная система не будет развивать нестабильность при длительных расчетах. Как только эти первоначальные условия станут удовлетворительными, мы сможем заняться существом дела, начав анализ базы данных в соответствии с пятью пунктами, указанными в части 1.

12 (17)

Ìàìîðàíäóì
Ïðîô. Ì.Â.Ìàêèíåí
4 àâãóñòà 1999 ã.
ñòð. 7

ПРИЛОЖЕНИЕ: Условия соглашения по анализу карточек Владимирской тюрьмы, установленные для профессора М.В.Макинена, Постоянного консультанта Российско-Шведской рабочей группы по выяснению судьбы Рауля Валленберга.

В соответствии с соглашением с российскими представителями Рабочей группы, заключительный доклад и анализ информации о размещении заключенных по камерам, полученной из отсканированных регистрационных карточек заключенных Владимирской тюрьмы, должен быть представлен по завершении исследования. База данных включает отсканированные образы более 11.000 регистрационных карточек заключенных, которые соответствуют чуть более чем 8.000 заключенных, содержавшихся во II корпусе в период 1947 - 1972 гг.

Условия, на которых выдается разрешение на эту работу и на которые я выражаю свое полное согласие, являются следующими:

(1) полная база данных должна быть доступной г-ну Ари Каплану, консультанту по компьютерам, участвующему вместе со мной в этом проекте для Рабочей группы, и мне лично столько раз, сколько это потребуется для выполнения анализа, подразумевая, что выполнение нами анализа данных возможно лишь в течение нескольких наших совместных визитов в Москву, каждый из которых продлится от одной до нескольких недель;

(2) компьютерные образы карточек выбранных для анализа не будут покидать пределов территории Российской Федерации;

(3) личная информация о заключенных, которые не были напрямую связаны с содержанием под стражей Рауля Валленберга не будут доступны общественности; имена заключенных Владимирской тюрьмы, чьи карточки были выбраны для компьютерного сканирования не будут опубликованы;

(4) копии компьютерных образов карточек либо исходной базы данных, содержащей информацию из образов карточек, отсканированных служащими компании ProSoft, выолняющими эту работу по контракту, могут делаться г-ном Капланом либо мною по мере необходимости в ходе анализа, однако эти копии не будут вывозиться за пределы территории Российской Федерации. Единственной причиной создания дополнительных копий базы данных является то, что это - стандартная процедура в копьютерном деле, используемая для того, чтобы защитить от повреждений исходную базу данных при частом многократном использовании. Интенсивное использованиеисходной базы данныхили отсканированных образов регистрационных карточек сделает компьютерные файлы нечитаемыми и недоступными для дальнейшего анализа. Любые дополнительные копии останутся вместе с исходной копией на российской территории;

(5) по причине большого массива информации и из-за того, что подготовка заключительного доклада по завершении проекта потребует объединения результатов, полученных в ходе анализа информации о размещении заключенных по камерам, могут делаться распечатанные копии результатов анализа (но не исходной базы данных) и храниться у нас для подготовки доклада дл Рабочей группы.

SVERIGES AMBASSAD
ANKARA

TELEFAX Sid. 1 (1)

Katarina Wislez Berggren 1999-08-16

1999-08-17

Överlämnas av Utrikesdepartementet, EU till Jan Lundvik, EC för vidare åtgärd.

Martin Rahm
Departementssekreterare

INK. UTRIKESDEP.
DNR
1999 -08- 16
Avd. P | Gr 2 | Mål EU 1

EU

UTRIKESDEPARTEMENTET nr 253

Till: UD-EU/Martin Rahm

Kopia:

UD/EC/Amb J. Lundvik
990820
Fax nr 35 ut.
amb Ankara

Uppgifter om Raoul Wallenberg

Hbr Liljegren-Rahm 1998-11-06

Uppgiftslämnaren - som nämns i ovan åberopat handbrev - har återigen varit i kontakt med vårt konsulat i Baku. -Vi vore tacksamma bli satta i tillfälle förmedla ett svar.

LILJEGREN

Postadress
PB 3
06692 Kavaklidere
ANKARA
Turkiet

Besöksadress
Katip Celebi 7

Telefon
(90) 312-466 45 58

Telefax
(90) 312-468 50 20

E-post
swedemb@ada.net.tr

TOTAL P.01

MV

89374001

228/001

REGERINGSKANSLIET
Utrikesdepartementet

Promemoria

P 2 Eu'

1999-08-16

EC

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

Delges:
Kabs
Magnusson, Riga
Hirdman, Moskva
Carlsson, Budapest
Lage Olson, ESEK
Carl Persson
Per Anger
Guy von Dardel
Krister Wahlbäck

Exp. 990824 / RP

Raoul Wallenberg

I ett samtal med Per Anger den 14 augusti 1999 bad jag honom kommentera några frågor som på sistone aktualiserats inom ramen för RW-arbetsgruppens verksamhet.

1. *Kan Du berätta om uppehållet i Moskva på väg hem från Budapest i april 1945.*
Anger: Vi kom med tåg till Moskva och möttes på stationen av Söderblom och Ingemar Hägglöf. Det var endast ett kort uppehåll, och jag följde med Hägglöf hem till hans bostad för att hastigt byta skjorta. Sedan for vi tillbaka till stationen, där jag hade ett kort samtal med Söderblom, som hade en sak han ville framföra, nämligen att vi vid hemkomsten absolut inte fick säga något ont om ryssarna. Medan jag var hos Hägglöf hade han och Danielsson haft ett längre samtal, men vad som därvid sades vet jag inte, ty det talade Danielsson aldrig om.
Vad RW beträffade ankom vi till Moskva i tron att det gått bra för honom och att han var på väg till Sverige. Det hade ju en sovjetisk officer i Budapest sagt till Margareta Bauer. Själv hade jag under de kritiska dagarna varit isolerad från de övriga på Rózsadomb i Buda, och sedan hade vi hållits internerade av ryssarna utanför Budapest, så vi visste ingenting om vad som hänt honom.

2. *Guy von Dardel har överlämnat ett anonymt dokument, som av allt att döma är en nedteckning av ett samtal med Dig på UD vid hemkomsten till Stockholm. Minns Du vem Du talade med?*

MD

Anger: Nej, det gör jag inte. Vi togs vid hemkomsten till UD först emot av Günther och fick för honom berätta vad vi varit med om. Om RW visste vi som sagt ingenting, eftersom han i belägringens slutskede uppehållit sig i Pest och vi andra i Buda, som han besökte sista gången den 10 januari 1945. Läget hade varit mycket förvirrat alltsedan ryssarna omedelbart före jul överraskande hade lyckats tränga långt in mot centrum av Buda innan de hejdades, och vi visste inte om Pest eller Buda skulle falla först. Efter mötet med Günther fick jag order att skriva ner vad legationen råkat ut för sedan kontakten med Stockholm brutits före jul. Danielsson skrev under, och det blev vår officiella rapport om vad som hänt i ett läge där vi inte kunde fungera som diplomatisk beskickning utan det bara gällde att försöka överleva. Eftersom det skulle vara en officiell redogörelse berörde jag inte med namns nämnande vad enskilda beskickningsmedlemmar varit med om. Att jag sedan för att ge mera kött på benen hade ett kompletterande samtal med någon av UD:s tjänstemän om bl a vad som kunde ha hänt RW finner jag helt naturligt, och jag står för vad jag uppges ha sagt i uppteckningen. Jag kan inte finna att den i avgörande avseenden skiljer sig från den officiella rapporten, som Guy von Dardel påstår.

3. *Vad vet Du om RW:s polska kontakter? Är det tänkbart att han fått dokumentation om Katyn?*

Anger: Härom vet jag intenting. Det är fullt tänkbart att också polska flyktingar ingick i RW:s vidsträckta kontaktnät, men om detta sade han aldrig någonting till mig. Det 'beskickningsarkiv' som han uppges ha deponerat i ett bankvalv var sannolikt hans egna papper, och vad som kan ha funnits bland dem har jag ingen aning om.

4. *I den av den ungerska militärhistoriska institutionen utgivna boken 'Ungern under andra världskriget' står att underrättelsechefen general Újszászy efter pilkorskuppen fick asyl på svenska legationen. Kan Du kommentera detta?*

Anger: Så som legationen såg ut var det svårt att gömma någon där, och av princip beviljades ingen asyl på legationen. Det enda undantag jag känner till är nobelpristagaren professor Szentgyörgyi, som erhöll svenskt medborgarskap och som svenska regeringen beordrat oss att försöka rädda. Troligare är i så fall att det var Langlet som gömde honom på någon av sina många Röda kors-inrättningar.

5. *Vad kan Du berätta om Dina kontakter med Géza Soós och den ungerska motståndsrörelsen MFM? Stämmer det att Soós till Dig överlämnade ett meddelande för vidarebefordran till Moskva?*

Anger: Jag fick på ett tidigt stadium kontakt med Soós, som var tjänsteman på utrikesministeriets kulturavdelning, och förstod snart hans funktion inom motståndsrörelsen. Jag hade också några andra kontakter av samma slag, och då det på hösten 1944 såg ut som om det skulle kunna uppstå ett interregnum mellan avtågande tyskar och inryckande ryssar förhörde jag mig om vi i ett sådant läge skulle kunna påräkna skydd för legationen genom MFM mot pilkorspöbeln. Detta utlovades, men jag är inte säker på om det var av Soós själv eller av en kollega till honom. Något meddelande att vidarebefordra till Moskva känner jag inte till. Hade vi mottagit ett sådant skulle vi naturligtvis ha skickat in det till UD. Vad jag minns är att han en gång överlämnade ett konvolut, som vi deponerade i kassaskåpet. Detta sprängdes längre fram av ryssarna, men enligt en version jag hört skulle konvolutet senare ha påträffats av Langlet, som såg till att det återställdes till Soós. I vilket fall som helst försvann Soós helt plötsligt från vår horisont, och först långt senare fick jag klart för mig att det var då han flydde till Italien.

Jan Lundvik

Jan Lundvik

SVERIGES AMBASSAD
RIGA

1999-08-17

R 18 W-berg

Handläggare: H Magnusson

a.a

EC

UTRIKESDEPARTEMENTET

Avd.	Grupp	Mål
P	2	Eu'

B R Å D S K A N D E

Re **Brev från ambassaden till Rysslands justitieministerium angående Vladimirundersökningen.**

Till: EC(Lundvik)
Kopia: Amb Moskva(Foyer)

Jag har studerat tidigare papper skrivna av Makinen om Vladimirundersökningen(från 6/10 1997 och 11/2 1998) utan att kunna finna något uttryckligen skrivet om att "printout copies of the results of the analysis" skall kunna medföras till USA för fortsatt studium. Någon sådan överenskommelse nåddes inte heller under arbetsgruppsmötet i november 1997. Snarare framhålles motsatsen från rysk sida(Ziborov, se sid 14 i uppteckningen), men diskussionen befann sig då på ett mycket tidigt stadium.

Samtidigt har jag inget skäl att ifrågasätta Makinens påstående att överenskommelsen senare träffats under preliminära diskussioner med MVD och FSB men det är inget som jag kan bekräfta. Jag kan inte erinra mig att Makinen specifikt fört denna fråga på tal alls förut.

Slutsatsen är att vi i följebrevet måste uttala oss något mer försiktigt än vad som nu är fallet. Följande skrivning är tänkbar:

"Det är den svenska sidans uppfattning att....inte står i strid med vad som tidigare överenskommits i denna fråga". "Avsikten med föreslagen arbetsplan är

MP

att så effektivt och snabbt som möjligt föra denna del av undersökningen till sitt slut."

MAGNUSSON

REGERINGSKANSLIET

1999-08-17

P 2 Eu'

EC

Utrikesdepartementet

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

Exp 1998 FTUN

Ambassaden Moskva
Brådskande

Vladimirundersökningen

1999-08-16

Foyer från Lundvik

Jag delar helt uppfattningen att vi från svensk sida i brevet till justitieministeriet bör ge klart stöd åt Makinens ståndpunkt. Med tanke därpå bör därför den ryska formuleringen överst på sid 2 i brevutkastet skärpas. "Sjvedskaja storona polagaet" läser jag som att den svenska sidan förmodar eller förutsätter. Det bör tydligt stå att det är den svenska sidans **uppfattning** att professor Makinens ståndpunkt överensstämmer med den rysk-svenska överenskommelsen. Mera som ett formellt påpekande bör sedan också i resten av brevet Makinen och Kaplan behålla sina titlar.

Cabinet

Postadress
103 39 STOCKHOLM

Besöksadress
Fredsgatan 6

Telefon
08 - 405 10 00

Telefax
08 - 723 11 76

E-post: ud@foreign.ministry.se
X.400: S=UD; O=Foreign; P=Ministry; A=SIL; C=SE

Telex
105 90 MINFOR S

MW

229/002
P 2 Eu

REGERINGSKANSLIET
Utrikesdepartementet

Promemoria

1999-08-17

EC

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

Delges:
Magnusson, Riga
Hirdman, Moskva
Carlsson, Budapest
Nyberg, Warszawa
Olson, ESEK
Wahlbäck, IAG
Carl Persson
Guy von Dardel
Per Anger
Exp. 990818/PP

Ungersk teori om Raoul Wallenbergs försvinnande

Under titeln "Akit Mózesként tiszteltek (Han som vördades som Moses)" utkom för ett par år sedan i det ungerska Raoul Wallenbergsällskapets skriftserie "Wallenberghäften" en uppsats på ett trettiotal sidor av den ungerske historikern József Gazsi, f d medarbetare vid Krigshistoriska institutionen och muséet i Budapest och i ungerska historikerkretsar betecknad som seriös. I uppsatsen, vars undertitel lyder "Antaganden om bakgrunden till en politisk thriller, eller funderingar kring Raoul Wallenbergs olycksöde", ägnar sig Gazsi framför allt åt att försöka kartlägga RW:s sista dagar i Budapest och de omständigheter som kan tyda på att hans arrestering skulle ha varit förknippad med att han tagit emot dokumentation om Katynmassakern. I detta sammanhang hävdar Gazsi att de neutrala beskickningarna hjälpte de polska flyktingarna i Ungern att hålla kontakt med den polska exilregeringen i London. Han anför också exempel på hur spanare från Röda armén penetrerade Budapest inklusive RW:s organisation och drar slutsatsen att ryssarna varit väl underrättade om RW:s verksamhet.

I det följande görs ett sammandrag av uppsatsen med översättning in extenso av särskilt intressanta avsnitt.

Inledningsvis berättar Gazsi om hur han redan på ett tidigt stadium som student i Debrecen började intressera sig för RW och hur oklarheten kring RW:s öde väckte hans nyfikenhet. Han ger en kort beskrivning av RW:s gärning och betonar att denna ägde rum inom de ramar som gällde

MD

för den diplomatiska verksamheten. Han skildrar hur pilkorsarnas hotelser mot RW tilltar i december 1944 och hur RW därför ständigt byter uppehållsort. Gazsi stöder sig här bl a på Jenő Lévais bok. De sista veckorna tycks RW i stor utsträckning ha uppehållit sig i Hazai Banks byggnad (*den nuvarande brittiska ambassaden*), och Gazsi förmodar att en anledning till detta var de stora bankvalven där, som var väl lämpade för de många depositioner RW mottog.

"Fanns det dokument i dessa valv? Härom kan vi bara göra antaganden. De som överlämnade sådana till Wallenberg gjorde det mellan fyra ögon. Man behöver inte föreställa sig stora pappersbuntar. Överfört till mikrofilm ryms många hundra sidor i ena handen. Skulle det vara fråga om någonting sådant kan det bara vara "den polska förbindelsen": polackerna hade radioförbindelse och ett utbyggt kurirsystem till de allierade. Men några konkreta bevis för konspirativa kontakter mellan Wallenberg och de polska emigranterna har – såvitt jag vet – hittills inte dykt upp. Arkiven ruvar ännu på sina hemligheter.

Från sina informatörer, som han flera gånger också nämner, fick han tydligen också skriftliga rapporter. På ett ställe nämner han t ex informationer från trakten av Katowice. Det var svenska beskickningen som bland de första förmedlade en beskrivning av dödslägret Auschwitz-Birkenaus fasor till utlandet. Wallenberg fick emellertid iväg till det neutrala utlandet en berättelse av två andra fångar som flytt den 27 maj 1944. Vi vet att då han den 12 januari 1945 träffade Miklós Krausz återlämnade han "vissa skrivelser som han anförtrotts för förvaring". Man kan anta att denne av djup rättvisekänsla och humanism uppfyllde person skulle försöka rädda dokument inte bara om den nazistiska barbarin utan också om andra moderna hemskheter.

Röda arméns underrättelseorgan utförde under belägringen av Budapest ett mästerligt arbete. Trots att uppgifterna härom ännu är topphemliga och aldrig har utforskats tyder vissa publikationer på att sovjetiska agenter lyckats nästla sig inte bara hos befälhavaren för de ungerska styrkorna Iván Hindy, utan att de också fanns i överbefälhavaren för de tyska styrkorna Pfeffer-Wildenbruchs stab. En sovjetisk agent verkade också i den tyska underrättelsecentralen i finansministeriets byggnad på slottskullen. Spanare och agenter, som infiltrerades genom fronten in i staden, skaffade t ex kartor över mineringarna i Donau och tog sig också fram till slottet genom den kommunala servicetunneln under Donau. Den legendariska kvinnliga spanaren M A Fortus tog sig med tre man genom fronten med bil till en ungersk armékårsstab på slottskullen, där de sökte och fann viktiga dokument.

I början av november 1944 tog sig på uppdrag av de sovjetiska underrättelse-organen en spanargrupp bestående av fem ungrare genom fronten vid Lajosmizse (*SÖ om Budapest*). Gruppens medlemmar var Zoltán Rónai, Endre

Szörényi Steiner, Ernö Váradi (Weil) och en person vid namn dr. Sámson. Om allt detta rapporterar János Hidasi-Hirn, spanare i Röda armén. Det är möjligt att han också var gruppens chef, ty han tjänstgjorde i Röda armén redan på hösten. Med 23 man, en lastbil och en mängd stridsutrustning hade han gått över vid Lavocsne (*i Karpaterna*). Sedan han anmält att han ville kämpa mot fascisterna blev han efter grundliga förhör tilldelad spaningstrupperna. - - - - - - (*Hidasi*) nämner också en viss József Répasi, som arbetade tillsammans med dem. Det är möjligt att inte alla de uppräknade namnen är riktiga, men det är de namn som de hade i sina papper. I registren hos Motståndskämparnas förbund återfinns förutom Hidas inga av namnen. Däremot dyker dr. József (eller János) Sámson, Zoltán Rónai och Hidasi upp i annat sammanhang i den svenska människoräddningsaktionen.
(*Hidasi teg efter kriget om sin verksamhet och yttrade sig först den 22 mars 1973 i ett samtal med en av ledarna för Partisanförbundet, då han bl a sade:* '... de skulle anmäla sig hos kapten Kelecsényi i en våning på Üllöi út 2-4 (*ett av Wallenbergs hus*). Kelecsényis folk hade sin bas i brittiska legationens källare (*brittiska legationen hade schweizarna hand om*), där enligt honom en radiosändare verkade. I det följande arbetade de enligt order från Kelecsényi... .och de genomförde också svenskskyddade husaktioner (*oklart vad som menas*) på hans order... Till de sovjetiska förbanden kunde de inte gå tillbaka, de kunde inte hitta sitt förband. Det skulle ha fortsatt mot Prag.' Så långt vittnesberättelsen.

Kelecsényi skrev efter befrielsen ned sina upplevelser. Han räknar upp sina viktigaste kolleger och nämner bland dem flera gånger János Hidasi, Zoltán Rónai och dr. Sámson. Om den senare noterar han att 'sedan hans identitet avslöjats gav jag omedelbart ett gömställe och arbete åt medlemen av det Nationella Befrielseutskottet dr. Sámson somvar medlem av kommunistpartiet.' Elek Kelecsényis namn förekommer ofta i kontaktnätet för såväl Üllöi út 2-4 som Hazai Bank. Han utförde ett modigt och självuppoffrande arbete och tjänade troget den sak som Wallenberg representerade. Vi stöter senare på hans namn i Bánhida (*fängelse*), där han jämte många andra befann sig i NKVD:s förvar. Hans fortsatta liv och öde väntar ännu på att klaras upp, och detsamma gäller flera andra medlemmar av Hidasi-gruppen. (*I Lévais bok nämns Kelecsényi som en av RW:s medarbetare.*)
Vi kan således anta att den sovjetiska underrättelsetjänsten från första början placerat sitt folk i Wallenbergs stab. De fanns på Üllöi út, de fanns i Hazai Bank. Vad de visste, vad de såg, vad de fick höra och om och hur detta vidarebefordrades – det förblir kanske en gåta för alltid. Vad är det för en radiosändare som fanns i banken och som Hidasi nämner? Eller hade de kontakt med jesuitklostret på Mária utca, där det också fanns en sovjetisk

spaningssändare? Ett är säkert: de berörda sovjetiska organen kunde hålla sig underrättade om all verksamhet vid legationerna, om Wallenbergs varje steg. Och därmed skapades ramarna för deras senare uppträdande. Och i denna verksamhet måste också sådant hända som de betraktade som farligt och i strid med sovjetiska intressen."

- - - - - - -

Gazsi redogör sedan på grundval av Lévai och andra bekanta källor för vad som är bekant om RW:s rörelser de sista dagarna i Budapest och hans första kontakter med ryssarna. En ny uppgift förekommer i en citerad intervju med den reformerte prästen József Eliás 1990 (*J E var av judisk börd och var aktiv i motståndsrörelsen MFM*). Denne hade den 13 januari 1945 sökt skydd hos en sovjetisk förbandsstab vid Bosnyák tér i östra Budapest.

"Det måste ha varit något pansarförband, ty han såg bara svartuniformerade soldater. Då Eliás som legitimationshandling visade sitt svenska skyddspass tillfrågades han: 'Hur hade han hamnat där, när svenska legationen – och här angavs den exakta adressen – låg i andra ändan av staden? De visste alltså precis var' skriver Eliás.

I sin analys av av RW:s avskedtagande den 17 januari 1945 påpekar Gazsi en förbisedd omständighet: "Vid sitt besök (*på Benczur utca 16*) sade Wallenberg någonting som ingen varken då eller senare tillmätt någon betydelse. Till György Wilhelm sade han att 'han bor på Erzsébet királyné út (*strax öster om Városliget*).' Till László Pető nämnde han att 'han blev utmärkt väl behandlad på Erzsébet királyné út'. Såvitt jag vet hade en underavdelning av NKVD slagit sig ner på denna gata i början av 1945. Det kan alltså göras sannolikt att han redan från den 13 januari var deras 'gäst' och att han hölls under uppsikt."

Gazsi framför teorin att RW inte fördes till Debrecen utan till Gödöllő tre mil nordöst om Budapest. På vägen dit, nära korsningen Kerepesi út – Hungaria körút, skulle han ha arresterats av sovjetiska soldater. Ett ögonvittne, en ungrare i sovjetisk tjänst vid namn Géza Trepper, numera död, skulle ha bevittnat detta från sin sovjetiska pansarbil. Enligt ett annat ögonvittne, dr. Pál Dávid Ágoston, skulle RW ha tillbringat kvällen den 17 januari och den påföljande natten i ett krigsfångeläger i Gödöllo. Därifrån skulle han ha förts tillbaka till Budapest och inkvarterats i en villa i förorten Rákosszentmihály vid infarten från Gödöllo. Sistnämnda uppgift härrör från underrättelseofficeren Michail Danilasj, som i en intervju till den sovjetiske journalisten Aleksej Kartsev sagt att RW där kunde röra sig fritt, fast hans rörelsefrihet begränsades av att man tagit ifrån honom hans bil. I Rákosszentmihály skulle han ha

förhörts av en major Sevrugij men behandlats som en fri man och inte som fånge. I sammanhanget åberopas även Mosjinskijs påstående att han skulle ha gripit RW i Budapest, och Gazsi konstaterar att det alltjämt råder oklarhet om exakt vad som hände med RW dessa dagar.

Gazsi övergår sedan till att diskutera frågan varför RW arresterats. Inledningsvis polemiserar han mot påståendena att RW skulle ha bedrivit underrättelseverksamhet för amerikansk räkning och hänvisar en smula naivt till att ryssar och amerikaner var allierade. Han redovisar dock även några av de vittnesmål som tyder på att ryssarna misstänkte RW för spioneri. RW hade förvisso ett väl utbyggt kontaktnät, menar Gazsi, men det var något han behövde för att utföra sina uppgifter.
"Erövringen av en huvudstad är en viktig händelse. Där finns fiendens hjärta, hjärna, militära och administrativa centrum. Viktiga handlingar och dokument, uppgifter med direkt inverkan på krigets fortsättning kan stå att finna hos de olika myndigheterna. Det finns människor som man omedelbart måste hjälpa och ge skydd. Fiendens ledande personligheter skall däremot uppspåras och tas i förvar. Allt detta är ett komplicerat expertarbete.
Av föreliggande bristfälliga uppgifter vet vi att den sovjetiska arméns berörda organ förberett sig för sådana uppgifter vid erövringen av huvud- och storstäder. Det fanns specialkommandon som sattes in i Bukarest, Wien och Berlin. Det är inte troligt att de skulle saknats i Budapest.
Dessa grupper genomsökte regeringsbyggnaderna, de militära institutionerna, de ledande personernas bostäder, bankerna och andra ekonomiska centra. De bortförde eller satte under bevakning allt som kunde främja deras syften. I den sovjetiska historiska litteraturen – framför allt i samband med belägringen av Berlin – finns många hänvisningar till de olika insatsgruppernas verksamhet. L.A. Bezimenskij skriver t ex i sin bok om Hitlers död: 'underrättelseorganen och kontraspionaget hade förberett sig på att utföra specialuppgifter: att skaffa fram viktiga dokument... .och att oskadliggöra fientliga agenter.'
Sovjetiska specialgrupper verkade också i Budapest. Fast detta har naturligtvis förtigits i de euforiska skildringarna av befrielsen. Vi har för länge sedan hört talas om sprängda kassaskåp och försvunna värdeföremål, men svaret på detta var alltid att pilkorsarna plundrade och tyskarna förde bort. Men vad som fanns kvar efter inneslutningen av Budapest kunde nazisterna helt enkelt inte föra bort."
Här citeras en rapport från schweiziska legationen om att ryssarna utan undantag sprängde bankernas kassavalv.
"År 1944 fanns det i Budapests innerstad tre stora banker några hundra meter från varandra. På Harmincad utca låg Hazai Bank (som då var Wallenbergs bas),

på József Nádor tér 2-3 Hitelbank (idag finansministeriet) och på Ferenc József tér 3 Kereskedelmi Bank (idag inrikesministeriets byggnad). Vi kan med full säkerhet konstatera att av dessa tre banker blev åtminstone två helt utplundrade."

Av den följande texten framgår att detta gäller de två sistnämnda bankerna. Om Hazai Bank skriver Gazsi:

"Om Hazai Banks öde talar inte ett enda dokument efter 1945. Bara detta faktum är talande. Det är knappast troligt att Wallenbergs näste, Hazai Bank, inte skulle ha genomsökts, när det ligger bara 150 m från ovannämnda Hitelbank. Sedan dess har det dykt upp ett protokoll, som visar att Hazai Banks tillgångar övertogs av en 'rysk officerskommitté'. Man kan alltså misstänka att de i bankerna förvarade värdenas öde är helt likartat."

Av den förra året av brittiska ambassaden utgivna skriften om ambassadbyggnaden, f d Hazai Bank, framgår att bankvalven öppnades för ryssarna i mitten av februari och tömdes på alla värdeföremål.

Efter en kort resumé av Katynmassakern fortsätter Gazsi:

"De polska emigranterna i Ungern gjorde förtvivlade försök att ta reda på så mycket som möjligt om händelserna i Katyn. Vid den tiden skrevs det mycket i den ungerska pressen om Katyn. Uttalanden och intervjuer publicerades. En sorgmässa hölls till offrens minne. Föredrag hölls i den polska kulturföreningen. Genom ungersk förmedling kunde polackerna få tillgång till det material som fanns i tysk hand.

Polackerna samlade förståeligt nog ihop allt material de kunde få tag i. Deras underättelsetjänst skaffade sig också källor i Sovjetunionen och fick ut material till Iran. Den polska hemmaarméns folk fanns i hemlighet med vid exhumeringen och dokumenterade så mycket som möjligt. Detta kunde lättast via Ungern skickas till exilregeringen i London.

I detta arbete hjälpte också ungrare till. Vi känner t ex namnet på överste Lajos Kudar, som var ställföreträdande chef för den statliga säkerhetstjänsten. Kyrkoherde Béla Varga, som var polackernas främsta stöd, skriver att 'polackerna i London bönade och bad att vi skulle skaffa dem allt som fanns'. Av dokumenten gjordes en mikrofilm, som den polska underrättelsetjänsten via egna kanaler eller genom kurirer kunde tillställa den polska regeringen. Naturligtvis dokumenterades också de fascistiska ogärningarna. Åtskilligt viktigt material hade Béla Varga själv med sig till Schweiz. Men materialet kom Vatikanen till handa också. Polackerna ville vara på den säkra sidan och valde därför flera olika kanaler.

Också det ungerska kontraspionaget beredde polackerna bekymmer. Kurirer greps, posten beslagtogs, gömställen och baser avslöjades. Därav kom det sig att

man för ut- och införsel och för säker förvaring av det inkommande materialet också utnyttjade de neutrala beskickningarna. Den påvliga nuntiaturen åtog sig t ex beredvilligt att gömma undan de kompromettérande handlingarna. I ett av József Antall d.ä. (*den för flyktingfrågor ansvarige avdelingschefen i socialministeriet, fader till premiärminister József Antall 1990-93*) redigerat verk står det att 'Sveriges och de andra neutrala ländernas beskickningar stod med största beredvillighet till de polska flyktingarnas förfogande, särskilt då det gällde att få ut diplomatiskt material till utlandet'.
Ett exemplar av materialet, eller kanske originaldokumenten, placerade chefen för den polska spionverksamheten i Ungern Edmund Fietowicz i Hitelbanks pansarvalv. Han, ingenjör 'Fietz', var en av de första som arresterades av Gestapo den 19 mars 1944. Han mötte sitt sorgliga öde i Mauthausen.
SD, den tyska säkerhetstjänsten, skickade det material man fann i Fietowiczs bostad till Berlin för utvärdering. Man fick också tag i nycklarna till bankfacket i Hitelbank. Ett protokoll uppgjordes över innehållet, varefter det hela åter låstes in. Tyskarna var ju inte de som anklagades. Man kan tänka sig att handlingarna fick vara kvar för att kompromettera de däri nämnda personerna – polacker och ungrare.
Om vad som sedan hände kan en trovärdig person berätta, dvs Béla Varga, som 1945 blev nationalförsamlingens president. Jag citerar honom:'När tyskarna gav upp i Pest... .hamnade pansarvalvet i ryssarnas händer. De tvekade inte länge utan sprängde det och plockade ihop det som föll ut. Däribland också Katyndokumenten, som vi inte hunnit skicka till London. På så sätt avslöjades min roll också.'
Man kan anta att ryssarna snabbt utvärderade materialet och tog reda på vem som kände till dess existens och innehåll. Det ledde till att Béla Varga aresterades kort efter erövringen av Pest. Efter 43 år besökte national-församlingens president hemlandet år 1990 och höll ett anförande i det nya fritt valda parlamentet. Före avresan gjorde han ett kort uttalande till journalisten János Fercsey. Fercsey skriver:'När Wallenberg försvann hämtades också Béla Varga av ryska soldater till för att general Malinovskij kallade honom. Han fördes till ett militärfängelse i Kispest.'

- - - - - -

Varga dömdes till döden. Hans liv räddades av att den ungerskfödde ryske överste som tolkade och välvilligt hjälpte honom lärde honom vad han skulle säga.:'Det enda viktiga - sade han – är att om de frågar om Katyn så vet du ingenting.'
'Den första frontlinjen hade order.. – drar sig Béla Varga till minnes vad översten sade honom: order från Stalin, att var och en som på något sätt kommit i beröring med Katyn skulle likvideras! Jag blev bankvalvets offer...

Jag är övertygad om att den svenske hjälten Wallenberg greps samma dag som jag. Han bortfördes för att han kände till Katyn.'

Är detta godtagbart för en historiker? Nej! Fler bevis behövs. Och de ligger gömda djupt inne i de hemliga arkiven. I början av min uppsats skrev jag om hypoteser i Wallenbergfallet. Men jag tycker att de sammanlagda omständigheterna stöder det här skisserade antagandet.

Man kan misstänka att Raoul Wallenberg, kanske på uppdrag av någon diplomatisk kollega, eller ungerska regeringskretsar, eller eventuellt de polska emigranterna, gömt undan dokument, förvarat dem på Harmincad utca, eller visste var de fanns. Även om polackerna i Budapest inte orienterade sig så mycket mot svenskarna utan snarare mot schweizarna. Verksamheten vid de schweiziska och svenska beskickningarna, respektive de tre Röda korsen (det svenska, det schweiziska och det internationella) var så sammanflätad att det är inte omöjligt att Wallenberg på indirekt väg fick material att förvara. Det kan hända att han inte ens visste vad han skulle hålla ett öga på. Men det är heller inte uteslutet att någon gång ett direkt bevis dyker upp.

Sommaren 1944 uppehöll sig 8500 polska judar i Ungern. Wallenberg träffadde säkert på många av dessa hemlösa flyktingar. Vem vet vilka relationer som uppstod dem emellan? Kanske anförtrodde de honom hemligheter. Det är alltid en diskret uppgift, två personer emellan, och Wallenberg förstod att tiga.

Tyvärr vet vi oändligt litet om svenskarnas och polackernas kontakter i Ungern dessa ödesdigra dagar. Mötesplatsen var huvudsakligen Röda korset. I dess lokaler arbetade också polacker, t ex i Internationella Röda korsets P(=Polen)-sektion på Vilma királynő út 4.

Och detta är bara ett stenkast från den byggnad på Benczur utca 16 (*idag Österrikes ambassad*), som stod under Internationella Röda korsets beskydd och där Wallenberg fann sin sista tillflyktsort , och där han hamnade i sovjetisk hand den 13 januari 1945."

Jan Lundvik

SVERIGES AMBASSAD
MOSKVA

1999-08-18

Handl: Mats Foyer

aa
R

EC

Avd. Grupp Mål
Up 2 Eu

UTRIKESDEPARTEMENTET

För: EC (Lundvik)

Kopia: Amb Hans Magnusson, Riga

Raoul Wallenberg - svar från den ryska sidan på frågor från Susan Mesinai

P 2 Eu

1999-08-04

(2 bil.)

Översänder översättningar av tidigare, med ovancit kfax, insända svar från den ryska sidan, FSB:s arkiv (bil. 1) och MID:s arkiv (bil. 2), på frågor som den oberoende experten Susan Mesinai ställt i juni i år.

Svaren har översatts till engelska av Susan Mesinais ryske tolk Andrej Allachverdov. För detta arbete, respektive för hans översättning av professor Marvin Makinens memorandum om det fortsatta genomförandet av Vladimirundersökningen (översänt med kfax 408), har Allachverdov uppburit USD 500 (motsvarande sammanlagt 10 dagars arbete).

DAHL

MD

Copy № 1

ANSWERS

to the comments on the answers of FSB and MVD of Russia
to the questions of S.Mesinai from her Preliminary Report
as of September 1999

1945 – 1947

1. To the question № 8

We explain, that personal papers and belongings removed during the arrest of any citizen, including a foreigner, were attached to his investigation file as material evidence and remained attached to the file. Objects that, in the opinion of the investigation, bore no relation to the case were destroyed according to an act; valuables were returned to relations, or in case of a court decision on confiscation – for the benefit of the state.

On release personal possessions and documents were returned to the owner. For example, such a return took place on the release of Jan Spyšjak[1], Ferdinand Czatlos, Herald Fedder, Max Mayer[2] and others.

As regards the papers of those who died in prison, they should have remain attached to the investigation file.

2. To the questions № 11 and 12

Tsitrinblat does not appear on the list of the personnel of the organs of state security.

The version of the "closure of the cases of several important prisoners on the fact of their death" can be left as a personal opinion of the independent expert S.Mesinai. If we suppose that Semenovsky and Finaev were practising making up forgery death acts for those under investigation, then, of course, nothing would keep these doctors as well as Smoltsov to make up a similar act for Wallenberg. However, we have another document – *Smoltsov's report* – the criticism and text analysis of which was repeatedly done by experts, historians and other specialists.

If we agree with the opinion of S.Mesinai on the practice of Semenovsky and other doctors, then the existence of *Smoltsov's Report* can be interpreted in different ways: Semenovsky's "practice" did not exist, if the

[1] The Latin spelling of the names in this document may differ from the genuine spelling and that used by Susan Mesinai because of the back transliteration from Russian.
[2] Or Meyer.

"practice" existed it was not used in the case of R.Wallenberg, because the Swedish diplomat indeed died of infarct in the Internal Prison which was absolutely unexpected for the administration. One can build up other versions as well.

It is also possible to build up several versions and presumptions on the basis of Abakumov's order to "look after Wallenberg personally" which was stated in Smoltsov's report: about the importance of the prisoner; that the decision regarding his fate has already been made by that moment, etc.

There are no data about Smoltsov's connection to the case of I.Oggins. However, the book of P.Sudoplatov "Special Operations. Lubyanka and the Kremlin in 1930 – 1950" (p. 455) mentions that doctor Mayranovsky is privy to the death of Oggins. We do not dispose of the medical file which Abakumov mentions in his letter № 2773/A of 21st May, 1947.

According to the instructions valid at that time, the head of a prison medical unit was subordinate directly to the head of the prison. Equally to the latter he was responsible for the sanitary conditions, for the organization of the medical and sanitary service in the prison as well as for anti-epidemic measures. In case of death of a prisoner, to the discretion of the investigator who gave an order to make an autopsy, he made this work with a forensic medical expert. Thus his competence included defining the health state of prisoners, their ability to work, the scheme and quality of their nourishment, etc. That is why the connection of Smoltsov to the head of the prison Mironov, investigators Leonov, Schwarzman and others followed from their professional duties.

Medical record on the health state of L.Okulitsky is kept in the investigation file of the Polish general (vol.1, p. 536).

The attachment №3 to the letter of V.Molotov and I.Serov of 28th April, 1956, to the CPSU Central Committee was a draft or one of the versions of the statement of the Ambassador of the USSR in Sweden to the Ministry of Foreign Affairs of Sweden regarding the fate of Raoul Wallenberg, which among other documents from the Archives of the President of Russia and MID of RF was handed over to the Swedish Side in 1991 – 1992. According to the data from the documents available R.Wallenberg was in the Internal Prison since March, 1947, therefore, if Smoltsov's report is taken into account, he indeed died during his detention in the prison of Lubyanka.

3. To the question № 15

No crematorium has ever been at Lubyanka. There only was a small oven for burning rough copies, drafts and paper waste. This is a legend of the same sort as the "basement cells of Lubyanka".

At that time, those executed by shooting according to the decision of court or extra-court[3] bodies, as a rule, were cremated in Donskoy Crematorium in Moscow. They were not registered in the registries of those cremated, which fact was reported at the meetings of the Russian-Swedish Group. In the

[3] The original Russian term means the bodies that were not a part of the court system.

instructions of the Military Board of the Supreme Court on the cremation of the corpses of those executed by shooting only their quantity was stated.

4. To the question № 17

Sandl, Karl, b. 1912 in Budapest, was detained by the bodies of counter-intelligence SMERSH on 08/12/44 and brought to Moscow on 14/01/45. He was kept in the Internal and Lefortovo Prisons as a POW.

In August 1946 he was transferred from the jurisdiction of 3rd Main Directorate of MGB of the USSR (former Main Directorate of Counter-Intelligence (GUKR) "SMERSH") to the jurisdiction of the 2nd Main Directorate of MGB of the USSR.

On 04/02/50 after the investigation was completed his arrest was officially registered on a charge of espionage and according to the decision of the Special Counsel (OSO) at the Minister of State Security of 01/07/50 he was put in prison for the duration of 25 years.

In August 1950 he was transported to the Vladimir Prison.

In 1956 he was rehabilitated and in autumn of the same year he was handed over to the Hungarian side. (The information on Sandl, K., were sent by us for the information of H.Magnusson by a letter to MID №10/A-628 of 02/03/99.)

The letters of the head of the prison Ionov to the Department "A" of MGB and the Investigation Unit of Extremely Important Cases about the delay in the consideration of the case of Sandl were justified because the first body was in control of the terms of the cases while the latter was carrying on the investigation.

Addressing to Pitovranov (2nd Main Directorate) was connected with the fact that Sandl was transferred to this department (see above) and not to the military counter-intelligence (4th Dept. of the 3rd Main Directorate). At that time V.Abakumov was not a head of the military counter-intelligence he was already the Minister of State Security.

The transfer of the case from one department to another, the change of investigators and other factors which were pointed at by S.Mesinai, by no means had an impact on their existence. In the concrete cases of R.Wallenberg and V.Langfelder criminal files were not opened, while their personal files of POWs, most probably, were destroyed as well as other documents concerning these persons.

As for the numbered prisoners 20, 21, 23 and 27, kept in the Vladimir Prison, a request should be sent to the Main Directorate of Correction and Punishment (GUIN) of the Ministry of Justice of RF.

5. To the question № 18

In the materials of the investigation file of Schlütter-Schlitter-Schauer, Walter Alfredovich, b. 1900, there are no interrogation records for 1945.

In the registry of prisoners of the Internal Prison of NKGB called for interrogations there is a record that on 10th May, 1945, he was called for interrogation to an employee[4] of the GUKR "SMERSH" of the People's Commissariat of Defense (NKO) of the USSR Sinitsyn. The latter turned out to be not Yelisey Sinitsyn, an author of memoirs, but Sinitsyn, Sergey Alexandrovich, b 1911, who was an employee of the 3rd Department of GUKR "SMERSH" (fight against agents of the enemy, planted in the USSR). Since 1946 he was working in the 3rd Main Directorate of MGB of the USSR, subsequently – 3rd Main Directorate of KGB of the Council of Ministers of the USSR.

In 1957 he was transferred to the reserve of the Soviet Army. Further fate is not established. He does not appear on the address list of the Central Address Bureau of Moscow.

Yelisey Sinitsyn, the author of the book of memoirs "A Resident Testifies" could not interrogate Schauer –Schlütter, because in May-June, 1945, he was abroad (see p.246)

6. To the question № 19

Indeed, NKVD, NKGB, MGB did inform state authorities (The Central Committee, the Council of Ministers, MID) of well-known persons and "important prisoners". As regards R.Wallenberg, we failed to discover such notes with the exception for the records in the registries of incoming and outgoing documents of the secretariats of MGB and MID. We established that a document of the kind about R.Wallenberg was sent by V.Abakumov to V.Molotov on 17th July 1947.

7. To the question № 20

In the correspondence of the 4th Department of the 3rd Main Directorate of MGB of the USSR on POWs for the period 1945 – 1947 there are only two official records of the interrogations of Rödel, W. – on 16/06/45 and 18/12/46. He was interrogated by the employees of the afore-mentioned department Sverchuk and Kopelyansky, of which fact the Swedish Side was previously informed.

No questions about the work of Gfromer and Rödel in *Abwehrstelle-Wien* in Budapest and Bucharest were put to Richter, G. Also, no questions were put to him about intersection of Wallenberg and Gfromer in what regards the operations to rescue the Jewish population. According to Gfromer's own testimony, he was arrested by Gestapo in May, 1944. R.Wallenberg arrived in Budapest in July, 1944. Richter was detained by the organs of "SMERSH" in Bucharest on 7th September, 1944.

In the materials of the investigation file of O.Hatz, there are no interrogation records dated 18th, 22nd and 23rd July, 1947, although he was

[4] When talking about employees of the State Security the term means "officer".

called for interrogations on these days by Solovov. (According to the registry of prisoners called for interrogations.)

Bentivegni, Franz, was the head of the German military counter-intelligence (*Abwehr-3*) from March, 1939, and only until July, 1943. There are no data on Wallenberg in his interrogation records.

8. To the question № 21

A prisoner named Gudenko is unknown to us. For a search at Main Information Centre (GITs) of MVD of RF more detailed biographic data are needed.

Previously the copies of the order of 14th October, 1947, of the head of the 4th Department of the 3rd Main Directorate of MGB of the USSR Kartashov to the head of the Internal Prison Mironov on the transportation of W. Rödel to the Krasnogorsk Camp for POWs and of Mironov's letter to Kartashov № 2575 of 16th October, 1947, about Rödel's death during the transportation were handed over to the Swedish Side.

9. To the question № 22

The question should be put to MVD of RF and to the Ministry of Justice of RF.

1952 – 1954

10. To the question № 1

In our opinion, such a position of the Soviet authorities was undoubtedly was accounted for by the decision not to announce truth about R.Wallenberg, on whose fate, to all appearances, the decision by that moment was already made. The information stated in the *Vyshinsky Note* (18/08/47) looked more or less plausible, because the Swedish Side by that time had only contradicting information at its disposal on the death of R.Wallenberg, including information on his death in Budapest.

In 1952 and 1954 Deputy Minister of Foreign Affairs Gromyko sent letters to MGB of the USSR and KGB of the Council of Ministers of the USSR on the possibility of changing the reply to the Swedes concerning R Wallenberg. It is very remarkable, that in the letter to I.Serov of 13/10/54 he intended to get information for the report to the CPSU Central Committee having put concrete questions, in particular: "When and under what circumstances did Wallenberg die?". Such a concrete formulation of the request to the department where Wallenberg was since 1945 could perfectly be interpreted in such a way, that Gromyko was aware of the real mournful fate of the Swedish diplomat. Referring to the reply from the Minister of State Security S.Ignatyev of 03/03/52 Serov informed MID that the security organs consider it expedient to adhere to the version, stated in the note of A.Vyshinsky

as of 11/08/47, that is of the possible death of the Swede during the battle of Budapest in 1945.

Thus, at that moment this version was thought to be perfeotly "convincing" in the opinion of the heads of departments connected with the fate of R.Wallenberg.

11. To the question № 2

The question should be put to the Ministry of Justice of RF.

12. To the question № 3

The file of Gfromer was studied by G.Magnusson[5] and B.Lurval. In case there are unclear questions regarding Gfromer's activities and "the perations to rescue the Jewish population" S.Mesinai can study his testimony on this problem.

13. To the question № 4

The term "especially important" prisoner, person under investigation or convict was used in reports, notes and investigation correspondence with regard to persons who had held important posts, ranks and who in general were, so to speak, "sounding publicly". Such a term could have been used with regard to a person who committed most grave crimes, taking in to account the role he had played in them.

Ranking persons under investigation and convicts as extremely dangerous (or extremely important) state criminals was a prerogative of the people's comissariat (ministry) as well as of heads of investigation and operation divisions.

14. To the question № 5

Convicts Loyda, Grossheim-Krysko, Hofstetter and Hille were all released by the Military Board of the Supreme Court before the end of their terms in May, 1953, under the formula that "their further detention in the places of imprisonment is not caused by necessity". In Berlin these citizens were handed over to the GDR, while Hofstetter – to Switzerland.

Convicts Pelkonen and Huber were released before the end of their terms on the grounds of the decrees of the Supreme Soviet of the USSR of 23rd July and 28th September, 1955, and returned to their homelands.

The grounds for the "release before the end of term" could be: model behaviour and the state of health of prisoners; amnesties; international agreements, e.g. negotiations between K.Adenauer and N.Khrushchev in 1955, and other reasons.

[5] Probably a mistake in Russian text – H.Magnusson.

15. To the question № 6

Summons of POWs from camps and of prisoners from the places of their imprisonment were caused by the interests of the operational and investigation work. For example, when materials were got compromising a person of the enemy activities against the USSR (Loyda), or when complaints and appeals for reconsideration of the case were considered (Beckerle, Konoye).

Data on which organ's order it was to summon a person are reflected in the registration files of former POWs, which S.Mesinai studied in March, 1998.

It is possible to presume that on 22nd July, 1947, Kartashov was calling for interrogation only those "witnesses" who were of interest for him according to the operational or other reasons, and were in Moscow. Hille was kept in Krasnogorsk Camp since May, 1946, and Loyda – since June, 1945, in Krasnogorsk Camp, then in Darnitsa Camp near Kiev and afterwards near Odessa. It is recorded that he was summoned in January, 1948.

In the registries of prisoners of the Internal and Lefortovo Prisons called for interrogation there are no records of calls of Loyda, G., or Hille, P., by Kartashov or any other employee in October, 1947. For the information: At that time Loyda was kept in a camp near Odessa.

Records of the calls for interrogation of those persons who could contact R.Wallenberg were handed over to the Swedish Side earlier.

16. To the question № 7

The question should be put to MVD of RF and to the Ministry of Justice of RF.

1955 – 1956

17. To the question № 1

The question should be put to MVD of RF and to the Ministry of Justice of RF.

18. To the question № 2

Clarification: Konoye, Fumitaka, was kept in the Internal (28/04 – 01/05/46), Lefortovo (01/05/46 – 21/02/51) and Butyrskaya (21/02/51 – 14/02/53[6]) Prisons. In February, 1952, he was transported to the Alexandrov Prison of MGB of the USSR.

[6] It is written so in the Russian document although it contradicts to the next date.

R.Wallenberg was kept from 6th February to 29th May, 1945, in the Internal Prison; from 29th May, 1945, to 1st March, 1947 – in Lefortovo Prison; from 1st March, 1947 – again in the Internal Prison.
It was established, according to the preserved registries of prisoners, and also to the testimonies of the POWs and diplomats who were in captivity or imprisoned in the USSR, that from 6th February to 6th March, 1945, he was kept in the cell № 121, and afterwards in the cell № 123 of the Internal Prison together with Schauer and Richter. According to the same materials it is possible to assert that from 29th May, 1945, to 26th February, 1947, he occupied the cell № 203 in Lefortovo Prison together with W.Rödel.

Unfortunately, registries and other materials showing cell occupancy and movements of the prisoners (for 1945 – 1953) were destroyed in 1950s-60s (see our № 10/A-4772 of 11/12/98).

№ 10/A-2366

___ July, 1999

ANSWERS OF THE DEPARTMENT OF HISTORICAL DOCUMENTS OF MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS (IDD MID)

to the questions posed by the Swedish Side regarding the case of R.Wallenberg

Page 5, p.15 1. The Government of Hungary broke off the diplomatic relations with the USSR on 23rd January, 1941. The interests of the USSR in Hungary were represented by the Government of Sweden which rendered assistance during the evacuation of the Soviet personnel from Hungary. After September, 1941, the People's Comissariat of Foreign Affairs (NKID) of the USSR was not receiving from the Swedish side any information from Hungary. The diplomatic relations with Hungary were renewed on 25th September, 1945.

Page 5, p.16 2. There was no information on the "Mellaneuropejska AB" company and one of its chiefs R.Wallenberg found either in the Archive of the Foreign Policy of the Russian Federation or in the Archive of the former People's Comissariat of Foreign Trade.

In reply to the request of the Department of historical Documents of the Ministry of Foreign Affairs, Deputy Chief of the Section of History of Foreign Trade of the Administration of the Ministry of Trade of the Russian Federation V.V.Vasilyev wrote in his letter of 8th June, 1999: "The documents of the Trade Representation of the USSR in Sweden

which are kept in the Section of History of Foreign Trade of the Administration of the Ministry of Trade (Mintorg) of the Russian Federation contain no information on the activities of the Swedish diplomat Raoul Wallenberg.

Page 5, p. 19 3. The records of the talks of the Counsellor of the Embassy of the USSR in Turkey P.D.Yerzin with the Finnish diplomat Åke Freja in 1955-1956 were handed over to the Swedish Side. Two years ago he died.

Boris Fyodorovich Podtserob (1910 – 1983) was a prominent Soviet diplomat, Deputy Minister in 1952 – 1953, the Ambassador in Turkey in 1954 – 1971, held senior posts the Central Office of the Ministry of Foreifn Affairs (MID). There are many documents in the Archive of Foreign Policy with his signature or visa. However, there are no documents associated with R.Wallenberg among those papers.

Page 15, p.5 4. The draft of the memorandum of V.M.Molotov and I.A.Serov to the CPSU Central Committee dated 28th April, 1956, has been handed over to the Swedish Side. The very text of the memorandum shows, in our opinion, that its authors were aware of the death of Wallenberg and were seeking a form to deliver the news which was mournful for the Swedish side.

Page 32 5. The mentioned MID document of 17th July, 1946 (№ 1142/5 EO) was sent by the Deputy Minister of Foreign Affairs A.S.Lozovsky to the Deputy Minister

of Internal Affairs V.V.Chernyshev. It contained a request to "inform us whether you dispose of any information regarding Raoul Wallenberg or his driver".

Unfortunately, there is a misprint in the letter, as well as in the similar letter of 20th March, 1946, of the Member of the Board of NKID K.V.Novikov to the Head of the Directorate of Counter-Intelligence SMERSH V.K.Abakumov, reading that R.Wallenberg was seen in Pest on 17th January, 1946, while in reality it happened on 17th January, 1945.

All of the afore-mentioned documents have already been handed over to the Swedish Side.

SVERIGES AMBASSAD
MOSKVA

1999-08-18

Handl: Mats Foyer

aa
R

EC

Avd.	Grupp	Mål
HP	2	Eu

UTRIKESDEPARTEMENTET

För: EC (Lundvik)

Kopia: Amb Hans Magnusson, Riga

Raoul Wallenberg - Preliminära reaktioner från MID med anledning av Hans Magnussons brev till Vjatjeslav Tutjnin av den 9 augusti 1999

P R I M O Nikolaj Kortjunov (MID:s andra europeiska avdelning) ringde på tisdagen till Foyer och gav några kommentarer, respektive ställde några frågor, med anledning av Hans Magnussons brev till Vjatjeslav Tutjnin av den 9 augusti i år. Dessa följer nedan i tur och ordning under secundo.

S E C U N D O

1. Brevets sid 2, st 1, apropå ryska svar på kommentarer av Susan Mesinai och frågan om vissa frågor bör ställas även till justitieministeriet. Kortjunov säger att MID avvaktar svar från MVD (Nikisjkin) på frågan om detta behövs. F.ö. undrar MID om endast den ryska sidans nyligen avgivna svar avses, eller även de svar som givits under 1998.

2. Brevets sid 2, st 2, angående assistent till Susan Mesinai. I denna fråga väntar MID besked från Vinogradov, FSB, som alltjämt är på semester.

3. Brevets sid 2, st 3, angående kontakter med hälsovårdsministeriet. Kortjunov säger att MID har svårt att identifiera vilka problemen är och undrar vilket slags stöd den svenska sidan önskar att MID skall ge. (Kortjunov preciserar att MID två gånger skrivit brev till Serbskijinstitutet och båda gångerna fått svar.)

MP

4. Brevets sid 3, st 3, angående besök på presidentarkivet. MID undrar om detta möte är tänkt att vara av "formell natur", med anledning av att arbetet i den rysk-svenska arbetsgruppen går mot sitt slut, eller om den svenska sidan vid mötet önskar ta upp mer substantiella frågeställningar. MID säger sig behöva precisera detta i sitt brev till den administrativa chefen på presidentarkivet där man ber om mötet. Om det finns konkreta frågor önskar man omnämna dessa i sitt brev.

5. Brevets sid 3, st 3, angående besök på GARF, säger sig MID behöva precisera vilka frågeställningar som den svenska sidan avser att ta upp. Man noterar att Magnusson i sitt brev talar om "some specific questions", och säger sig avvakta dessa innan man kan gå vidare och begära mötet.

6. Brevets sid 3, st 4, angående intervju med Valerij Boldin. MID säger sig skola återkomma med kommentarer till denna.

T E R T I O Tacksam för de klarlägganden som kan ges fvb till MID.

DAHL

SVERIGES AMBASSAD
RIGA

1999-08-18

R18W-berg

Handläggare: H. Magnusson

aa
R

UTRIKESDEPARTEMENTET

EC

Avd.	Grupp	Mål
P	2	Eu

B R Å D S K A N D E

Re **Raoul Wallenberg - framställan från Susan Mesinai.**

Till: EC(Jan Lundvik)
Kopia: Amb Moskva(Sundquist)

Åberopande gårdagens tjänste från ambassaden Moskva har jag gjort om Susan Mesinais framställan från den 23 juli till bifogade brev till Tuchnin. Tacksam det översänds till denne, ev efter översättning till ryska.

MAGNUSSON

nO

EMBASSY OF SWEDEN
RIGA

January 18, 1999

Mr V V Tuchnin
Co-chairman of the Russian-
Swedish Working Group on Raoul
Wallenberg
Ministry of Foreign Affairs
MOSCOW

Dear Mr Tuchnin,

In addition what has been raised in my other letters to you I would like to raise yet one more specific request. It refers to work on the prisoner files undertaken by Ms Susan Mesinai. Although quite a lot of files have already been studied there is still a considerable number we still wait to get access to. We understand though, that in some very few cases such access will not be given, due to the sensitivity of these files(relating to agent work e g).

While we still have the possibility to address specific questions to these files, I would like to propose that we would also be given interrogation charts for the below-mentioned persons. In the working group, we have already at one stage been given such charts for other prisoners more or less related to the Raoul Wallenberg case, and they did prove useful.

The prisoners in question now are, VOLFIN, Isaac Markovich; RADO, Sandor; VOLKOV, Konstantin; KALINSKI, Abram and, if possible, ABAKUMOV, Victor.

The following information on the charts would be of interest:
-date/prison/interrogator/jurisdiction/hours of interrogation.

For the time being this limited information is sufficient, but specific additional questions might be raised later.

Yours sincerely

Hans Magnusson

Address
A Briunura iela 8

Telephone
+371 782 8032

Telefax
+371 782 8031

Telex
(64) 161114 svnsk lv

230/001
ARKIVEXEMPLAR

REGERINGSKANSLIET

1999-08-18

P 2 Eu I
(EC)

Utrikesdepartementet

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

Förste amb.sek. Dag Juhlin-Dannfelt
Tel Aviv

HEMLIG
enl. 2 kap. 6 §
sekretesslagen (1980:100)
1999-08-18
UTRIKESDEPARTEMENTET

Raoul Wallenberg

Broder,

Vid mitt senaste besök i Budapest fick jag av en av premiärministerns rådgivare namnen på några personer, huvudsakligen f d AVO-officerare, som på gamla dagar slagit sig ner i Israel och som kanske kunde ha något intressant att berätta, inte minst om förberedelserna för en skådeprocess i Budapest 1953, vari ett antal ungerska judar bl a skulle ha anklagats för att ha mördat RW. Dessa personer heter Imre Sándor, Jona Rozén (här är jag osäker på stavningen), Sándor Rajnai och Kálmán Radványi. Adresser fick jag inte.
Min fråga är om Du skulle kunna försöka spåra dem, kanske via ungerska ambassaden, eller Yehuda Bauer, eller Sári Reuveni på Yad Vashem, eller Dina övriga kanaler. Om de visar sig vara anträffbara blir nästa fråga hur vi på lämpligaste sätt skall höra dem. Därtill återkommer jag i så fall.

Jan Lundvik

ex till Hans Magnusson, Riga

Ifylles av postexp

Avsänt med				Avs datum	Sign
☒ sv kurir	☐ utl kurir	☐ luftpost	☐ vanlig post	990818	AP

MP

SVERIGES AMBASSAD
SANTIAGO DE CHILE

1999-08-19

Avd.	Grupp	Mål
P	2	Eu

UTRIKESDEPARTEMENTET

UD/AME, 99-08-25, C. Fleetwood/ar

B R Å D S K A N D E

Delges:
Kabs. HMK, Runnbeck
UMK, M. Andersson
HMK, Lindström, /Exp. 990825/ar

TILL: Ch Ame, Ame/Fleetwood
KOPIA: URP/Hjertonsson, amb Lundvik, amb Söder, PIK, Dahlstein

RE: Raul Wallenbergmonument
hbr Granqvis-Söder 1999-03-08

Jag hade i veckan besök av rabbin Kreiman som gav mig en uppdatering av planerna på att inviga ett Raoul Wallenbergmonument i Santiago.

Tanken är att monumentet (en 16m2 stor patinerad järnbild föreställande Raoul Wallenberg och ett antal hjälpsökande) skall invigas den 9 november (kristallnatten) och placeras i en esplanad ett kvarter från svenska residenset (i esplanaden finns bl a en byst av Gabriella Mistral). Monumentet har utvalts genom en tävling mellan 6 chilenska skulptörer.

Finansieringen skall ett antal judiska familjer med ursprung i Ungern stå för. Kommunen Vitacura där monumentet skall placeras svarar för basen som skall resa sig från en vattenbassäng. Utrikesministeriet svarar för en mindre summa (500USD) för vissa transportkostnader från London.

Kreiman förklarade att rabinen Sigmund Sternberg skall ansluta från London. Överrabbinen i Stockholm och en representant för de nordiska evangeliska kyrkorna (Gunnel Borggård?) skulle komma från Stockholm (med sponsring av SAS/Varig). Han hoppades också att Kofi Annans hustru skulle kunna förmås delta. Kreiman ville nu försäkra sig om att en representant för svenska regeringen också deltog. Jag svarade att jag snarast skulle ta upp frågan och hade goda förhoppningar om en högnivårepresentant. Han menade att invigningen lovade att bli en av årets viktiga events.

Jag talade i går med den nye västeuropachefen i UM Dupuis (han var tidigare utrikesminister Insulzas kabinettschef och deltog i dennes besök i Sverige förra året). Han bekräftade att UM lovat patrosinera monumentet och invigningen. Han välkomnade livligt en svensk regeringsrepresentant och nämnde även Kofi Annans hustru men liksom jag med ett frågetecken om det realistiska i denna tanke. Chiles FN-delegation skulle undersöka möjligheterna.

Tanken är att invigningen skall ingå som ett led i den svenska vecka ambassaden i samarbete med näringslivsrepresentanter och handelskammaren är i färd med att organisera.

Veckan som har arbetsnamnet "encuentro con Suecia" inleds den 4 november med en utställning organiserad av Absolut. Den 5 november med invigning den 6 börjar en svensk matvecka på Sheraton (fortsätter sedan till B A och Sau Paulo). Den 10 invigs en konstutställning med 8 svenska konstnärer (fortsätter senare till Lima och B A). SAAB undersöker möjligheterna arrangera ett "musik-evenemang" under veckan.

Jag anser att det är mycket angeläget med hög svensk representation. Dupuis stödde livligt tanken på att utrikesministern, kabinettsekreteraren eller statsrådet Pagrotsky skulle komma. I november skulle utrikesminister Valdes vara tillbaka från New York. November var i praktiken den sista månaden före presidentvalen den 12 december som det skulle passa att anordna politiska konsultationer. Han bad mig dock snarast möjligt komma tillbaka med en reaktion i frågan för att kunna passa in det i värdens agenda.

Jag har också nämnt om monumentinvigninen för Erik Belfrage.

Granqvist

Author: INTERNET:makinen@eprendor.uchicago.edu/ at INTERNET
Date: 1999-08-19 08:32
Priority: Normal
TO: Lage (UD) Olson at (Pk)UD-3
Subject: Nikolai Kostenko

INK. UTRIKESDEPARTEMENTET
D.Nr. 231/00 19
1999 -08- 26
AVD P. 2. Eu

Lage:

While Ari Kaplan and I were in Mosacow beginning the data base analysis, we needed to have the assistance of Nikolai Kostenko for correcting mistakes especially because of the need to have a Russian well acquainted with prison documents to examine the variations in handwriting style, etc. on the cards to decide on the nature of the error. During this time, Nikolai worked on three separate days for 5, 8, and 9 hours, respectively, or a total of 22 hours. Because of the high technical skills required, familiarity with computers, computer programs, and prison documents, I believe that a rate of $12.50 per hour would be appropriate for compensation or a total of $275.00. I have checked with Susan Mesinai to be certain that this is an appropriate rate compared to the individuals who work with her from Memorial Society and the translators.

Can you arrange for this amount of money to be paid to Nikolai Kostenko through the Embassy in Moscow? He would be able to come to the Embassy to sign for receipt of the funds.

a.a. 991001/FH. PLAN-KANSLI

We will have to count on Nikolai's assistance in the future for some of the time when we will be in Moscow for similar work until we are completely free of errors in the data base.

Thank you.

With best wishes,

Marvin Makinen

****

Marvin W. Makinen
Department of Biochemistry & Molecular Biology
The University of Chicago
Cummings Life Science Center
920 E. 58th Street
Chicago, Illinois 60637

Tel: 773/702-1080
FAX: 773/702-0439
e-mail: m-makinen@uchicago.edu

****

MD

Author: Hans (UD) Magnusson at (Pk)Riga-amb
Date: 1999-08-19 10:51
Priority: Low
TO: Jan (UD) Lundvik at (Pk)UD-3, Lage (UD) Olson at (Pk)UD-3 cc
Subject: Re: vladimir card analysis

f kdm t v

Forward Header

Subject: Re: vladimir card analysis
Author: INTERNET:makinen@eprendor.uchicago.edu/ at INTERNET
Date: 1999-08-19 08.19

INK. UD
1999 -08- 26

Hans:

Before leaving tomorrow for out of town for 10 days, I shall try to answer your questions about the continuation of the analysis of the Vladimir cards. I have also discussed this with Ari Kaplan to be sure of what he did state to Mats Foyer and what Ari's best estimates are of the time still required to finish.

Firstly, I must state that the first session that Ari and I recently spent in beginning the analysis went far better than we had expected. We began by testing various aspects of the data base for inconsistencies that arise from normal types of human error, for instance, the spetzchast person writing a date as 03/I/62 when it should have been 03/I/63 because often after the turn of the new year people are not yet accustomed to writing the year correctly. Also there are many examples of dates of the first cell placement being earlier than the date on which the card was filled out for a new prisoner, and for these we have had to identify the cards and begin the tedious job of making corrections where we can be sure of what the correction should be. Also Dr. Viktor Tumarkin of ProSoft, because of the generally high quality of his workmanship, left a list of errors of which he was not certain how to make the corrections, and Nikolai Kostenko and I had to process each of these by examining the scanned images of the card and deciding on the correction. We have almost finished that list of corrections, but we will need to spend more time at it on the next visit. Finally there are some cards on which the chronology of cell changes is not written in order and we have to try to decide how to correct them. In most instances we have decided to focus our corrections first on the data for cells in Korpus II since that is the first and main part of the analysis that must be finished.

We also had to spend considerable time testing various algorithms which Ari has been writing. When something came out in error we had to go back to see whether the error was due to an unrecognized imperfection in the program or whether the card at which the error occurred had induced the error because of some type of problem of the type described above. In this work we discovered both some programming techniques to carry out the searches more efficiently but which require rewriting many parts of some of the search algorithms, and we had to change some parts of the programs because ProSoft had introduced some slight variations in the data fields which had not been anticipated.

In addition to the tasks outlined above we also had to set up calculations for the computer to create the data base that is used by the algorithms for the searches. After each set of major corrections, the data base had to be regenerated afresh to include the corrections. This calculation for the first time consumed 30 consecutive hours of computing time. Ari is working on ways to reduce the processor time required but we do not yet know to what extent the processor time can be decreased. We have discussed with Mats the possibility of adding a second computer to the work so that

these processor intensive calculations could be carried out on one computer while we use the second for limited data base searches, improvement and development of algorithms, and continuing corrections to the data. We also are having to make some adjustments because the prisoner names, etc. are entered in Cyrillic letters, but the programs are initially written and tested out on our database at home which is written in Latin letters.

Despite all of the above described tasks that had to be addressed initially and which will still require some further adjustment, we were able to carry out some limited searches by what I called 'brute force' approaches to the problem, that is sorting out from the lists of prisoners produced as occupants of certain cells which of them were included in the lists because of the various types of errors described above and which were there correctly. I do not wish to give yet a final answer, but it does seem that we are headed in the right direction for carrying out this analysis and that we will be able to provide a very accurate description of the occupancy of all cells in Korpus II. We are very pleased with this initial phase and are confident that, as long as the Russians cooperate in maintainance of the computer and the original datafiles, we shall be able to complete this extensive analysis. It is truly a 'first' for I know of no other comparable attempt to carry out such an analysis with data base programs. There are over 8000 prisoners, 100,000 cell changes, and a vast array of other relevant information contained in the database.

Because of the expense that this work has already placed on the Swedish Embassy, our time, and the time yet to be spent in completing the work, Ari and I are not willing to allow a shoddy job to be done. This will be of no help to the Working Group and it will not be a credit to the expenditure of human energy and Swedish funds that will have gone into the work. For this reason we are loath to state clear limits to the time that completion of the work might still require since we do not wish to compromise the end result. However, Ari and I expect to go at least three more times to Moscow this year, spending a week on each occasion, and in the next year we may have to spend another 2-3 visits.

There are some aspects of this work that I wish to describe so that you have an accurate picture of how it proceeds. Firstly, all of the analysis must be done in Moscow using the computer that has already been purchased for this task. We need to be able to take with us print-out lists of the results of the analyses, most of which are quite lengthy and involved so that we can (1) prepare the report to the Working Group, (2) analyse the results further to decide whether variations in the search algorithms need to be introduced to confirm occupancy information, and (3) decide what additional searches may still be necessary to complete the work.

This latter requirement of taking with us print-outs of the results must be resolved with the Ministry of Justice. For instance on this last session, Ari had prepared a list of prisoners who had died in prison, their ages at the time of death, the date on which they first entered the prison, and in which Korpus they died. Since we need to sort out whether Larina was correct about the circumstances at the time of Osmak's death or whether they in fact may be confused with deaths of other prisoners, or infact decide whether one of these deaths may be Raoul Wallenberg under a code name, we need to be able to examine that list to see how to consider the most efficient examination of the occupancy of cells around the time of each prisoner death in Korpus II. Also by examining the time and the location of the death we may be able to decide that further examination of cell occupancy associated with that event is not necessary. Now there are 189 deaths in Vladimir from 1947-72 with 160 of them occurring in Korpus II. That we can remember. but we cannot commit to memory all of the rest of the details. Nonetheless, Igor Barinov of the Ministry of Justice did not let Ari take the list with him and stated that it would have to be decided first within the Ministry by his superiors. If we must face this type of filtering, and I do not expect the Ministry to decide on such issues within a short period of time, we will not be able

to carry out this analysis within the spirit and the timeframe planned for the Working Group. This matter will have to be so resolutely clarified with the Ministry of Justice that no matter which Chinovnik they send to watch over Ari and me, he will understand that he has no right to curtail our work. The agreement was that we do not take the original data out of Russia and that we do not release personal details to the public. We are doing neither.

The facilities for us to carry out the work will have to be greatly improved. Firstly there is a greatly increased risk of exposure to highly resistant tuberculosis by having to work in Butirka (or in any other prison for that matter). While the Russians tried to claim to me that there is no risk since prisoners with tuberculosis are isolated, the simple medical facts are that one does not need personal contact with a patient to become infected. The organisms permeate the atmosphere, after all the prisoners with tuberculosis became infected outside of the infirmary to which they are now isolated. Secondly, there were four power failures during the week that we worked in the Butirka prison. The first interrupted an all-night calculation that we had set up for the next day. (Igor Barinov of the Ministry of Justice stated that the power failures were probably due to the large number of rats in the building interfering with electrical wiring; this is intolerable and another source of disease.) Since we have only about 7 days at a time to carry out this work, we cannot endure these interruptions. Thirdly, during my last day in the evening, there were rain storms during which water leaked into the corridor leading to the room where I was working. This is not maintaining the computer and the discs containing datafiles in a dry environment as promised.

Finally in closing, I need to ask of you about how we shall need to pursue one of the important objectives of the analysis that we are carrying out. That is, the objective of the analysis is not simply to account for cell occupancy and to identify where empty cells may be holding special prisoners whose cards have been removed from the kartoteka, but to identify prisoners who were in nearby cells, so that we can locate them for interviews and learn what their knowledge was of special prisoners in isolation at the time of their incarceration. This will take cooperation on the part of the Russians in such a manner that the potential witnesses are not scared off. This objective was clearly stated in my proposal. How do we best proceed?

With best wishes,

Marvin Makinen

Sorry for the length but I believe that it was unavoidable.

****

Marvin W. Makinen
Department of Biochemistry & Molecular Biology
The University of Chicago
Cummings Life Science Center
920 E. 58th Street
Chicago, Illinois 60637

Tel: 773/702-1080
FAX: 773/702-0439
e-mail: m-makinen@uchicago.edu

****

SVERIGES AMBASSAD
RIGA

1999-08-20

RW18W-berg

Handläggare: H Magnusson

aa
R

EC

Avd.	Grupp	Mål
P	2	Eu

UTRIKESDEPARTEMENTET

Till: EC(amb Lundvik)
Kopia: amb Moskva(Sundquist)

Raoul Wallenberg - preliminär reaktion från MID på brev till Tutjnin den 9 augusti 1999.

(1 bil.)

Bifogat översänds brev på engelska till Tutjnin som svar på Kortjunovs kommentarer till Foyer.

Det vorde värdefullt om Foyer efter sin återkomst konsultera Memorial(Roginskij, Petrov eller Bistritskij) betr Presidentarkivet och GARF(en del nya uppgifter rörande Stalin-, Molotov- och Volkogonovsamlingarna från S Berger.

MAGNUSSON

MP

EMBASSY OF SWEDEN
RIGA

August 19, 1999

Mr V V Tuchnin
Co-chairman of the Russian-Swedish Working Group on Raoul Wallenberg
Ministry of Foreign Affairs
MOSCOW

Dear Mr Tuchnin,

With reference to my own letter to you from August 9, 1999 and to the comments and questions given by Mr Korchunov to Mr Foyer on telephone on August 18 I have the following additions to make, which I hope will facilitate the further handling of my requests.

1.Concerning questions to be referred to the Ministry of Justice I have in mind first of all the replies given recently from the Russian side. Wether there are any outstanding questions from 1998 I will have to check more thouroughly and revert to, if need be.

2.Contacts with the Ministry of Health. Some questions still remain without response, e g the request to check a separate system of numbered prisoners in psychiatric hospitals, the need to verify numbered prisoners sent from Vladimir to psychiatric hospitals(one example involves Stalin's sister-in-law)- such a list was recently shown accidentally to a BBC team. Also the question of the so-called internats is of interest.
In addition there are the questions concerning the medical investigation taken up in the letter to you from May 21, 1999. Possibly these and other matters could be solved if the Ministry of Foreign could help arranging a meeting with Mr Karpov from the Ministry of Health for Ms Mesinai.

3.Meeting with the Head of the Presidential Archive. I don't want to put a particular label on the character of this meeting, but issues of substance would certainly be raised. I will try to outline them already now, with the reservation that they might have to be supplemented later. Some questions are difficult to define, as we are partly groping in the dark.
a/ Can it be said with certainty that all possibilities to find more documents that would throw light

Address
A Pumpuru iela 8
Telephone
+371 782 80 32
Telefax
+371 782 80 31
Telex
(RA) 181114 svtsek lv

on the arrest and destiny of Raoul Wallenberg have been exhausted? (Mr Primakov, in a conversation with the Swedish Prime Minister, did not exclude that some could still be found).
b/ Would it be possible to obtain, before the finalization of the work, a formal description for which archive funds and acts have been gone through during the years and for how the work has been done?
c/ Of particular interest in the Presidential Archive are the years 1956/57, when a new official Soviet position on the Raoul Wallenberg case was defined. This is also the most probable time when documents may have been destroyed. Could it be envisaged that some documents were still kept but under a different heading/file name or that Raoul Wallenberg himself was given a different name? In such a case, how could a new search of the archive be organized?
Against this background it would be of interest to have access to at least the indexes/finding aids of e g the Stalin Private or Special collection, the "Molotov" collection
and the Volkogonov collection. There is also a particular document, a report from Abakumov to Stalin on procedures for conducting investigations of spies, terrorists and members of the Anti-Soviet Underground, dated 17 July 1947 that should be of some interest to the working group. Other documents relates to various categories of prisoners, including especially dangerous ones; another to prisoners "isolated illegally, without the prosecutor's sanctions and yet another to a special MVD archive. Possibly the finding aids for the key years could be gone through together by a Russian and "Swedish" member of the working group, as the combined knowledge and approaches of the two sides could prove extraordinarily fruitful.
I don't know to what extent the finding aids and archive funds/files in question have already been declassified or are in the process of being declassified.

d/ Concerning GARF my questions mostly relate to the so-called Trophy request, to be presented shortly to the Russian side. I will come back with more on possible additional questions.

Yours sincerely

Hans Magnusson

Professor Guy von Dardel
Home: 45 Route de Peney-Dessus;
CH-1242 Satigny Tel & Fax: 41+22-753 1619
Dacha: Rumiere, CH 1874 **Champery**
Tel och fax 0041-25-792122

CH - 1242 Satigny 99-07-16

INRIKESDEPARTEMENTET
DNR 197/009
1999 08 8-20
PO. D GR. 2 MAL Eu

Your reference:
My reference: Angers rapport
Concerns: UD handlingar

f. d. arkivchefen Sven Johansson
Utrikesdepartementet
S-103 39 Stockholm Suède

Fax 0046-8-723 1176

Broder,

Tack för Ditt brev av 99-07-28, där Du dels rapporterar icke ha funnit i arkivet den från exemplaret i "blå böckerna" något avvikande versionen av Per Angers rapport om pilkorsöverfallet på beskickningen.

Du påpekar att vad jag kallat dokument D1 inte kan vara skrivet av Per Anger, som omtalas i 3:e person. Jag håller med om detta. Dessutom inleds D1 med satsen .."Per Anger har vid besök 20 april 1945 berättat följande: ...." Per Anger är således sagesmannen, men har inte själv skrivit rapporten utan dikterat den till en annan person, vem framgår inte. Du anser att den upptecknats av en annan UD-man, och att det rör sig om ett arbetspapper för att utarbeta det slutliga dokumentet av samma datum, så som det framstår i blå böckerna volym 4. Det kan emellertid också vara ett verk av en tjänsteman från annan statlig myndighet. Jag emotser med intresse vad Du kan finna på RA.

Du har också haft vänligheten att sända mig en kopia av en andra version av Angers rapport, -som Du hittat i arkivet, och som till sitt innehåll ansluter sig till versionen i de blå böckerna. Du anser att det rör sig om ett arbetspapper för den slutliga versionen. I den kopia Du sänt mig förekommer varje sida i två versioner, vilket jag tar som tecken på att de genomslagskopior på tunt papper som det är frågan om har varit i folieformat, medan övriga UD-handlingar jag sett varit i kvarto format och därför kunnat kopieras direkt till A4. Till vilken typ av dokument användes papper i folieformat år 1945?

Redogörelsen av den 2 maj är ju signerad av Danielsson och Anger gemensamt enligt schemat Danielsson/Anger. Innebär detta att de är jämställda i ansvarshänseende, eller är det som ofta ett Chef/Handläggar-förhållande?

Med vänlig hälsning

Guy von Dardel
professor emeritus

Author: Maud (UD) Bergkvist at (Pk)NewYork
Date: 1999-08-20 12:42
Priority: Normal
TO: Lage (UD) Olson at (Pk)UD-3
Subject: Conversation with Guy

INK. UTRIKESDEPARTEMENTET
D.Nr 232/003 20
1999 -08- 20

Dear Lage. I welcome you back from your vacation and hope that it was most pleasant. I'm glad you're back and hopefully we will have a very fruitful autumn, with your participation. Thank you also for the documents you sent me just before you left which I will get translated as soon as Maria returns from Sweden.

As you probably know by now, the Russians cancelled the meeting in Moscow and they also did not have the prisoner files promised me ready, although they have answered more questions raised in the Preliminary Report. As I am very deep in the analysis of the files I have seen, inputting data and the new interrogation reports taking shape, I have asked Hans if I could stay here while we resolve the financial issues and then go back in October. This has been accepted. My air ticket is in the hands of the Consul General. It is good for one year without any penalty.

I write you today because Guy called this morning -- having had a long talk with you regarding my letter to him of late June and early July 1999. At that time he had spoken with you and you had told him about the 'mess' regarding the money. He called me very concerned, as I had told him nothing about it, and asked if there was anything he could do to help -- that in any case he wanted to know what was going on with my work, good and not so good. So his conversation with you was based on a letter I wrote quite some time ago, particularly in the heat of my not receiving my salary for June 1999.

Today he told me that you had outlined a 'solution' to him which he did not go into because it was 'quite technical'. Guy, as my defender, wanted to know if this solution was acceptable to me. I had to tell him quite honestly that I knew nothing about any solution, at least not a recent one that was dealing with all the different matters at hand -- those that already existed before you went on vacation and those that have since emerged. I did tell him however that I was pleased with the help I was receiving from the Consul General in New York -- i.e. Maud Bergkvist as I am able to show her receipts, talk over different segments of this bundle of unresolved issues and so on and she has calmed me down considerably because we are speaking, I think, in realistic administrative terms which reflect the interests of the Financial Department as well as of the Political Department, since I am of the impression that in some sense I have fallen between the crack between the two. I am particularly happy about their help because it keeps everything in-house, which is where it should be. That is, I would never have involved Guy in the first place.....

Anyway, dear heart, I do want to explain to you, in case Jan Lundvik did not pass my letter on to you, that while I know efforts are being made, I am particularly displeased with the failure of the UD to pay me for the month of June (the June 24th telex) without any warning, discussion, or anything. Hans explained to me, as it was explained to him, that this was because I had been paid in advance all this time and now they were rectifying the situation. I did not argue with Hans, but I did write Jan immediately to tell him that this was not acceptable in that I had anticipated this problem in April of 1998 and therefore took no salary for that month, even though I worked for two weeks of that month. Also, while I received USD 3,000 from the Consul General in late October 1997, this paid for my ticket, visa, Moscow expenses

and expenses generated during the preparatory stages. That is, I did not receive any salary as such from the UD for December 1997 when I worked extensive hours in Moscow to launch the Prisoner File effort. In short there are three months when I received no salary. I am not looking back to December 1997, nor to April 1998, but I do expect to receive very soon the money owed to me for June 1999 as I worked the entire month extremely hard (I brought in my work to the Consul General so they could see) and because the 'advance' on salary per month situation had been rectified long ago.

A distinction has to be made between the 'advances' I received from the Consul General in New York which enabled me to pay my rent in advance while I was going to Moscow for several months and an advance on my salary (i.e. paying me at the beginning of the month instead of the end). If you factor in the two months where I was not paid a salary at all, you will see that the argument by which I was so barbarically stripped of my due does not work.

Hans said that the UD had agreed to pay me the monies owed me for February and March 1999 now (Jan said it will be done by September 1st) on a one time basis. My personal feeling is that if the Financial Department were to fix the lack of salary for June, i.e. the June 24th telex that never happened, then I could wait on the February/March 1999 reimbursables until the Financial Department has had a chance to review the various expense monies paid and unpaid starting as far back as 1998. This would be administratively better from their point of view and I prefer not to have people do me 'favors' when the reality is that I have worked much more than I have charged the UD for in a generous spirit that reflected the pride I took in doing this work for the Government of Sweden. I personally think it would be best to strip the record of this un-kind deed, that is fix it, and then we will see what I am owed in terms of expenses and per diems.

As for the USD 3,000 net honorarium which I have now received for the first time, I am of course pleased and grateful. However, it was my understanding that it was to have begun in May and therefore June 1999 as well. This you told me and I would ask that you keep your word. If it is not possible to give it to me retroactively from January 1999, I can accept that. It was never promised me, but I have a very hard time dealing with promises unkept when I am far into overtime and this and that for which there is no reimbursements.

I've told Maud that I am going to prepare a chart of salary paid, unpaid against hours as well as expenses for travel against receipts. Including in this will be operating expenses as a separate category and we do have to address that situation at some point.

The good news, you will be happy to hear, is that Tina now has all the receipts for the money advanced. I still have to go to Washington again. Basically I ended up going to Chicago after all, which means I did one extra trip to Syracuse. But I was only 300 USD above budget and that was because of the per diems. So that is cleared up and we are now free to solve all the other expenses moving back in time.

To recap my position, this is what I would hope to see paid to me before I go to Moscow in October: the June 1999 telex that was missing because of the above argument (USD 3,000); the May-June 1999 upgrade to the USD 3,000 net honorarium (USD 1500); the February-March 1999 reimbursables (around USD 2,888). That leaves the question of the 1998 per diems, overtime, etc. against money advanced to me for Stockholm-Moscow in December 1998, January 1999 and the UK monies owed against the amounts paid to the Public

Record Office.

With these resolved, we will be in the clear. No mess and no hard feelings. And I think that in the future things will indeed go much smoother.

If you wish to respond to this, you can do so through Maud who has been a real trooper.

With all best wishes,

Susan Ellen Mesinai

REGERINGSKANSLIET

TELEFAX

Sid. 1 (1)

1999-08-20

Dnr 85

P 2 Eu 1

EC

Utrikesdepartementet

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

Ambassaden Ankara
Kopia: Rahm, UD-EU

Raoul Wallenberg

Fax A 1999-08-16 nr 253

Av det av uppgiftslämnaren tillhandahållna materialet att döma kan den beskrivna personen inte på något sätt förknippas med RW, och vi ser därför ingen anledning att gå vidare i ärendet.

Cabinet

Exp. 990820 / PPP

Postadress
103 39 STOCKHOLM

Besöksadress
Fredsgatan 6

Telefon
08 - 405 10 00

Telefax
08 - 723 11 76

E-post: ud@foreign.ministry.se
X.400: S=UD; O=Foreign; P=Ministry; A=SIL; C=SE

Telex
105 90 MINFOR S

MP

SVERIGES AMBASSAD
RIGA

1999-08-23 P 2

Handläggare: H Magnusson

aa
R

EC

Avd.	Grupp	Mål
P	2	Eu'

UTRIKESDEPARTEMENTET nr 114

Till: EC (amb Lundvik)
Kopia: Amb Moskva (Sundquist)

M Y C K E T B R Å D S K A N D E

RW preliminär rektion från MID på brev till Tutjnin den 9 augusti 1999

1999-08-22 P2 Eu'

(1 bil)

Med anledning av nyinkommet underlag från Susan Mesinai bifogas ett reviderat utkast till brev till Tutjnin, MID. Vid något tillfälle kanske det inte skadar att antyda att det skulle förenkla om samordningen av de ryska myndigheterna kunde skötas på rysk sida.

MAGNUSON

MM

EMBASSY OF SWEDEN
RIGA

α (7)

August 23, 1999

Mr V V Tuchnin
Co-chairman of the Russian-
Swedish Working Group on Raoul
Wallenberg
Ministry of Foreign Affairs
MOSCOW

Dear Mr Tuchnin,

With reference to my own letter to you from August 9, 1999 and to the comments and questions given by Mr Korchunov to Mr Foyer on telephone on August 18 I have the following additions to make, which I hope will facilitate the further handling of my requests.

1.Concerning questions to be referred to the Ministry of Justice I have in mind first of all the replies given recently from the Russian side. Whether there are any outstanding questions from 1998 I will have to check more thouroughly and revert to, if need be.

2.Contacts with the Ministry of Health. Some questions still remain without response, e g the request to check a separate system of numbered prisoners (or prisoners under a pseudonym or letter) in psychiatric hospitals, the need to verify numbered prisoners sent from Vladimir to psychiatric hospitals(one example involves Stalin's sister-in-law)- such a list was recently shown accidentally to a BBC team. Also the question of the so-called internats is of interest - especially in the autonomous region of Mordovia.
In addition there are the questions concerning the medical investigation taken up in the letter to you from May 21, 1999. Possibly these and other matters could be solved if the Ministry of Foreign Affairs could help arranging a meeting with Mr Karpov from the Ministry of Health for Ms Mesinai. After a meeting with him took place in August 1998, and a number of documents submitted, there has been no follow-up. Ms Mesinai would like to work on the outstanding problems together with a competent psychiatrist or psychologic expert.

3.Meeting with the Head of the Presidential Archive. I don't want to put a particular label on the character of this meeting, but issues of substance would certainly be raised. I will try to outline

Address
Telephone
Telefax
Telex

them already now, with the reservation that they might have to be supplemented later. Some questions are difficult to define, as we are partly groping in the dark.

a/ Can it be said with certainty that all possibilities to find more documents that would throw light on the arrest and destiny of Raoul Wallenberg have been exhausted? (Mr Primakov, in a conversation with the Swedish Prime Minister, did not exclude that some could still be found).

b/ Would it be possible to obtain, before the finalization of the work, a formal description for which archive funds and acts have been gone through during the years and for how the work has been done?

c/ Of particular interest in the Presidential Archive are the years 1956/57, when a new official Soviet position on the Raoul Wallenberg case was defined. This is also the most probable time when documents may have been destroyed. Could it be envisaged that some documents were still kept but under a different heading/file name or that Raoul Wallenberg himself was given a different name? In such a case, how could a new search of the archive be organized?

Against this background it would be of interest to have access to at least the indexes/finding aids of e g the Stalin Private or Special collection, the "Molotov" collection and the Volkogonov collection (as the Americans call it). There is also a particular document, a report from Abakumov to Stalin on procedures for conducting investigations of spies, terrorists and members of the Anti-Soviet Underground, dated 17 July 1947 that should be of some interest to the working group. Other documents relates to various categories of prisoners, including especially dangerous ones; another to prisoners "isolated illegally, without the prosecutor's sanctions and yet another to a special MVD archive. There are also documents concerning specific prisoners that could be of interest. I will revert to this. Possibly the finding aids for the key years could be gone through together by a Russian and "Swedish" member of the working group, as the combined knowledge and approaches of the two sides could prove extraordinarily fruitful.

I don't know to what extent the finding aids and archive funds/files in question have already been declassified or are in the process of being declassified.

d/ Concerning GARF my questions mostly relate to the so-called Trophy request, to be presented shortly

to the Russian side. Also here, a discussion on finding aids could prove valuable.I will come back with more on possible additional questions.

Yours sincerely

Hans Magnusson

990831 ✓
Slu t. tit.

Professor Guy von Dardel
Home: 45 Route de Peney-Dessus; CH - 1242 Satigny 99-07-16
CH-1242 Satigny Tel & Fax: 41+22-753 1619
Dacha: Rumiere, CH 1874 **Champery**
Tel och fax 0041-25-792122

INK. UTRIKESDEP.
DNR 197/008
1999 -08- 25 23
Avd. P | Gr 2 | MAI Eu'

EC

Your reference:
My reference: Angers rapport
Concerns: UD handlingar

Ambassadör Jan Lundvik
Utrikesdepartementet
S-103 39 Stockholm Suède

Raoul Wallenberg

Fax 0046-8-723 1176

Broder,

Jag har fått bifogade brev från Sven Johansson på UD:s arkiv som svar på mitt tidigare brev till dig angående Per Angers rapport. Sven påpekar att vad jag kallat dokument D1 inte kan vara skrivet av Per Anger, som omtalas i 3:e person. Jag håller med om detta. Dessutom inleds D1 med satsen .."Per Anger har vid besök 20 april 1945 berättat följande: ...." Per Anger är således sagesmannen, men har inte själv skrivit rapporten utan dikterat den till en annan person, vem framgår inte. Det är inte ens säkert att han läst den. Sven anser att den upptecknats av en annan UD-man, och att det rör sig om ett arbetspapper för att utarbeta det slutliga dokumentet så som det framstår i blå böckerna volym 4.
Av stor betydelse i det nya dokumentet är uppgiften att RW anmälde sin avsikt att ta sig över till Pest och ta kontakt med ryssarna till beskickningschefen och fick dennes godkännande. Denna viktiga uppgift förekommer icke i de slutliga rapporterna. I stället accepteras Söderbloms berömda påstående att RW "smög på eget initiativ" över till ryska sidan, varefter Söderblom gör Langlets teorier om RW:s öde till sina, utan att dock ange källan. Användningen av ordet "smög" tyder på att Danielsson icke meddelat Söderblom att han hade auktoriserat RW att vid behov kontakta ryssarna och ingenting näms om detta i i Söderbloms telegram eller i legationspersonalens rapporter.efter hemkomsten.
Söderblom rekommenderade i sitt telegram att när det gällde RW:s öde Per Anger skulle direkt rapportera till utrikesministerna, men detta har tydligen inte skett. I legationsmedlemmarnas rapporter efter återkomsten till Sverige omnämns RW överhuvud icke.
Vid det här laget kan väl bara Per Anger själv ge svaret på hur det verkligen gick till, och jag vill föreslå att han får yttra sig.
Har Du f. ö. under Din Budapestresa kunnat forska i ungerska UD:s arkiv, som jag bad Dig om, för att komma underfund med hur Böhms rapport handhades i uingerska UD, och om och i vilken form man rapporterade vidare till ryssarna?

Ett fall som jag anser arbetsgruppen måste ta upp för diskussion är , ungraren Albert Holosy's vittnesmål i Spanien att han så sent som 1981 i en psykiatrisk klinik vid en angiven adress i Moskva sett en annan patient som enligt personalen skulla vara RW. UD har helt underkänt detta vittnesmål, trots att det- med

MD

reservation för vad som kan finnas av ännu inte avhemligade handlingar i UD:s arkiv - är det senaste vittnet vi har, och därför i princip speciellt värdefullt.

UD-utredningen gav 3 skäl till att vittnesmålet icke var värt att följa upp.

1) En medlem av Moskva ambassaden hade åkt förbi den angivna adressen i bil och konstaterat att det visserligen fanns en psykiatrisk klinik där, men att denna var för liten för att kunna användas för att gömma undan viktiga patienter som RW. Invändning: Hur kan man från en förbifarande bil avgöra om en sluten avdelning existerar inom kliniken eller icke? Enligt en CIA-rapport - på svensk begäran - ligger faktiskt på denna address **Psycho-Neurologiska kliniken Nr 13.** Visserligen ser anläggningen intre ut som en skyddad klinik, men Holosy säger icke explicit att den givna addressen hänför sig till kliniken.

2) Det faktum att H. plötsligt lämnade sin bostad i Spanien och emigrerade till annat land behöver naturligtvis inte heller innebära att hans uppgifter inte är trovärdiga.Han hade desförinnan informerat de svenska diplomaterna om sin avsikt. Vad jag vet ombads han inte att höra av sig.

3) H. bad aldrig om belöning för sina uppgifter. Inga av handlingarna i fallet beskriver hur H hittades. Tog han kontak merd ambassaden eller fick denna en signal att kontakta H? Vi vet heller ingenting om hans motiv. I den spanska polisens rapporter drogs slutsatsen att H hade för avsikt att skriva en bok och man spekulerade att han därför inte kunde skilja mellan verklighet och dikt. De som intervjuade honom säger att han gjorde ett intelligent och bildat intryck.

Även om H:s vittnesmål kunde varit svårt att följa upp i Sovjet-unionen, när det kom 1981 borde det ha varit på toppen av listan när arbetsgruppen började sitt arbete 1991.

Jag ser av distributionslistan för Dina rapporter från Israel och UNgern att de inte går till våra "oberoende experter", som förväntas arbeta med detta material. Det är naturligtvis näst intill omöjligt. Jag vill betona hur viktiga de oberoende experterna är för arbetsgruppens, kanske mer än de flesta ordinarie medlemmarna. Men hur skall de kunna fylla sina uppgifter utan att erhålla, eller i varje fall informeras om alla upplysningar.

Jag tror att det är oerhört viktigt, särskilt på detta stadium, när vi int e vet hur länge arbetsgruppen får fortsätta sitt arbete, att de officiella och icke officiella medlemmarna i arbetsgruppen håller stadig kontakt med varandra och samarbetar förtroendefullt med vårt gemensamma mål för ögonen.

Med vänlig hälsning

Guy von Dardel

Guy von Dardel
professor emeritus

Author: Lage (UD) Olson at (Pk)UD-3
Date: 1999-08-23 11:18
Priority: Normal
Receipt Requested
TO: Maud (UD) Bergkvist at (Pk)NewYork
Subject: Re: Conversation with Guy

Nedan återfinns svar till Susan Mesinai på hennes e-mail den 20 dennes. Jag har för säkerhets skull till Dig faxat de nya riktlinjer som utfärdats för RW-arbetsgruppen och som Mesinai inte tycks ha fått tidigare.

Mvh

Lage

Dear Susan,

Thank you for your message of 20 August.

Let me start with "the new system". This is outlined in a memorandum from the Ministry of 22 July 1999 entitled: "Guidelines and administrative routines for the working group reguested to study outstanding issues in the Raoul Wallenberg investigation (UD 1991:C)" a copy of which has been sent to you according to the distribution list. These guidelines will be our working tools in the future, They also reflect the general rules governing other governmental commissions and working groups in Sweden. This means e.g.that that we will have to adhere to the same principle as othe employees that the salary etc. will be paid on the 25th of the month it refers to. To make sure that you have this important document I have faxed a copy of it to Maud Bergkvist today.

According to information I have received your honorarium up to and including June 1999 has been paid and you will receive that of July not later than 25 July. I also understand that a USD 3,000 net honorarium has been paid in June and will be paid until the end of this year.

The compensation for the so-called SINK tax of 25 % for the first half of 1999 will be paid in due course. You will then have received USD 3,000 net honorarium a month from January 1999 until now.

Also the invoice from the Public Records Office at Kew in England has been paid by the Ministry (Maud Bergkvist will have the datails on this issue).

Regarding the outstanding economic issues, i.e. in the first place the settlement of your travel account, my colleagues in the economic and administrative department are working hard to go through this material and I can assure you that we are doing everything possible to solve this problem in the near future.

As to the deveopments in Russia I do hope the you will soon receive a positive answer from those concerned and that you will be able to finalize your investigation of "the 100 personal files" before the end of this year.

With best wishes,

Lage

Reply Separator

Subject: Conversation with Guy
Author: Maud (UD) Bergkvist at (Pk)NewYork
Date: 1999-08-20 12:42

rogat 20/8 dnr 232/00
P 2 Ekn

Dear Lage. I welcome you back from your vacation and hope that it was most pleasant. I'm glad you're back and hopefully we will have a very fruitful autumn, with your participation. Thank you also for the documents you sent me just before you left which I will get translated as soon as Maria returns from Sweden.

As you probably know by now, the Russians cancelled the meeting in Moscow and they also did not have the prisoner files promised me ready, although they have answered more questions raised in the Preliminary Report. As I am very deep in the analysis of the files I have seen, inputting data and the new interrogation reports taking shape, I have asked Hans if I could stay here while we resolve the financial issues and then go back in October. This has been accepted. My air ticket is in the hands of the Consul General. It is good for one year without any penalty.

I write you today because Guy called this morning -- having had a long talk with you regarding my letter to him of late June and early July 1999. At that time he had spoken with you and you had told him about the 'mess' regarding the money. He called me very concerned, as I had told him nothing about it, and asked if there was anything he could do to help -- that in any case he wanted to know what was going on with my work, good and not so good. So his conversation with you was based on a letter I wrote quite some time ago, particularly in the heat of my not receiving my salary for June 1999.

Today he told me that you had outlined a 'solution' to him which he did not go into because it was 'quite technical'. Guy, as my defender, wanted to know if this solution was acceptable to me. I had to tell him quite honestly that I knew nothing about any solution, at least not a recent one that was dealing with all the different matters at hand -- those that already existed before you went on vacation and those that have since emerged. I did tell him however that I was pleased with the help I was receiving from the Consul General in New York -- i.e. Maud Bergkvist as I am able to show her receipts, talk over different segments of this bundle of unresolved issues and so on and she has calmed me down considerably because we are speaking, I think, in realistic administrative terms which reflect the interests of the Financial Department as well as of the Political Department, since I am of the impression that in some sense I have fallen between the crack between the two. I am particularly happy about their help because it keeps everything in-house, which is where it should be. That is, I would never have involved Guy in the first place.....

Anyway, dear heart, I do want to explain to you, in case Jan Lundvik did not pass my letter on to you, that while I know efforts are being made, I am particularly displeased with the failure of the UD to pay me for the month of June (the June 24th telex)

without any warning, discussion, or anything. Hans explained to me, as it was explained to him, that this was because I had been paid in advance all this time and now they were rectifying the situation. I did not argue with Hans, but I did write Jan immediately to tell him that this was not acceptable in that I had anticipated this problem in April of 1998 and therefore took no salary for that month, even though I worked for two weeks of that month. Also, while I received USD 3,000 from the Consul General in late October 1997, this paid for my ticket, visa, Moscow expenses and expenses generated during the preparatory stages. That is, I did not receive any salary as such from the UD for December 1997 when I worked extensive hours in Moscow to launch the Prisoner File effort. In short there are three months when I received no salary. I am not looking back to December 1997, nor to April 1998, but I do expect to receive very soon the money owed to me for June 1999 as I worked the entire month extremely hard (I brought in my work to the Consul General so they could see) and because the 'advance' on salary per month situation had been rectified long ago.

A distinction has to be made between the 'advances' I received from the Consul General in New York which enabled me to pay my rent in advance while I was going to Moscow for several months and an advance on my salary (i.e. paying me at the beginning of the month instead of the end). If you factor in the two months where I was not paid a salary at all, you will see that the argument by which I was so barbarically stripped of my due does not work.

Hans said that the UD had agreed to pay me the monies owed me for February and March 1999 now (Jan said it will be done by September 1st) on a one time basis. My personal feeling is that if the Financial Department were to fix the lack of salary for June, i.e. the June 24th telex that never happened, then I could wait on the February/March 1999 reimbursables until the Financial Department has had a chance to review the various expense monies paid and unpaid starting as far back as 1998. This would be administratively better from their point of view and I prefer not to have people do me 'favors' when the reality is that I have worked much more than I have charged the UD for in a generous spirit that reflected the pride I took in doing this work for the Government of Sweden. I personally think it would be best to strip the record of this un-kind deed, that is fix it, and then we will see what I am owed in terms of expenses and per diems.

As for the USD 3,000 net honorarium which I have now received for the first time, I am of course pleased and grateful. However, it was my understanding that it was to have begun in May and therefore June 1999 as well. This you told me and I would ask that you keep your word. If it is not possible to give it to me retroactively from January 1999, I can accept that. It was never promised me, but I have a very hard time dealing with promises unkept when I am far into overtime and this and that for which there is no reimbursements.

I've told Maud that I am going to prepare a chart of salary paid, unpaid against hours as well as expenses for travel against receipts. Including in this will be operating expenses as a separate category and we do have to address that situation at some point.

The good news, you will be happy to hear, is that Tina now has all the receipts for the money advanced. I still have to go to Washington again. Basically I ended up going to Chicago after all, which means I did one extra trip to Syracuse. But I was only 300 USD above budget and that was because of the per diems. So that is cleared up and we are now free to solve all the other expenses moving back in time.

To recap my position, this is what I would hope to see paid to me before I go to Moscow in October: the June 1999 telex that was missing because of the above argument (USD 3,000); the May-June 1999 upgrade to the USD 3,000 net honorarium (USD 1500); the February-March 1999 reimbursables (around USD 2,888). That leaves the question of the 1998 per diems, overtime, etc. against money advanced to me for Stockholm-Moscow in December 1998, January 1999 and the UK monies owed against the amounts paid to the Public Record Office.

With these resolved, we will be in the clear. No mess and no hard feelings. And I think that in the future things will indeed go much smoother.

If you wish to respond to this, you can do so through Maud who has been a real trooper.

With all best wishes,

Susan Ellen Mesinai

236/99

P 2 Eu 1

REGERINGSKANSLIET
Utrikesdepartementet

Promemoria

1999-08-24

EC

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

Delges:
Kabs
Magnusson, Riga
Hirdman, Moskva
Carlsson, Budapest
Olson, ESEK
Wahlbäck, IAG
Carl Persson
Guy von Dardel
Per Anger
Exp. 990824/AP

Raoul Wallenberg: István Bethlens fångenskap i Moskva

8 bil

Den förre ungerske premiärministern greve István Bethlen (1874-1946) avled 1946 i sovjetisk fångenskap under omständigheter som först på senare år klarlagts genom den ungerske ambassadören i Moskva åren 1992-1998 György Nanofvszky. Från rysk sida har ett antal dokument ställts till ungerska regeringens förfogande, däribland intern sovjetisk brevväxling som utvisar skälen till att Bethlen togs i förvar och fördes till Sovjetunionen liksom även sjukdomshistorien och obduktionsprotokoll. Paralleller har dragits mellan fallen István Bethlen och Raoul Wallenberg, inte minst av ambassadör Nanofvszky, och det kan därför vara på sin plats att göra en sammanfattning av vad som är känt om Bethlens öde. Vad som i det följande redovisas är huvudsakligen hämtat ur en artikelserie i tidningen Magyar Nemzet år 1993, som uppenbarligen fått tillgång till Nanofvszkys material, och översättningarna till svenska bygger därför inte på de ryska originaltexterna utan på de ungerska översättningarna.

Bethlen, som tillhörde en av de ledande ungerska adelssläkterna, spelade en central roll i mellankrigstidens Ungern och var premiärminister åren 1921-1931. Han stod för en konservativ, engelskvänlig politik och vände sig mot 30-talets tilltagande tyskorientering. Under krigsåren var han inofficiell rådgivare åt Horthy och ansågs allmänt ha en roll att spela i efterkrigstidens ungerska politik. Vid den tyska ockupationen av Ungern den 19 mars 1944 gjorde Gestapo i gryningen ett försök att arrestera Bethlen, som då befann sig hos premiärminister Kállay i dennes kansli.

MV

Enligt ett ögonvittne uppmanade de båda Gestapomännen honom att omedelbart följa med till den tyska beskickningen, varvid Bethlen såg på sin klocka och långsamt och eftertryckligt svarade: Klockan är nu halv fem på morgonen. Jag har ingenting att säga den tyske ministern, men om herr ministern önskar någonting av mig står jag till hans förfogande här. Tyskarna hade inte väntat sig ett sådant svar och och fick ge sig iväg med oförrättat ärende, varefter Bethlen och Kállay hastigt begav sig till slottet genom en underjordisk gång och sökte skydd hos Horthys livvakt. Bethlen gick sedan även bildligt under jorden och höll sig gömd på landet under den tyska ockupationen och pilkorsväldet.

I december 1944 anmälde han sig frivilligt hos ryssarna och klargjorde att han var beredd att delta i återupprättandet av ett fritt och demokratiskt Ungern. Rysarna var inte ointresserade men höll honom t v i husarrest på olika platser i Ungern i väntan på att den politiska situationen skulle klarna. Slutligen bestämde man sig i Moskva för att betrakta Bethlens samarbetserbjudande som en politisk manöver i syfte att rädda hans eget skinn och stärka de ungerska högerkrafterna. Den sovjetiske ambassadören i Budapest Pusjkin uttalade sig visserligen för ett frigivande av Bethlen, men i ett brev till Molotov i februari 1945 avvisar vice utrikesminister Dekanozov Pusjkins propå och föreslår i stället att Bethlen skall isoleras och i detta syfte föras till Sovjetunionen och där hållas i förvar några månader till dess frågan slutgiltigt kan regleras. Molotov accepterar Dekanozovs förslag och skriver för hand på brevet med understrykande av de relevanta raderna: "Till kamrat Lavrov. Verkställes. Sätt ihop ett brev till kamrat Merkulov och ett telegram till kamrat Pusjkin." (bil. 1)
Brevet till Merkulov i Dekanozovs namn och en PM i ärendet av Lavrov närslutes som bil. 2 och 3. Av Lavrovs PM framgår att saken ej får komma till ungersk kännedom.
I mars 1946 skriver fru Bethlen ett brev till Stalin med begäran om makens frigivning (bil. 4).
Våren 1946 besöker en ungersk regeringsdelegation under ledning av premiärminister Ferenc Nagy Moskva, varvid Nagy direkt av Stalin får höra att Bethlen befinner sig i sovjetisk fångenskap (bil. 5).
Av ett meddelande den 8 oktober 1946 från Butyrskajafängelsets sjukhus framgår att Bethlen tre dagar tidigare avlidit till följd av tilltagande åderförkalkning, högt blodtryck och försämrad lung- och hjärtverksamhet (bil.6). Det påpekas att Bethlens hälsotillstånd var dåligt redan vid ankomsten till sjukhuset den 1 april 1945, något som senare

bekräftats av ungerska källor. Det finns emellertid också uppgifter om att han genom ständigt minskade matransoner bokstavligt talat skulle ha svälts ihjäl på sjukhuset. Den 8 oktober obduceras Bethlen, och ett utförligt obduktionsprotokoll sammanställes.
MGB orienterar ministerrådet om dödsfallet, men MID får på avdelningsnivå veta vad som hänt först när man i januari 1947 till MGB vidarebefordrar fru Bethlens brev (bil. 7).
Sedan följer i april 1947 en telegramväxling (bil. 8) mellan Moskva och ambassaden i Budapest om det tillrådliga i att underrätta ungrarna om Bethlens död. Moskva tvekar, men den tydligen ganska handlingskraftige ambassadören Pusjkin ser inga problem i sammanhanget. Resultatet blir att Pusjkin nämner saken för den ungerske utrikesministern Gyöngyösi, som säger sig inte vilja underrätta familjen eller offentligheten. Jag motsatte mig inte detta, skriver Pusjkin i sin rapport om samtalet. Ett år senare berättar finansminister Nyárádi om dödsfallet för den brittiske ambassadören.
Bethlens stoft kremerades i Donskojkrematoriet, och askan begravdes i en massgrav där. En minnessten har sedermera uppsatts på platsen.

Jan Lundvik

TILL FOLKKOMMISSARIEN FÖR UTRIKES ÄRENDEN

Hemlig

Kamrat V.M. Molotov

I samband med kamrat Pusjkins förfrågan om den förre ungerske premiärministern István Bethlen finnr jag det nödvändigt att informera Er om följande:

Greve Bethlen är den ungerska reaktionens mest framträdande figur och en övertygad anhängare av en engelskinriktad orientering. Såväl under den tioårsperiod som han innehade posten som Ungerns premiärminister (1921-1931) som under åren före kriget intog han alltid en fientlig hållning till Sovjetunionen. Hans passiva "motstånds"-politik gentemot tyskarna visar bara att han i detta avseende gick i takt med Horthyklicken. Bethlen förmådde inte dölja sin övertygelse ens i förhöret efter övergången till vår sida, då han hycklande försäkrade att i Ungerns nya regering var det "önskvärt att även det kommunistiska partiet var representerat", men "inte under några omständigheter på premiärministerposten, eftersom landet ännu inte var tillräckligt moget för det kommunistiska systemet".
Det faktum att Bethlen gick över på Röda arméns sida bör betraktas som en politisk manöver i syfte att rädda honom själv och de politiska element som står bakom honom. Han räknar med en aktiv verksamhet, och han talade vid förhöret öppet om att "om det efter Budapests fall blir möjligt för mig att återvända till huvudstaden kan jag definitivt vara till nytta vid upprättandet av en ny temporär adminstrativ apparat".
Om vi nu, när högerelementen börjar aktivera sig i Ungen, framför allt i småbrukarpartiets och socialdemokraternas led, vilka försöker utnyttja svagheten hos kommunistpartiets och fackföreningsrörelsens kadrer, tillåter en så erfaren representant för den ungerska reaktionen som Bethlen att ägna sig åt politisk verksamhet, så kan detta endast stärka högerkrafternas ställning i landet. Därutöver får vi inte bortse från att i dagarna anländer engelsmännen och amerikanerna till Ungern.[1] Det är oundgängligt att engelsmännen kommer att försöka återuppta kontakten med Bethlen för att utnyttja honom i enlighet med deras egna intressen.

[1] Syftar på de engelska och amerikanska medlemmarna av den allierade kontrollkommissionen

Kamrat Pusjkins uppfattning att "det nu inte finns något behov av att hålla Bethlen i förvar, särskilt med tanke på att engelsmännen och amerikanerna snart anländer till Ungern" finner jag på grundval härav både märklig och felaktig.

Vi har beslutat att Bethlen bör isoleras. Hittills har han bara hållits i husarrest i staden Kiskőrös, och han har möjlighet till kontakttagande. T ex har Miklós *(Dálnoki Miklós Béla, premiärminister i den provisoriska ungerska regeringen i Debrecen)* underrättat kamrat Vorosjilov om att han fått ett brev från Bethlen, vari denne ber Miklós ta emot honom.

På grundval härav anser jag att Bethlen verkligen bör isoleras, arresteras och föras till Sovjetunionen för att där hållas i förvar några månader, varefter denna fråga slutgiltigt bör regleras.[2] (Dessa rader är understrukna för hand.)

SOVJETUNIONENS VICE FOLKKOMMISSARIE FÖR UTRIKES ÄRENDEN

V. Dekanozov

Den 17 februari 1945 (skrivet för hand)
Kopia gått till kamrat Merkulov (skrivet för hand)

[2] Brevets mottagare, utrikesfolkkommissarie Molotov har strukit under dessa rader och för hand skrivit följande anvisning i marginalen: Kamrat Lavrov. Verkställes. Sätt ihop ett brev till kamrat Merkulov och ett telegram till kamrat Pusjkin. 20/III

Bil. 2

Hemlig

SSSR:s
FOLKKOMMISSARIAT FÖR UTRIKES ÄRENDEN
Avdelning: 3:e europeiska Nr 48/39

Moskva, Kuznetskij most 21/5
Telefon K B-30-20

Den 22 februari 1945

Till SOVJETUNIONENS FOLKKOMISSARIE FÖR STATSSÄKERHET
kamrat V.N. MERKULOV

I december förra året meddelade oss marskalk Tolbuchin att Ungerns förre premiärminister greve István Bethlen gått över på Röda arméns sida och tillställt vår kommandostab en hemställan, vari han erbjuder sina tjänster och uttrycker en önskan att arbeta tillsammans med generalöverste Vörös. Mot bakgrund av att Bethlen är en av den ungerska reaktionens mest framträdande figurer, till sin övertygelse är engelskorienterad och fientligt inställd till Sovjetunionen har vi beslutat att inte tillåta Bethlen att bedriva politisk verksamhet och att isolera honom.
Vi har i dagarna fått veta att Bethlen endast befinner sig under husarrest i staden Kiskőrös och att han har möjlighet att hålla kontakt med yttervärlden. Nu, när de reaktionära elementen i Ungern påtagligt börjar aktivera sig samtidigt som de engelska och amerikanska representanterna i den allierade kontroll-kommissionen anlänt skulle en tillåtelse för Bethlen att bedriva politisk verksamhet, eller om vi tillåter honom att stanna kvar i landet, endast stärka högerkrafternas ställning och därmed gynna engelsmännen. På grundval härav har jag föreslagit att vi verkligen skall isolera Bethlen, arrestera honom, skicka iväg honom till Sovjetunionen, behålla honom där några månader och sedan slutgiltigt reglera denna fråga.

V.M. Molotov har godkänt detta förslag och givit order om att omgående verkställa det. Ovanstående fakta meddelas Er för beslutets verkställande.

Kopia av promemorian om Bethlen har delgivits V.M. Molotov.

SOVJETUNIONENS VICE FOLKKOMMISSARIE FÖR UTRIKES ÄRENDEN

V. Dekanozov

Bil. 3

Hemlig

FRÅGAN OM BETHLEN
(Bakgrundspromemoria)

Frågan om István Bethlen kom upp sedan han den 7.12.1945 gått över på Röda arméns sida, vilket marskalk Tolbuchin rapporterade om.

Efter att ha gått över tillställde Bethlen vår kommandostab en hemställan, vari han erbjöd sina tjänster och uttryckte en önskan att arbeta tillsammans med Vörös. Med anledning härav utarbetade 3:e europeiska avdelningen ett sakkunnig-utlåtande och en bakgrundspromemoria om Bethlen för kamrat V.G. Dekanozovs räkning. På promemorian skrev kamrat Dekanozov följande direktiv. "Bethlen måste isoleras. Pusjkin skall personligen orienteras, men det bör inte nämnas för ungrarna."

På grundval av kamrat V.G. Dekanozovs direktiv skickade vi promemorian om Bethlen till kamrat V.M. Molotov. Kamrat Molotov instämde i kamrat Dekanozovs uppfattning. På grundval härav instruerades marskalk Tolbuchin att Bethlen måste isoleras. I staben har kamrat Antonov underrättats.

Bethlen befinner sig f n under husarrest i staden Kiskőrös.

STÄLLFÖRETRÄDANDE CHEFEN FÖR 3:e EUROPEISKA AVDELNINGEN

I. Lavrov

Utfärdad i 3 exemplar
Exp. till:
1. Kamrat Molotov
2. Kamrat Dekanozov
3. till dossiern

Fru István Bethlens brev till Stalin

Budapest den 7.3.1946

(Påstämplat:)

SOVJETUNIONENS UTRIKESMINISTERIUM

BALKANAVDELNINGEN

HEMLIG

4.5.1946

Herr Generalissimus!

Jag är István Bethlens maka, och jag har efter långvarigt grubblande beslutat mig för att vända mig till Er. Jag känner Er endast genom muntliga utsagor, men ryktena om Er talar om Er rättvisa och vishet, och om jag för Er redovisar min makes politiska uppträdande under de gångna åren kommer det at framgå att det finns inget skäl till att mot hans vilja hålla honom i Sovjetunionen, fjärran från hans familj så att denna inte kan ha någon som helst kontakt med honom.

För ett år sedan fick jag ett brev från honom från Kunszentmiklós, där han vid den tiden var den sovjetiska arméns gäst under bevakning. I början av april fördes han bort därifrån, vart vet jag inte, men det sades i Ungern att han förts till Moskva. Sedan dess har mina ansträngningar att få reda på något om honom varit förgäves, de har tyvärr inte lyckats.

Om det finns någon i Ungern som inte förtjänat detta öde så är det min man. Det kan lätt vara så att han var den ende politiker, som under den tyska ockupationens och triumfens dagar inte fruktade ett offentligt uppträdande, också då vår regering tyvärr förklarat krig mot Sovjetunionen. Några gånger krävde han i sina tal i parlamentets överhus att vi skulle ta hem våra soldater från östfronten, och därför ville tyskarna gripa honom efter ockupationen av vårt land, och det var därför han måste fly och hålla sig gömd ett helt år, men han gav inte upp och försökte vid varje tänkbart tillfälle påverka riksföreståndaren att förbereda och ingå ett fredsavtal. Hur många gånger reste han inte i detta syfte till Budapest med risk för livet, ty tyskarna förklarade öppet att om de fick tag i honom i staden skulle de skjuta ihjäl honom på fläcken, så rädda var de för det inflytande han utövade på riksföreståndaren. Utan att bry sig om detta skyndade han alltid iväg till riksföreståndaren så snart denne behövde hans råd, och till sist var det just min man som övertygade honom om att det var hans plikt mot landet att sluta fred.

När Röda armén ryckte in i västra Ungern var han tvungen att gömma sig i skogen, så att han inte skulle råka i de retirerande tyska truppernas händer, och sedan gick han frivilligt till det ryska kommandot, vilket är det mest vältaliga exemplet på att han räknade med vänskapliga känslor. Hur skulle det också ha kunnat vara annorlunda. Ty han såg den gemensamma fienden i tyskarna. Han litade på Er, tänkte inte att hans förföljares fiender skulle kunna beröva honom friheten. Jag medger att han behandlades inte illa, tvärtom förplägades han väl, vilket han själv skrev till mig, och de officerare som bevakade honom uppträdde mycket hövligt, men trots allt detta berövade de honom något som är viktigare än det fysiska välbefinnandet och som en människa som min man inte kan leva utan, de berövade honom friheten.

Jag vet inte vad som kan vara orsaken till att han ännu inte frigivits, kanske något missförstånd eller på grund av någon baktaleriangivelse, kanske individens öde drunknar i begivenheternas virvel, men hur det än må vara, tänk Er in i, Herr Generalissimus, att min man är redan 72 år, han kan inte längre slösa bort åren och inte använda dem till sitt eget och sina käras bästa. Jag ber Er, jag ber Er enträget, skilj mig inte från den som jag i hängiven kärlek levat 45 år med, tillåt honom att återvända hem, och om av någon anledning det ännu inte skulle vara möjligt, då ber jag Er att ordna det så att vi kan korrespondera med honom så att vi får veta var han är och hur han mår. Ty ännu förra året, då han ännu var i landet, kände jag ur hans brev hur han intresserade sig för vårt öde, och jag kan föreställa mig hur svår fångenskapen kan vara för honom då han ingenting vet om oss.

Förlåt att jag vänder mig till Er, men de härvarande sovjtiska militära och politiska organen undviker frågan, och jag vet att Ert ord är den högsta och avgörande faktorn i landet. Ni har också hustru och barn, tänk på dem när Ni läser dessa rader och avvisa inte kallhjärtat min begäran. Ty Ni vet också att kärnan i min mans politik var att vi skall leva i vänskap med Sovjetunionen, och jag hoppas att han förtjänar att detta nu inte glöms bort.

Jag vill inte missbruka Er uppmärksamhet. Jag avslutar mitt brev och ber Er ännu en gång av fulla mitt hjärta att vara god, rättvis och överseende, och må Gud välsigna Er.

Mottag mina varmaste hälsningar

högaktningsfullt

grevinnan fru István Bethlen

(Punktering i enlighet med originalet.)

Äktheten bestyrkes: (oläslig namnteckning)

Delgives:

Molotov

Vysjinskij

Dekanozov

Balkanavdelningen

V.G.Dekanozovs anvisning på grevinnan Bethlens brev till kamrat Stalin:

"Till Kamrat Lavrisev.

Fråga Smersj i vilket tillstånd Bethlen befinner sig, var han finns osv.

V Dekanozov

23.5.46"

REGERINGSKANSLIET
Utrikesdepartementet

Promemoria

Bil. 5

1999-07-14

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

Stalin om Horthy och Bethlen

Den ungerske historikern Péter Gosztonyi skildrar i sin bok A magyar Golgota (Det ungerska Golgata), Budapest 1997, ett samtal med Ferenc Nagy, som var ungersk premiärminister 1946-47 och sedan av kommunisterna tvingades i landsflykt och slog sig ner i USA. Samtalet ägde rum 1976, några år före Nagys död. Gosztonyi återger bl a Nagys berättelse om det besök han 1946 gjorde i Moskva med en stor ungersk regeringsdelegation inklusive kommunistledaren Rákosi och de samtal han då hade med Stalin.

"Med Rákosi talade det sovjetiska partiets generalsekreterare som husbonden till tjänaren. Men med Nagy och de borgerliga medlemmarna av delegationen försökte han anslå en vänskaplig ton. (Från Djilas vet vi att Stalin var en skådespeleriets mästare. Också Churchill kunde han spela bort, om han ville. Varför skulle just Ferenc Nagy vara ett undantag?) Nagy berättade: Då man efter den stora banketten i Kreml småpratade vid kaffet började Stalin plötsligt förhöra sig om Horthy. 'Vad gör den förre riksföreståndaren? Var finns han?' frågade han Nagy, som inte alls var förberedd på frågan. Denne svarade uppriktigt: 'Jag vet inte hur han har det. Så vitt jag vet bor han någonstans i den amerikanska zonen i Västtyskland.' Stalin:'Låt honom vara. Han är en gammal man. Han har inte många år kvar. Han försökte hjälpa oss 1944. Det var inte hans fel att det inte lyckades... ' 'Jag såg på Rákosi - tillfogade Nagy - som jag visste sysslade med att försöka få hem Horthy och ställa honom inför rätta som krigsförbrytare. Röd i ansiktet teg kommunistpartiets generalsekreterare. Säkert förstod han att efter Stalins yttrande var hans planer med Horthy ogenomförbara.' Så blev det också: inte en enda av efterkrigstiden ungerska regeringar har velat ställa Miklós Horthy inför rätta. Stalins framkastade yttrande avgjorde den förre ungerske riksföreståndarens öde. För övrigt förhörde sig Stalin också om István Bethlen. 'Vad har ni för uppfattning om Bethlen', frågade Stalin. Ferenc Nagy svarade så här:'Jag vet inte ens var han är. I Ungern är han inte och inte i väst heller.' Givetvis var Nagy medveten om att ryssarna i november 1944 hade arresterat Bethlen och fört honom ur landet. Men denna inofficiella

uppgift kunde han naturligtvis inte framföra till Stalin. Stalin sade då: 'Han är här hos oss. Han har det bra. Han är krigsfånge, som en vacker dag återvänder hem.' Alla vet – eller kanske låter det mera exakt – det är i allmänhet känt att greve István Bethlen aldrig återvände hem från Sovjetunionen. Omkring 1947 avled han, visserligen inte i Gulag, utan enligt uppgift i en datja i Moskvas omgivningar, där han hölls fången."

Jan Lundvik

Bil. 6

Kopia

INFORMATION

Fången István Bethlen, född 1974, anlände den 1.4.1945 till Butyrskajafängelsets sjukhus i mycket dåligt tillstånd, starkt undernärd, med åderförkalkning, kronisk tjocktarmsinflammation och högt blodtryck. Hans hälsotillstånd har under hela den tid han tillbringat på sjukhuset periodiskt förbättrats en smula, sedan åter försämrats. Han har hela tiden fått stärkande kost (ägg, smör, socker vin, bakverk, ost, frukt osv), behandling med motsvarande medicin och hela tiden stått under läkarobservation.

På sistone har hans hälsa avsevärt försämrats till följd av åderförkalkning, högt blodtryck och framskriden ålder, stockningssymptom i lungorna och stark försvagning av hjärtverksamheten. Döden inträdde den 5.10.1946.

CHEFEN FÖR SJUKVÅRDSTJÄNSTEN I SSSR:s INRIKESMINISTERIUMS BUTYRSKAJAFÄNGELSE - Sanitetsöverste LARIN

BITR. CHEFEN FÖR BUTYRSKAJAFÄNGELSETS SJUKVÅRDSTJÄNST
Sanitetsöverstelöjtnant FINAJEV

BEHANDLANDE LÄKARE Sanitetskapten TYSJKEVITJ

Den 8 oktober 1946

BESTYRKES Major KUZMISJIN

....april 1947

Bil. 7

HEMLIG

Den 25 mars 1947

Till kamrat A.N. VYSJINSKIJ

Enligt Er instruktion i samband med Bethlens död får jag meddela följande.

I november 1946 vände sig makan till Ungerns förre premiärminister István Bethlen genom det ungerska utrikesministeriet till kamrat Pusjkin med en begäran om vidarebefordran av ett brev till hennes man, som internerats av de sovjetiska myndigheterna. Kamrat Pusjkins rapport härom erhöll avdelningen den 18 januari i år.

Den 25 januari i år vände vi oss till Sovjetunionens Ministerium för Statssäkerhet med en hemställan att det nämnda brevet måtte vidarebefordras till adressaten. Med anledning av vår begäran meddelade kamrat Selivanovskij den 28 januari att István Bethlen den 5 oktober 1946 avlidit till följd av hjärtförlamning. Ministeriet för statssäkerhet anmälde dödsfallet till Sovjetunionens Ministerråd. Intill dess vi mottagit kamrat Selivanovskijs brev hade avdelningen emellertid ingen kännedom om Bethlens död.

Enligt Er instruktion den 11 mars har avdelningen underrättat kamrat Pusjkin om Bethlens död.

A. Vlasov

Delgivits:
adressaten
dossiern

Till kamrat A.N. VYSJINSKIJ

Kamrat Pusjkin väntar instruktion huruvida han kan informera ungrarna, och i så fall i vilken form, om den i Sovjetunionen i isolering hållne förre ungerske premiärministern István Bethlens död.
Med tanke på det rådande politiska läget i Ungern och den av engelsmän och amerikaner igångsatta kampanjen med anledning av arresteringen av Béla Kovács torde det vara ändamålsenligt att t v inte underrätta ungrarna. En sådan nyhet skulle f n kunna utnyttjas mot oss av de ungerska reaktionära kretsarna och deras allierade.
Jag bifogar utkast till telegram till Pusjkin.
Jag ber om Ert godkännande.

A. Vlasov

Den 14 april 1947

TELEFONTELEGRAM NR 941/....

BUDAPEST
Kamrat PUSJKIN
Enligt instruktion av kamrat Vysjinskij ber jag om meddelande huruvida Ni anser det ändamålsenligt att i rådande politiska läge underrätta ungrarna om Bethlens död.

A. Vlasov
Avsänt: Brikin 21.30 19 april 1947
Mottagit: Pusjkin

HEMLIG

TELEFONTELEGRAM FRÅN BUDAPEST **Den 19 april 1947 kl 22**

Moskva
Kamrat Vlasov. Ert 941/....

Jag ser inga hinder för att meddela ungrarna nyheten om Bethlens död. Bethlen var i framskriden ålder, och här kommer ingen att förundras över hans död.

PUSJKIN

Avsänt: Pusjkin
Mottagit: Brikin

Delgivet i 3 exemplar
till kamrat Molotov
till kamrat Vysjinskij
till .....

238/002

REGERINGSKANSLIET
Utrikesdepartementet

Promemoria

P 2 Eu'

1999-08-26

EC

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

Delges:
Kabs
Magnusson, Riga
Hirdman, Moskva
Carlsson, Budapest
Olson, ESEK
Wahlbäck, IAG
Guy von Dardel
Per Anger

Exp. 990826/AP

Raoul Wallenberg - Valdemar Langlet

3 bil.

En anmärkningsvärd omständighet i hanteringen av RW-ärendet är att en person, som formellt var diplomatisk tjänsteman vid beskickningen i Budapest och som av ryssarna tilläts kvarstanna där nästan två månader längre än den övriga svenska personalen, vid sin hemkomst aldrig hördes av UD om sina upplevelser. Valdemar Langlet, som många år varit svensk lektor i Budapest och även anmäld på diplomatlistan som kulturattaché, utsågs sommaren 1944 till svenska Röda korsets delegat i Ungern och gjorde i denna egenskap tillsammans med sin ryskfödda hustru en storartad humanitär insats parallellt med RW. Langlet hade ett mycket stort kontaktnät över hela Ungern, och före RW:s ankomst fungerade han som beskickningens handläggare av judefrågor. Han borde m a o ha varit en intressant person att höra. I stället ignorerades Langlet efter hemkomsten till Sverige totalt av båda sina f d uppdragsgivare Röda korset och UD.

Ännu märkligare blir denna försummelse efter publiceringen 1946 av en bok av Langlet med titeln Verk och dagar i Budapest, i vilken han skildrar sin verksamhet som rödakorsdelegat 1944-45. Vid denna tid var ju RW:s försvinnande ett etablerat faktum, och i Langlet hade man en person som inte bara behandlats väl av ryssarna utan tillåtits att medan kriget ännu pågick resa runt i östra Ungern och besöka den provisoriska regeringen i Debrecen. I Budapest fungerade han våren 1945 som vad han själv kallar "inofficiell konsul", och han gjorde vad han kunde för att ta hand om den övergivna beskickningsfastigheten.

Langlet beskrivs av dem som hade med honom att göra som en varm och godhjärtad person, vars goda vilja långt översteg hans administrativa

MN

förmåga, en omständighet som torde ha bidragit till den skepsis varmed han tycks ha betraktats på officiellt svenskt håll. Boken bekräftar i allt väsentligt denna bild. Den är trevligt och livfullt skriven men sparsam med tidsangivelser, namn på de personer han haft med att göra och annan exakt information, något som i dagens perspektiv begränsar källvärdet. Icke desto mindre innehåller den många intressanta upplysningar, som 1946 borde ha föranlett samtal med honom från UD:s sida.

Om RW och dennes insatser skriver Langlet högaktningsfullt men inte särskilt utförligt. Ibland undslipper honom suckar om att RW naturligtvis kunde uträtta mera med sin diplomatiska status och större finansiella resurser, men han tröstar sig med att det å andra sidan var lättare att som rödakorsdelegat agera utan politiska bitoner gentemot både ryssar och pilkorsare. Han beskriver också olika kontroverser som uppkom såväl i förhållande till beskickningen som inom hans egen organisation, där långt ifrån alla var lojala medarbetare. Att gömma flyktingar var en viktig del av verksamheten, och Langlet kunde för detta ändamål förlita sig på sina kyrkliga kontakter, inte minst klostren. Ofta skedde detta på beskickningens begäran, skriver Langlet, och han nämner särskilt en ungersk överste som beskickningen bett honom ta hand om därför att vederbörande löpte risk att bli avrättad på grund av sin medverkan i Horthys försök att få kontakt med de allierade. Denne överste fick bo i Langlets egen bostad och uppehöll sig där till kort före nyår. Detta kan vara förklaringen till de ungerska uppgifterna om att Horthys underrättelsechef general (f d överste) Újszászy fått asyl på svenska beskickningen.
RW:s försvinnande berör Langlet på två ställen i boken. Dessa sidor närslutes i fotokopia, liksom även skildringen av Langlets besök hos den provisoriska regeringen i Debrecen i februari 1945. Han bemöts med stor välvilja, och den senare så ökände kommunistledaren Rákosi uppträder som en fryntlig figur.
Avslutningsvis må nämnas att Langlets bok försvunnit från UD:s bibliotek och därför inlånats från universitetsbiblioteket i Lund.

Jan Lundvik

På tillfrågan av "våra gröna" om beskickningslokalens belägenhet och om övriga legationsmedlemmars bostäder, kunde jag tyvärr ej ge annan upplysning än några adresser i Budastadsdelen samt att alla medlemmar av beskickningen torde befinna sig därborta på andra sidan av floden.

— Då måste vi beklaga att för vår del ingenting kan göras i deras intresse. Den stadsdelen är, som ni nog vet, ännu inte rensad från tyskar; den utgör alltjämt ett stridsområde, och när den kommer i Röda arméns händer, blir det sannolikt en annan grupp än vår, som där kommer att utöva sin befogenhet. Finns ingen annan beskickningsmedlem här i Pest?

Plötsligt erinrade jag mig att Raoul Wallenberg — med vilken vi i veckor icke haft någon förbindelse — uppgivits ha flyttat sitt kvarter över till Pestsidan, men var han befann sig hade jag tyvärr ingen aning om. Ett oblitt öde ville att vi icke heller mera skulle råkas. Av ett par bland hans medarbetare fick jag senare uppgiften, att han sista gången skulle ha setts den 17 januari vid ett av sina kontor i Pest. Den ene uppgav att han då ämnade i bil försöka avresa till Debrecen, där under tiden en ny ungersk regering hade upprättats; den andre förmenade att han avrest till Malinovskis högkvarter; från ett tredje håll påstods att han haft för avsikt att på några dagar resa ut på landet för att söka någon vila efter sina obeskrivliga mödor. Slutligen bör nämnas att en ungersk tidning längre fram på våren i en ytterst erkännsam artikel om hans arbete och verksamhet trodde sig veta, att han under pilkorsregimens dödsryckningar genom bovstreck skulle ha blivit lockad i en fälla och bortförd till Tyskland. Om hur saken i verkligheten förhöll sig har hittills ingenting med full bestämdhet kunnat erfaras. Möjligen finns han ännu vid liv och kommer tillrätta. Men då på tio månader ingenting hörts från honom, när detta skrives, är det fara värt att den orubbligt tappra

Bil 1.

mannen som en hjälte stupat på sin post. Så mycket mera påkallat är det att till avslutning på detta kapitel i min skildring rista ett enkelt minnesord: *in gloriam Raoul Wallenberg* — å de tusendes vägnar, som i Ungern välsignar hans namn och som, när tidsläget en gång så medger, gärna skulle vilja samlas om upprättandet av en institution som förevigar minnet av hans stora gärning. Det är den förvisso ärligt värd. Mången har fått bildstod för mindre...

I slutet av februari inträffade en händelse, som kunde ha slutat rätt obehagligt för oss men i själva verket fick en mycket fördelaktig utgång. Genom ett förbiseende av husets portvakt, som försummat att anmäla saken hos våra "gröna" — vilka helt enkelt skulle ha smällt igen porten, liksom de avvisade varje obehörig av vad rang och ställning som helst — insläpptes till oss en rysk officer med röda distinktionstecken och alltså tillhörande det politiska gendarmeriet. Hans ärende var en fråga med anledning av ett brev som vi avsänt till hans chef på enträgen begäran av en bland Wallenbergs sekreterare. Denne hade uppgivit att det vore enda utvägen att rädda livet åt en kollega, eftersom Wallenberg själv, enligt hans uppgift, avrest till marskalk Malinovskis högkvarter och därför inte kunde ingripa — det vore då, menade han, vår absoluta skyldighet att i Wallenbergs ställe göra allt vad i vår förmåga stod. Det var svårt att säga nej, och brevet utskrevs på vår ryska skrivmaskin och avsändes till vederbörande kommando.

Nu ville den ryska officeren konstatera, om detta brev var skrivet av oss, jämförde skriften på vår maskin och fann att det stämde. Därefter anmodade han oss mycket hövligt att ta plats i hans bil och följa med till kommandot "för ett vänskapligt samtal" — *po dusjam* som man säger på ryska. Vi hade ju kunnat vägra och tillkalla vår gröna vakt, som utan tvivel med otrolig fart skulle ha visat den främmande officeren på dörren. Men i besittning av ett synnerligen rent samvete ville vi inte säga nej och därmed kanske framkalla oberättigade misstankar.

Alltså följde vi med utan vidare och blev vid framkomsten visade in i ett rum, där åtskilliga andra personer väntade på företräde hos kommendanten. Tiden blev en smula lång, men vi bjöds på en riklig och betydligt bättre middag än vad vi i veckotal fått nöja oss med hemma, där omväxlingen i regel bestod uti att vi ena dagen hade ärter

och andra dagen bönor. Det dröjde åtskilliga timmar, innan turen kom till oss att bli prövade till hjärtan och njurar av en major med två bisittare, som gärna tycktes vilja veta vad vi två egentligen gick för. Våra papper framlades och befanns fullt tillfredsställande. Uppenbar nytta hade vi också av våra legitimationskort som avstämplats av general Tjernysjov, och naturligtvis i allra högsta grad av att vi båda behärskade språket och ej var hänvisade till någon enfaldig tolk, som lätt kunnat trassla till saken.

När allt var klart och vi således personligen kommit på den säkra sidan, gick majoren in på den fråga som föranlett vårt inkallande — brevet om Wallenbergs medarbetare. Var fanns den där Wallenberg, var bodde han och varför höll han sig undan? Förmodligen var det en tysk, att döma av namnet?

På den första frågan kunde vi inte ge annat besked än vad som stod i brevet — att han enligt sekreterarens uppgift rest österut, till högkvarteret. Själva hade vi inte hört av honom på flera veckor och hade ingen aning om var han bodde.

— Då hade ni inte bort skriva som ni gjorde, eftersom ni inte visste om det var sant!

Det måste ju medges, och vi hade också tvekat men låtit övertala oss. Att familjen inte var tysk, utan lika svensk som jag själv och sedan minst ett par hundra år bosatt i Sverige, kunde jag historiskt betyga.

— Men ni svenskar är ju tyskvänner allihop, eller hur?

— Politiskt är vi som bekant strängt neutrala. Enskilt kan vem som helst tänka vad han vill, och själv har jag ärligt sagt varit varm vän av det *gamla* Tyskland. Men så mycket kan jag säga, att Hitlerfiender är vi praktiskt taget allesammans med några ytterst få undantag. Räcker det?

som även med den reformerta biskopen doktor Révész. Båda var medlemmar av Ungerska Röda Korsets nya styrelse och arbetade i bästa samförstånd med varandra: *här* hade bildats den gemensamma kyrkliga front, som jag förgäves sökt åstadkomma i Budapest!

Av regeringens samtliga medlemmar mottogs vi med största hjärtlighet som mycket välkomna gäster. Min legitimation som Rödakors-delegat försågs omedelbart med påteckning av vederbörande ministrar och därmed var vår verksamhet de facto åter legaliserad. Den kunde omedelbart samordnas med Ungerska Röda Korset, vars ovannämnda generalsekreterare gick oss tillhanda med allt. På vad hans anbefallning hos försvarsministern betydde, fick jag ett mycket vältaligt bevis. Internationella Röda Korsets delegat i Ungern, herr Hans Weyermann — som under några dagar åtnjutit skydd och gästfrihet hos oss i Budapest — anlände senare till Debrecen och anhöll om min introduktion hos ministären. Vid audiensen hos general Vörös ville han ur bröstfickan ta fram sina legitimationer men hejdades med en handrörelse och de vänliga orden: — När ni kommer hit med vår vän Langlet, behöver ni inte ta fram några papper!

Generalen visade oss ytterligare den älskvärdheten att med sin egen kurir till Bukarest befordra mina telegram till Utrikesdepartementet, som på den vägen fick de första underrättelserna om svenska kolonien i Budapest; vi kunde själva något senare i radio avlyssna dessa meddelanden, då de bragtes till den svenska allmänhetens kännedom.

Mycket hjärtligt blev återseendet med general Faragó, vilken jag senast sett i paraduniform på en mottagning hos vår militärattaché överstelöjtnant Wester, innan denne på hösten reste hem efter att ha blivit utbombad ur sin vackra våning på Gellértberget. Nu uppträdde generalen på sitt

ämbetsrum i trådsliten svart kavaj och golfbyxor samt slitna bruna skor. — Det är absolut de enda kläder jag numera har kvar, upplyste han godmodigt... Försvarsministern hade däremot uniform men i stället inte en enda civil dräkt.

Ministerpresidenten general Miklós befanns för sin del vara i det lyckliga läget att besitta en högst korrekt svart kostym, som förträffligt framhävde hans smärta, eleganta figur. Allvarlig, lugn och bestämd, med en blick lika fast som hans handslag, gav han intryck att vara en personlighet av betydande mått. Hans position som regeringschef i ett land till största delen ockuperat av en främmande makt och till en annan, mindre del ännu besatt av dess tyska motståndare, var ju ytterligt delikat och krävde uppbjudandet av den skickligaste diplomati. Att han i verkligheten motsvarade dessa krav framgår därav att han, alla motsatta profetior till trots, lyckades bibehålla och befästa sin ställning under snart ett år. Vid senare sammanträffanden i Budapest stärktes mitt intryck av hans överlägsna personlighet, i vilken jag blott fann en enda svag sida: han var nämligen en lidelsefull frimärkssamlare och gladde sig som ett barn åt att få byta märken med min hustru, som är ett vida mer anspråkslöst offer för samma oskyldiga psykos.

Även med flera av fackministrarna knöts under vistelsen i Debrecen angenäma förbindelser, framför allt med den högt begåvade kultusministern greve Teleki och hans förtjusande maka, med den mycket sympatiska utrikesministern dr Gyöngyösi, inrikes-, finans-, hälsovårds- och justitieministrarna samt den socialdemokratiska industriministern Takács — med den sistnämnde, som tycktes vara en kraftkarl, gjorde jag upp om tillverkning av fönsterglas vid en fabrik i staden Miskolc, tillhörig vår gode vän och uppoff-

rande medarbetare i Röda Korset, ingenjör Stefan Forgó, gift med en svensk dam inom vår närmaste vänkrets. Ingenjör Forgó, som på glastillverkningens område var den mest sakkunniga i hela Österuropa, svävade många gånger i överhängande livsfara och var oss ytterligt tacksam för vår medverkan till hans räddning. Med hustru och barn bosatta i Sverige kunde han ju ha berättigade anspråk på att upptagas till svensk medborgare, vilket trots alla ansträngningar dock ej lyckades att genomdriva. Andra personer med oändligt mycket ringare grunder för ansökan härom fick sin önskan uppfylld. Vilka skäl som här spelat en avgörande roll är och förblir för oss som varit med därute, en fullständigt olöslig gåta.

Nu kom Forgós liv att hänga på en tråd i veckor och månader; att denna icke avslets är närmast ett Guds under. Kanske var det också en Försynens skickelse. Ty då han hindrades att rädda sig över till Sverige och måste kämpa sig genom de vidrigaste öden i sitt hemland, behöll detta förmånen av hans utomordentliga energi och förmåga. Jag läser just nu i pressen, att hans glasbruk lyckats förse huvudstaden med en god del för vintern oundgängligen behövliga fönsterglas. Härför har Budapest sålunda att tacka vårt lands vägran att ta emot honom.

I ett liknande fall blev följden tvärtom ytterst olycklig. En annan ungrare av judisk börd, dr Georg Benes — också han gift med en svenska i besittning av svenskt medborgarskap — drabbades av samma obegripliga vägran. Även han var, liksom Forgó, en av våra medarbetare i Röda Korset och räddades från att bli offer för pilkorsarna. Men under den svåraste eldgivningen under bombardemanget träffades huset, där han arbetade, av en bomb, som kom det att delvis störta samman. Under sitt modiga arbete för att rädda en svårt sårad kamrat ur den brinnande skyddskällaren blev

han själv illa skadad. Och man fann sedan hans halvt förkolnade lik under ruinerna. En mänsklig tragedi bland så många andra! Den hade kunnat undgås om hos vederbörande funnits mera förstånd och hjärta än byråkratisk formalism. Den senare synes emellertid ej ha hindrat att regelrätta svenska pass utfärdades för några därtill mycket oberättigade individer, dels också — åtminstone i ett mycket markant fall — åt en notorisk skurk, vars gärningar skall bli berörda i det följande.

Som den kanske viktigaste vinsten av vårt besök i Debrecen är jag benägen att anteckna bekantskapen med två av den nya demokratiens måhända mest inflytelserika män.

Den ena av dem var ordföranden i kommunisternas parti, en efter vad man sagt mig mycket otillgänglig och svårfjällad herre vid namn Mátyás Rákosi. Tillträdet till honom vanns icke utan möda. Vid porten till hans parti- och expeditionslokal stod en ung med maskinpistol beväpnad milisman, som först efter tillstånd från det med riklig polisvakt försedda portvaktsrummet vågade släppa in mig dit; därifrån måste telefoneras upp till kansliet, som meddelade att herr Rákosi ej tog emot. Samma ceremoni upprepades ett par dagar å rad, till dess jag slutligen hade turen att få vederbörande själv vid andra änden av telefontråden. Med största vänlighet utropade han genast:

— Nej är det ni? Det skall bli så roligt att råkas! Förlåt min ohövlighet att ha låtit er komma förgäves, men jag har varit så upptagen av konferenser, att mina sekreterare avvisat alla besök de här sista dagarna. Men just nu är jag ensam, och om det passar er, så kom upp genast och låt oss språkas vid.

Den mångomtalade kommunistledaren befanns vara raka motsatsen till vad man sagt om honom. En rund och trev-

lig, språksam och lättillgänglig man av bredaste gemyt, på sitt enkla och naturliga sätt en verklig charmör, bildad och språkkunnig, med varmt socialt intresse och tydligen öppen blick för att även andra övertygelser än hans egna kunde ha anspråk på politiskt berättigande. Ehuru han mycket väl kände min borgerliga inställning, kom vi genast på bästa fot i det gemensamma intresset för social välfärd åt alla samhällsklasser. Det var icke mitt fel att det tio minuters samtal jag begärt och med klockan i hand ville punktligt avsluta, kom att utsträckas till halvannan timme.

Efter några mycket erkännsamma ord om vårt Rödakorsarbete, varom han tycktes vara särdeles väl orienterad, kastade han plötsligt fram frågan:

— Men varför har ni egentligen uppsökt *mig*, som står helt utanför de officiella kretsarna i landet?

— För det första därför att jag i pressen med stort intresse läst ert senaste offentliga anförande, som i mycket stämmer med min egen anspråkslösa uppfattning om de nödiga reformerna i detta land, vars utveckling jag känner sedan femti år tillbaka. Men framför allt därför att jag tror ni är, eller blir, den mäktigaste mannen i Ungerska Republiken och att jag önskar vinna er välvilja för vårt svenska Rödakorsarbete.

— Den har ni redan, som ni hört, men ni misstar er sannolikt ganska mycket om både vidden och djupet av vårt partis inflytande på ärendenas behandling. Vi bilda alls ingen majoritet inom befolkningen, och framgången av våra idéer blir helt beroende av samarbetet med övriga meningsgrupper. Det finns, som ni säkert vet, inalles fem partier av vilka de tre största: småbrukare, socialdemokrater och kommunister är ungefär jämnstarka. Någon absolut majoritet har vi kommunister inte ringaste utsikt att vinna inom överskådlig tid åtminstone.

— Ni tror alltså inte att Ungern kommer att bli en sovjetstat, baserad på de kommunistiska principerna efter ryskt mönster, och att ledningen kommer i era händer som partiets ordförande? Mig har man sagt att den nuvarande koalitionen bara är en tillfällig företeelse och att den troligen mycket snart kommer att ersättas av en partiregering under er ledning.

— Absolut inte. I varje fall kommer det att dröja, och vi får nöja oss med att söka genomdriva vad vi anser vara det för ögonblicket viktigaste, nämligen att göra slut på pauperismen och se till att envar, liksom fallet är i ert eget hemland, får sin anspråkslösa men anständiga bärgning. Ingen får svälta ihjäl eller gå under i brist på det nödvändigaste för livets uppehälle; alla måste få mat, kläder och bostad, de sjuka ska få vård, och små fattiga, övergivna barn, som går under av brist på omvårdnad, får det inte vidare finnas i vårt land, i den mån det visar sig möjligt att undvika. Vår närmaste omsorg blir att förhindra en eventuellt hotande reaktion av samma art som efter förra världskriget och att få de övriga partierna med oss på de sociala reformernas väg.

Häri kunde man ju ge honom fullkomligt rätt, och våra meningar gick märkvärdigt bra ihop på många punkter, ehuru med helt olika allmänpolitisk inställning. Rákosi hade på sina resor även besökt vårt land och värdesatte högt vårt lugna och snabba fortskridande på samhällsorganisationens väg till högsta kulturella och materiella blomstring. Han frågade ivrigt efter de vänner han förvärvat i Sverige, och fick sina spörsmål besvarade så gott det stod i min förmåga att ge upplysningar.

— Vi har för vår del, sade han till sist, årtiondens försummelser att ta igen på det sociala området och får sträva hårt att skapa de nödiga grundvalarna för en utveckling i samma stil som den ni i ert land redan genomgått.

Vi skildes åt som goda vänner, och han var älskvärd

nog att lova sitt bistånd för vår återfärd till Budapest med någon av de ytterligt få användbara bilar, som kunde disponeras.

Men den frågan löstes på ett annat och för vår fortsatta verksamhet i Röda Korsets tjänst synnerligen förmånligt sätt vid mitt följande dag avlagda besök hos professor Béla Zsedényi, den provisoriska Nationalförsamlingens president och i denna egenskap det nya statsskickets tills vidare främsta namn. Jag fann i honom en man av stor klokhet, att icke säga visdom, med ett uppträdande präglat av utomordentlig politisk takt och med mycken välvilja förenad lugn värdighet. Även han gav, liksom Rákosi, uttryck åt hög uppskattning av vårt dittills utförda arbete och tillförsäkrade mig reservationslöst allt nödigt bistånd i fortsättningen. Han lovade också att hos marskalk Vorosjilov, som just befann sig i Debrecen och med vilken han sade sig stå i angenäm förbindelse, anbefalla oss på det bästa. Till råga på allt hade han vänligheten att inbjuda mig medfölja i hans egen bil tillbaka till huvudstaden, ett anbud som givetvis med största tacksamhet antogs.

Det blev en vida angenämare och även mera givande färd än bortresan hade varit. Vi tog en omväg åt nordöst och gjorde ett besök i staden Nyiregyháza, där jag aldrig förr varit och som befanns på det hela taget alldeles oskadd av kriget. Vi sammanträffade där med presidentens trosfrände, den evangeliska biskopen Túróczi i det östungerska stiftet, en klok och distingerad äldre herre, som hjärtligt mottog den resande svensken. Han lade mig på hjärtat att i hemlandet söka åstadkomma hjälp och stöd åt den ungerska systerkyrkan, som på vissa orter lidit svåra förluster genom bombardemang från luften och de kämpande arméernas ömsesidiga beskjutning, allt annat att förtiga.

Samma önskemål upprepades senare av den evangeliska kyrkans presidium i Budapest, som preciserade återuppbyggnadskostnaderna till flera miljoner kronor, vilka man önskade få såsom lån från svenska staten. Utan att ställa någon framgång i utsikt lovade jag framföra önskemålen till den verkan det kunde ha i vårt förmögna land. Man har här inte givit mig stora förhoppningar, men så mycket är i varje fall vunnet, att den ungerska evangeliska kyrkan fått en varm förespråkare uti ingen mindre än vår förträffliga ärkebiskop, som i likhet med sin oförgätliga föregångare Nathan Söderblom tycks räcka till för allt! Säkert är att han gör allt vad han förmår för att hjälpa.

Från Nyiregyháza gick färden vidare till Tokaj och Miskolc, orter som var mig välbekanta av gammalt. En strålande februarisol lyste grant över vida snöfält och på hösten blott halvvägs plöjda, brunskimrande åkrar, där här och var en liten grön plätt med brodden av vintervete — vilket i vanliga år breder ut sig över halva åkerarealen — varslade om att skörden av brödsäd måste bli ytterligt obetydlig. Befolkningen i detta under normala tider spannmålsexporterande land måste hungra, kanske hungra ihjäl, om ej hjälp kommer utifrån.

Vid Tokajs berömda vinberg, som höjer sin mörka kägla över det omgivande slättlandet, låg detta till stor del under vatten. Vi måste passera den förbliflytande floden på en oändligt lång timmerbro, som den ryska militären byggt upp i stället för den av tyskarna sprängda ståtliga järnkonstruktionen, vars lämningar dämde upp flodloppet och förvandlade fälten till en insjö. På andra sidan berget syntes vidsträckta bruna betfält, där sockerbetorna ej kunnat skördas under pågående krig utan nu låg ruttnade kvar i jorden. Den stora sockerfabriken i Szerencs, dit vi gjorde en avstickare i förbifarten, stod i allt väsentligt oskadd, men

238/003

REGERINGSKANSLIET
Utrikesdepartementet

Promemoria

P 2 Eu'

1999-08-26

EC

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

Delges:
Kabs
Magnusson, Riga
Hirdman, Moskva
Carlsson, Budapest
Olson, ESEK
Wahlbäck, IAG
Guy von Dardel
Exp. 990827/App

Vilmos Böhm om Raoul Wallenberg

Den ungerske socialdemokratiske politikern Vilmos Böhm, som blev Ungerns första sändebud i Sverige efter kriget, ägnar i sitt memoarverk "Másodszor emigrációban (I landsflykt för andra gången) halvannan sida åt Raoul Wallenberg. Han skriver:
"Den svenske legationssekreteraren Raoul Wallenberg gjorde under pilkorsperioden, vid tiden för landets sönderfall och förnedring, det ungerska folket ovärderliga tjänster som han aldrig kan tackas nog för. Han var i sanning en legendarisk hjälte i den för Ungern svåraste av alla tider. Det är diktarens och inte politikerns uppgift att besjunga Wallenbergs mod, mänskliga storhet och lysande hjältedåd.

Gentemot Wallenberg, som spårlöst försvann då han avslutat sin humanitära mission, kände jag från första ögonblicket av vår bekantskap uppriktig sympati. Vi träffades första gången i Stockholm redan innan han givit sig av på lidandets väg. Det gav mig tillfälle att informera honom om pålitliga medarbetare.

Efter min hemkomst från emigrationen tog jag redan på tredje dagen itu med att höra hans forna medarbetare om vilket öde som kunnat drabba Wallenberg. Jag diskuterade saken med många av hans skyddslingar och medarbetare. Protokoll om hans sista dagar ställdes till mitt förfogande. Jag förhörde mig också hos myndigheterna. Tyvärr, alla som visste något om Wallenberg och hans verksamhet i Budapest förlorade kontakten med honom den 17 januari 1945. Sedan dess har som grund endast förelegat sammanställningar, antaganden och gissningar.

nP

Sedan jag tillträtt mitt ämbete gjorde jag på nytt framställningar till ut- och inrikesministerierna om att de på det samvetsgrannaste måtte undersöka alla spår, som kan vara ägnade att belysa Wallenbergs öde, liksom det svenska utrikesdepartementet, regeringen och allmänna opinionen grundligt undersöker varje omständighet som rör Wallenberg. Förutom mina officiella framställningar bad jag också i handbrev chefen för politiska avdelningen att göra allt för att sprida ljus över Wallenbergs öde.

Alla mina ansträngningar förblev resultatlösa. Utrikesministeriet meddelade officiellt, att trots omfattande undersökningar avseende Wallenbergs öde kunde ingenting säkert fastställas efter hans försvinnande den 17 januari.
I de sista timmarna av min verksamhet som sändebud ägnade jag mig också åt Wallenbergärendet. I rättegången mot den till döden dömde pilkors-stadskommendanten Nidossi bekände ett vittne att Nidossi låtit bortföra Wallenberg. Jag meddelade det svenska utrikesdepartementet detta. Men tyvärr, inte heller detta spår ledde till lösningen av mysteriet Wallenberg.

Wallenbergs tragiska öde – jämte problemets internationella aspekter - skulle endast en internationell, opolitisk kommission med rörelsefrihet i flera länder kunna klarlägga."

Den avslutande meningen skulle kunna tolkas som uttryck för att Böhm anar sanningen men inte vågar uttala den.

Jan Lundvik

Jan Lundvik

REGERINGSKANSLIET

ARKIVEXEMPLAR 243/001

P 2 Eu 1

1999-08-31

EC

Utrikesdepartementet

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

Professor Guy von Dardel
45 Route de Peney-Dessus
CH-1242 Satigny
Suisse

Raoul Wallenberg

Käre Guy,

Ditt brev 1999-07-16 föranleder följande kommentarer från min sida.

Sven Johanssons tolkning av dokumentet D1 ligger mycket nära den jag gjorde själv i mitt föregående brev till Dig. Du felciterar honom dock. Han skriver inte att "det rör sig om ett arbetspapper för att utarbeta det slutliga dokumentet så som det framstår i blå böckerna volym 4". Vad han skriver är att det kan ha rört sig om ett telegram som "aldrig avsändes utan makulerades, medan uppteckningen som ett inofficiellt arbetspapper kom att överleva någonstans".

Jag är enig med Dig att det är intressant att RW och Danielsson kommunicerade genom mellanhand kort före Pests fall och att RW således bör ha ansett sig kunna kontakta ryssarna med beskicknings-chefens godkännande. Detta har emellertid inte Danielsson i januari 1945 kunnat underrätta Söderblom om från det belägrade Buda. Han kan däremot ha framfört det i det längre samtal han hade med Söderblom under uppehållet i Moskva, vilket bör ha varit en viktig informations-källa för Söderblom om vad som hänt i Budapest. Men tyvärr vet vi inte vad de båda herrarna avhandlade.

Jag upprepar min invändning i brev 1999-04-13 mot Din tolkning av stycket 7 i Söderbloms telegram 1945-04-14. Det finns ingenting som säger att stycket 7 endast hänför sig till RW i föregående stycke, utan det är sannolikare att stycket 7, som avslutar telegrammet, hänför sig till dess helhet. Uttrycket "händelseförloppet" tyder på det. Hur skulle Anger, som de aktuella dagarna satt isolerad på Rózsadomb i Buda och inte haft tillfälle att tala med någon av RW:s medarbetare, kunna författa en

Ifylles av postexp

Avsänt med				Avs datum	Sign
☐sv kurir	☐utl kurir	☒luftpost	☐vanlig post	990901	

MD

minutiös rapport om RW:s försvinnande i Pest, vilket svårligen kan beskrivas som ett händelseförlopp? Däremot var han väl skickad att redovisa det händelseförlopp som beskickningspersonalen i Buda varit med om. Vad Söderblom av allt att döma var angelägen att få fram var det som styckena 1-3 handlar om, nämligen att ryssarna uppträtt korrekt. Han hade ipräntat Anger att ingenting ofördelaktigt fick sägas om ryssarna, och därför ville han att Anger skulle skriva en rapport.

Om uppehållet i Moskva har Anger yttrat sig upprepade gånger, senast i ett samtal med mig häromveckan, av vilket en uppteckning 1999-08-16 delgivits Dig.

Söderblom ensam vet varför han använde ordet "smög", och jag tror inte fortsatt semantisk diskussion är särskilt meningsfull. Dock vill jag påpeka att ordets grundbetydelse är att ta sig fram obemärkt, och det är nog vad man bokstavligt talat bör göra om man måste riskera livet genom att passera en frontlinje under pågående strider. Det innebär inte nödvändigtvis att man gör något olovligt.

Vad beträffar den av Böhm till UD 1945-03-15 översända utskriften från Radio Kossuth bör beaktas att Böhm vid denna tid ännu var privatperson, känd för goda kontakter med allierade underrättelsekretsar. Utskriften är på engelska, ett i Ungern 1945 inte särskilt vanligt förekommande språk, och härrör sannolikt från de allierades radioavlyssningsorganisation. Avlyssning av rundradiosändningar var en viktig underrättelsekälla, och Böhm har varit väl skickad att bistå de allierade med utvärderingen av de nyheter från Ungern man på detta sätt fick in. Någon fungerande ungersk utrikesförvaltning fanns inte i första hälften av mars 1945. Stridshandlingarna i Buda hade slutat för endast en månad sedan, och i västra Ungern pågick de ännu. Den provisoriska ungerska regeringsadministrationen befann sig i Debrecen, förstörelsen var enorm och förhållandena allmänt kaotiska. Hur Böhm själv såg på RW framgår av den översättning jag i dagarna tillställt Dig. Han tillträdde som sändebud i Stockholm först hösten 1945.

Fallet Hollóy skall vi naturligtvis diskutera, och handlingarna har i detta syfte översänts till Susan Mesinai.

I fråga om delgivningarna har jag fortsatt samma praxis som tidigare, dvs att rapporter delges arbetsgruppens medlemmar samt andra berörda i

utrikesförvaltningen. Mitt intryck har varit att Du sedan till experterna vidarebefordrat sådant som Du funnit vara relevant för deras arbete. Om Du nu inte längre önskar göra detta uppkommer en ny situation.

Du avslutar Ditt brev med ett framhållande av "hur viktiga experterna är för arbetsgruppens [arbete?], kanske mer än de flesta ordinarie medlemmarna." Jag tror det är olyckligt att på detta sätt gradera olika personers betydelse. Det finns skäl till att arbetsgruppen fått den sammansättning den har, och det tillkommer inte oss att uttala oss om huruvida den ena eller andra medlemmen är viktigare. När vi framlagt resultatet av vårt arbete blir det andra som får bedöma dess kvalitet, inklusive experternas bidrag. Därom vet vi idag ingenting. Ditt resonemang om att förtroendefullt samarbete innebär att experterna måste få del av alla upplysningar från arbetsgruppen för att kunna fylla sina uppgifter måste givetvis gälla också i omvänd riktning, ty förtroende kan inte bygga på enkelriktad trafik. Arbetsgruppen är experternas uppdragsgivare, inte tvärtom.

Jan Lundvik

Kopia till
Per Anger
Sven Johansson, UD-ARK

Ink. 990902

Professor Guy von Dardel
Home: 45 Route de Peney-Dessus; CH - 1242 Satigny 99-08-31
CH-1242 Satigny Tel & Fax: 41+22-753 1619
Dacha: Rumiere, CH 1874 **Champery**
Tel och fax 0041-25-792122

INK. UTRIKESDEP.
DNR 243/002
1999 -09- 03 02
Avd. P | Gr 2 | Mål Eu

aa
P
EC

Your reference:
My reference: Lundvik 990830
Concerns: Lundviks letters 990816 etc

Ambassadör Jan Lundvik
Utrikesdepartementet
S-103 39 Stockholm Suède

Raoul Wallenberg

Fax 0046-8-723 1176

Broder,

Tack för Dina brev av 99-08-16 och 99-08-24.[1] För att börja med det rörande den nya versionen avPer Angers rapport till UD av 1945-04-20, så är det naturligtvis från PA:s egen mun som man kan hoppas få svaret på våra frågor.och Du har redan haft en diskussion med honom om det nya dokumentet D1, och Du rapporterar om resultatet under punkt 2 av Ditt brev. Det är naturligtvis med besvikelse jag noterar att PA inte kommer ihåg existensen av D1 och vem som efter PA:s diktamen skrivit D1, men det har ju gått lång tid sedan dess, och även om PA som vi vet har gott minne finns det dock gränser.

Däremot kan jag inte hålla med om att D1 inte i avgörande hänseenden skiljer sig från den slutliga versionen i den blå boken. Jag kan hålla med om att detta är riktigt när det gäller vem eller vilka som besökte Vöczköndy, det hade väl inte så stor betydelse, men uppgifterna att Danielsson bemyndigat RW att söka sig över till Pest och där ta kontakt med ryssarna står i bjärt kontrast mot Söderbloms uttalande att RW "smög på eget initiativ över till ryssarna" vilket onekligen ger intrycket av att RW:s handlingssätt inte auktoriserats av legationen. En viktig fråga är om detta Söderbloms uttalande kan ha snappats upp av den sovjetiska underrättelsetjänsten. Det har mottagits av UD i maskinchiffer 1945-04-14. Vet man i UD om ryssarna vid den tidpunkten lyckats dechiffrera vårt maskinchiffer? De skulle ju då ha fått besked att svenska UD på basis av Söderbloms rapport accepterat som ett faktum att RW försvunnit på vägen till Debrecen, och att klarhet aldrig vinnes.

En annan fråga är datum för Söderbloms rapport. Det bör vara fredagen innan 1945-04-14 då den sändes till Stockholm men vad blir datum?.

En tredje fråga: Vem fick Söderblom sina uppgifter från? Enligt Anger var det bara Danielsson som hade kontakten med Söderblom. Men skulle han verkligen på detta sätt ha desavuerat RW, efter att i varje fall enligt dokument D1 klart gett RW fullmakt att ta kontakt med ryssarna? Eller kan Moskva ha informerats av UD om Langlets intervju efter Vilmos Böhm? Jag tror att det finns mycket att undersöka.

Med vänlig hälsning

Guy Dardel

1) Jag har just fått ytterligare ett brev med utdrag ur Böhms bok. Skriver han inget om sitt brev till UD angående Langlets intervju?

MD

245/002

REGERINGSKANSLIET
Utrikesdepartementet

Promemoria

1999-09-02

P 2 Eu

EC

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

Delges:
Kabs
Magnusson, Riga
Hirdman, Moskva
Carlsson, Budapest
Olson, ESEK
Guy von Dardel
Carl Persson
Per Anger

Exp. 990903/PP

Raoul Wallenberg: Manfred Weiss-koncernen och Kurt Becher

1 bil.

Till det material som av de oberoende experterna efterlysts från ryska arkiv hör – och jag citerar punkt 17 på frågelistan inför arbetsgruppens möte med ryssarna den 22 februari 1999 – "Access to records of the Hungarian Political Police, Section for War Criminals, headed by Gabor Peter, 1945-46 ... .concerning the interrogations of Kurt Andreas Becher conducted from November 14-December 1, 1945 (we know that the Russian side has been trying to locate these interrogation protocols before).

Det efterlysta materialet finns publicerat i den ungerska tidskriften Századok (Sekler) nr 4-5 1961 som bilaga till en artikel med titeln "A Weiss Manfréd-vagyon német kézbe kerülésének története (Historien om hur Manfred Weiss-förmögenheten hamnade i tysk hand)" av de båda historikerna Elek Karsai och Miklós Szinai. Artikeln omfattar 12 sidor vartill kommer 28 sidor dokumentärbilagor, däribland protokollen från förhören med Becher, vilka för sin del omfattar 12 tättryckta sidor.

Jag kan vid genomläsning av artikeln jämte bilagorna inte finna någonting av relevans för arbetsgruppens uppgift eller anknytande till något svenskt intresse utöver upplysningen i en fotnot i samband med skildringen av familjen Weiss utresa till Portugal att: "Dr Billitz deponerade den 14 maj 1944 ett exemplar av avtalet i slutet kuvert på var och en av de portugisiska, schweiziska och svenska beskickningarna i Budapest med instruktion att försåvitt inte inom 21 dagar efter deponeringen ett telegram innehållande en med envoyéerna i förväg avtalad text anlände från Portugal

MP

respektive Schweiz (vilket betydde att familjen inte utrest) skulle det slutna kuvertet öppnas och innehållet bringas till ungerska regeringens kännedom." Tyskarna var nämligen mycket angelägna om att förhandlingarna mellan Becher och familjen Weiss skulle genomföras utan den ungerska regeringens vetskap, eftersom 51 procent av koncernens kapital befann sig i ungersk "arisk" ägo och transaktionen således direkt berörde även de tyskvänliga ungerska kretsarnas ekonomiska intressen.

I polisförhören med Becher i slutet av 1945 redogör denne för förhandlingarna med familjen Weiss och de instruktioner av Himmler på vilka han grundade sitt agerande, liksom också för relationerna till andra tyska instanser och den ungerska regeringen i samband med affären. Då ingen uppenbar anknytning till RW-ärendet föreligger ser jag ingen anledning att översätta förhörsprotokollen men är beredd att ställa den ungerska texten till förfogande för den så önskar. Första sidan bifogas som smakprov.

Jan Lundvik

Jan Lundvik

Himmlertől visszaérkezett, — ez kb. júniusban, vagy júliusban lehetett, — én elvittem őt a vádlotthoz. Ezen a megbeszélésen Becher közölte, hogy Himmlertől milyen üzenetet hozott. Előadta, hogy Berlinben azt a megbízást kapta: vegye rá a vádlottat, hogy a magyar kormánynak úgy referálja ezt az ügyet, hogy a kormány is fogadja el a Chorin és családja, valamint az SS között létrejött megállapodást. Ugy emlékszem, hogy három-négy nap múlva újból meglátogattuk a vádlottat, aki akkor azt válaszolta, hogy a magyar kormánynak nem áll módjában ezt a megállapodást tudomásul venni. Egyben kérte azt, hogy Himmler fogadja őt ebben az ügyben. Én telefonon erre Himmlert felhívtam és közöltem vele Imrédy kérését, de Himmler, — bár hajlandónak mutatkozott arra, hogy a vádlottat ebben az ügyben fogadja, — azt mondotta, hogy ne most mindjárt menjen Imrédy Berlinbe, hanem később, még pedig amiatt, mert neki (Himmlernek) két-három hetes, vagy esetleg hosszabb ideig tartó szolgálati útra el kell távoznia Berlinből. Imrédy időközben lemondott és ezért nem került sor erre a tárgyalásra. Imrédy lemondását én egyáltalán nem forszíroztam ki. A Weiss Manfréd-gyár üzemeivel az SS-nek az volt a célja, hogy a gyárat fenntartsa és, — amennyire csak lehetséges a háborús erőfeszítés fokozásának programjába beállítsa. Arról egyáltalán nem volt szó, hogy a gyár felszerelését Németországba szállítsák ki... (Ugyanott)

9.

1945. november 14. — december 6.

Jegyzőköny Kurt Bechernek[1] a magyar politikai rendőrségen tett vallomásáról

Készült *Budapesten 1945* év *november* hónap *14.* napján..... gyanúsított.....[2] elleni bűnügyében.[3]

[1] Kurt A. Bechert 1945. május 18-án a III. USA hadsereg „CIC Detachment 80" elnevezésű alakulata vette ő[illegible]be Weissenbachban, majd 1945. május 23-án Natternbergben, az 5. sz. internálótáborban helyezték el.

Az 1945. július 5-i amerikai kihallgatási jegyzőkönyv fontosabb adatai: Becher 1934-ben szavazott először az NSDAP-re, 1937 óta tagja az NSDAP-nek, 1934—1945-ig az Általános SS (Allgemeine SS), legmagasabb rangja SS Unterscharführer volt, 1939—1945-ig a Waffen SS tagja, itt legmagasabb rangja SS Standartenführer.

A jegyzőkönyv megállapítja, hogy „Becher egyetlen jelentékeny ténykedése Budapesten volt, ahol 1944 márciusától decemberéig a HSSPF-hez (Höhere SS u. Polizeiführer) lett vezényelve," továbbá Becher „azzal volt megbízva, hogy zsidó vagyont szállítson ki Magyarországról".

Becher kihallgatása során hivatkozott arra, hogy 1944 aug.—1945. febr.-ig Svájcban többször tárgyalt a zsidó menekültek bizottságának képviselőivel és hogy „több zsidónak segített Magyarországból Portugáliába kerülni".

Becher felmutatott egy levelet, amelyet Dr. Schweiger, a „Jewish Agency" Tanácsának és az „Ischud Poole Zion — Hitachdut" („Zionistisch-Sozialistische Weltvereinigung") Központi Tanácsának tagja írt alá és amely levél igazolja, hogy Becher a zsidóság érdekében fejtett ki tevékenységet. (Schweigert Becher hozta ki a mauthauseni koncentrációs táborból.)

— Becher amerikai kihallgatásán csak a Magyarországról kiszállított zsidó vagyon ügye került szóba; az amerikai katonai nyomozó szervek előtt akkor még feltehetően nem volt ismeretes Kurt Becher magyarországi szerepe, amely nemcsak a WM-tranzakcióra korlátozódott. Hivatalosan az SS budapesti felszerelési törzskarának a vezetője volt, de ő vezette egész Magyarország evakuálását, azaz kifosztását is. Bechernek a magyarországi zsidók elleni német akciókban betöltött vezető szerepéről, az Eichmann-Kommandóhoz való viszonyáról Kaltenbrunner, Himmler helyettese és maga Kurt Becher a következőket vallotta:

Kaltenbrunner: „Ami Becher személyét illeti, kissé korábban kell kezdeni. Himmler az ő közreműködésével hajtotta végre legborzalmasabb cselekedeteit. Becher és a magyarországi és svájci JOINT Comittée közvetítésével előbb hadi felszerelési anyag, később nyersanyag, végül deviza ellenében szabadított ki zsidókat. Én hírszerző csoportom útján szereztem tudomást ezekről a műveletekről, tiltakoztam is azonnal ellenük, nem Himmlernél, ami teljesen felesleges lett volna, hanem Hitlernél.

Ettől a pillanattól kezdve, Himmler már elvesztette Hitlernél személyes hitelének jó részét, mert ez a ténykedése alkalmas volt arra, hogy a Reich tekintélyét a külföld előtt aláássa.

Tudom, hogy Becher tanú Nürnbergben van, nagyon kérem ezért Ügyész úr szembesítesse velem. Ennek a [illegible]inak a segítségével bebizonyíthatom a világ előtt, hogy kezdve a magyarországi Weiss Rt. birtokbavételével egé[illegible]n a mai napig Himmler, Pohl és Becher, valamint a svájci és a magyarországi bizottságok hajtották végre ezeket a műveleteket és én ezeket az eljárásokat elleneztem."

Becher: „1944 szeptember közepe és október közepe között kieszközöltem Himmler SS Reichsführernél az alábbi parancsot 2 példányban, mely példányok egyike Kaltenbrunnernek, másika Pohl SS. Obergruppenführernek szólt, s mely parancs harmadik példányát én kaptam meg:

„Azonnali hatállyal megtiltom a zsidók minden féle pusztítását. Elrendelem ezzel szemben, hogy a beteg és [illegible]vengült személyeket vegyék gondozásba. Személyesen teszem felelőssé Önöket" — itt nyilván Kaltenbrunnert és [illegible]l-t értette — „még abban az esetben is, ha az alárendelt szervek nem tartanák be szigorúan ezt az utasítást."

„Személyesen vittem Pohl példányát Berlinbe a hivatalába, Kaltenbrunner példányát berlini titkárságán adtam át." (Procès des grands criminels de Guerre devant le Tribunal Militaire International Nuremberg 14 novembre 1945 — 1-er octobre 1946. — Tribunal Militaire International Nuremberg. 1947. — XI. kötet 345. l. — (Becher vallomása uo. PS 3762 [USA 798] XI. kötet 343. l.)

Kurt Bechert az amerikai katonai hatóságok 1945 őszén kiadják a magyar államrendőrségnek, ahol a politikai rendészeti osztály 1945. november 14. — december 11-ig folytatólagosan kihallgatta.

[2] Kurt Becher 24 oldalas kihallgatási jegyzőkönyve két iratjegyzékben található. Az első iratjegyzéket — benne a jegyzőkönyv 1—9. oldala — 1945. november 14-én töltötték ki és üresen hagyták ezt a rovatot („ki ellen folyik a bűnügy?")

A második iratjegyzéket — a vallomás 10—24. oldala — 1945 december 11-én állították ki.

[3] Következik a kihallgatási jegyzőkönyv előrenyomtatott szövege (figyelmeztetés a hamis tanúzás következményeire), majd utána Kurt Becher személyi adatai találhatók. (Az egyetlen lényeges eltérés az 1944-es adatoktól az, hogy itt ág. ev.-nek vallja magát.)

REGERINGSKANSLIET

P 2 EU

EC

Utrikesdepartementet

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

Ambassaden Riga

/Exp 990203 UPN

Raoul Wallenberg

1 bil
Ambassadören från Lundvik

Härmed översändes ett fax från Mesinai som innehåller många intressanta synpunkter.

Cabinet

Postadress
103 39 STOCKHOLM

Besöksadress
Fredsgatan 6

Telefon
08 - 405 10 00

Telefax
08 - 723 11 76

E-post: ud@foreign.ministry.se
X.400: S=UD; O=Foreign; P=Ministry; A=SIL; C=SE

Telex
105 90 MINFOR S

MD

DH
JL

011-468.723-1176
6 Pages

September 2, 1999

FACSIMILE TO: Ambassador Jan Lundvik - EC
Foreign Ministry of Sweden. Stockholm

FROM: Susan Mesinai in New York

Dear Jan:

Maud Bergkvist has forwarded your e mail to me and I received it last night after I returned from the library.

Please let me say that it pleases me a great deal that you have taken such an intellectual interest in the matters surrounding the nuts and bolts of Wallenberg's whereabouts – and are pursuing research in a number of different nations. I look forward to your results and appreciate those insights you have shared with me so far – may there be more, particularly where it relates to the Prisoner Files.

Which brings us first to the question of Field and Rado. Understand that by asking a question I am not jumping to a conclusion. I am well aware that Rado is a common name. I also had considered Zoltan Rado, although documents I read related to the 1949 show trial seemed to indicate that he was unavailable at that time. Imre Rado was unknown to me and I appreciate this information. However, we cannot rule out Sandor, even though it would have been a very risky move on his part to be there at that time. But from all indications, this was a high risk mission in all its many aspects.

Rado was, as you probably know, working quite actively out of Switzerland providing the key anti-Fascist radio station to Moscow Central. I have been in communication with the other surviving member of that group (DORA) on the issue of Raoul and have asked her to either confirm or deny that this could have been the Rado scheduled to meet with Raoul in October. (And by the way I am sure that the importance of that date does not escape you.). While she has answered on other matters, she has not been willing to answer this question and I have asked more than once. One would think a "no" would be quite easy. So the question remains open and is particularly key because of the charges by the Soviets against Rado, reported by Pannwitz, that he was working for the British. This links directly via London to questions of a possible/probable collaboration between Bohm, Rado, Gellert, Soos et al – particularly in the area of radio communications in and out of and about the Hungarian situation as pertains to the overall Allied military effort.

Field does not appear in Raoul's address book, nor would I expect it to. He was however residing in Switzerland, working in France,(Poland) Hungary and Yugoslavia during the War. He is a former State Department official, linked to Alger Hiss and one other Communist who, like Field, defected to the Soviets after the War. He was also associated with Dulles. He worked through the various resistance groups gathering information of an anti-Fascist nature and in that sense was linked to OSS. He also had operating and personal ties with American

representatives of the Joint Distribution Committee in Switzerland.who, in turn, was also directly linked to the OSS and the War Refugee Board via Turkey (as a base for dealing with the Balkans).

Field's official title was as representative of the Unitarian Service Committee (for rescue of those trapped by the Fascists), comparable to McClelland who was the War Refugee Board rep in Switzerland – from the American Friends Service Committee rescue front, also working with Dulles, also attendant to meetings via the JDC on the fate of the Hungarian Jews – and attendant to proposals to exchange Jews for critical material. Field's specialty was saving Communists in France – including those who fled from Spain. We do not know his specialty in Hungary....it is still a secret in spite of current efforts by Hungarian intelligence efforts in their security archives. Suffice to say, he was show trialed in Hungary sometime after – or coincidental with – a show trial when Raoul was supposed to appear to give evidence, according to certain reports (in the 50s, after the Tungsram-related trials). After his release, Field settled in Budapest and lived out his life there.

Here too I am asking what appears to me to be a very obvious question – by way of introducing a probe. Field however was already somewhat under suspicion in the States, so I do not presume he was THAT close with Raoul, if at all. The clarification of his role and his work however makes it clearer who was doing what and makes matters more precise. For the time being I am pursuing this question in relation to the Russians only because he was arrested by the Soviets in 1947 and I want to understand what impact if any on Raoul related to the Soviet line of questioning and the involvement of the American Department. (Ultimately, this is the subject of a greater book but I am not indulging in the surrounding issues anymore than I already did for the many years prior to my work for the Swedish Government.)

As for the Auschwitz Protocol, both Elias and Torok worked with Soos; Elias under him in a religious rescue or help setting. . Elias expressed his admiration for Soos, and in fact re introduced his name, in an article in the New York Times just before he died – to set the record straight. Ilona Horthy knew Soos and can attest to his virtues as a democratic-minded "* government official and as one of the figures in the centrist resistance with whom the Joint Chiefs of Staff had an INTEREST. All of this confirms what has already been brought to light through recently declassified documents in the National Archives – the result of Senator Levin and my hard work to release the backup to that one CIA document which you must have referring to Per Anger, Raoul, Soos and Gellert.

As I am an American, my research background is naturally in my own language and through my most immediate sources – which took tremendous advocacy to uncover, and continues to do so. I do not question that you have seen what you have seen in the Hungarian archives, because there was a Communist occupation and then regime starting shortly after Soos' flight to Italy and continuing until the present era. Therefore the documents that would be available to you in Hungary would be of the negative view. Suffice to say, I do not question Soos' integrity at all – he died for his beliefs and he fulfilled his goals, spiritual, judicial and personal commitments to the best of his ability. Even before I met his family, he was known to me through the religious channels. (Please bear in mind that my background is as a scholar in the History of Religions, and that I am one of the last students of the theologian Reinhold Niebuhr and in fact there is a

*-we understand of course this is within context of Hungarian nationalism of a very dedicated nature

file on me among his family papers in the Library of Congress – 60-some pages long. Both Niebuhr and Soos had strong connections through the World Council of Churches and the interfaith resistance network that went throughout the War, so this is NOT a question of a Hungarian showing up all of a sudden in Italy to make himself look good. It is however, as far as I can see, a question of Allied betrayal of Hungary – both in Raoul's case and in Soos, but again this is something for a book which has nothing to do with our present work.)

Soos' relation to the Auschwitz Protocol is related to his role in the Government to the Polish question as much as to his position as an interfaith pastor and rising judicial star. He was a man of his word who could be relied upon to risk everything to get an important message where it belonged. The fact that he wasn't of the Jewish group, as in the case of Raoul, was an advantage in forwarding a message as serious as this – for Jews had long been reporting about Auschwitz and had not been believed. The Auschwitz Protocol is however a particular document. The story in its personal details I have from Geza Soos' biography recorded from archives and personal encounters by his wife and other close friends, many of whom were WELCOME in America. For a reason. However, this was an actual experience of Soos, shared by his family – not a story which was drummed up afterwards. You can bear that in mind.)

Now we come to Per Anger. My information here does NOT come from Geza Soos or those surrounding him, who knew nothing of Per when I mentioned him and who have only gone to him in hopes of learning more about their father. (They also did not know of any strong connection with Raoul – and it meant a lot to them when I showed them the calendar indicating that Soos was the first person with whom Wallenberg met after the Minister, Danielsson and Anger.). My information comes from documents in the National Archives, again related to my previous work in my active investigation as Director of the Ark Project (not under the payroll of the Swedish Government) and a grant I had from the U.S. Holocaust Museum to study the centrist Hungarian resistance. Again we revert to issues of the radio link up in and out of Budapest – the supply of radios, where they were placed, what they were reporting and to whom and how this complicated the humanitarian mission. We deal with names such as Andor Gellert, Francis Cunningham, Per Anger, Bohm. Wallenberg's name on the CIA document is mentioned only in a secondary way – if you can't find Per, Raoul will know where he is. (Don't know if he means Soos or Per).

For reasons which are unclear – given that the Swiss represented British and American interests in Hungary – the signal to the centrist group was to deliver their documents and their valuables to the safekeeping of the Swedish Legation, who represented Soviet interests. This is odd to say the least when Soos et al were doing everything in their power to involve the Western Allies and not surrender to the East. The signal to put their trust there comes no doubt from the Western Allies themselves, although I have yet to see that documentation. It can however be presumed given the documented preparations – meetings in London, wires to and from Washington, including War Refugee Board, and active communications involving Italy and Switzerland. The documents I have show not only Per bringing in the crystals and pad for the above mentioned CIA document, but make direct references to other matters as well.

However, I can not turn these over to you. For one, to access them would cost me days when I am seriously laboring to produce a result in the interrogation study worthy of the name

investigation. I also would be reluctant to share any of this surrounding documentation when my position with the Swedish Government of late has been so precarious on an administrative basis – and particularly when promised pay has not been forthcoming but worse, there is NO AGREEMENT between us as I have repeatedly requested. But finally as you may or may not know I have been off and on engaged in discussions/negotiations with a major publisher for a book which I have postponed in order to do the nuts and bolts investigation for the Swedish Government. While I have on numerous occasions volunteered documents, I can no longer do that because I have not a clue where I stand – or for that matter what the goal is of your query. And I rely upon this book contract, for future right livelihood.

Presuming that we are all on the road to truth, which I do on good days when I'm not feeling under attack, I would be glad to provide you with a series of questions for Per Anger off the top of my head. But frankly until the Swedish Government is seriously intending to open the entire issue of the use of its neutrality on the Eastern Front during the latter stages of the War, I think the right way to go is to focus on the Whereabouts and Fate of Raoul Wallenberg and do your/our duty to your national hero, native son, diplomat and humanitarian.

In any case you can rest assured that I am not going to publish anything regarding all this until I have had the occasion and funding to complete my research – which can only be after the present investigation is done. And which will only be produced after no stone is unturned. I am in no hurry to publish my conclusions where these matters are concerned – not only because the full body of documents are not released, but because – as I have stressed in my conversations with S.Aestrom --. It is not only a question of the data, and or the emphasis but of a host of policy considerations at that time. I, for one, can understand a concept of Swedish neutrality as a 'practical neutrality' put forth by Aestrom – especially when dealing with a small country where the public and private sectors are so close as to be almost indivisible. And where survival depends to a great degree of business/trade.

In the Wallenberg investigation, as our present exchange well illustrates, we are not only dealing with the above, and certain formats for historical training, but a number of different national perspectives. I have my own neutrality to maintain – to which your reminders re objectivity are in order, but also I would ask that you see the archives available in Hungary for what they are – stripped of and reflecting an altered and allowed version of history. Also, I don't know who you are talking to – but their view is in and of itself open to suspicion (i.e. are they whitewashing themselves or their mentors/fathers?) All of these things we must weigh in the balance. Which is why I hold back.

In Per's case however it is straightforward. First he repeatedly denied knowing Geza Soos, then when documentation put it in perspective, he suddenly had fond memories. None of this clarifies in any way Per's role vis a vis the OSS/SOE or German interests. None of this clarifies what he was bringing in the pouch to Budapest in August/September 1944 – that was reported from the relevant Americans to Washington at that time. None of this clarifies the fate of the suitcase or briefcase marked SESAME containing documents critical to the centrist Hungarian government or the fate of documents and photographs on atrocities to minorities which was Wallenberg's concern. And none of this clarifies the "Swedish Plan' of which Sven Salen, if not Per his nephew, had direct knowledge – a plan for exchanging important persons for commodities, in

which Wallenberg prior to his diplomatic position seemed to have had a role. And Per was, without doubt, Raoul's counterpart. Where is his debriefing upon his return to Sweden?

So, can we please concentrate on the business at hand. I have an agreement with Hans, I think, that I would focus – related also to the Trophy. The historical aspects, while important, are indeed open to speculation much more than the nuts and bolts of movements and other documented aspects of GULAG existence. In any case, lacking a Letter of Agreement to the contrary, this remains my understood Scope of Work and, given the recent mishaps, I feel called upon to protect myself.

I hope this letter has proven helpful in any case.

Sincerely yours,

Susan Mesinai

Susan Ellen Mesinai

SVERIGES AMBASSAD
BUDAPEST

P 2 Eu'

1999-09-07

Protch/990909/me
Delges:
Förste hovmarskalken
Fischerström, kungl. Slottet
Exp. 9/9-99 ME

Avd.	Grupp	Mål
C	80	9

Resor

P 2 Eu

UTRIKESDEPARTEMENTET,

Till: Protokollchefen
Kopia: Kabsek, Ch EC

Eventuellt besök av Kungen i samband med invigning av "the Raoul Wallenberg Guest House"

Frågan om ett eventuellt besök av Kungen i samband med invigningen nästa år av "Raoul Wallenberggästhuset" vid Collegium Budapest har visat sig vara mer komplicerad än förutsett. Dels förefaller det som om parlamentet kommer att välja ny president redan i maj-juni nästa år, dels skulle regeringspartierna i ett omstritt men inte helt osannolikt scenario kunna stanna för att välja småbrukarledaren Torgyan till president.

Bakgrunden till att ett besök av Kungen aktualiserats är att familjen Wallenberg beslutat om en betydande donation till uppförande av gästbostäder för utländska forskare vid Collegium Budapest ("the Raoul Wallenberg Guest House"). Företrädare för Wallenbergstiftelserna liksom Collegium Budapest har arbetat för att få Kungen att tillsammans med den ungerske presidenten förrätta invigningen. En sådan högtidlig invigning skulle naturligtvis ur bilateral synvinkel ha ett betydande värde.

Saken kompliceras nu av frågan om Torgyans presidentkandidatur, som ytterst handlar om det dominerande regeringspartiet FIDESZ' förhållande till sin mindre koalitionspartner småbrukarna, både under de närmaste åren och på längre sikt. Turerna kring lansering av en eventuell Torgyankandidatur kommer därför att bli många. Dock har FIDESZ i

Adress
Ajtósi Dürer sor 27 A
Telefon
+36 1 352 2804
Fax
+36 1 352 2807
Telex
225647

MD

P 2 Eu I

REGERINGSKANSLIET

ARKIVEXEMPLAR

1999-09-09 252/002

Utrikesdepartementet

A-ARK
Telefon 08-405 5442

Professor Guy von Dardel
45 Route de Peney-Dessus
CH-1242 Satigny
Schweiz

Anger-rapport etc.

Broder,

Mina undersökningar i UD:s i RA förvarande arkivmaterial har, inte oväntat, bekräftat att D 1 inte är infört i diariet över PM och att ingenting tyder på att något telegram strukits eller inhiberats (vakant nummer) på sidorna för april 1945 i chifferdiariet. Inte heller har UD enligt diarierna haft någon korrespondens vid den tiden med departement eller andra svenska myndigheter, vilken kan ha samband med Angers rapporter. Andra dossierer för D 1 än P 2 Eu, Eu och HP 21 Eu vilkas handlingar om RW ingår i "de b lå böckerna", kan rimligen inte finnas. Det kan kanske inte helt uteslutas att D 1 senare under RW-handläggningen kommit fram och medtagits som bilaga i något sammanhang, men för att lokalisera detta fordras en idog och tålmodig genomläsning av de c:a 50 "blå RW-böckerna" och deras fortsättning. Sannolikt är det nu endast Per Anger själv som skulle kunna upplysa om bakgrunden till D 1, som han därför, om så inte tidigare skett, bör tillfrågas om.

I inledningen till Ditt brev förefaller vissa passusar ha utgått. Bl.a. saknas en fortsättning till "dels", och D 1 är ju inte en "avvikande version av Per Angers rapport om pilkorsöverfallet" utan av rapporten av den 2 maj. Att denna är undertecknad av både Danielsson och Anger betyder här att redogörelsen är deras gemensamma och kan inte anses markera ett chef/handläggarförhållande.

Folioformatet användes i svensk statsförvaltning fram till övergången till A 4 1948/49. Enär foliopapper inte längre ingår i UD:s papperssortiment, brukar man vid kopiering av en foliosida förminska texten för att den skall få plats på ett A 4-papper. Beträffande den

Ifylles av postexp

Avsänt med				Avs datum	Sign
☐sv kurir	☐utl kurir	☒luftpost	☐vanlig post	990910	

MD

handling jag sände Dig senast skulle en förminskad text ge en svårläst kopia, varför jag tog fram två oförminskade kopior av varje sida. Som jämförelse bifogas en förminskad kopia av handlingens första sida (kopian av D 1 har som synes något mer förminskad text).

Med vänlig hälsning

Sven Johansson

SVERIGES AMBASSAD
MOSKVA

1999-09-15

Handl: Eva Tojzner Glückman

aa
P

EC

Avd.	Grupp	Mål
P	2	EW

UTRIKESDEPARTEMENTET

För: EC (Lundvik)

Kopia: Amb Hans Magnusson, Riga

Raoul Wallenberg - kompletterande svar från den ryska sidan på frågor från Susan Mesinai

(1 bil.)

Översänder kompletterande svar från den ryska sidan, FSB:s arkiv, på frågor som ställdes av Susan Mesinai i september 1998(samt missiv från MID:s andra europeiska avdelning).

Ambassaden undersöker för närvarande möjligheten att få svaren översatta till engelska av den tidigare anlitade Andrej Allachverdov, vilken tillika tolkat åt Susan Mesinai. Översättningen kommer att insändas sedan den färdigställts.

HIRDMAN

Postadress
Ulitsa Mosfilmovskaja 60
119 590 MOSKVA

Besöksadress
Ulitsa Mosfilmovskaja 60

Telefon
(095) 937 92 00
(503) 937 92 00

Telefax
(095) 937 92 02
(095) 937 92 03 (viseringsavd)
(095) 937 92 04 (handelsavd)

Telex
64-413 410

**МИНИСТЕРСТВО
ИНОСТРАННЫХ ДЕЛ
РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ**

121200, г. Москва, Г-200,
Смоленская-Сенная площадь, дом 32/34
Телефон 244-16-06

07.09.99 № 6.05/2ер

На № _____ от _____

INK. AMB. MOSKVA
D. 12:?/56
99-09-09
AVD. R GR. 18 NAL RW

Вне MLD + SH
Tillägsmtrl fr FSB som
svar på S Mesinais frågor

**ЧРЕЗВЫЧАЙНОМУ И
ПОЛНОМОЧНОМУ ПОСЛУ
КОРОЛЕВСТВА ШВЕЦИЯ
В РОССИИ**

**господину
СВЕНУ ХИРДМАНУ**

Уважаемый господин Посол,

Имею честь направить Вам дополнительные материалы, полученные из ФСБ России в ответ на вопросы, поставленные С.Месинай при составлении предварительного отчета в сентябре 1998г.

Приложение: упомянутое, на 11 л.

С уважением,

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ДИРЕКТОРА ВТОРОГО
ЕВРОПЕЙСКОГО ДЕПАРТАМЕНТА П.КУЗНЕЦОВ

еп-2

Экз.№ 1

ОТВЕТЫ

на комментарии к ответам ФСБ и МВД России на вопросы С.Месинай из ее предварительного отчета в сентябре 1998 года

19. К вопросу № 3

См. Пункт № 13 нашего ответа (№ 10/А-2366 от 14.07.99).

Отдельных «приемников для содержания иностранных заключенных» не существовало. Были спецтюрьмы (следственные изоляторы) и лагеря.

При осуждении лица, согласно постановлений следователей подразделений МГБ СССР, за кем они числились, и по наряду Тюремного отдела МГБ направлялись в существующие на территории СССР спецлагеря и тюрьмы (гг. Владимир, Верхнеуральск, Иваново и др.). Иностранные граждане, как правило, в ссылку или на спецпоселение не направлялись.

В архиве ФСБ России никакой информации о письме Р.Валленберга к И.Сталину, якобы написанного осенью 1946 г., не обнаружено.

В материалах следственного дела на Л.Окулицкого писем на имя И.Сталина, в том числе и соответствующего тексту черновика, приобщенного к его личному делу заключенного, не имеется.

20. К вопросу № 4

Повторяем. Заключенные после осуждения направлялись в ту или иную тюрьму на основании постановлений соответствующих подразделений МГБ СССР.

Вопрос в основном относится к МВД и Минюсту РФ.

21. К вопросу № 5

По нашему мнению вопрос освещен в пункте № 2 нашего ответа (№ 10/А-2360 от 14.07.99).

22. К вопросу № 6

В дополнение к пункту № 10 нашего ответа.

Следующим важным этапом официальных переговоров между правительствами двух стран относительно судьбы Р.Валленберга стала вторая половина 50-х годов.

Некоторые военнопленные, возвратившиеся из СССР, дали официальные показания, что Р.Валленберг был отправлен в Советский Союз и заключен в тюрьму по обвинению в шпионаже.

В марте 1956 года шведские официальные представители передали советским властям записи показаний бывших военнопленных, содержавшие сведения о Р.Валленберге, игнорировать которые советской стороне было сложно.

На основании записки Молотова от 2 апреля 1956 года № 689/М уже на следующий день Президиум ЦК КПСС поручает КГБ при СМ СССР и МВД СССР рассмотреть и изучить в двухнедельный срок материалы о Р.Валленберге и совместно с МИДом представить предложения о характере ответа шведскому правительству.

3 мая 1956 года Молотов и Серов внесли на заседание Президиума ЦК КПСС предложения об ответе шведскому правительству по вопросу о Р.Валленберге. Они свидетельствовали о неготовности высшего руководства СССР сообщить правду о судьбе шведского подданного. В предложениях, в частности, указывалось на необходимость обращения к шведской стороне, чтобы она предоставила дополнительные данные о Валленберге. Предлагалось также уведомить шведов, что тщательная проверка обстоятельств исчезновения Р.Валленберга продолжается.

Нельзя исключать, что проверка действительно проводилась, но с учетом прежних официальных заявлений, в которых активную роль играл Молотов. Он же принимал участие и в подготовке новых ответов шведской стороне. Проработка же данного вопроса велась в направлении поиска аргументов о причинах смерти Р.Валленберга. Для всех, если так можно выразиться «действующих лиц наверху», история со шведским дипломатом была предельно ясна, но вопрос очень затянулся и явно омрачал состояние советско-шведских отношений.

Началась проработка вариантов ответа о судьбе Р.Валленберга, который исключал бы утверждения, ранее проводившиеся как официальные заявления, что он никогда не находился в СССР. Такой вариант ответа рассматривался в приложении № 3 к проекту записки в ЦК КПСС в апреле 1956 года.

К середине января 1957 года Д.Шепилов (МИД СССР) и И.Серов (КГБ при СМ СССР) подписали проект постановления ЦК КПСС в связи с проектом ответа правительству Швеции по вопросу о Р.Валленберге. По сравнению с вариантом ответа от апреля 1956 года новый вариант отличался в деталях, но и он не был принят при рассмотрении в феврале 1957 года.

После заседания Политбюро ЦК КПСС 5 февраля текст в двух местах подвергся незначительной правке редакционного характера, не имевшей принципиального значения.

6 февраля 1957 года указанный документ был вручен шведскому послу в СССР Р.Сульману в виде памятной записки советского правительства о результатах проверки материалов относительно Р.Валленберга. Он вошел в историю советско-шведских отношений как «Меморандум Громыко».

23. К вопросу № 7

В связи с тем, что книги регистрации и другие материалы о перемещении заключенных из одной камеры в другую (за 1945-1953 гг.) были уничтожены в 50-60-е годы, точно ответить на вопрос кто, с кем и когда находились в камере с Коноэ, Ределем и Шлиттером не представляется возможным.

Вместе с тем, установлено по сохранившимся журналам учета заключенных, а также по показаниям военнопленных и иностранных дипломатических работников, находившихся в плену или в заключении в СССР, что Р.Валленберг с 6 февраля по 6 марта 1945 г. пребывал в 121, а затем в 123 камере Внутренней тюрьмы совместно с В.Шауэром и Г.Рихтером. На основании тех же материалов можно утверждать, что с 29 мая 1945 г. по 26 февраля 1947 г. он находился в 203 камере Лефортовской тюрьмы вместе с В.Ределем.

В последующем (с 1 марта 1947 г.) он мог содержаться вместе с В.Ределем в камере № 7 внутренней тюрьмы. По нашей версии именно поэтому возникали вопросы о заключенном № 7. Возможное перемещение Р.Валленберга из камеры № 7 внутренней тюрьмы на основании имеющихся архивных материалов установить не удалось.

Личного дела заключенного по фамилии Шалюта (Салюта) в архиве ФСБ РФ не имеется.

24. К вопросу № 11

Данных о том, что И.М.Вольфин допрашивался в Лефортовской тюрьме 17.07.46 в деле нет.

Как видно из материалов архивного следственного дела на Вольфина Исаака Марковича, 1913 года рождения, он был арестован органами МГБ СССР утром 25 июля 1946 года в г.Москве и доставлен во Внутреннюю тюрьму МГБ СССР, где был допрошен старшим следователем 6 следственного отдела 3 Главного управления МГБ СССР капитан-лейтенантом Ландышевым. Допрос начался в 11.00 и окончен в 16.00. После этого вечером Вольфин доставлен в Лефортовскую тюрьму.

По материалам дела И.Вольфина установлено, что его допрашивали следующие оперативные работники:

- 25.07.46 (11.00-16.00) - старший следователь следственного отдела 3 Главного управления МГБ капитан-лейтенант Ландышев (во Внутренней тюрьме);
- 02.08.46 (10.30-16.00) - Ландышев (в Лефортовской тюрьме);
- 09.08.46 (10.00-16.00) - Ландышев (в Лефортовской тюрьме);
- 20.08.46 (10.45-16.00) - Ландышев (в Лефортовской тюрьме);
- 30.08.46 (10.00-16.00) - Ландышев (в Лефортовской тюрьме);
- 20.09.46 (12.00-16.00) - Ландышев (в Лефортовской тюрьме);

- 06.02.47 (11.00-16.45: 21.30-23.30) - старший следователь следственного отдела 3 Главного управления МГБ капитан Симонов (в Лефортовской тюрьме);
- 10.02.47 (21.30-23.45) - Симонов (в Лефортовской тюрьме);
- 21.02.47 (11.15-23.45) - Симонов (в Лефортовской тюрьме);
- 08.03.47 (11.20-17.00) - Симонов (в Лефортовской тюрьме);
- 10.03.47 (21.30-23.50) - Симонов (в Лефортовской тюрьме);
- 26.03.47 (11.20-16.50) - Симонов (в Лефортовской тюрьме);
- 08.04.47 (11.30-14.20) - Симонов (в Лефортовской тюрьме);
- 17.05.47 (10.40-16.30) - Симонов (во внутренней тюрьме);
- 12.08.47 (11.00-17.00) - Симонов (в Лефортовской тюрьме);
- 25.09.47 (21.20-23.50) - старший следователь следственного отдела 3 Главного управления МГБ капитан Комаров (в Лефортовской тюрьме);
- 03.10.47 (11.30-15.30) - Комаров (в Лефортовской тюрьме);
- 25.11.47 (22.15-22.50) - зам.начальника отделения следственного отдела 3 Главного управления МГБ подполковник Чеворыкин (в Лефортовской тюрьме);
- 04.12.47 (12.00-20.30) - Чеворыкин (в Лефортовской тюрьме);
- 11.12.47 (12.00-17.15) - Чеворыкин (в Лефортовской тюрьме);
- 23.12.47 (15.00-17.00) - Чеворыкин (в Лефортовской тюрьме);
- 27.01.48 (14.00-15.30) - Чеворыкин (в Лефортовской тюрьме).

Кроме того, в сохранившихся журналах учета заключенных Внутренней и Лефортовской тюрем имеются записи о вызове на допрос И.Вольфина.

Внутренняя тюрьма

- 06.05.47 (00.45-04.50; 23.45-04.55) - Симонов;
- 07.05.47 (23.25-04.55) - Симонов;
- 17.05.47 (10.45-16.30) - Симонов;
- 20.05.47 (10.45-16.20) - Симонов;
- 23.05.47 (21.55-23.10) - Симонов;
- 27.05.47 (11.35-15.50) - Симонов;

Лефортовская тюрьма

- 25.07.46 (20.40-23.50) - Ландышев;
- 26.07.46 (12.50-16.30) - Ландышев;
- 30.07.46 (11.00-15.50) - Ландышев;
- 01.08.46 (20.30-23.45) - Ландышев;
- 03.08.46 (10.45-15.50) - Ландышев;
- 06.08.46 (10.40-16.00) - Ландышев;
- 22.08.46 (21.30-23.10) - Ландышев;
- 24.08.46 (15.00-15.25) - Ландышев;
- 28.08.46 (14.00-16.00) - Ландышев;

- 31.08.46 (13.50-16.00) - Ландышев;
- 02.09.46 (10.30-13.40) - Ландышев;
- 04.09.46 (10.50-11.35) - Ландышев;
- 12.09.46 (10.50-15.50) - Ландышев;
- 19.09.46 (11.10-13.30) - Комаров;
- 03.02.47 (21.10-23.35) - Симонов;
- 04.02.47 (11.10-16.10) - Симонов;
- 05.02.47 (11.20-16.40) - Симонов;
- 07.02.47 (11.10-16.30) - Симонов;
- 11.02.47 (11.20-16.50; 21.10-23.50) - Симонов;
- 06.03.47 (14.30-16.55) - Симонов;
- 17.07.47 (21.00-23.45) - Симонов;
- 07.08.47 (21.30-23.30) - Симонов;
- 13.08.47 (11.30-17.00) - Симонов;
- 15.08.47 (21.30-23.40) - Симонов;
- 16.08.47 (11.05-17.10) - Симонов;
- 20.08.47 (21.20-23.00) - Симонов;
- 22.08.47 (22.40-23.45) - Симонов;
- 28.08.47 (21.20-23.50) - Симонов;
- 30.08.47 (21.40-23.15) - Симонов;
- 14.09.47 (14.00-17.00) - Комаров;
- 22.09.47 (15.30-17.30) - Комаров;
- 25.09.47 (11.20-16.30) - Комаров;
- 26.09.47 (11.10-16.30) - Комаров;
- 27.09.47 (11.10-16.30) - Комаров;
- 01.10.47 (11.10-16.10) - Комаров;
- 04.10.47 (12.00-16.00) - Комаров;
- 06.11.47 (12.00-16.10) - Комаров.

По постановлению Особого совещания при МГБ СССР от 6 марта 1948 г. по обвинению в шпионаже И.М.Вольфин был заключен в тюрьму сроком на 20 лет. В октябре 1956 г. реабилитирован.

Дальнейшая судьба неизвестна. По Центральному адресному бюро г.Москвы не значится.

25. <u>К вопросу № 13</u>

В сохранившихся материалах Лубянской и других тюрем с 1947 по 1957 гг. списков скончавшихся заключенных не имеется.

Ответы ФСБ:

26. К вопросу № 4

Исчерпывающие сведения по данному вопросу см. в нашем ответе по пункту 24.

27. К вопросу № 5

В связи с тем, что книги регистрации и другие материалы о перемещении заключенных из одной камеры в другую были уничтожены в 50-60-е годы, однозначно ответить на поставленный вопрос затруднительно. Полагаем, что определенную информацию можно проверить в ходе ознакомления с их учетными делами, хранившимися в фондах бывшего Особого архива РГВА.

28. К вопросу № 7

Со всеми материалами оперативной переписки 4 отдела 3 Главного управления МГБ СССР, в том числе и по военнопленным, за 1945-1947 гг. согласно действующему законодательству знакомить независимых экспертов и других лиц, не имеющих соответствующего допуска, не представляется возможным. Вместе с тем, члены российско-шведской группы уполномочены независимо от секретности материалов предоставлять сведения о судьбе Р.Валленберга и других, причастных к нему лиц, в рамках совместной работы комиссии.

Одновременно поясняем, что уголовные дела на военнопленных заводились в том случае, если в результате оперативно-следственных мероприятий в отношении этих лиц были получены компрометирующие материалы об их враждебной и иной подрывной деятельности против СССР, подпадающей под действие уголовного законодательства. В случае с В.Ределем таких данных получено не было, в связи с чем его направили в Красногорский лагерь военнопленных (см. пункт № 8 нашего ответа).

Можно предположить, что относительно Р.Валленберга также не было получено таких материалов, поэтому уголовное дело на шведского дипломата не заводилось.

29. К вопросу № 8

Как видно из материалов следственного дела на Хатца, он в 1941-1944 гг. являлся венгерским военным атташе в Болгарии и Турции. По возвращении в Венгрию 3 мая 1944 г. он был арестован гестапо. После освобождения 3 июня 1944 г. вернулся в Стамбул, откуда 10 июня того же года вернулся на родину и

назначен адъютантом военного министра Венгрии. В октябре 1944 г. назначен начальником штаба 7 венгерского корпуса и направлен на фронт. 8 ноября 1944 г. добровольно перелетел на сторону советских войск в районе г.Сегед и работал офицером связи при советской военной комендатуре г.Будапешта с правом «беспрепятственного передвижения по территории освобожденной Венгрии».

В деле не просматривается знал ли он или не знал в указанный период о задержании или аресте Валленберга, Лангфельдера, Майера, Феллера, Бетлена, Гроскейма-Криско и Уйсаси.

В собственноручных показаниях от 8 августа 1947 г. о своей деятельности в качестве венгерского атташе в Болгарии и Турции в разделе «о связях с англо-американской разведывательной службой» он показал, что в Турции встречался с представителями группы «Донаван». На них якобы обсуждался вопрос о выходе Венгрии из войны и заключении сепаратного мира. Представитель названной группы, как стало ему известно, являлся одновременно руководителем еврейской сионистской организации «Джойнт» в Турции. По его данным эта организация «под видом оказания помощи евреям занималась шпионской деятельностью и представляла собой нелегальный филиал англо-американской разведки. Одновременно с «Джойнт» были связаны некоторые немецкие агенты, которые доставляли почту и деньги евреям в Венгрии, Словакии, Австрии и Польше. С ведома Канариса валюта конфисковывалась германским абвером, а евреям выплачивались венгерские пенго, словацкие кроны и марки».

Некоторые уточняющие вопросы о деятельности американской и английской разведок на Балканах, в Турции и Венгрии ему задавались во время допросов в ноябре 1949 г. и августе 1951 г. сотрудниками 4 отдела 3 Главного управления МГБ СССР Соловьевым и Бубновым.

Относительно переговоров о заключении сепаратного мира в нейтральных странах на западе (Швейцария, Швеция, Ватикан, Испания и Португалия) никаких вопросов ему не задавалось.

Уйсаси Стефан Иштван, 1894 г.р., начальник государственного управления безопасности Венгрии, в феврале 1945 г. добровольно перешел на сторону советских войск в г.Будапеште. В марте 1945 г. доставлен в г.Москву и содержался в Бутырской и Внутренней тюрьмах в качестве военнопленного. В январе 1946 г. направлен в лагерь военнопленных № 27 МВД СССР, откуда в августе 1948 г. передан венгерским властям в качестве «военного преступника» (эти сведения имеются в учетном деле военнопленного Уйсаси, с которым С.Месинай знакомилась в 1998 г.). Данных о заведении на него уголовного дела не имеется. Вместе с тем, к делу на О.Хатца приобщены копии собственноручных показаний Уйсаси за январь 1946 г. и июль 1947 г. (отобранные у него в лагере военнопленных) о деятельности разведки и контрразведки Венгерского генштаба против советского государства с 1919 по 1944 гг. Дается перечень подразделений, учреждений, миссий и т.д., которые

вели эту работу, их задачи по сбору информации об СССР и с кем сотрудничали венгерская разведка и контрразведка.

Кроме того, в показаниях отражена деятельность и связи О.Хатца в период его пребывания за границей во время войны.

Стремление С.Месинай «глубже понять интересы советских органов безопасности в отношении Венгрии», к делу Р.Валленберга и особенно его судьбе, по нашему мнению, имеет весьма отдаленное отношение и нами не разделяется.

В материалах следственного дела на О.Хатца протоколов его допросов от 18. 22 и 23 июля 1947 г. нет, хотя он вызывался в эти дни на допрос Соловьовым (согласно журналу учета заключенных, вызываемых на допрос).

30. К вопросу № 9

Из материалов следственного дела на А.Радо видно, что в период войны он находился в Швейцарии. С сентября 1944 г. - во Франции, откуда в январе 1945 г. вернулся в Советский Союз.

Данных о том, что он якобы встречался в октябре 1944 г. с Р.Валленбергом и имел связь с представителями Венгрии в Стокгольме Вильмошем Бомом и Андре Геллертом, а также о посещении им Англии в деле не имеется.

31. К вопросу № 10

Практика оформления изъятых при задержании или аресте тех или иных лиц не отличалась от их статуса, национальной принадлежности, гражданства и т.д.

В связи с просьбой С.Месинай вновь были просмотрены дела на бывших дипломатов, в частности, на Гаральда Феллера и Макса Майера (Швейцария), Армандо Одиниго и Клаудио Де-Мора (Италия), Густава Рихтера (Германия), Отто Хатца (Венгрия).

С копиями документов о конфискованных или изъятых у них личных вещей, документов и ценностей С.Месинай будет ознакомлена в ходе заседания российско-шведской группы.

32. К вопросу № 12

Еще раз информируем, что личного дела заключенного Меньшагина в архиве ФСБ РФ не имеется.

В материалах следственного дела на него каких-либо сведений о Р.Валленберге нет.

33. К вопросу № 14

Действовавшие в 40-60-х годах инструкции и приказы, регламентирующие работу с документами органов госбезопасности, определяли виды документов и сроки их хранения, а также критерии отбора по уничтожению документальных материалов, длительность использования которых ограничивалась по причинам отсутствия «оперативной и практической ценности».

Как принято в системе государственного делопроизводства этими нормативными актами объявлялись перечни дел и документы со сроками их хранения в подразделениях МГБ-КГБ.

Относительно материалов, которые в настоящее время могли бы быть использованы в целях поиска сведений о нахождении Р.Валленберга во Внутренней и Лефортовской тюрьмах, установлены следующие, которые иллюстрируют тот факт, что в основном они подлежали временному хранению:

1. Перечень дел и материалов органов государственной безопасности со сроками архивного хранения (приказ НКВД - 1940 г., действовал до 1955 года).

- Переписка по следственным делам и арестованным; переписка с Прокуратурой, судами и трибуналами; переписка и описи конфискованного имущества осужденных; заявления арестованных, осужденных и их родственников - хранятся постоянно при следственных делах. Заявления, не приобщенные к следственным делам, брошюровались в отдельные папки со сроком хранения 10 лет.

- Следственные дела на репрессированных иноподданных - «постоянно».

- Копии протоколов допросов обвиняемых и других материалов следственного делопроизводства - «уничтожаются по минованию надобности».

- Личные тюремные дела - «10 лет после освобождения, смерти заключенного, затем уничтожаются».

2. Перечень документальных материалов секретного делопроизводства органов государственной безопасности со сроками их хранения (приказ КГБ при СМ СССР - 1955 года, действовал до 1961 года).

В преамбуле к приказу, объявлявшему Перечень, было записано: «Дела и материалы, сроки хранения которых истекли, уничтожить на месте в установленном порядке».

- Заявления арестованных, осужденных и их родственников по вопросам ведения следствия и пересмотра дел - «приобщаются к следственным делам», а заявления этих же лиц, не связанные с ведением следствия и пересмотра дел - 3 года.

- Журнал учета жалоб и заявлений - 10 лет.

- Копии протоколов допросов обвиняемых и других материалов следственного производства - «уничтожаются по миновании надобности».

- Книги учета вещественных доказательств - 15 лет.

3. Перечень дел и документальных материалов секретного делопроизводства органов Комитета государственной безопасности и сроков их хранения (приказ КГБ при СМ СССР - 1961 год, действовал до 1979 года).

- Личные дела заключенных, осужденных к лишению свободы - «направляются вместе с заключенными к месту отбытия наказания».
- Журналы регистрации прибытия и убытия заключенных - 10 лет.
- Журналы учета взысканий, накладываемых на заключенных - 5 лет.
- Журналы учета вызова заключенных на допрос - 25 лет.
- Книги учета вывода заключенных на прогулку - 2 года.
- Журналы учета жалоб и заявлений, поступающих от заключенных и граждан - 10лет.
- Журналы учета врачебного приема больных заключенных - 5 лет.
- Попутные списки заключенных, этапированных из следственного изолятора в места заключения для отбытия наказания - 5 лет.
- Переписка следственных изоляторов с органами КГБ, МВД, Прокуратуры и судами (по вопросам перевода заключенных в другие изоляторы, охраны и режима содержания заключенных и других) - 5 лет.

34. К вопросу № 16

Лойда Г.Я. арестован 3 марта 1951 г. 2 Главным управлением МГБ СССР по обвинению в шпионаже.

Хилле Э. арестован 3 марта 1951 г. 2 Главным управлением МГБ СССР по обвинению в распространению фашистской идеологии и участии в злодеяниях над советскими военнопленными.

Хубер Э. арестован 22 октября 1945 г. ГУКР «Смерш» НКО СССР по обвинению в шпионаже.

С архивными личными учетными делами на указанных лиц С.Месинай была ознакомлена в марте 1998 г. Регистрационные номера дел находятся на обложках томов.

В мае 1992 г. шведской стороне сообщена интересующая С.Месинай информация об этих лицах.

35. К вопросу № 19

В алфавитном журнале учета прибывших в Лефортовскую тюрьму 5 марта 1945 года значится Буркас Эмиль, а в графе «куда убыл» записано - «в Красногорский лагерь военнопленных» 11 июля 1945 года.

Уголовного дела на него не заводилось.

Личного учетного дела на военнопленного Буркаса Э. в архиве ФСБ РФ не имеется. Это дело возможно хранится в фондах бывшего Особого архива РГВА.

Приговоры в отношении Миклоша Золтана и Вильмоша Бондара принимались военным трибуналом на основании собранных следствием

материалов и собственных признаний обвиняемых в организации специальных школ по подготовке диверсантов и террористов, заброски в тыл Красной Армии агентов для сбора шпионских сведений, а также за личное участие во всех этих мероприятиях.

36. К вопросу № 20

Медицинского дела и личного дела заключенного Э.Оггинса в архиве ФСБ РФ не имеется.

37. К вопросу № 21

С личными делами заключенных Клаудио Де Мора и Одениго Армандо можно ознакомиться.

Личное дело Аладжани-Аладжан Пьетро Стефана, 1894 года рождения, уроженца г.Ардаган (Турция) (а не Пьетро Аладжяни-Аладяна, как указано в тексте) хранится в фондах бывшего Особого архива РГВА, с которым С.Месинай ознакомилась в 1998 году.

№ 10/А-2883

«30» августа 1999 г.

ANTAL SIDOR013

SVERIGES AMBASSAD
MOSKVA

1999-09-16 Dnr 122

Handl: Eva Tojzner Glückman

UTRIKESDEPARTEMENTET

INK. UTRIKESDEPARTEMENTET
D.Nr.
1999 -09- 17
AVD. P GR 2 MÅL 1 Eu

Delges:
Kab.sekr.
von Dardel
Carl Persson
Magnusson, Riga
Lundvik, EC
Olson, EU-ESEK
RW-Föreningen
Exp. 99-09-20

a.a.

Raoul Wallenberg - Guy von Dardels förfrågan avseende rehabilitering av Raoul Wallenberg

(4 bil.)

Översänder svar jämte översättning från det ryska riksåklagarämbetet på Guy von Dardels förfrågan avseende rehabilitering av brodern Raoul Wallenberg. Riksåklagarämbetet låter meddela att det Militära huvudåklagarämbetet samt den Federala säkerhetstjänsten nu handlägger ärendet, vilket beräknas kräva en betydande tidsutdräkt. Först när dessa instansers arbete är avklarat kan ett eventuellt beslut om rehabilitering av Raoul Wallenberg fattas, jämlikt den federala lagen "Om rehabilitering av offer för politiska förföljelser".

Sven Hirdman

Postadress
Ulitsa Mosfilmovskaja 60
119 590 MOSKVA

Besöksadress
Ulitsa Mosfilmovskaja 60

Telefon
(095) 937 92 00
(503) 937 92 00

Telefax
(095) 937 92 02
(095) 937 92 03 (viseringsavd)
(095) 937 92 04 (handelsavd)

Telex
64-413 410

MO

SVERIGES AMBASSAD
Moskva
Magnus Dahnberg

ÖVERSÄTTNING

1999-09-06

Översättning från ryska

RYSKA FEDERATIONENS RIKSÅKLAGARÄMBETE

MILITÄRA HUVUDÅKLAGARÄMBETET

26 augusti 1999
Nr 7u-173/99
103160, Moskva, K-160

Sveriges ambassad

ul. Mosfilmovskaja 60
119590 Moskva

Den svenske medborgaren Guy von Dardel har vänt sig till det ryska riksåklagarämbetet angående rehabilitering av hans bror Raoul Wallenberg.

Jag vill härmed be att Guy von Dardel underrättas om att hans ansökan har tillställts Militära huvudåklagarämbetet för åtgärd och där gåtts igenom noggrant.

Militära huvudåklagarämbetet har redan en längre tid på begäran av olika ickestatliga organisationer gjort efterforskningar i detta ärende. Just nu har vi givit i uppdrag åt Federala säkerhetstjänsten att söka återställa brottsakten och andra handlingar av betydelse för den rättsliga handläggningen av frågan om Raoul Wallenbergs rehabilitering, som vi håller ständig kontroll över.

Det är alltså en stor mängd arbete som måste utföras, vilket kommer att kräva en betydande tidsutdräkt.

När arbetet är avslutat kommer vi att fatta beslut om en eventuell rehabilitering av Raoul Wallenberg jämlikt den federala lagen "Om rehabilitering av offer för politiska förföljelser" från den 18 oktober 1991, vilket ni omgående kommer att underrättas om.

Bilaga: kopia av Guy von Dardels skrivelse, 3 sid.

Med vänlig hälsning!
/namnteckning/
A. V. Tjitjuga
Chef för sektionen för rehabilitering av utländska medborgare

Исп. вх. №

INK. AMB. MOSKVA
D. 13/355
1999-09-03
AVD. R | GR. 18 | MAL RW

ГЕНЕРАЛЬНАЯ ПРОКУРАТУРА
РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

ГЛАВНАЯ
ВОЕННАЯ ПРОКУРАТУРА

«26» августа 1999 г.

№ 7у -173/99 Ryssland åklagarmyndighet Wallenberg

103160, Москва, К-160

Посольство Швеции

ул.Мосфильмовская, д. 60,
г. Москва, 119590

В Генеральную прокуратуру РФ обратился гражданин Швеции Ги фон Дардель по поводу реабилитации своего брата Рауля Валленберга.

Прошу уведомить господина Ги фон Дарделя, что его ходатайство поступило для разрешения в Главную военную прокуратуру, где внимательно рассмотрено.

Главная военная прокуратура по обращению различных общественных организаций уже длительное время проводит проверку по данному вопросу. В настоящее время нами дано поручение органам ФСБ РФ о восстановлении уголовного дела и других документов, имеющих важное значение для правового решения вопроса о реабилитации Р.Валленберга, которое находится под постоянным нашим контролем.

В этой связи предстоит выполнить большой объем работы, для чего потребуется значительное время.

По завершении всей необходимой работы нами будет принято решение о возможности реабилитации Р.Валленберга в соответствии с Законом РФ "О реабилитации жертв политических репрессий" от 18 октября 1991 г., о котором Вы незамедлительно будете уведомлены.

Приложение: ксерокопия обращения Ги фон Дарделя на 3 л.

С уважением!

Начальник
отдела реабилитации
иностранных граждан — А.В.Чичуга

* При ответе ссылайтесь на наш номер и дату

Господин Ги фон Дардель
45, route Peney Dessus
1242-Satigny
Suisse

Чигуче ФВ
20.08.99

Господину Генеральному Прокурору
Москва 100031
Кузнецкий мост, 13
Генеральная Прокуратура Москвы

ГЕНЕРАЛЬНАЯ
13 АВГ 1999
ПРОКУРАТУРА РФ

13 АВГ 1999

Ходатайство о реабилитации Рауля Валенберга

Господин Генеральный Прокурор!

Имею честь обратиться к Вам с просьбой о реабилитации моего брата Рауля Валенберга, беспричинно задержанного советскими властями 13 января 1945 года по приказу Булганина и с тех пор не выпущенного из Советского Союза.

Мой брат был полностью отрезан от внешнего мира и был заключён в нескольких тюрьмах Москвы и области (Лубянка, Лефортово, Владимирская, Бутырки…), не имея возможности связаться с нами.

Рауль Валенберг, занимавшийся гуманным делом спасения евреев Будапешта, являлся членом шведской дипломатической миссии в Венгрии. Таким образом, он обладал статусом дипломата, о чём и известила советское правительство Швеция, представлявшая в то время интересы СССР в Венгрии.

Арест Рауля Валенберга и последовавшее отношение к нему, как к врагу, являлись, со стороны советских властей, нарушением его дипломатической неприкосновенности и попранием международных норм. На причины же произошедшего ещё предстоит пролить свет.

В самом начале г-н Деканосов, замминистра иностранных дел СССР в 1945 году, заявил, что Рауль Валенберг находится под защитой советских властей. Впоследствии же, в течение многих лет, советское правительство бесцеремонно заявляло, что мой брат не достиг позиций Красной Армии на подступах к Будапешту, тогда как известно, что он отбыл на эти позиции со своим шофёром Вильмосом Лангфельдером для встречи с командующим советскими войсками, наступавшими на Будапешт.

Многочисленные запросы шведского правительства о судьбе моего брата годами оставались без ответа. Лишь 30 января 1947 года советский МИД впервые дал Швеции официальный ответ, в котором утверждалось, что, несмотря на приложенные усилия, след Рауля Валенберга не найден, и что он никогда не был под арестом ни в СССР, ни на территориях, находящихся под его контролем.

Швеция обратилась с новым запросом о судьбе Рауля Валенберга к представителю Советского Союза в ООН Якову Малику. 18 августа 1945 года Андрей Вышинский, замминистра иностранных дел, отвечая на этот запрос заявил, что советское правительство, в результате проведенных тщательно поисков, пребывает в совершенной уверенности, что Рауль Валенберг не находится в СССР. В заключение советским правительством было высказано мнение, что Валенберг погиб во время боёв в Будапеште и оказался в руках венгерских фашистов.

13

Многие годы после этого ряда отрицательных ответов, в 1957 году, советским правительством, а именно его представителем А.Громыко, Швеции было передан документ, касающийся Рауля Валенберга. Этот документ, от 17 июля 1947 года, был найден в архивах тюремных лазаретов; подписан он полковником Смольцовым, начальником лазарета тюрьмы, в которой содержался мой брат. В нём Смольцов сообщает г-ну Абакумову, что заключённый Валенберг скоропостижно умер в тюрьме. К письму прилагалось заключение, написанное Смольцовым в тот же день, согласно которому он получил от министра (Абакумова) приказ сжечь тело, не производя вскрытие.

Этот документ, переданный шведскому правительству в 1957 году, являлся первым официальным признанием со стороны правительства СССР того факта, что Рауль Валенберг был задержан Красной Армией в 1945 году, что НКВД завело на него уголовное дело, и что ему пытались вменить в вину шпионаж в пользу Германии и США.

В этой ситуации элементарные человеческие права моего брата совершенно не соблюдались, его честь была запятнана. Рауль Валенберг был отрезан от семьи и близких ему людей. Память о его героически проведенной в Будапеште благородной миссии требует воздания ему справедливости в России и омовения его запятнаного имени.

С этой целью я обращаюсь к Вам, господин Генеральный Прокурор, с просьбой о скорейшей реабилитации моего брата в России. Восстановленная справедливость послужит Вашей чести и чести Вашей страны.

В дополнение к вышеизложенному, прилагаю информационный лист о Рауле Валенберге, составленный Гуманитарной Поисковой Ассоциацией им.Эдуара Калифа*, в которой я состою в качестве почётного члена, и которой я доверил поиски моего брата в государствах бывшего Советского Союза.

В заключение позвольте заранее высказать Вам, господин Генеральный Прокурор, мою глубокую признательность, и просьбу сделать всё от Вас зависящее для скорейшей реабилитации моего брата.

С уважением,

Gr Dardel

Ги ФОН ДАРДЕЛЬ

** Гуманитарная Поисковая Ассоциация им.Эдуара Калифа является членом французского Комитета Неправительственных Организаций при ООН, и имеет мандат на проведение данных поисков от Международной Федерации Лиг Прав Человека.*

Association
Edouard
KALIFAT
DE RECHERCHES
HUMANITAIRES
MEMBRE DU COMITE FRANCAIS
DES ONG/ONU

Raoul WALLENBERG

Имя: Рауль
Фамилия: Валенберг
Дата рождения: 4 августа 1912
Родители:
Отец: Рауль Валенберг
Мать: Май Виссинг
Национальность: швед
По образованию архитектор.
Владеет русским, английским, французским, шведским и немецким языками.

Рауль Валенберг являлся секретарём шведской дипломатической миссии в Будапеште, заведующим гуманитарными вопросами, с 9 июля 1944 года по 17 января 1945 года, т.е. вплоть до дня его ареста.

17 января 1945 года Рауль Валенберг и его друг и шофёр, инженер Вильмос ЛАНГФЕЛЬДЕР были задержаны НКВД, в то время как они направлялись в штаб-квартиру Родиона Малиновского, командующего советскими частями, наступавшими на Будапешт. С тех пор Рауля Валленберга видели в различных тюрьмах Москвы и Московской области, а также в различных лагерях ГУЛага.

Официальная информация свидетельствуют о его нахождении в спецгоспитале на Украине в июле 1945 года. Действительно, состояние его здоровья могло потребовать медицинского вмешательства и пребывания в течение некоторого времени в больничных структурах.

Не исключено, что вследствие пережитых им пыток и мучений, а также в связи с его непреклонным характером, он мог быть заключён в психиатрических больницах.

Гуманитарная
Поисковая
Ассоциация
им. Эдуара
Калифа

ASSOCIATION EDOUARD KALIFAT DE RECHERCHES HUMANITAIRES - 30, rue Custine, 75018-PARIS (FRANCE)
Tél./fax /répondeur : (+33) 01.41.27.01.75 - E-mail : edouardkalifat@chez.com
Association loi de 1901 n° 113433P - CCP La Source n° 37 088 17 N

SVERIGES AMBASSAD
MOSKVA

1999-09-16 Dnr 123

Handl: Eva Tojzner Glückman

UTRIKESDEPARTEMENTET

Delges:
Kab.sekr
von Dardel
Carl Persson
Magnusson, Riga
Lundvik, EC
Olson, EU-ESEK
P.W-Föreningen
exp. 99-09-20

INK. UTRIKESDEPARTEMENTET
D.Nr.
1999 -09- 17
AVD P GR 2 MÅL Eu 1

Raoul Wallenberg - resultatet av efterforskningar med anledning av intervju med V.Boldin

(2 bil.)

Översänder svar från den ryska sidan, jämte översättning av detsamma, föranlett av den intervju med V.Boldin (förre rådgivaren till generalsekreteraren i SUKP:s centralkommitté), vilken publicerades i tidningen *Soversjenno sekretno* tidigare i år.

G, Ov.

Av svaret framgår att allt i presidentarkivet påträffat material tidigare överlämnats till den rysk-svenska arbetsgruppen, samt vidare att efterforskningar efter förhörsprotokoll med Raoul Wallenberg, såväl i presidentarkivet som i Josef Stalins privata arkiv, ej givit några positiva resultat.

Sven Hirdman

Postadress
Ulitsa Mosfilmovskaja 60
119 590 MOSKVA

Besöksadress
Ulitsa Mosfilmovskaja 60

Telefon
(095) 937 92 00
(503) 937 92 00

Telefax
(095) 937 92 02
(095) 937 92 03 (viseringsavd)
(095) 937 92 04 (handelsavd)

Telex
64-413 410

MD

SVERIGES AMBASSAD
Moskva
Magnus Dahnberg

ÖVERSÄTTNING

1999-09-06

Översättning från ryska

RYSKA FEDERATIONENS UTRIKESMINISTERIUM
/.../
1999-09-01 Nr 5933/2ed-ks

SVERIGES UTOMORDENTLIGE OCH BEFULLMÄKTIGADE AMBASSADÖR I RYSKA FEDERATIONEN

SVEN HIRDMAN

Ärade herr ambassadör,

Med anledning av den artikel av förre rådgivaren till generalsekreteraren i SUKP:s centralkommitté V. P. Boldin, som publicerades i detta års nummer 3 av *Soversjenno sekretno*, har Ryska Federationens riksåklagarämbete gjort en förfrågan till Ryska Federationens presidentadministration, som har meddelat, att det vid flera tillfällen under perioden 1991-95 gjordes efterforskningar i presidentarkivet av dokument med anknytning till Wallenbergärendet. Allt som allt framkom 56 dokument från 1946-1986, däribland skrivelser från utrikesministeriet, samtalsuppteckningar från möten med svenska företrädare, diplomatisk korrespondens och beslut av politbyrån. Kopior på alla påträffade handlingar har överlämnats till den rysk-svenska Wallenbergarbetsgruppen.

Kompletterande efterforskningar i arkivets fonder efter protokoll från förhör med Raoul Wallenberg har inte givit några positiva resultat, ej heller i Josef Stalins privata arkiv. I förteckningarna över de handlingar som inkommit till arkivet efter Stalins död återfinns heller inte något sådant material.

Av V. P. Boldins publicerade hågkomster i *Soversjenno sekretno* följer inte att han personligen tagit del av Raoul Wallenbergs förhörsprotokoll. Den skrivelse från Anatolij Lukjanov till Michail Gorbatjov som publicerats i tidningen har inte återfunnits i presidentarkivet, och presidentadministrationen känner inte till hur den har hamnat hos V. P. Boldin.

/namnteckning/
P. KUZNETSOV
STF CHEF FÖR ANDRA EUROPEISKA AVDELNINGEN

ПГ: 4
ЕГ: 24

МИНИСТЕРСТВО ИНОСТРАННЫХ ДЕЛ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

121200, г. Москва, Г-200,
Смоленская-Сенная площадь, дом 32/34
Телефон 244-16-06

01.09.99 № 5933/2ед-кс

На № _____ от _____

Wallenberg

ЧРЕЗВЫЧАЙНОМУ И ПОЛНОМОЧНОМУ ПОСЛУ КОРОЛЕВСТВА ШВЕЦИЯ В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

СВЕНУ ХИРДМАНУ

INK. AMB. MOSKVA
D. 13:B/48
1999-09-03
AVD. R | GR. 18 | MAL RW

Уважаемый господин Посол,

В связи с опубликованной в газете "Совершено секретно" № 3 с.г. статьей бывшего помощника Генерального секретаря ЦК КПСС В.П.Болдина Генеральной Прокуратурой Российской Федерации был сделан запрос в Администрацию Президента Российской Федерации, которая сообщила, что в Архиве Президента Российской Федерации в период с 1991 по 1995 гг. неоднократно проводился отбор документов, связанных с делом Р.Валленберга. Всего было выявлено 56 документов за 1946-1986 гг., в их числе записки МИДа России, записи бесед с представителями шведской стороны, документы дипломатической переписки и постановления Политбюро ЦК КПСС. Копии всех найденных документов передавались российско-шведской рабочей группе по делу Р.Валленберга.

Дополнительный поиск в фондах Архива протоколов допроса Р.Валленберга, в том числе в личном фонде И.В.Сталина, положительных результатов не дал. В перечнях документов, поступивших в Архив после смерти И.В.Сталина, указанные материалы не отражены.

Из опубликованных в газете "Совершенно секретно" воспоминаний В.П.Болдина не следует, что он лично знакомился с протоколами допросов Р.Валленберга. Кроме того, опубликованная в указанной газете записка А.И.Лукьянова на имя М.С.Горбачева в Архиве Президента Российской Федерации не обнаружена и обстоятельства ее появления у В.П.Болдина Администрации Президента Российской Федерации не известны.

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ДИРЕКТОРА
ВТОРОГО ЕВРОПЕЙСКОГО
ДЕПАРТАМЕНТА

П.КУЗНЕЦОВ

INK. UTRIKESDEP.
DNR 261/003
1999 ~~10-11~~ 09-20
Avd. P | Gr 2 | Mål Eu 1

aa
P
2

EC

Professor Guy von Dardel
Home: 45 Route de Peney-Dessus;
CH-1242 Satigny Tel & Fax:
41+22-753 1619
Dacha: Rumiere, CH 1874
Champery
Tel och fax 0041-25-792122

CH - 1242 Satigny 99-09-18

Re: Raoul Wallenberg.

Your reference:
My reference: Lundvik 990918
Concerns: Lundviks letters 990816
etc

UD/EC/Amb Lundvik
991014
Skr f. tit

Ambassadör Jan Lundvik
Utrikesdepartementet
S-103 39 Stockholm Suède

Fax 0046-8-723 1176

Broder,

Tack för Ditt arbetsgrupp-papper av 99-08-26, som huvudsakligen behandlar fallet Langlet. Jag tror som Du att det är värt att närmare granska hans roll i RW dramat.

Det är beklagligt att UD inte närmare förhörde honom vid hemkomsten till Sverige men det kan vi inte göra någonting åt nu.

Som Du påpekar och som framgår av Langlets bok om hans upplevelser i Budapest, rörde sig Langlet som fisken i vattnet under de exceptionella förhållandena som rådde i Budapest under den ryska ockupationenoch den inledda bildningen av Debrecenregeringen. Vilka var hans relationer till de ryska 'befriarna'? Kan vi utesluta att han i viss mån arbetade för dem? Kan hans Kossuth intervju vara ett utslag av rysk desinformation i samband med Abakumovs försök att rekrytera RW?

Det är därför verkligen olyckligt att de svenska myndigheterna inte ägnade Langlet någon upppmärksamhet vid återkomsten till Sverige.

UD, Svenska Röda Korset, Riksarkivet, och andra svenska myndigheter bör ha dossierer för Langlet, som kunde vara intressanta att studera närmare.

Med vänlig hälsning

Guy von Dardel

MD

FRIEDER K. RÖDEL

Niedergründau
Liebloser Straße 15
63584 Gründau

☎ 06058-910436 privat
☎ 06051-6238 geschäftl.
Fax:
06051-6230 geschäftl.

Stockholm 99-09-21

INK. UTRIKESDEPARTEMENTET
D.Nr. 257/002
1999 -09- 20
AVD. P GR. 2 MAP Eu1

An das
Schwedische Außenministerium
UD z.Hd. Herrn Lage Olson

EI/ESEK

S - 10339 STOCKHOLM/SCHWEDEN

Gründau, den 14.09.1999

Sehr geehrter Herr Olson,

mit Schreiben vom 26.02.1998 (Fotokopie ist beigefügt) - erhielten Sie diverse Unterlagen in der Angelegenheit Raoul Wallenberg und Willy Rödel, Gesandtschaftsrat, zuletzt (1944) in Bukarest/Rumänien.

Ich gestatte mir nachzufragen, ob Sie in den Besitz weiterer Erkenntnisse gekommen sind bzw. inwieweit die Arbeitsgruppe noch tätig ist.

Mit freundlichen Grüßen

F. Rödel

- Frieder R ö d e l -

Dieter Rödel
Frieder Rödel

D-63069 Offenbach a.M.
Kurt-Tucholsky-Straße 20

K O P I E

An das
Schwedische Außenministerium
UD z.Hd. Herrn Lage Olson
EI/ ESEK

S - 10339 STOCKHOLM/SCHWEDEN (SE)

26.02.1998

Sehr geerter Herr Lage Olson,

beiliegend senden wir Ihnen die von Frau S. Berger gewünschten Unterlagen - wie Vollmacht und Lichtbild unseres Vaters.

Außerdem erhalten Sie noch Kopien aus Zeitungsausschnitten (vermutlich um 1942/44?) offenbar anläßlich einer Begegnung mit einer russischen Delegation aufgenommen. Vielleicht sind auf den Bildern Personen zu identifizieren, die von Interesse sein könnten.

Wir hoffen, daß die Arbeitsgruppe somit auch alle Akten unseres Vaters ausgehändigt bekommt.

Wir wünschen der Arbeitsgruppe, daß ihre Bemühungen mit Erfolg belohnt werden.

Mit freundlichen Grüßen

- Dieter Rödel - - Frieder Rödel -

ANLAGEN

Professor Guy von Dardel
Home: 45 Route de Peney-Dessus;
CH-1242 Satigny Tel & Fax:
41+22-753 1619
Dacha: Rumiere, CH 1874
Champery
Tel och fax 0041-25-792122

CH - 1242 Satigny 99-09-10

INK. UTRIKESDEP.
DNR 253/007
1999 ~~-10-11~~ 09-21
Avd. P | Gr 2 | Mål EU

EC

Mottagit den 21.9

Re: Raoul Wallenberg

Your reference:
My reference: Lundvik 990910
Concerns: Lundviks letters 990816 etc

UD/EC/Amb. J. Lundvik
991014
skr t tit

Ambassadör Jan Lundvik
Utrikesdepartementet
S-103 39 Stockholm Suède

Fax 0046-8-723 1176

Broder,

Tack för Dina brev av 99-08-24 (Behlen), 99-08-31, och 99-08-24 (Becher).

När det gäller det första tycker jag att det är en utmärkt beskrivning av den ungerska f.d. premiärminister Behlens öde. Flera aktörer är ju redan kända - Molotov, Dekanosov, etc. Det bekräftar i alla fall hur lite de sovjetiska dokumenten byggde på sanningen, det gällde bara att finna en lösning som var lätt att försvara.

När det gäller ditt brev 09-31 tror jag inte att min och Svens uppfattning är särskilt olika. Vägen från ett första utkast till det färdiga dokumentet är lång och mycket kan hända under utformningen av arbetspapper av olika dignitet, för att komma fram till den slutliga versionen. Så har jag upplevt det som fysiker när det gällt att utforma en vetenskaplig artikel, och det kan inte gå väsentligt annorlunda till på UD.

Beträffande Söderbloms punkt 7 om önskvärdheten av en minutiös rapport av PA till utrikesministern, kan jag hålla med om att den kan syfta på alla de tidigare punkterna och inte bara på det som rörde RW. Det hindrar inte att RW-frågan rimligtvis måste ha dominerat en sådan rapportering - om den ägt rum.

När det gäller frågan om Debrecen-regeringen var etablerad, eller ej- i mars 1945 har vi åtminstone en indikation i handlingarna i Bethlen-fallet. Dekanosovs brev till Molotov 17/2 1945 visar att man åtminstone då hade en sovjetisk ambassadör i Debrecen, Pushkin. Debrecen tycks f. ö. inte alls ha blivit så förstört som Budapest.

MP

Du påpekar att Böhm sannolikt fått sina uppgifter om Kossuth radion av den brittiska secret service, vilket jag tycker låter plausibelt. Han måste dock även ha haft kontakter med Debrecen regeringen.

Du avslutar Ditt brev med en diskussion om principerna för delgivning av arbetsgruppens dokumentmaterial. Det är riktigt att jag ofta delgivit informationen till 'de oberoende experterna' sedan i stort sett allt material i RW-fallet nu avhemligats.

Du reagerar mot att jag betonar deras betydelse för utredningen, och det står jag för. Jag beklagar bara jämförelsen med de ordinarie ledamöterna. Den var onödig!

I din promemoria av 1999-09-02 ger Du en sammanfattning av en artikel i en ungersk tidskrift om Manfred Weiss-koncernen och Kurt Becher. Som Du vet har jag och mina medarbetare, särskilt Susanne Berger, mycket intresserat oss för Kurt Becher, och jag vill be Dig skicka en kopia av den ungerska artikeln med bilagor till henne.

Jag tror dock att man måste läsa artikeln med viss försiktighet, då den publicerades 1961 under den värsta tiden för Ungern. Om Becher sagt någonting om RW har detta med säkerhet censurerats.

Vi visste redan att Becher underkastades förhör i Budapest av ungersk och rysk polis under tiden 1945-11-03 till 1946-01-06 artikeln redogör för de förra. Protokollen från de ryska förhören är dock de avgörande och Susanne har i sin 'Trophy' anmälan begärt att få ta del av förhörsprotokollen från både ungersk och ryska polisen.

Det skulle vara intressant att veta var Bechers dossier finns nu. På sin tid skall den ha funnits hos den ungerska politiska polisen, som hade hand om Becher. Finns den kvar fortfarande?

Vidare vill jag inför nästa möte av arbetsgruppen be att få allt vad vi vet om Lazar Berger, som uppträdde som vittne och där Du i juli 1980 skrev en rapport. Jag tror att det är viktigt att vi noga granska särskilt de relativt sena spåren, t.ex. Holosi.

Vidare skulle det vara värdefullt att ha kopior av de ryska dokumenten i Behlen dossieren och inte bara i svensk översättning, som inte kan redovisa alla detaljer, t.ex. arkivtekniska påteckningar.

Med vänlig hälsning

Guy von Dardel

REGERINGSKANSLIET

Ministerium des Auswärtigen

EU-ESEK
Lage Olson
Telefon +46 8 4053280

Stockholm, den 21.9.1999

P 2 Ell I

264/005

ESEK

Herrn Frieder Rödel
Niedergründau
Liebloser Strasse 15
D-63584 GRÜNDAU

Angelegenheit Raoul Wallenberg und Willy Rödel

Sehr geehrter Herr Rödel,

92 En 1

ich danke Ihnen für Ihr Scheiben vom 14.09.1999 und muss Ihnen leider mitteilen dass die Arbeitsgruppe in der Angelegenheit Raoul Wallenberg und Willy Rödel keine weitere Erkenntnisse in der Besitz gekommen ist.

Die Arbeit in der Gruppe soll im nächsten Jahr abgeschlossen werden. Ein Bericht über die Ergebnisse der Arbeitsgruppe wird dann publiziert werden.

Mit freundlichen Grüssen

Lage Olson

Lage Olson
Botschaftsrat
UD-EU-ESEK

Exp. 99-09-21

Postanschrift
SE-103 39 STOCKHOLM
SCHWEDEN

Telefon
+46 8 405 10 00

E-Mail: ud@foreign.ministry.se
X.400: S=UD; O=Foreign; P=Ministry; A=SIL; C=SE

Dienstgebäude
Vasagatan 8-10

Telefax
+46 8 723 11 76

Telex
105 90 MINFOR S

MP

0750_001

Delges:
Hörnberg, P-L
Lundvik, EC
exp. 99-09-23

o.a. / to

011-468-723-1176
2 PAGES

September 22, 1999

INK. UTRIKESDEPARTEMENTET
D.Nr. 266/001
1999 -09- 23
AVD P GR 2 MAL

FACSIMILE TO: Lage Olson, EI -ESEK

FROM: Susan Mesinai in New York

RE; Missing Salary, Travel Advance and Hudson Copy Invoice.

Dear Lage:

ESE

Received today a number of packages from you which appear to be from the declassified materials released by the CIA earlier this decade. I will go through them as soon as I can lift my head from my Interrogation charts.

I write you because yesterday I received from Stockholm a letter, highlighted by you (?), regarding the monies which were to have been sent to me as of September 13, 1999 — that is, $3,750. I am very appreciative, although I must alert you to the fact that as of September 21st this money had not yet arrived.

Also, when I first heard about this good fortune from Maud Bergkvist, I assumed from the amount that it represented the missing June honorarium of $3,000 plus the missing $750 upgrade to net promised me for May. I therefore was still waiting for the reimbursables and my thank you to you all reflected my assumptions that this represented my missing salary.. The document I received yesterday, which I discussed with Maud on the phone, evidently represents expense money owed to me from the beginning of 1999 until the end of March 1999. For which I thank you all.

However, this does not completely solve the problem(s). I need the June honorarium to be sent to me, since it is quite grievous that the UD simply did not pay me for one month, out of the blue, with no warning and no paper work. I have addressed this problem many times to you, to Jan, to Hans, and recently to Mr. Hornberg. The point is that I had already not received salary pay for two different months — December 1997 when I worked full time and April 1998 when I worked part time but did not charge UD, in part because I recognized the inevitability of the question of salaries advanced coming up. I also gave the UD thousands of dollars of overtime work throughout 1998 (for which I sent you an invoice in February 1999) out of the goodness of my heart and my dedication to this issue. There is therefore no justification whatsoever for docking me one month's pay when I was in the heat of my interrogation studies like a common criminal. As I told Hans, I need this money in order to depart to repay those who kindly pitched in to solve the emergency caused by this act. I cannot leave this unattended or my name will be mud.

In addition to this, I turned over to Maud a letter from you from early April of this year in which you informed me that in early June there would be a meeting to determine my salary <u>for the entire year 1999.</u> I'm sure you wrote this based on previous meetings or directives from those in

MP

charge or you would not have made such statements with assurance. We are still waiting for clarification on that matter. It's very important that all decisions and transactions be documented to me as well as in house so that we are all seeing the same picture and also so that we can understand, when I do receive money, what it represents. This is especially so in the case of the $3,750 figure which can be interpreted many different ways -- see paragraphs above and below. .

What I was expecting to happen on the basis of previous conversations was to have my net salary RESTORED to its original $3,000 per month as of January 1999. What has actually happened is that it seems to be in place as of July 1, 1999 — with June salary thrown out the window and salaries January - April 1999 at $2,250. Based on this document from April, I was expecting $750 for January, February, March, April and May (which is to say $3,750) plus my missing $3,000 from June 1999 or a total of $6,750 to clear the salary books for 1999. (There are no salary questions for the previous years.) As for actual promises, I was only promised an upgrade for May and for June 1999, but the understanding was obviously that this would be amended from the beginning of the year. These matters need to be put in order.

I also need the advance of $1,000 for my departure on this trip — the details of which I faxed to you last week through Maud Bergkvist. Tina Beggren still has not received authorization to give me this money. Neither she nor Maude have received clearance to pay an invoice of $474.XX to Hudson Copy about which I also wrote you in the same fax.

In short, I need before departure the $3,000 for June's honorarium plus the advance of $1,000 plus the money to Hudson Copy paid directly to them. All else is in place.

The restoration of January - May 1999 salaries to the net of $3,000 — which is to say $3,750 -- can be done in the next few months. At least, whatever I am owed for 1999 should be in place by the end of the year for tax purposes as well as my financial concerns.

Sorry to keep hammaring away at this, but you have evidently told Guy that everything has been resolved. So I must hasten to inform you that — while there are definite signs of life — we are not there yet. First I have not actually received the above money (and it has been over a week) and secondly, there are still other outstanding items. However, the list is finite and can be resolved. As for 1998, I am expecting that to take some time.

With best wishes,

Susan Ellen Mesinai

Susan Ellen Mesinai

Kopia erhållen 1999-10-17 av Berger i Moskva

P2EU

Central Intelligence Agency

Washington, D.C. 20505

a.a. | to

Delges:
von Dardel
Magnusson, Riga
Lundvik, EC
Olson, ESEK
Amb Washington
Amb Moskva
Bookman, A-ARK
Carl Persson

SEP 24 1999

Ms. Susanne Berger
4793 Williamsburg Boulevard
Arlington, Virginia 22207

Reference: F96-2015

Dep. 99-10-20

Dear Ms. Berger:

This is a final response to your 30 October 1999 Freedom of Information Act (FOIA) request for records held by the National Archives and Records Administration pertaining to Swedish diplomat Raoul Gustav Wallenberg. Your request was processed in accordance with the FOIA, 5 U.S.C. § 552, as amended, and the CIA Information Act, 50 U.S.C. § 431. Your request was processed as of and through the date of our acceptance letter, 11 December1996.

We have completed a thorough review of records responsive to your request and have determined they are properly classified and must be denied in their entirety on the basis of FOIA exemptions (b)(1) and (b)(3). An explanation of exemptions is enclosed.

You have the right to appeal this decision by addressing your appeal to the Agency Release Panel within 45 days from the date of this letter, in my care. Should you choose to do this, please explain the basis of your appeal.

We appreciate your patience and understanding during the period required to process this request.

Sincerely,

Kathryn I. Dyer
Information and Privacy Coordinator

Enclosure

1/2

Explanation of Exemptions

Freedom of Information Act:

(b)(1) applies to material which is properly classified pursuant to an Executive order in the interest of national defense or foreign policy;

(b)(2) applies to information which pertains solely to the internal rules and practices of the Agency;

(b)(3) applies to the Director's statutory obligations to protect from disclosure intelligence sources and methods, as well as the organization, functions, names, official titles, salaries or numbers of personnel employed by the Agency, in accord with the National Security Act of 1947 and the CIA Act of 1949, respectively;

(b)(4) applies to information such as trade secrets and commercial or financial information obtained from a person on a privileged or confidential basis;

(b)(5) applies to inter- and intra-agency memoranda which are predecisional and deliberative in nature;

(b)(6) applies to information, release of which would constitute an unwarranted invasion of the personal privacy of other individuals; and

(b)(7) applies to investigatory records, release of which could (C) constitute an unwarranted invasion of the personal privacy of others, (D) disclose the identity of a confidential source, (E) disclose investigative techniques and procedures, or (F) endanger the life or physical safety of law enforcement personnel.

Privacy Act:

(b) applies to information concerning other individuals which may not be released without their written consent;

(j)(1) applies to polygraph records; documents or segregable portions of documents, release of which would disclose intelligence sources and methods, including names of certain Agency employees and organizational components; and, documents or information provided by foreign governments;

(k)(1) applies to information and material properly classified pursuant to an Executive order in the interest of national defense or foreign policy;

(k)(5) applies to investigatory material compiled solely for the purpose of determining suitability, eligibility, or qualifications for Federal civilian employment, or access to classified information, release of which would disclose a confidential source; and

(k)(6) testing or examination material used to determine individual qualifications for appointment or promotion in Federal Government service, the release of which would compromise the testing or examination process.

Kopia pr Kemmer Genrich
Yalta Ukraina

STATSRÅDSBEREDNINGEN
Registratorn
Ink. 1999 -09- 23
Dnr. 8B 1999 / 5791

INK UTRIKESDEP.
1999 -09- 30
243/007

STATSRÅDSBEREDNINGEN
1999-09-28/28
Skrivelsen överlämnas till
UD

ЗДРАВСТВУЙТЕ,
УВАЖАЕМЫЙ ПРЕМЬЕР-МИНИСТР ШВЕЦИИ
ГОСПОДИН

P 2 Eu 1 Re: Raoul Wallenberg

Народам Мира известны героические подвиги шведского дипломата Рауля Валенберга, - Человека с Большой буквы.

Благодаря его уму, интеллекту и героическим усилиям от рук фашистов были спасены сотни людей, в основном - евреев, в Германии, Австрии, Польше и других стран, временно оккупированных нацистами в период с 1939-1945 годы.

Мой отец – А.К. Реммер хорошо знал Рауля Валенберга; работал вместе с ним много лет, они доверяли друг другу свои жизни. Оба были патриотами и истинными сыновьями своих стран - Германии и Швеции.

Они верили в Доброту и Милосердие, совместно и целеустремленно служили Господу Богу своим Благородным делом спасения людей от смерти в фашистских концлагерях.

Верные Друзья и Единомышленники - Рауль Валенберг и А.К. Реммер, в тяжелые годы фашизма в Германии (1933-1945 гг.), пренебрегая опасностью и ежеминутно рискуя собственной жизнью, делали Большое Благородное дело и знали, на что они идут...

Жена А.К. Реммера, моя мать - Т.Д. Реммер, узнала о судьбе своего мужа от людей, которые последними видели Рауля Валенберга и А.К.Реммера в Москве, на Лубянке, в 1950 году.

По их рассказам, как очевидцев и свидетелей, Р.Валенберг и А.К.Реммер были зверски замучены в застенках НКВД и погибли, не поддавшись на перевербовку, как того хотели коммунисты. Они принесли в жертву свои жизни ради спасения сотен невинных людей.

Вся "вина" их заключалась в том, что они были пацифистами, искренне любили людей и, используя свои дипломатические преимущества, помогали несчастным людям, взрослым и детям, избежать смерти в фашистских концлагерях.

Их замучили и казнили сталинские сатрапы - коммунисты.

Рауль Валенберг и А.К.Реммер стали Народными Героями Щвеции и Германии! Память о них хранят народы их стран и тысячи немецких, еврейских, французских и польских семей, чьи родные были вырваны из рук фашистов и спасены.

Характерен тот факт, что на неоднократные запросы Правительства Швеции Правительству Советского Союза (в период с 1949-1969 годы) относительно судьбы шведского дипломата Рауля Валенберга, арестованного органами НКВД и навсегда исчезнувшего в СССР, ответы Председателей Совета Министров СССР и Генеральных Секретарей ЦК КПСС - Н.С.Хрущева, Л.И.Брежнева, К.У. Черненко и Ю.В. Андропова, а также Министров иностранных дел СССР - В.М.Молотова и А.А.Громыко - были всегда неопределенными и не оставляли никакой надежды на просветление этого дела в будущем. Налицо была иезуитская ложь сталинского режима. В СССР бесследно исчезли сотни тысяч людей...

Сейчас пришло время рассказать народам Швеции и Германии правду о их Верных и Доблестных Сынах и их в высшей степени Благородном подвиге во имя Доброты, Гуманности и Человеколюбия. О них скоро выйдет в свет замечательная книга.

Располагая данными о вышеизложенном, я выражаю готовность приехать в Швецию, Германию и Израиль и прочесть цикл публичных лекций о величайшем подвиге Рауля Валенберга и А.К. Реммера.

Я - Генрих Андреевич Реммер - сын Андрея Константиновича Реммера, отдал более 40 лет своей жизни делу поиска следов моего отца.

Прошел многотрудный и опасный во всех отношениях путь от Москвы до Урала, Сибири, Магадана и Колымы. И, найдя верные данные, решил претворить в реальность мечту своей жизни - возвести Памятник Славы народным героям - А.К. Реммеру и Раулю Валенбергу. Они много лет рука-об-руку, голова-к-голове смело боролись с фашизмом и погибли как герои на поле боя за Человеколюбие и Гуманность на Земле!

Вечная о них ПАМЯТЬ!

Вечная им СЛАВА!

Памятник Славы А.К.Реммеру и Раулю Валенбергу будет сооружен и открыт в Праздник Победы, в день 55-летия разгрома фашистской Германии в городе Ялте, в посёлке Джемиет 9 МАЯ 2000 года.

Миссия "Доброта и Милосердие" имени А.К.Реммера-Рауля Валенберга ведёт сбор добровольных взносов и пожертвований на сооружение Памятника Славы и обращается к Правительствам и народам Германии, Швеции и Израиля с призывом принять Участие в этом Благородном деле!

Предлагается также опубликование этого письма в печати Германии, Швеции и Израиля. К письму прилагается фото А.К.Реммера. Это надо людям, – чтобы знали и помнили!..

Благодарим Вас за то, что Вы прочли наше письмо.

С искренним уважением к Вам –

Глава Миссии "Доброта и Милосердие"
имени А.К.Реммера-Р.Валенберга –
писатель-историк,профессор Генрих А.Реммер

31. 08.1999.

Адрес: Украина, Крым, 334267, город Ялта,
Ботаническое, поселок Джемиет,
Симферопольское Шоссе, I4.

Тел.(0654)- 33-57-06 ;
35-20-25

Реммер Генрих Андреевич

На Памятник Славы.

Для Миссии „Доброта и Милосердие" имени Л.К. Реммера и Рауля Валенберга.

THE STATE EXPORT-IMPORT
BANK OF THE UKRAINE
YALTA BRANCH

Yalta, 334212
Crimea, Ukraine
Tel.32-60-53; Fax.32-60-13
32-79-35

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЭКСПОРТНО-ИМПОРТНЫЙ
БАНК УКРАИНЫ
ЯЛТИНСКОЕ ОТДЕЛЕНИЕ

Украина, Крым, 334212
Ялта, ул.Московская,31А
Тел.32-50-53; факс 32-60-13
32-79-35

ВЛАДЕЛЕЦ
HOLDER — Пресс Вера Александровна

СЧЕТ N%
ACCOUNT N% — 26204997319 67/840

ВАЛЮТА
CURRENCY — доллары США

ДАТА ОТКРЫТИЯ
DATE OF OPENING — 17 августа 1999г.

ВРЕМЯ РАБОТЫ
с 9-00 до 13-00
14-00 до 15-00
кроме суб.,воскр.
в пятницу до 13-00

ОТВЕТСТВЕННЫЙ ИСПОЛНИТЕЛЬ

УКРЭКСИМБАНК
ОТДЕЛЕНИЕ в г. ЯЛТА
№ 1

Remmer Genrich Andr.
Simferopolskoe Schosse, 14
Botanitscheskoe.
YALTA. Krimea
Ukraine. 334267

Prime Minister.
STOKGOLM.
SCHWEDEN.
SHWECIA.

Fax från Vera Paenes

My very dear Ebba,

I have written a letter to you with information about a park named after Raoul in Montreal to his birthday, but something unexpected happened, and my letter was left in my computer not being sent. Even now the end of this story is not clear.
The second important thing is our request to include in the curriculum of schools an hour devoted to Wallenberg. I am working for this project. I sent my request to UNESCO and to the Canadian Ministry of Education. Here, all the papers are in French. It takes much of my energy. I must finish this matter in September. I will let you know how it is going on.

What's about the Swedish-Russian Commission's report? What does Mr Olson tell you about it? When will it be published?
Maybe, he will send us some material for publication in the *WALLENBERG BULLETIN?*
On January 18, 2000, we will have a special commemorative conference near the Wallenberg Monument in the Cathedral Garden. I began our preparations.

How are you, dear Ebba?
What are your plans? What's news?

I telephoned to Hebron (ISRAEL). The situation is very tense there.

Give please my best regards to Per Anger, Torsten, Olson and Kate Wacz.
with all the best wishes to you,

Your affectionate

Vera

Delges:
Magnusson, Ringe
Lundvik, EC
Olson, ESEK
Amb. Moskva
exp. 99-09-30

a.a. | to

Kära Laga Olsson,
jag är glad att om det skulle komma något nytt, skulle det vara fint att sänt; vad jag har förstått har UD redan bestämt vad skulle publiceras.
Jag mötte Kate Wacz första gången i samband med besöket av Vera Paenes, och nu igen i Lidingö.
Vi skulle mötas när hon återvänder från Budapest nu i slutet av månaden.
Hon ville att jag skulle sända en del material även för Per Anger, men jag vet inte om hon är intresserad av att läsa en del vittnesmål från mig. Jag är glad att man skulle kanske betrakta mig såsom en "sagotant".
Med vänlig hälsning Ebba Ofverevs

P ZEUT 1999 09-30

PÅ BAKSIDAN

KVITTO 990608 11 67000091 0339
POSTEN SVERIGE AB
MOMSRED.NR 66-300000-7001
EGS-BREV REK UTRIKES REK
RR450405066SE
VERA PARNES
R WALLENBERG MOVEMEN
4845 BOURETT AVE.
POSTNR/LANDKOD CA

	435 G
PRIS	115,00
VARAV MOMS	23,00
◊ IN ◊	*115,00
BETALAT	*500,00
UT	385,00

Jag har inte fått brev eller kommentarer för detta brev, vilken jag sände 8.6.

Under ett tälttak invigdes den nya synagogan, ritad av arkitekt Moshe Zarhy och inredd av kollegan Frank Meisler, båda från Israel.

Jeltsin invigde synagoga i Moskva

I Poklonnaja Gora i Moskva, en minnespark för stupade ryska soldater, står en nyuppförd synagoga. Dess tillkomst kan ses som en stor historisk händelse. Östersjöjudiskt forum var representerat vid invigningen.

Efter alla år, då religionsutövande var förbjudet i Sovjetunionen, beslöt den ryska regeringen resa tre helgedomar till minne av dem som föll i andra världskriget. I en ekumenisk park byggdes en ryskortodox kyrka, en synagoga och en moské. Staten skänkte marken, medan byggnaderna finansierades på andra sätt.

Memorial Synagogue, som den kallas på engelska, har kostat 8 miljoner dollar. En minst sagt burgen rysk jude, nära medarbetare till president *Boris Jeltsin*, bekostade det mesta. Han heter *Vladimir Gusinsky* och är ordförande i Russian Jewish Congress.

Vid invigningen i september 1998 talade både Jeltsin och det israeliska statsrådet *Nathan Sharansky*, och bemärkta personer från hela världen deltog. Där märktes också många judiska krigsveteraner och t o m medlemmar av den forna judiska kosackbrigaden(!).

Enligt Brännpunkt Israel (5/98) tjänstgjorde en halv miljon judiska soldater i den ryska armén under andra världskriget. Av dem stupade 200 000.

Två svenskar var med vid invigningen: Stockholms judiska församlings tidigare ordförande *Salomo Berlinger* och hans hustru *Ruth*, aktiv i Östersjöjudiskt forum.

– Det har ett stort symbolvärde att en synagoga byggs igen i Ryssland, betonar Ruth Berlinger. – Men det var en nackdel att president Clinton besökte Moskva samma vecka. Han drog till sig mycket av den mediala uppmärksamheten...

Salomo Berlinger (t v) med ryska frihetskämpar. Mannen med medaljerna var pilot, sköts ner under kriget och var den ende i planet som överlevde.

Rikt judiskt liv

Den stora, och avsevärt äldre, synagogan i Moskva ligger (med ett kansli) på Arkipovagatan 8. Överrabbinen heter *Pinchas Goldschmidt*. I församlingshuset inryms också den judiska teatern, Shalom.

I övrigt finns sju judiska dagskolor i Moskva, den största med nära 700 elever. Det finns hopp om återväxt. Men även antisemitismen växer. . .

BS

Den 67-årige Jeltsin, omgiven av livvakter, vid den nya synagogan.
Foto: Ruth Berlinger

Jag frågade i mitt brev till Ren Parnes om hon kunde kontakta Vladimir Gusinsky och be denne att rädja

UTRIKESDEPARTEMENTET
Kabinettssekreteraren

1993-02-18

Ebba Grönros
Köpmangatan 1
151 71 SÖDERTÄLJE

Bästa Ebba Grönros,

Tack för Ert brev med utdrag ur Moshinskijs bok som bl.a. handlar om Raoul Wallenberg. Boken känner vi till sedan tidigare, och jag måste tyvärr säga att uppgifterna där om arresteringen av Wallenberg inte är trovärdiga. Vare sig tids- eller personangivelserna stämmer med vad vi vet.

Helt klart är att Abakumov var en nyckelperson men vi vet nu att det var Bulganin som undertecknade arresteringsordern. Till grund för denna låg säkert ett beslut på högre politisk nivå. De exakta omständigheterna får den fortsatta utredningen visa.

Med vänlig hälsning

Lars-Åke Nilsson

Vad berättar Sergej Beria i den franska dokumentärfilmen "Stalin gav ordern till Abakumov"

Postadress
Box 16121
103 23 STOCKHOLM

Gatuadress
Gustav Adolfs torg 1

Telefon
786 6000

Fax
723 11 76 (G3)

Telex
10590 MINFOR S

Dagens Nyheter 1.6.93

”Stalin hölls ovetande”

Nya dokument kan ge nyckeln till Wallenbergs öde

Av THOMAS HAMBERG/TT

MOSKVA. **Sovjetunionens högsta ledning inklusive diktatorn Josef Stalin kände våren 1947 förmodligen ännu inte till att Raoul Wallenberg hölls fången i deras land.**

Den svenske diplomaten hade då suttit inspärrad i Moskva i två år. Och han hade enligt den officiella versionen bara några månader kvar att leva, vare sig det var ett nackskott eller en hjärtinfarkt som ändade hans liv i juli 1947.

Ett hittills topphemligt sovjetiskt dokument kan i stället tyda på att just denna brist på information – i kombination med den uppmärksamhet fallet väckte i Sverige – bidragit till att besegla Wallenbergs öde.

Moskva hade gång på gång försäkrat svenskarna att man inte kände till något om Wallenberg och dennes ungerske chaufför Vilmos Langfelder. Dokumentet visar också tydligt att de ansvariga våren 1947 så fort som möjligt ville få fallet Wallenberg ur världen.

Brev till Molotov

I ett brev den 18 maj 1947, mindre än två månader före Wallenbergs officiella dödsdag, skrev Sovjetunionens högste åklagare och vice regeringschefen Andrej Vysjinskij till utrikesministern Vjatjeslav Molotov. Han bad om instruktioner om hur ärendet skulle handläggas.

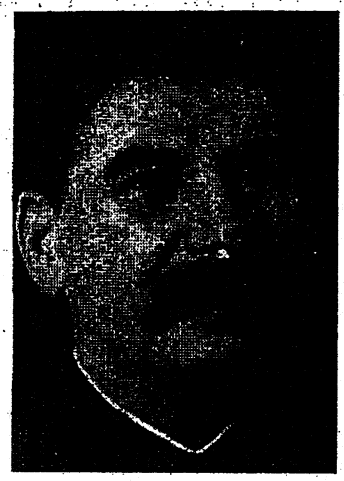

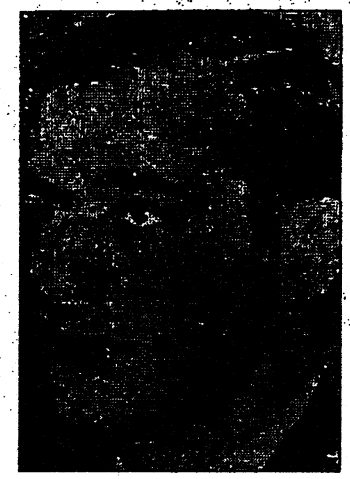

***Sovjetiskt dokument** visar att Stalins ovetskap om Wallenberg kan ha avgjort diplomatens öde.*

Vysjinskij hänvisade till de förfrågningar den svenska regeringen gjort i ärendet. Det var sammanlagt åtta skriftliga noter och fem muntliga förfrågningar.

”Inför ihärdigheten som svenskarna visar i denna fråga har vi oavbrutet, muntligen och i brev, gjort förfrågningar under loppet av 1945 och 1946 hos Smersj (militära kontraspionaget) och senare MGB (säkerhetsministeriet) om Wallenbergs öde och uppehållsort. Först i februari i år gav det som resultat att kamrat Fedotov i samtal med kamrat Novikov meddelade att Wallenberg står till MGB:s förfogande och lovade rapportera till er personligen om vidare åtgärder av MGB i hans fall”, skrev Vysjinskij.

Han tillade:

”Eftersom ingenting hänt i Wallenbergfallet hittills, ber jag er instruera kamrat Abakumov att presentera en redovisning av det väsentliga i saken och ett förslag om dess avveckling (likvidering).”

Enligt en av TT:s källor lämnade den sovjetiske utrikesministern över en kopia av brevet till MGB-chefen Viktor Abakumov med påskriften ”Jag ber er lämna besked direkt till mig”.

Abakumovs egna dödsdag

anteckningar och diarieanteckningar hos det sovjetiska utrikesministeriet visar att så också skedde:

Den 17 juli 1947 fick utrikesminister Molotov ett meddelande från Abakumov i fallet Wallenberg. Själva meddelandet har hittills inte påträffats, men det var sannolikt ett besked om den svenske diplomatens död.

”Wallenberg okänd”

Molotov noterade själv, enligt tidigare frisläppta handlingar, i slutet av juli ”att frågan om Wallenberg redan behandlats i ett brev från Abakumov den 17 juli 1947”.

Och månaden därpå vidarebefordrades en rapport från Abakumov till Sverige med slutklämmen:

– Wallenberg finns inte på sovjetiskt territorium och är okänd för de sovjetiska myndigheterna.

En rad formuleringar i brevet från Vysjinskij till Molotov tyder på att de ansvariga i Moskva i maj månad 1947 fann fallet Wallenberg olustigt – inte bara för att Sverige officiellt tryckte på med förfrågningar och noter.

Redan i juni 1945 vände sig Sveriges dåvarande sändebud i Moskva Staffan Söderblom på en mottagning direkt till Josef Stalin med en begäran att denne skulle beordra efterforskningar om Wallenbergs

Inside the Gulag

A renowned Canadian human-rights lawyer reports on his recent visit to the Soviet Union's notorious Chistopol prison. By Irwin Cotler

ELEVEN YEARS ago, as counsel to Natan Sharansky, I traveled to the Soviet Union to see my client, who was being held incommunicado in the Chistopol prison.

The Canadian government had arranged a meeting for me with Roman Rudenko, then procurator-general of the Soviet Union, and I was hoping that my request to see Sharansky would be granted.

One day before these meetings were to take place, while driving to visit Sharansky's parents with his brother, Leonid, our car was stopped by militiamen. We were taken to a nearby military compound and the interrogation began.

It soon became clear that the only person the Soviets wished to interrogate was me. All my requests to contact the Canadian Embassy, the procurator-general's office and my Soviet hosts were denied.

After being detained and interrogated for three hours, I was driven to the airport, put on a plane, and expelled from the Soviet Union. I was told I would never return again – unless it were to a Soviet prison.

I could not help but recall these events when I recently became the first foreign lawyer ever permitted to visit the infamous Chistopol prison, 800 kilometers east of Moscow.

I was also the first western lawyer ever authorized to visit a Soviet political prisoner in Chistopol – in this case, my client, Mikhail Kazachkov, who is now serving his 15th year in the Soviet Gulag.

THE PARALLELS between the Sharansky and Kazachkov cases are dramatic. Both were arrested after seeking to emigrate, and were convicted in what were clearly politically motivated prosecutions.

Our discussion centered on whether glasnost, and perestroika, had indeed come to Chistopol. Because of my involvement with Soviet political prisoners, including former Chistopol prisoners Sharansky and Yosef Mendelevitch, I had a fairly good understanding of conditions in Chistopol, which was regarded as one of the strictest in the Soviet Union. In the late 1970s and early 1980s, approximately 35 political prisoners were held there. That number has dropped dramatically since then.

I had come with a list of questions about the prison's current confinement conditions. I hoped to evaluate the prison using, among other guidelines, the UN Minimum Standards for the Treatment of Prisoners.

But there is no substitute for listening to the testimony of the prisoners themselves, as well as evaluating information provided by prison officials.

So at our request, the prison director led us through whatever part of the prison we wanted to see and let us talk with the prisoners about whatever we liked.

We began by observing visits between prisoners and their families. The prisoners are separated from their visitors by a glass partition and speak by telephone. They have unobstructed visual, though not physical, contact.

> The brutality of the punishment cell appears to have abated, though the isolation and harshness are still there

sign does not appear to have changed much, the practise of confining prisoners for up to 15 days in such cells appears to have stopped.

Akhmadeev, the prison chief, said that he has not confined any prisoners there for the last year. When asked if that meant that a new regulation prohibits its use, he said, "No, the regulation is the same. I still have the right to confine a prisoner in a punishment cell for up to 15 days. It is just that I have chosen not to exercise that right.

"If situations required that kind of confinement, I would still do it," he continued. "I have not abandoned it as a matter of policy, but I have not instituted it as a matter of practise."

We also learned that while the "architecture" of the punishment cell has not changed since Sharansky wrote about it, the conditions of confinement have been altered. For one, prison authorities are now legally required to heat the cell during the winter to a minimum temperature of 18°C; prisoners are supplied with blankets; they must have one hot meal a day; and radios are permitted.

The isolation and harshness, however, are still there.

DURING our discussions with prisoners, which took place in several places in the work zone, the communal cells, the medical wing and elsewhere, it was clear that the prisoners were speaking freely.

I put similiar questions to all the prisoners I met, and an independently corroborated picture of life in Chistopol emerged:

- ☐ There is no indiscriminate beating of prisoners.
- ☐ The practise of canceling family vis-

They acknowledged the assistance of prison authorities in processing their appeals, but felt that the "system" was unresponsive.

PERHAPS THE most important development at Chistopol was visits of "prison monitors," including Soviet deputies.

Two weeks before my visit, a monitoring group including Sergei Kovalov, a former political prisoner and now a member of the Russian Supreme Soviet and chairman of its Human Rights Commission; Arsenyi Raginsky, a former political prisoner and an expert on prison conditions; and Mikhail Molostrov, a former political prisoner who is also a Russian Supreme Soviet deputy and member of its Human Rights Commission, and yet another former political prisoner, visited the prison.

These visits by Soviet monitoring groups and my unrestricted visit are signs that glasnost and perestroika have come to the Gulag.

The main reason for my visit was to meet with Mikhail Kazachkov.

A measure of my client's status in the prison was that even prison officials called him a "political prisoner." When I asked the authorities how many political prisoners remained in Chistopol, one answered – not without some banter – "Ask Kazachkov. He's the ex-

the official replied in writing.

That information *from* an American official *to* Kazachkov was stretched into "evidence" that Kazachkov *had conveyed* state secrets *to* an American official.

Kazachkov told us that at one time, there had been up to 35 political prisoners at Chistopol. All but Kazachkov had been released, he said, and one other man whom he considered a victim of politically motivated prosecution.

But he did say that there are still about a dozen political prisoners at Perm Labor Camp 35. These include Bylorussian Christian Alexandar Goldovitch, who was charged with treason for trying to cross the Black Sea in a rubber raft; Ukrainian political prisoner Bohdan Klimchak, whose release was scheduled but who has received an additional "sentence" in an "internal" trial in Perm; and Jewish political prisoner Alexander Rasskazov, who wants to emigrate to Israel upon his release.

INDEED, WHILE the situation at Chistopol had improved considerably, glasnost has yet to come to the Urals and Perm Labor Camp 35. When *New York Times* columnist A.M. Rosenthal visited Perm in December 1988, prison authorities refused to allow Kazachkov, who was then held there, to meet with him, saying he was ill. Kazachkov managed to stick his head out of a window to make contact with Rosenthal. For that, he was tried and convicted in August 1989, of violating the state correctional regime and sentenced to an additional 3½ years.

This latter conviction was quashed this summer after an appeal. Kazachkov is now due to be released on November 21. He refused to be "amnestied" earlier because he felt it would suggest that he was guilty.

> One prisoner joked that the food situation is not much better outside the prison – and in some places, even worse

Sharansky was Cell-mate at Perm 35 and I d. Sanger born van min gat nägra av Soder

Both served most of their sentences in the Gulag, and both spent a good deal of time in the brutal "punishment cells" of Chistopol and Perm Labor Camp 35.

Sharansky was once confined to a punishment cell in Chistopol because he participated in a solidarity hunger strike on behalf of Kazachkov, himself on a hunger strike to protest prison brutality.

The connection between the two goes deeper than that. Sharansky called Kazachkov one of the three heroes of his bood, *Fear No Evil* (the other two are Soviet dissident Valery Smirnov and Ukrainian political prisoner Bhodan Klimchak, who is still imprisoned in Perm Labor Camp 35).

My recent visit to the Soviet Union, 11 years after I was expelled, was authorized by the Ministry of Foreign Affairs and the Ministry of Internal Affairs. I was accompanied by Soviet scientist and long-time refusenik Leonid Stonov, who recently received permission to emigrate after being denied an exit visa for 10 years on grounds that he possessed state secrets. We were hosted throughout the visit by the Tartar region director of prisons, Colonel Rif Muratov.

The most dramatic evidence of glasnost in the Gulag came when Muratov told me that "Five years ago, I would have been obliged to arrest you as a foreigner driving through Kazan..."

WE ARRIVED at the prison and were met by the entire prison administration, including Chief of Prison Minivazikh Akhmadeev.

been notorious for punitively postponing and canc[illegible]g them to is[illegible] and demoralize political prisoners.

For example, Sharansky's aging mother once traveled the 800 kilometers in the bitter winter for her semi-annual meeting with her son, only to be turned away at the prison door. Mikhail Kazachkov's mother had been allowed only three visits in 14 years. Imprisoned Helsinki monitors had their family visits routinely canceled, and so on.

It now seemed that these visits were proceding according to the law, or what one official called "Soviet compliance with standards of civilized society."

Our next visit was to the punishment cell, often regarded by prisoners as a torture chamber because it isolates and brutalizes, particularly during the harsh winters.

The punishment cell does not seem to have changed much since Sharansky experienced it. It remains cramped, and has jagged stone walls. Its only "furniture" is a narrow wood plank which serves as a bed and which is folded during the day, when the prisoner is prohibited from using it. At night, a prisoner turns over in his "bed" at his peril, since the wooden plank is next to the jagged edges of the wall.

The only bathroom facility is a tiny latrine in the corner that is literally carved out of cement. The switch for the cell's single light bulb is controlled from outside the heavy metal door and can be used as another punitive device.

But while the punishment cell's de-

edge that visits may sometimes be postponed.

☐ Correspondence is not impeded or censored.

☐ Prisoners receive an improved diet, including a steady if limited supply of fruit, vegetables, fish and, occasionally, meat. One prisoner joked that the food situation is not much better outside the prison – and in some places, even worse. Another said that at least they don't have to wait in long lines to buy their food. A third said that while Moscow was experiencing a "cigarette crisis," prisoners were still smoking.

☐ Prisoners did not complain about unsafe working conditions, or brutalizing labor. The "work zones," where such things as pajamas and clotheslines are made, were noteworthy more for the age of the equipment than for indications of inhumane working conditions.

☐ Prisoners said they were supplied with Bibles if they asked, and were visited by clergy. There were no complaints of religious discrimination or interference with religious practises.

☐ Head shaving still exists, but is not uniformly enforced. We were told that this practise will soon be prohibited, and it already appears to have abated.

☐ Prisoners said relations with prison guards and officials are good. Guards known for abusing prisoners had been removed.

☐ Many prisoners were appealing their sentences or convictions, but these attempts appeared to meet with little success. Few seemed able to afford lawyers, and many were cynical about the chances for success in appeals.

Kazachkov's 15 years in the Gulag an[illegible]s systematic [illegible]y of prison conditi[illegible] have given h[illegible] a huge reservoir of knowledge about Soviet prisons.

My moving, two-hour exchange with Kazachkov took place, significantly, not in his cell but in the office of the prison chief.

I suggested to Kazachkov that we meet privately if he wished, since the prison chief had offered us that option. But Kazachkov said he has "no secrets, nothing to fear and nothing to hide. The authorities might just as well hear what we have to say." In any case, our conversation was entirely free of intrusion.

Kazachkov's English is excellent, the best of any political prisoner I have ever represented, including Sharansky.

Kazachkov, convicted of smuggling, currency speculation and treason, resolutely maintains his innocence. He says that both the trial and the presentation of evidence against him were utterly Kafkaesque. On the charge of smuggling, the authorities acknowleged that everything Kazachkov had done was legal, but was in fact "illegal" because Kazachkov "was using Soviet law against the authorities."

He was also convicted for allegedly conveying state secrets to an American Embassy official. In fact, Kazachkov had made eight unsuccessful attempts to emigrate, but Soviet officials were constantly confiscating his invitations and thereby depriving him of the chance to apply. So Kazachkov asked an American Embassy official for information on how to emigrate and work at an American university, and

[illegible] even before his release. He authorized me to apply for rehabilitation on his behalf, and upon my return to Moscow I met with an official to begin the process.

Kazachkov has also set aside his plans to emigrate for now. He does not believe, he said, that he has the "moral right" to abandon all those engaged in the human-rights struggle in the Soviet Union and who have helped him while he has been in prison. He also feels that he cannot abandon his fellow political prisoners.

AT THE END of our meeting, I gave Kazachkov a copy of Sharansky's *Fear No Evil*. At first the authorities questioned whether it was permissible to give a prisoner a book that was not in Russian and that had not been published in the Soviet Union.

I argued that much of the book was conceived in Chistopol and is about the prison itself. In any case, I said that the book was in English and probably only Kazachkov would be able to read it. The authorities relented.

The meeting, already morally uplifting, ended on an inspiring note when Kazachkov said that 15 years of imprisonment had not broken him; that he was still full of energy; that he was looking forward to taking his place in the rights struggle; that ultimately this struggle for human rights would succeed.

There was no need for more words. Only an embrace – and a sense of being in the presence of a person of immense moral courage.

Sharansky längst före denna [illegible] jag nämnde en

främsta "förtjänst" inför det land som gett honom beskydd. Han var trippelagent – sovjetisk, bulgarisk och jugoslavisk – och en tid funktionär i Komintern; vem arbetade han i själva verket för?

Men om Stalin då, 1949, hade haft minsta chans att anklaga "den blodbesudlade bödeln" Tito för att ha förgiftat Dimitrov, skulle han inte ha dragit sig för det. Vem hade glädje av Dimitrovs död? Vilken nytta kunde Tito ha av den? – han miste ju sitt enda stöd på Balkan. Däremot står det klart att Stalin ville bli kvitt denne vän till Tito. Det var långt besvärligare att anklaga Leipzigprocessens hjälte för förräderi än att helt enkelt ta livet av honom.

Den plötsligt insjuknade Dimitrov avled nästan omedelbart efter ankomsten till Moskva. Den officiella dödsorsaken var "levercirros". Men diagnosen ställdes före och inte efter obduktionen. De sovjetiska specialister, som deltog i den första balsameringen av hans kropp, var anställda vid Lubjankas laboratorier. Dem kunde man inte vänta sig någon objektiv diagnos av. En analys av fotografier av den levande Dimitrov i maj 1949 och bilderna av den döde visar att han plötsligt blivit katastrofalt avtärd som efter en många månader lång sjukdom.

Gåtan kring hans död väntar alltjämt på sin utredare. Lubjankas beryktade speciallaboratorium var fortfarande i bruk och dess upptäckter kunde utan svårighet sättas in mot denne viktige och farlige "patient". Dimitrov visste för mycket och kunde bli ostyrbar och självständig gentemot Moskva. Det gällde att så snabbt som möjligt få honom begravd under stora hedersbetygelser, och att uppkalla städer, gator och fabriker efter honom var en betydligt bättre variant än att döma honom eller svärta ned honom.

Det är en sorglig men högst banal paradox att en rad personer (bl a Jelena Bonners far Gevork Alichanov) hade avrättats tio, tolv år före Dimitrovs död anklagade för att ha planerat att mörda honom. En av "terroristerna" var enligt anklagelsematerialet Dimitrovs assistent, den unge Boris Ponomarjov*, vilken senare i egenskap av sovjetisk partisekreterare skötte förbindelserna med "broderpartierna". I dag vet vi hur han "reagerade" och vad "förbindelserna" innebar. Efter att hans broschyr *Skjut vartenda ett av de trotskistisk-bucharinska monstren!* publicerats på en mängd olika språk författade han "vetenskapliga avhandlingar" om den internationella arbetarrörelsen och hedrades på Chrusjtjovs tid med inval i Vetenskapsakademien. På Brezjnevs tid tilldelades han Leninpriset för framstående vetenskapliga insatser. Boris Ponomarjov – "trotskistterroristen" och NKVD-bödeln – är alltjämt i livet men vägrar att ge intervjuer och är i färd med att diktera sina memoarer.

Mao liksom Duclos, Togliatti och Pollitt befann sig långt borta. Och de var inte lika lättåtkomliga som tidigare. Stalins fixa idé – att göra upp räkningen med "broderpartiernas" ledare – hade blivit mycket svår att realisera. Det var så mycket enklare med de östeuropeiska vasallerna. I Tjeckoslovakien avrättades Rudolf Slánský, i Ungern László Rajk, i Bulgarien Trajtjo Kostov*, i Rumänien Vasile Luka*. Ana Pauker arresterades. På 1930-talet hade hon angett sin man Marcel Pauker, en av det rumänska kommunistpartiets ledare. Han avrättades. Nu var det hennes tur. Men Stalin hann dö, och berövad sina poster dog hon en naturlig död 1960.

I det upplösta Kominterns ställe upprättades 1947 Kominform – "Kommunistpartiernas informationsbyrå". Georgij Malenkov hade på Stalins uppdrag fört överläggningar med Roosevelts och Churchills representanter om nedläggning av Komintern då det stod klart att Röda armén skulle dyka upp i Västeuropa; diktatorn i Kreml ville visa att Sovjetunionen bara var ute efter att krossa nazismen, inte att göra världsrevolution. Stalin var säker på att behålla kontrollen över samtliga utländska kommunistpartier. Dessutom hade han aldrig haft några sympatier för Komintern, som inte kommit till på hans initiativ.

Nu behövde han inte schackra om saken, och han tvivlade inte på att samtliga kommunistpartier skulle underordna sig Moskva. Det hindrade honom ändå inte från att fortsätta gladiatorspelen genom att göra sig av med somliga och ersätta dem med andra. Ingen ville lämna arenan ärelöst. I sitt anförande om Kominforms stadga (juni 1949) förklarade "den borgerlige legoknekten och terroristen" Jacques Duclos: "Den proletära internationalismen innebär inte bara solidaritet med de arbetande människorna i hela världen utan också och framför allt kärlek till och trohet mot Sovjetunionen, bolsjevikpartiet och kamrat Stalin personligen."

Stalin älskade visserligen sådana lovsånger, men om den förgudande av någon anledning råkade i onåd fanns det ingen

ur Arkadij Vaksberg Sak. n Helsingin Kaupp

[illegible] subject. What will happen to the other associations operating today? Just in Moscow and St. Petersburg alone there are eleven registered so-called "parallel bars." Under the new law they would have to be disbanded. There is only one section of the law which might serve to spare them. It reads: "By the consent of the Ministry of Justice and the Union of Lawyers, it is possible to set up inter-territorial, specialized associations (bars) of lawyers."

The law on cooperation in Russia is still in effect. It says clearly that cooperatives have a right to engage in any form of activity except those banned by legislation. Here is the generally-known principle of civil rights: "What is not banned by law is allowed." So, any associations of citizens (if they have a licence) can lawfully provide legal services. But old "So-

adviser defends the director, and the lawyer repres[illegible] the discharg[illegible]erson. Objectively [illegible]aking, they a[illegible] simply "procedural opponents" and nothing more, but the case can't but affect personal relations. This is simply the nature of man. The next day the legal adviser will take an examination! I wonder, will he pass it? During one or another case a lawyer becomes the "procedural opponent" of the judge, since he writes appeals on his judgements.

Then who must serve as judge on the board of experts to avoid subjectivity? The scientists of state research institutes and the professors of law colleges should do so because they are not connected either with militia or the bar. All their life they have been taking exams, so let them take in the future as well.

The main point is: who needs the law

cases, one needs to have what is called the power of attorney. With it one can work quietly. But in criminal cases the most important document is the warrant. (This enables one to approach an investigator, the prison and the detention cell.) Law-enforcement officers are using the notorious "privacy of investigation" as a way to select who receives these documents and who doesn't, alleging that there are lawyers who are "tested" — in other words, those from the bar — and those who are not — in other words, everyone else. At the court the judge decides who will appear as the defense attorney and who will not. But during an investigation, as soon as the handcuffs click and the metallic doors are closed, only members from the bar may visit the client in prison. For this alone 30 percent is deducted from a lawyer's salary.

Decree to Reveal Secrets

Russian presidential decree No. 489-rp, dated September 22, intends to speed up the process of opening archives of different departments. Of particular concern are those files stamped "secret" whose period of confidentiality, usually 30 years, has expired.

Dmitry PUSHKAR,

Moscow News

In the first place this concerns all sorts of party annals. A total of 80 million cases have become secrets of the party. MN has already written about some of the CPSU secrets. The "bulldozer exhibition" is classified; the drawing of little Volodya Ulyanov is kept more strictly than any real state secret. The president decreed to reveal these secrets since, according to Alexander Korotkov, director of the president's archives, the greater part of CPSU documents do not contain a state or official secret. The special commission on removing the stamp of secrecy includes diplomats, the military, secret-service men, deputies of the State Duma and historians. Vitaly Afiani, deputy director of the center for keeping modern documents (the former CPSU Central Committee archives), told MN that the first to be declassified will be papers of the international department of the CPSU about contacts with all sorts of fraternal parties, documents on the persecution of dissidents, and those about the country's crime rate, as well as materials of the Politburo.

Under the president's decree the documents of ministries must also be made accessible to the public since these ministries conceal information about different periods of the USSR's history. They do so despite the law on state secrets, whose 30 year deadline may be prolonged only in exceptional cases by a decision of an inter-departmental commission. Finally, Boris Yeltsin's decree recommends that heads of departments transfer the function of declassifiers to the heads of corresponding ministerial archives.

Rudolf Pikhoya, head of Russian archives (Rosarkhiv) optimistically assured journalists that this new decree would help researchers, and even hinted at the extreme openness of Russian archives, compared to those of other countries. However, ordinary archivists do not look at their future so cheerfully.

Yelena Tyurina, director of the Russian State Archives of Economics, told MN that there are piles of documents which are inaccessible even to her, such as the archives of the Ministries of Economics, Foreign Economic Relations, and Finance. Even today as we prepare to celebrate the 50th anniversary of the end of the war, material on our foreign economic contacts have not been declassified. This concerns shady deals with belligerent Germany until June 22, 1941, information which could — who knows — perhaps even tarnish the clean image of Joseph Stalin.

Documents on lend-lease are still secret. Tyurina was told at the ministries that the reason behind this is that, although the Americans have the same documents, if we publish them, the question on the reimbursement of debts will be raised, and we cannot allow this. Whether or not this is true is still unknown. The documents are kept in ministry safes. They are not given to researchers, despite the fact that, as Pikhoya said at a press conference, no ministry has the right to keep a permanent hold on its papers, but is obliged to turn them over to state archives after a certain period of time.

[illegible] Germany

got in touch with the representative of [illegible] Mayer-Wer[illegible]hipyard in Papenburg, Lower Saxony, where the *Estonia* was built in 1980.

In reply to the question about the shipbuilders' attitude toward the tragedy, Jorg Kruger, a spokesman for the administration, said that people in Papenburg had been shaken by the scope and character of the disaster. However, Kruger said, the manufacturers don't consider themselves at fault. First, he noted, the ship was built in keeping with the strictest international standards. Second, if the *Estonia* (the ferry's original name was *Viking Sally*) had design defects running counter to existing standards, the expert commission which accepted the ship would not have permitted it to be put into operation. Besides, the shipbuilders are fully absolved of possible accusations by the fact that for 14 years now they practically have not seen the vessel. "We do not know," Kruger said, "what design overhauls it was subjected to during this time, and how strictly and scrupulously the shipbuilders' prescriptions were followed by the crews which serviced this vessel."

During her service life the ship changed owners and names on several occasions. The Estonian state has been the principal owner since April of last year. The ship was repaired and hydrofoils were mounted to improve her sea worthiness. The ship was rigged with all the latest means of automation, electronics and satellite communication. However, the COSPAS-SARSAT space distress signal system did not work for some reason.

Eyewitnesses

Finnish sources reported that a 23-year-old Dutchman, one of the ferry's passengers, gave evidence in Finland. He said, among other things, that his heavy trailer had not been fastened on the ship. When he asked a crew member whether this was not dangerous, the latter replied that there was no reason to be worried.

"I felt that there was something wrong with the ship, that it was not simply being rocked, but was listing," said Vilho Itjaranta of Sweden. "I

survive. I survived because I felt like I madly wanted to live."

Versions

Quoting Hendrik Sillaste, a 24-year-old crew member who was rescued, news agencies reported that at the moment of the disaster water burst through the hatch of the automobile deck which was in disrepair and poorly sealed.

In the view of Professor Peetri Varst of the Higher Technical School in Helsinki, the cargo's spontaneous movement in of itself could not have caused the ship to sink. A ferry like the *Estonia* cannot sink even if water gets into the engine room. But the flooding of the automobile deck can create terrible consequences. It is this, according to Professor Varst, that occurred on the *Estonia* and was the main cause of the tragedy.

In Germany, however, people consider the main reason for the disaster to be the technical condition of the ship and the crew's behavior before and during the accident. In an interview with **Berliner Zeitung**, Professor Eicke Lehmann of Hamburg described the fact that heavy-duty trucks had not been fastened to the *Estonia* as "a death warrant on a ship of this class" if the boat enters a heavy gale.

The shipwrecks of recent years bear witness to the unreliability of vessels in the "Ro-Ro" class; nearly a dozen ferries have been shipwrecked. The most widely known was the accident with the *Herald of Free Enterprise* ferry, which capsized in the Belgian port of Zeebrugge. The *Jan Hevelius* ferry overturned in exactly the same way 18 months ago during its approach to the East German island of Rugen. In both cases problems with loading hatches were registered. "The ferries of the 'Ro-Ro' class are as high as a ten-story building," laments Dieter Benze of the German trade union of seamen, and he asks how passengers can negotiate these ten storeys within a few minutes in the event of an accident? This expert's conclusion is unambiguous — the chances of rescuing passengers on a such a "ferry-monster" are zero.

MN

Ur Moskov News

277/002

REGERINGSKANSLIET
Utrikesdepartementet

Promemoria

1999-10-04

P2 Eu

EC

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

Delges:
Kabs
Magnusson, Riga
Hirdman, Moskva
Carlsson, Budapest
Olson, ESEK
Wahlbäck, IAG
Carl Persson
Guy von Dardel

Exp. 991005/RP

Raoul Wallenberg:Ungerska legationen i Sofia 1944

1 bil

Till de fångar som var samtida med Raoul Wallenberg i fängelserna i Moskva hörde bl a några ungrare som varit knutna till ungerska legationen i Sofia hösten 1944 såsom Sándor Katona och Zoltán Rivó. Med anledning härav har jag begärt material från ungerska utrikesministeriet om dessa personer och fått närslutna, i oktober 1945 tillkomna rapport om Sofialegationens öde. De i rapporten ingående namnen återges alla med tanke på att eventuellt ännu flera av dem kan förekomma i sovjetiska fängelsedokument.

I rapporten skildras hur legationen i olika etapper under 1944 förlägger en allt störrre del av sin verksamhet till evakueringsorter utanför Sofia allt eftersom Bulgarien dras in i krigshandlingarna. Rapportens författare László Bolgár hade i augusti 1944 skickats till Sofia som pressattaché för att söka kontakt med de allierade. Han samarbetade i detta syfte med legationens chargé d'affaires Endre Perlaky-Kassa, som den 2 september begav sig till Istanbul för att skaffa en kortvågsradio från de allierade för motståndsrörelsen MFM:s räkning. Han efterföljdes nästa dag av kulturattachén Géza Fehér, som bodde tillsammans med militärattachén överstelöjtnant Endre Szőke i Pančarevo utanför Sofia och tillsammans med en turkisk legationstjänsteman bilade till Istanbul. Den 5 september nåddes den tjänsteförrättande chargén av budet om den sovjetiska krigsförklaringen mot Bulgarien, och han brände då legationens chifferbok. Perlaky-Kassa återvände från Istanbul med en kortvågsradio

MP

den 7 september, men det visade sig omöjligt att vidarebefordra den till Budapest sedan ryssarna avskurit järnvägsförbindelsen dit genom Jugoslavien.
Nästa dag nåddes man av meddelandet att ryssarna gått över den bulgariska gränsen och ryckte fram utan att möta motstånd. Perlaky-Kassa kallade legationspersonalen och till legationen knutna ungrare till ett möte, varvid beslöts att alla som ville med hjälp av legationens reservkassa och bilar skule försöka ta sig till Turkiet. I konvoj avreste man mot gränsen, men turkarna släppte bara in Perlaky-Kassa, som var den ende som hade turkiskt visum. De övriga tvingades återvända, och förvirringen uppges ha varit stor. Överstelöjtnant Szőke, som redan låg i förhandlingar med det bulgariska utrikesministeriet om sitt avhopp, såg sig föranlåten att överta ledningen av legationen och gav personalen anvisningar om hur de skulle förhålla sig inför den förestående sovjetiska inmarschen.
Otvivelaktigt vägleddes Szőke av de bästa avsikter, skriver Bolgár, men hans inhopp försvårade endast legationspersonalens redan osäkra situation. Jämte sin i Bulgarien kvarblivne företrädare Boleszlav Tachauer avgick därför Bolgár den 17 september från sin befattning och avbröt alla kontakter med legationen. Detta meddelade han telegrafiskt ungerska utrikesministeriet och telegrambyrån, och han tillkännagav dessutom att hanskulle inleda demokratisk och antifascistisk verksamhet.

Den 19 september kl 7 på morgonen dök sovjetisk militär oväntat upp i Szőkes bostad och arresterade denne jämte legationssekreteraren Rezső Verebélyi och handelstjänstemannen János Szakács. Därefter greps den till legationen anländande personalen i tur och ordning, däribland handelstjänstemannen Margit Jakab, stipendiaterna Zoltán Rivó, Pál Aradszki och Emil Laub, chaufförerna Sándor Katona och Lajos Takács, samt kanslitjänstemannen Szergej Gorocskin. Ryssarna bortförde ett av legationens kassaskåp med ca en miljon leva, legationens bilar och alla de gripna personernas privata ägodelar. Den 21 september arresterades kanslitjänstemannen István Prokesch och kanslichefen Miklós Gálffy. Ryssarna sökte men fann inte legationssekreteraren István Görgey.

Följande stycke berör direkt Sverige och översätts ordagrant:
"Den arresterade ungerska legationspersonalen fördes till den f d tyska legationen och den f d tyska skolan, där de uppges ha vistats några dagar. På begäran av den under tiden bildade Fria Ungerska Kommittén förhörde sig den svenske chargén Udgren om de ungerska diplomaternas

öde; men han fick svaret att man med tanke på det uppkomna krigstillståndet mellan å ena sidan Sovjetunionen och Bulgarien och å andra sidan Sovjetunionen och Ungern skulle behandla den ungerska legationspersonalen som krigsfångar."
(*Erland Uddgren anmäldes som handelsattaché vid svenska legationen i Sofia i juni 1942. I april 1944 anmäldes han som chargé d'affaires.*)
Den ungerska legationspersonalens vidare öden skildras i rapporten enligt följande:
"Militärattachén stabsöverstelöjtnant Endre Szőke uppges ha återfått sin uniformoch har troligen transporterats till Sovjetunionen. Hans vidare öde är okänt.
De samtidigt med Szőke arresterade Rezső Verebélyi, Margit Jakab, ZoltánRivó, Pál Aradszki, Emil Laub, Sándor Katona, Szergej Gorocskin, vidare István Prokesch och Miklós Gálffy delade sannolikt detta öde. Vissa obekräftbara uppgifter går ut på att de med flyg förts från Sofia till Varna och därifrån till ett interneringsläger i Dobrudža, enligt uppgift Dobric. Om kanslichefen Miklós Gálffy och kanslitjänstemannen István Prokesch har rykten cirkulerat om att ryssarna skulle ha skjutit ihjäl dem."
Perlaky-Kassa kvarstannade enligt rapporten i Istanbul, varifrån han den 26 december telegrafiskt anmälde sin anslutning till den provisoriska regeringen i Debrecen. Den av ryssarna eftersökte legationssekreteraren Görgey lyckades ta sig över till Turkiet och tros alltjämt vara kvar där, liksom kulturattachén Fehér. Den medicinstuderande stipendiaten Antal Schadt internerades den 15 december men frigavs i mars 1945 och stannade i Sofia.
"Lajos Takács, militärattachén Szőkes chaufför, greps av ryssarna den 19 september tillsammans med legationens övriga medlemmar men körde ännu en vecka senare åt ryssarna. Sedan dess är han försvunnen. Sannolikt delar han de övriga arresterades öde."
Om övrig legationspersonals öde uppges i rapporten att
- legationsfunktionären Erzsébet Háromi internerades i januari 1945 och återsändes till Ungern i oktober jämte flertalet övriga ungerska internerade,
- skrivbiträdet Magda Nagypál fått återvända hem till sina föräldrar i Bulgarien,
- kanslitjänstemannen József Wunsch med tanke på sin höga ålder och ryska hustru fått bo kvar på legationen,

- universitetslektor József Bödey var medlem av Fria Ungerska Kommittén, fick fortsätta sin verksamhet och återvände sedermera till Ungern,
- stipendiaten József Varga och handelstjänstemannen János Berta jämte legationsspringpojken Georgi Tsvetanov var kvar i Sofia.

Avslutningsvis redovisas av ryssarna beslagtagen egendom samt deras skadegörelse på legationsbyggnaden.

- - - - - -

Från utrikesministeriets sida uppges muntligt att Sándor Katona i en gammal personallista antecknats såsom omkommen i Sovjetunionen.

Jan Lundvik

KÜLÜGYMINISTER.

4642/1-1945 szám. Érkezett 1945.okt.22.
KÜM
1. ügyosztály.

A beadvány { eredete: ..... szám: ..... kelte: .....

Előirat: .....

Utóirat: .....

Egyuttal elintézve: .....

Kapcsolatos: .....

Tárgy: a volt szófiai magyar követség személyzetének sorsa.

Sorkönyvi szám:

„Sürgős", „Távirat", „Minisztertanács" és hasonló jelzésekre

Jóváhagyásra: 5 elvi szöveg

Aláirásra:

Jóváhagyás előtt: Belügyekre 11/c-nek

Jóváhagyás után: .....

Elküldés előtt: .....

Elküldés után: .....

Határidő: .....

Utasitás a másolónak: .....

Utasitás a kiadónak: .....

Másolta: .....

Egyeztette: .....

Elküldte: 1945. I 25.

Kivezette: .....

Irattárba érkezett: .....

19..... Tétel / Sz.

Alapszám: .....

A miniszter úrnak bemutattatott.

ÚJ MAGYAR KÖZPONTI LEVÉLTÁR

XIX-J-1-le Bonty. Szd. 4642/1-1945-1/c

571 vitez Fodor Budapest.

ad 15 oldal.

I.

Dr.Bolgár László a magyar Távirati Iroda volt szófiai szerkesztőjének és a volt bulgáriai Szabad Magyar Bizottság elnökének,aki Szófiából a közelmultban tért vissza,a követség személyzetéről és a követségi épület sorsáról tett jelentését lássák:

1/Miniszter ur t.Kabinetje.
2/Politikai osztály
3/ Gazdaságpolitikai osztály
4/ Fekete min.o.tan.ur
5/ Számvevőség
6/Főigazgatói iroda

II.

Magyar Honvédelmi Miniszter Urnak

Budapest.

Tárgy:kintről.

Dr.Bolgár László a Magyar Távirati Iroda szófiai szerkesztőjének Szőke Endre vezérkari alezredes,vvolt szófiai katonai attachéról szóló jelentését esetleges szives felhasználás végett az alábbiakban közlöm:

...."A katonai attaché a Szófiától 15.km-nyire fekvő Panosarevo-ban bérelt lakást.

.....

Irandó iktatmány« »jelből.

..... Szőke Endre vk.alezredes,katonai attachénak állitólag visszaadták egyenruháját és valószinüleg a Szovjetunioba szállitották.További sorsa ismeretlen.

Takács Lajos Szőke katonai attaché soffőrjét az oroszok 1944.szept.19.-én a követség többi tagjaival együtt elfogták,de még egy hétig soffőrösködött az oroszoknak. Azóta nyoma veszett.Valószinüleg a többi

ÚJ MAGYAR KÖZPONTI LEVÉLTÁR

XIX-3-1-b Bulgária 1d. 1/c 4642 1-1945

letartóztatott sorsát osztja.".

Bpest,1945.okt.22.

Madgyal Ferenc

ÚJ MAGYAR KÖZPONTI LEVÉLTÁR

XIX-3-1-k Bulgária 1d 1/c 4642 1-1945 3

7044/1-45

A volt szófiai magyar követség személyzetének és épületeinek sorsa.

A szófiai magyar követség helyzetében 1944. január 10.-én indultak meg a változások, amikor a várost az első pusztitó erejü angol-amerikai légitámadás érte. Arnóthy-Jungerth Mihály akkori követ utasitására a követség tagjai családjaikkal együtt még aznap és másnap Csamkoriába költöztek /Szófiától délkeletre mintegy 70 km.-re/, melyet a bolgár hatóságok már régebben kiszemeltek a diplomáciai testület részére kiürités esetén. A követség hivatalos helyiségeit az u.n. Bojadzsiev-villában rendezték be, mig a követség vezetője az Alkalaj-villában lakott. Még január végén szüksége mutatkozott, hogy a követség utlevélhivatala Szófia közelébe költözzön, amiért is erre a célra Krasno Selo elővárosban, Murphy-utca 3.sz. alatt megfelelő helyiséget béreltek. Márciustól kezdve a magyar külkereskedelmi hivatal Szamokov nagyközségben, Csamkoria közelében helyezkedett el, mig a katonai attasé a Szófiától 15 km-re fekvő Pancsarevóban bérelt lakást. A követséghez közelálló többi félhivatalos személy /egyetemi lektor, ösztöndijasok stb./ különböző vidéki városokban várta a Szófiába való visszatérés lehetőségét.

Arnóthy-Jungerth Mihály volt követnek külügyminiszter-helyettessé történt kinevezése után, április hó folyamán a Bukarestből áthelyezett Perlaky-Kassa Endre vette át a szófiai követség vezetését. Ugyanakkor 23 éves szolgálat után, összesen 6 hónapos végkielégitéssel, nyugdijazták Tachauer Boleszláv sajtóattasét, aki

ÜJ MAGYAR KÖZPONTI LEVÉLTÁR

1 1 0 1 2 - 11-1/r 4647 1-1945

augusztus elejéig még Csamkoriában maradt. Bolgár László az események küszöbén, augusztus 24.-én érkezett Csamkoriába, mig Nagy László, az ujonnan kinevezett szófiai magyar követ, közlekedési lehetőség hijján Budapesten rekedt.

Bolgár László, aki mint a Magyar Front tagja jött Szófiába a szövetséges nagyhatalmakkal való érintkezés kiépitésére, rögtön érintkezésbe lépett Perlaky-Kassa Endre ügyvivővel és Tachauer Beleszláv volt sajtóattaséval, akiknek haladó gondolkodásáról hosszu évek bizalmas ismeretsége biztositotta. A megbeszélések eredményeként Perlaky-Kassa 1944. szeptember 2.-án Konstantinápolyba indult, hogy lehetőleg rövidhullámu adó-vevő készüléket szerezzen a szövetségesektől, melyet aztán Bolgár Lászlónak kellett volna Budapestre vinnie a Magyar Függetlenségi Front számára.

Perlaky-Kassa távolléte alatt Görgey István elsőtitkár vette át az ideiglenes ügyvitelt, bár a bolgár külügyminisztériumnak erről nem történt bejelentés. Szeptember 3.-án dr. Fehér Géza kulturális attasé, aki ezideig Szőke katonai attaséval lakott Pancsarevóban, Dzsevat török követségi titkárral autón Konstantinápolyba távozott. Szeptember 5.-én este, a szovjet hadüzenet hirére, Görgey elégette a követség számjelkönyvét.

Szeptember 7.-én Perlaky-Kassa egy rövidhullámu rádióval visszaérkezett Csamkoriába. Még aznap Bolgárral együtt lementek Szófiába, ahol azonban kiderült, hogy a Szerbián keresztül vezető utolsó vasutvonalat 3 nappal azelőtt elvágták s igy Magyarország felé minden utazás lehetetlen. A rádióleadó Tachauernél maradt.

MAGYAR KÖZPONTI LEVÉLTÁR

-1- k Bulgária 1d. 1/c 4642 1-1945

Szeptember 8.-án délután elterjedt a hír, hogy a szovjet csapatok átlépték a bolgár határt és ellenállás nélkül előnyomulóban vannak. Erre Perlaky-Kassa belátta, hogy a követség tagjainak helyzetét többé személyesen nem garantálhatja és még ugyanaznap estére Csamkoriába konferenciát hivott össze. A Tachauerral és Bolgárral folytatott bizalmas megbeszélések során elhatározást nyert, hogy Perlaky-Kassa végleg Konstantinápolyba megy, hogy a Szófiában alakitandó Szabad Magyar Bizottság és a szövetségesek törökországi képviselői között összekötőül szolgáljon. Tekintettel a Magyarország és a Szovjet-Unió között fennállott hadiállapotra és a szovjet seregek előnyomulására, Perlaky-Kassa még 8.-án este szétosztotta a levából és svájci frankból álló menekülési alapot, elégette a bizalmas iratokat, majd mindazokkal, akik szintén a Konstantinápolyba való távozás mellett voltak, még 8.-ról 9.-re virradó éjjel előkészitette az indulást. A visszamaradás mellett csak Szőke katonai attasé, Bolgár sajtóattasé és Tachauer volt sajtóattasé döntöttek, mig a többiek Perlaky-Kassa magánautóján, a követség tehergépkocsiján és egy bérelt tehergépkocsin szeptember 9.-én hajnalban 4 órakor elindultak Törökország felé. A határon azonban csak a török vizummal rendelkező Perlaky-Kassának sikerült átjutnia, mig a többiek ezen eredménytelen kisérlet után 12.-én visszaérkeztek Szófiába.

Ezek után nyilvánvaló volt, hogy a követség tagjainak Bulgáriában kell megvárniok a bekövetkezendő eseményeket. Szőke katonai attasé megtáviratozta Budapestnek Perlaky-Kassa távozását, mire egy 14.-én érkezett távirat állitólag őt bizta meg az ideiglenes ügyvitellel. Szőke Endre ekkor már tárgyalásokat kezdett a volt bolgár

[redacted]

-1- h. Budapest 1 d. 1/1 4647 1-1945

külügyminisztériummal disszidálása ügyében; ezért megbizatásáról nem tett rögtön említést. Látva azonban a követség tagjai közt lábrakapott fejetlenséget és tanácstalanságot, kötelességének tartotta a vezetést átvenni. Miután 15.-én, tehát éppen az oroszoknak Szófiába történt bevonulása napján, ismételt biztató kijelentéseket kapott Altinov külügyi főtitkártól a magyar követség tagjainak sorsát illetőle 16.-án reggelre összehivta a követség összes tagjait. Bejelentette az ügyek átvételét, elrendelte a kiosztott menekülési alap azonnali visszafizetését, a követség közelében való lakást, egy lakásnévsor elkészitését; minden reggel 9-re "eligazitást" és szigoru "napirendet" léptetett életbe a követség tagjainak "foglalkoztatása" érdekében.

Aligha kétséges, hogy Szőke alezredest a legjobb szándékok vezették, de a diplomáciától idegen katonai rendelkezésekkel csak megpecsételte a követség tagjainak amugyis bizonytalan sorsát. Bolgár László és Tachauer Boleszláv még aznap elhatározták lemondásukat és szeptember 17.-én délelőtt be is jelentették Szőkének, hogy minden kapcsolatot megszakitanak a követséggel. Bolgár László még aznap hosszabb sürgönyökben bejelentette a budapesti külügyminisztériumnak és a Magyar Távirati Irodának állásáról való lemondását és demokratikus-antifasiszta tevékenységének megindítását. Szőke alezredes ezt a lemondást szeptember 18.-án közölte a követség megmaradt tagjaival.

Szeptember 19.-én reggel 7 órakor szovjet katonák váratlanul megjelentek Szőke alezredes lakásán és ott őt, Verebélyi Rezső titkárát és Szakács Jánost, a külkereskedelmi hivatal kikül-

ÚJ MAGYAR KÖZPONTI LEVÉLTÁR

-7-1 K Rulánia 1.1 1/1 4647 1-1945

döttjét letartóztatták. Ezután a szembenlévő követségi épületbe mentek, ahol az "kligazitásra" érkező személyzetet sorjában elfogták. Ezek között voltak: Jakab Margit, a külkereskedelmi hivatal tisztviselőnője, Rivó Zoltán, Aradszki Pál és Laub Emil ösztöndijasok, Katona Sándor és Takács Lajos soffőrök, valamint Gorocskin Szergej altiszt. Elvitték a követség egyik páncélszekrényét is, melyben körülbelül 22 millió leva értékü pénz volt /kb. 1.100.000 P/, továbbá a követségi teherautót, a követi autót és a magyar kolónia tagjainak a követség épületében összegyüjtött minden személypoggyászát.

Szeptember 21,-én az oroszok lakásaikon letartóztatták Prokesch István altisztet és dr. Gálffy Miklós irodaigazgatót; keresték, de nem találták Görgey István követségi titkárt.

A magyar követség letartóztatott tagjait a volt német követség és a volt német iskola épületeibe kisérték, ahol állitólag néhány napig maradtak. Az időközben megalakult Szabad Magyar Bizottság felkérésére Udgren svéd ügyvivő érdeklődött a magyar diplomaták sorsa iránt; de azt a választ kapta, hogy a Szovjet-Unió és Bulgária között egyrészt és a Szovjet-Unió és Magyarország között másrészt fennálló hadiállapotra való tekintettel a magyar követség letartóztatott tagjait hadifoglyokkémt fogják kezelni.

<u>A magyar követség tagjainak további sorsáról</u> a következőket sikerült megtudni:

<u>Szőke Endre</u> vezérkari alezredes katonai attasénak állitólag visszaadták egyenruháját és valószinüleg a Szovjet-Unióba szállitották. További sorsa ismeretlen.

ÚJ MAGYAR KÖZPONTI LEVÉLTÁR

3-1-b Bulgária 1. d. 1/c 4642 1-1945

A Szófiával egyidejüleg letartóztatott Verebélyi Rezső Szakács János, Jakab Margit, Rivó Zoltán, Aradszki Pál, Laub Emil, Katona Sándor, Gorecskin Szergej, továbbá Prokesch István és dr. Gálffy Miklós valószinüleg ugyanabban a sorsban osztozott. Egyes ellenőrizhetetlen értesülések arról szólnak, hogy Szófiából repülőgépen Várnába szállitották őket, onnan pedig egy dobrudzsai internálótáborba, állitólag Dobricsba kerültek. Gálffy Miklós irodaigazgatóról és Prokesch István altisztről olyan hirek terjedtek el, hogy őket az oroszok agyonlőtték.

Perlaky-Kassa Endre volt követségi ügyvivő 1944. szeptember 9.-e óta Törökországban, Konstantinápolyban tartózkodik, mint disszidens. Végig kapcsolatot tartott fenn a szófiai Szabad Magyar Bizottsággal. December 26.-án táviratilag bejelentette csatlakozását a debreceni kormányhoz, amit a szófiai rádió magyar adásában december 29.-én közölt is. Tudomásunk szerint a törökországi szovjet külképviseleten keresztül már az elmult tél folyamán lépéseket tett, hogy mielőbb hazatérhessen Magyarországba és önként jelentkezzen a magyar hadseregbe.

Görgey István rögtön a szófiai Szabad Magyar Bizottság megalakulása után bejelentette csatlakozási szándékát és azt a szeptember 21.-i lapokban is közzétette. Mikor ugyanaznap az oroszok keresték, mégis az elutazás mellett döntött és sikerült átjutnia Törökországba. Hir szerint 1944. október 15.-én disszidált az ankarai követség többi tagjával együtt. Dr. Fehér Géza egyetemi tanár kulturális attasé szeptember 3.-a óta Konstantinápolyban él. December

1-h Belügyminisztérium 1.d 1/, 4642 4-1945

30.-án táviratilag felajánlotta szolgálatait az uj kormánynak, amit január 2.-i rádióadásunkban be is olvastunk.

Schadt Antal ösztöndijas orvostanhallgatót december 13.-án internálták Pavel Banjára, ahonnan 1945 március 15.én szabadul ki, jelenleg is Szófiában tartózkodik.

Takács Lajost, Szőke katonai attasé soffőrjét az oroszok szeptember 19.-én a követség többi tagjával együtt elfogták, de még egy hétig soffőrösködött az oroszoknak. Azóta nyomaveszett. Valószinüleg a többi letartóztatott sorsát osztja.

Háromi Erzsébet követségi tisztviselőnőt 1945. január 3.-án Pavel Banján internálták. A többi bulgáriai magyar internálttal együtt f. évi október 3.-án érkezett vissza Budapestre.

Nagypál Magda irodakezelőnő a bulgáriai Ruszeba utazott haza szüleihez, ahol most is tartózkodik.

Wunsch József követségi altisztet magas korára való tekintettel az oroszok feleségével együtt meghagyták a követségen, ahol most is lakik.

Dr. Bödey József egyetemi lektor 1944. december 3.-a óta tagja a Szabad Magyar Bizottságnak. November 17.-e óta állandó beszélője volt a magyar rádióadásoknak. Az egyetemen folytatta magyar előadásait. Időközben visszatért Magyarországra.

Varga József ösztöndijas, Berta János, a külkereskedelmi hivatal altisztje és Cvetanov Georgi követségi fütő továbbra is Szófiában maradtak.

A Szabad Magyar Bizottság szerény, de rendszeres támogatást nyujtott a teljesen anyagi eszközök hijján maradt Háromi Erzsébetnek, Bödey Józsefnek és Varga Józsefnek.

Ami a <u>követség épületeinek sorsát</u> illeti, a tulajdonképeni követség nagyrészét az 1944. január 10.-i bombázás rombadöntött. A megmaradt helyiségekbe szeptember 19.-én - mint már föntebb szó volt róla - az oroszok hatoltak be. Ezután szeptember 30.-án, valamint október 2.-án, 4.-én és 27.-én a bolgár milicia /rendőrség/ tett látogatást és elvitt körülbelül mindent, amit az oroszok meghagytak: három páncélszekrényt kisebb értékekkel és valószinüleg Szőke katonai attasé bizalmas irataival, a követség autógummi- és benzinkészletét, továbbá leszerelték a katonai attasé rövidhullámu rádióleadóját. A milicia fellépéséről és az eltulajdonitott tárgyakról altinov külügyi főtitkár jelentést kért, aminek a Szabad Magyar Bizottság október 6.-i és október 30.-i jegyzékeiben eleget is tett. - Magából az épületből a bolgár és orosz katonaság egész télen át hordta el a fűtésre alkalmas faanyagot.

A Kraszno Szeloi konzuli kirendeltség egyszerüen megszünt létezni. Ez bérelt helyiség volt, melyben a követségnek nem voltak számbavehető értékei.

Csamkoriában, a bérelt Bojadzsiev-villában hasonlóképen nem maradt vissza komolyabb követségi vagyontárgy. Az Alkalaj-villában a milicia rögtön szeptember 9.-e után kereste az állitólagos követségi rádióleadót; mikor ilyet nem talált, a villát lezárta.

-.-

Dr. Bolyai László.

A Magyar Távirati Iroda szerkesztője,
a volt bulgáriai Szabad Magyar Bizottság elnöke.

Külügyminisztérium
Érk.: 194 1945 X. 22
4642/1945 szám

Elintézés előadó úr

KIKÜLDÖTT LEVELTÁR

278/006

REGERINGSKANSLIET
Utrikesdepartementet

Promemoria

1999-10-05

P 2 EU!

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

Delges:
Kabs
Magnusson, Riga
Carlsson, Budapest
Olson, ESEK
Exp.chefen
Hörnberg, P-L
Exp. 991006/AP

Raoul Wallenberg: ungerskt arkivmaterial

2 bil

Från det ungerska Historieverket (Történeti Hivatal), motsvarande den tyska Gauck-Behörde, dvs den myndighet som genomgår och förvaltar de forna säkerhetsorganens arkivmaterial, har jag mottagit närslutna (i svensk översättning och i ungersk originalversion) skrivelse, varav mot slutet framgår att man under pågående dokumentgenomgång på nytt stött på Raoul Wallenbergs namn och att jag som forskare är välkommen att vid personligt besök ta del av materialet.
Mitten av november skulle för min del vara lämplig tidpunkt.

Jan Lundvik

MD

HISTORIEVERKET
Klient- och forsknings-
tjänstavdelningen

Jan Lundvik
Stockholm

Ärade herr Lundvik

Den 28 juli 1999 anmälde Ni personligen att Ni önskar utöva Era rättigheter och få del av de uppgifter som hänför sig till Er i de i Historieverket förvarade dokumenten. På grundval av de lämnade uppgifterna har vår personal grundligt granskat det aktmaterial som står till vårt förfogande.

Vårt arbete har – på aktmaterialets nuvarande bearbetningsnivå – inte krönts med framgång, i de register vi f n förfogar över har inga uppgifter rörande Er påträffats.

Jag vill orientera om att vi ständigt strävar efter att utvidga de synnerligen bristfälliga samtida register vi övertagit från Inrikesministeriet. Som resultat av den planmässiga genomgången av dokumentsamlingarna har vi i arbetet hjälp av ett nytt register med närmare 110.000 personuppgifter. I den mån vi under den fortsatta genomgången påträffar uppgifter rörande Er kommer vi att meddela Er detta utan varje särskild framställning.

I anslutning till Ert vetenskapliga forskningsarbete i augusti 1999 vill jag upplysa att Raoul Wallenbergs namn förekommer på några ställen i ett aktmaterial. Om Ni under den närmaste framtiden besöker Ungern, - och meddelar tidpunkten – skall vi göra i ordning det angivna materialet för Er räkning.

Budapest den 28 september 1999-10-05

I hopp om er förståelse, högaktningsfullt

Dr Silvia Orbán Paskó
avdelningschef

TÖRTÉNETI HIVATAL
Ügyfél- és Kutatószolgálati Osztály
1369 Budapest Pf. 367.
Tel.: 478-6025

1 számú példány

Nyt. szám: 3266/2/Ü.
(Válaszában kérjük, hogy
szíveskedjen a fenti számra hivatkozni!)

Lundvik Jan

Högbergsg. 46,
11826 Stockholm

Svédország

Tisztelt Lundvik Jan Úr!

1999. július 28-án személyesen jelezte, hogy élni kíván jogaival és meg szeretné ismerni a Történeti Hivatalban őrzött dokumentumokban az Önre vonatkozó adatokat. Munkatársaink a megadott adatok alapján körültekintő kutatást végeztek a rendelkezésünkre álló iratanyagokban.

Kutatómunkánk – az iratanyag jelenlegi feldolgozottsági szintjén – nem járt eredménnyel, a jelenleg rendelkezésünkre álló nyilvántartásokban Önre vonatkozó adatot nem találtunk.

Tájékoztatom, hogy folyamatosan törekszünk a Belügyminisztériumtól átvett meglehetősen hiányos korabeli nyilvántartások bővítésére. A különböző irategyüttesek tervszerű feldolgozásának eredményeként közel 110.000 személyes adatból álló új nyilvántartás is segíti munkánkat. Amennyiben a további feldolgozás során Önre vonatkozó adatot találunk, úgy arról minden külön kérelem nélkül is értesíteni fogjuk.

Az 1999. augusztusában folytatott tudományos kutatásával kapcsolatban értesítem, hogy egy iratanyagban néhány helyen előfordul Raul Wallenberg neve. Amennyiben a közeljövőben Magyarországra látogat, - és annak időpontjáról értesít - akkor a jelzett iratokat előkészítjük az Ön számára.

Budapest, 1999. szeptember 28 - án.

Megértésében bízva, tisztelettel:

TÖRTÉNETI HIVATAL Ügyfél- és Kutatószolgálati Osztály

(Dr. Paskóné Orbán Szilvia)
osztályvezető

REGERINGSKANSLIET

99-10-06

Utrikesdepartementet

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

Ambassaden Budapest
Brådskande

RW: dokumentförteckning

1 bil
Från Lundvik.
Med åberopande av dagens telefonsamtal Hedstad-Lundvik översändes härmed ryssarnas lista över de dokument som på sin tid överlämnades till Nanofvszky. Vid ett möte i Moskva den 17-19 oktober kommer vi internt på den svenska sidan att gå igenom fallet Bethlen, och det är inför denna genomgång som de av mig begärda dokumenten skulle vara värdefulla.

Cabinet

MD

Postadress
103 39 STOCKHOLM
Besöksadress
Fredsgatan 6

Telefon
08 - 405 10 00
Telefax
08 - 723 11 76

E-post: ud@foreign.ministry.se
X.400: S=UD; O=Foreign; P=Ministry; A=SIL; C=SE
Telex
105 90 MINFOR S

7(23)

ПЕРЕЧЕНЬ ДОКУМЕНТОВ

I. Докладная Ш Европейского отдела НКИД СССР на имя заместителя наркома иностранных дел СССР В.Г.Деканозова от I5 декабря I944
Приложение: характеристика графа С.Бетлена.
АВП РФ ,ф.077,оп.24,п.II2,д.6,лл.83-88, на 6 лл

2. Краткая характеристика графа С.Бетлена.
АВП РФ, ф.06,оп.6,п.34, д.4I6, лл.6-9, на 4 лл.

3. Докладная В.Г.Деканозова на имя наркома иностранных дел В.М.Молотова от I7 февраля I945 г.
АВП РФ, ф.077,оп.25,п.II5,д.4I, лл.I7-I8, на 2 л

4. Письмо В.Г.Деканозова на имя наркома государственной безопасности СССР В.Н.Меркулова от 22 февраля I945 г.
Приложение: К вопросу о Бетлене /справка, составленная Ш ЕО НКИД СССР/.
АВП РФ,ф.077,оп.25,п.II5,д.4I,лл.23-24 ,на 2 лл.

5. Письмо графини Бетлен на имя И.В.Сталина от 7 марта I946 г. и резолюция к нему В.Г.Деканозова от 23 мая I946 г.
АВП РФ,ф.077,оп.26,п.II9,д.39,лл.I-3, на 3 лл.

6. Из записи беседы зам.заведующего Отделом Балканских стран МИД СССР А.П.Власова с посланником Венгрии в СССР Д.Секфью от I4 мая I946 г.
Приложение: письмо Д.Секфью на имя В.М.Молотова от I2 мая I946
АВП РФ,ф.077,оп.26,п.II6,д.9,лл.43-46,на 4 лл.

7. Из записи беседы В.Г.Деканозова с посланником Венгрии в СССР Д.Секфью от 28 мая I946 г.
АВП РФ,ф.077,оп.26,п.II6,д.8,лл.32-33, на 2 лл.

8. Письмо В.Г.Деканозова на имя министра государственной безопасности СССР В.С.Абакумова от 29 мая I946 г.
АВП РФ ,ф.077,оп.26,п.II9,д.39,л.6, на I л.

9. Письмо графини М.Бетлен на имя посланника СССР в Венгрии Г.М. Пушкина от 2 октября I946 г.

Приложение: сопроводительное письмо посланника СССР в Венгрии Г.М.Пушкина к письму М.Бетлен на имя В.М.Молотова /без даты/.
АВП РФ,ф.077,оп.27б,п.132а,д.1,лл.10-12,на 3 лл.

10. Сопроводительное письмо В.Г.Деканозова на имя В.С.Абакумова к письму М.Бетлен к мужу от 25 января 1947 г. /без приложения/
АВП РФ,ф.077,оп.27б,п.132а,д.1,л.20, на 1 л.

11. Письмо заместителя министра государственной безопасности СССР Н.Н.Селивановского на имя В.Г.Деканозова от 28 февраля 1947 г.
АВП РФ,ф.077,оп.27б,п.132а,д.1,лл.33, на 1 л.

12. Докладная зам.заведующего Отделом Балканских стран МИД СССР А.П.Власова на имя зам.министра иностранных дел СССР А.Я.Вышинского от 10 марта 1947 г.
Приложение: проект письма зам.заведующего ОБС МИД СССР А.П.Власова на имя посланника СССР в Венгрии Г.М.Пушкина от 11 марта 1947 г.
АВП РФ,ф.077,оп.27б,п.132а,д.1,лл.42-43,на 2 лл.

13. Докладная А.П.Власова на имя А.Я.Вышинского от 22 марта 1947 г.
АВП РФ,ф.077,оп.27б,п.132а,д.1,л.66, на 1 л.

14. Записка А.Я.Вышинского на имя А.П.Власова от 23 марта 1947 г.
АВП РФ, ф.077,оп.27б, п.132а,д.1,л.68, на 1 л.

15. Записка А.Я.Вышинского на имя А.П.Власова от 24 марта 1947 г.
АВП РФ, ф.077,оп.27б,п.132а,д.1,л.69, на 1 л.

16. Докладная А.П.Власова на имя А.Я.Вышинского от 25 марта 1947 г.
АВП РФ, ф.077,оп.27б,п.132а,д.1,л.70, на 1 л.

17. Письмо А.Я.Вышинского на имя зам.министра государственной безопасности СССР Н.Н.Селивановского от 30 марта 1947 г.
АВП РФ,ф.077, оп.27б,п.132а,д.1,л.71, на 1 л.

18. Письмо Н.Н.Селивановского на имя А.Я.Вышинского от 12 апреля 1947 г.
Приложение: справка и акт судебно-медицинского исследования трупа И.Бетлена.
АВП РФ,ф.077,оп.27б,п.132а,д.1,лл.103-107,на 5 л.

19. Докладная А.П.Власова на имя А.Я.Вышинского от 14 апреля 1947 г.
АВП РФ, ф.077,оп.276,п.132а,д.1,л.108,на 1 л.

20. Телефонограмма по ВЧ А.П.Власова Г.М.Пушкину от 18 апреля 1947 г.
АВП РФ, ф.077,оп.276,п.132а,д.1,л.109, на 1 л.

21. Телефонограмма по ВЧ Г.М.Пушкина А.П.Влавову от 19 апреля 1947 г.
АВП РФ, ф.077,оп.276,п.132а,д.1,л.110,на 1 л.

22. Из записи беседы посланника СССР в Венгрии Г.М.Пушкина с министром иностранных дел Венгрии Я.Дьендьеши от 29 апреля 1947 г.
АВП РФ,ф.077,оп.27.п.120,д.7,л.63, на 1 л.

23. Акт о смерти дежурного врача Дрибинской от 05.10.46 - на 1 л.

24. Фотографии - на 1 л. 7 ед.хранения.

25. Фотографии - на 1 л. 4 ед.хранения.

SVERIGES AMBASSAD
BUDAPEST

TELEFAX Sid 1 (11)

1999-10-07

Handläggare:S.Lundvall

INK. UTRIKESDEP.
DNR
1999 -10- 07
Avd. P Gr 2 Mal Eu'

EC

UD/EC/Amb Jan Lundvik
991012
Kopia t
Kabs
K Wahlbäck, IAG
Olson, ESEK
amb Riga
amb Moskva
amb Washington
amb Ottawa
Guy von Dardel
Per Anger
Nina Lagergren
Carl Persson

Exp. 991012/

UTRIKESDEPARTEMENTET, nr 154

Till: EC, Ambassadör Jan Lundvik, Magnus Lennartsson

Raoul Wallenberg

1 bil

Dagstidningarna Nepszabadsag och Magyar Nemzet har i anledning av ambassadens högtidlighållande härförleden av översättningen till ungerska av Per Angers bok "Med Raoul Wallenberg i Budapest" skrivit bifogade artiklar. Nepszabadsags intervju med Dig rörande Raoul Wallenberg i samband med ambassadens mottagning närslutes även.

CARLSSON

Adress
Ajtósi Dürer sor 27 A
1146 BUDAPEST

Telefon
+36 1 352 2804

Fax
+36 1 352 2807

Telex
225647

MD

15825001

SVERIGES AMBASSAD
BUDAPEST

2(11)

UNOFFICIAL TRANSLATION

1999-09-27

Handläggare: Katalin Borvölgyi.

Népszabadság, 25 September 1999

With Raoul Wallenberg in Budapest

In 1944, *Per Anger* as a Swedish attaché was working together with Raoul Wallenberg in humanitarian actions which rescued the lives of thousands of Jews in Budapest from falling victim to the Nazi war machinery. The 87-year-old Swedish diplomat now paid a three-day visit to Hungary on the occasion of a press briefing yesterday presenting his memoirs under the title "With Raoul Wallenberg in Budapest", published by Belvárosi Publishing House.

In his book Per Anger recorded the wartime events of 1944 and the humanitarian actions carried out by the staff of the Swedish embassy. With 4500 given as the official figure, actually tens of thousands of those persecuted were placed by the embassy staff under the protection of the Kingdom of Sweden through the issue of Swedish letters of safe conduct with the royal crown on them. Thousands of people were accomodated in Swedish houses around Szent István Park for protection. It was also the Swedes who prevented an Arrow-Cross massacre in a closed ghetto in the district of Dob utca.

Following Wallenberg's tragic disappearance, for 15 years Anger made tremendous efforts as President of the Swedish Wallenberg Society to reveal what had happened to the secretary of the embassy.

In 1995, Per Anger was awarded the Middle Cross of the Order of the Hungarian Republic by President *Árpád Göncz*.

Patricia Margit

Adress
Ajtósi Dürer sor 27 A
1146 BUDAPEST
UNGERN

Telefon
+36 1 352 2804

Telefax
+36 1 352 2807

Telex
225647

3(11)

Raoul Wallenberggel Budapesten

Per Anger 1944-ben svéd attaséként Raoul Wallenberg munkatársa volt, humanitárius akcióiban több ezer budapesti zsidó életét mentette meg a náci háborús gépezettől. A 87 éves svéd diplomata három napra hazánkba látogatott, mert a Belvárosi Könyvkiadónál Raoul Wallenberggel Budapesten címmel megjelent emlékiratait tegnap sajtótájékoztatón mutatták be.

Per Anger könyvében az 1944-es háborús időszak eseményeit és a svéd követség munkatársainak humanitárius akcióit örökítette meg. A svéd követség dolgozói hivatalosan 4500 embert, valójában azonban több tízezer üldözöttet helyeztek a Svéd Királyság védelme alá svéd, királyi koronás mentelmi útlevelekkel. Ezreket menekítettek a Szent István park környékén lévő svéd házakba. A svédek akadályozták meg a nyilaskeresztesek tömegmészárlását a Dob utca környékén lévő lezárt gettóban is.

Wallenberg tragikus eltűnése után Anger tizenöt éven keresztül, a svéd Wallenberg Egyesület elnökeként hatalmas erőfeszítéseket tett a követségi titkár sorsának kiderítésére.

Göncz Árpád köztársasági elnök 1995-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztjével tüntette ki Per Angert.

Margit Patrícia

N 2519-99

BUDAPEST FŐVÁROS KÖZGYŰLÉSE PÉNZÜGYI BIZOTTSÁGA
pályázatot hirdet

az önkormányzati biztos kirendelésének és tevékenységének rendjéről szóló, többször módosított 11/1997. (III. 20.) Főv. Kgy. rendelet felhatalmazása alapján az

önkormányzati biztosi névjegyzék kiegészítése céljából.

A Pénzügyi Bizottság Budapest Főváros Önkormányzata felügyelete alá tartozó költségvetési szervekben a 11/1997. (III. 20.) Főv. Kgy. rendelet 1. § (1) bekezdésben szereplő esetekben önkormányzati biztost jelöl ki.

Az önkormányzati biztos feladata az intézmény tartozásállományának felszámolása. Fel kell tárnia a tartozásállomány felhalmozódásának okait, majd rövid és hosszú távú intézkedési tervet kell készítenie az intézmény pénzügyi-gazdasági stabilitásának megalapozása céljából, és részt kell vennie annak megvalósításában a megbízási szerződésben foglaltak szerint.

Az önkormányzati biztos jogait és kötelezettségeit a 217/1998. (XII. 30.) kormányrendelet, valamint a 11/1997. (III. 20) Főv. Kgy. rendelet szabályozza.

A névjegyzékbe való felvétel alapfeltételei:

- büntetlen előélet
- magyar állampolgárság
- felsőfokú pénzügyi, számviteli iskolai végzettség
- a kijelölés évét megelőző 10 évben legalább 5 éves egészségügyi szakirányú költségvetési gyakorlat.

Pályázatot nyújthat be minden olyan magánszemély, aki a fenti feltételeknek megfelel. Pályázatot nyújthat be jogi személy is a vele kapcsolatban álló, a fenti feltételeknek megfelelő szakértők megbízására, amennyiben az önkormányzati biztos működéséhez szakmai hátteret és garanciát vállal.

A pályázathoz mellékelni kell:

- a büntetlen előéletet igazoló érvényes okmányt (erkölcsi bizonyítvány)
- szakmai önéletrajzot
- végzettséget igazoló okmány másolatát.

Jogi személy által történő jelölés esetén az előzőeken kívül megfelelően igazolt egészségügyi szakirányú referenciamunkák bemutatása is szükséges.

A szakmai önéletrajznak a munkahelyek felsorolásán túl az egészségügyet érintően szerzett speciális szakismeretet, gyakorlatot, a végzett feladatok bővebb ismertetését is tartalmaznia kell.

Az önkormányzati biztosok díjazása és költségtérítése 11/1997. (III. 20.) Főv. Kgy. rendelet 3. § (4) bekezdésében foglaltak szerint, a megbízási szerződésben egyedileg kerül meghatározásra.

A pályázatot zárt borítékban 1999. október 11-én 10 óráig lehet benyújtani a következő címen:

Budapest Főváros Közgyűlése
Pénzügyi Bizottsága
1052 Budapest, Városház u. 9-11. I. em. 196.

A pályázatok felbontására a benyújtás helyén, 1999. október 11-én 12 órakor kerül sor.

Az önkormányzati biztosi névjegyzék a Fővárosi Közlönyben kerül közzétételre.

4(11)

SVERIGES AMBASSAD
BUDAPEST

UNOFFICIAL TRANSLATION

1999-09-27

Handläggare: Katalin Borvölgyi.

Magyar Nemzet, 25 September 1999

With Raoul Wallenberg in Budapest

What is not taught in diplomatic schools

By publishing in Hungary the memoirs "With Raoul Wallenberg in Budapest" of the 86-year-old diplomat, Per *Anger*, Belvárosi Publishing House paid off an old debt. The memoirs, presented to the press at a Friday meeting by Swedish Ambassador Staffan Carlsson with the author also present, could for a long time not be published in Hungary. Besides recording the Hungarian events as well as the Jew-saving missions carried out by the Swedish embassy and then by Wallenberg, the book also covers the author`s struggle - in his capacity as President of the Swedish Wallenberg Society - for the one-time friend`s life, and for revealing what happened to him. As regards the latter, no reassuring result has been achieved to the present day. It is still unknown in which of the Soviet Union`s prisons the diplomat who had saved the lives of tens of thousands of people met his death.

Per Anger, who had proved his sympathy for the Hungarian people in a number of ways not only during the war and the German occupation, recalls in his book his 1956 experiences as well, when he went on with his life-saving mission, that time against another kind of dictatorship. It is his conviction that history forced him to do things which are not taught to students of diplomatic schools.

(á.o.)

Adress
Ajtósi Dürer sor 27 A
1146 BUDAPEST
UNGERN

Telefon
+36 1 352 2804

Telefax
+36 1 352 2807

Telex
225647

átké- nyelnek megfelelően. Mint azt eket, *Barkóczi* István, a baráti kör is igen erőteles alkotásokra lel- tek: mindenesetre várják az Olaszországból érkező szakértő- ségeit a Tesco Hungary és a British American Tobacco Hungary vállalta. (k. l. e.)

5 (11)

Raoul Wallenberggel Budapesten

Amit nem tanítanak a diplomataiskolákban

Az idén nyolcvanhat éves diplomata, Per *Anger* Raoul Wallenberggel Budapesten című visszaemlékezésének hazai kiadásával régi adósságot törlesztett a Belvárosi Könyvkiadó. Az emlékirat, amelyet pénteken Staffan *Carlsson* svéd nagykövet a szerző társaságában mutatott be a sajtónak, sokáig nem jelenhetett meg Magyarországon. Nemcsak a magyarországi eseményeket, a svéd követség, majd Wallenberg zsidómentő akcióit idézi fel, hanem a svéd Wallenberg Egyesület elnökeként az egykori barát életéért, illetve sorsának kiderítéséért folytatott küzdelmét is. Ez utóbbi máig nem hozott megnyugtató eredményt. Nem tudjuk, hogy a több tízezer ember életét megmentő diplomata a Szovjetunió melyik börtönében lelte halálát.

Per Anger, aki a magyar nép iránti rokonszenvének nem csak a háború és a német megszállás alatt adta számtalan tanújelét, könyvében felidézi 1956-os élményeit, amikor is folytatta embermentő munkáját, ezúttal egy másik diktatúra ellenében. Mint vallja, olyasmire kényszerítette a a történelem, amire nem tanítják meg a jelölteket a diplomataiskolában. (o. á.)

MN 25/9-99

A Nemzeti Kulturális Alapprogram
Fotóművészeti Kollégiumának

PÁLYÁZATI FELHÍVÁSA

A Fotóművészeti Kollégium pályázatot hirdet 1999. ii. félévére.
Pályázni az alábbi témakörökben lehet:

1. A 2000. évi, André Kertészről elnevezett alkotói támogatásra, amelynek célja a párizsi alkotómunka segítése. A kollégium az alkotói támogatás lehetőségét a magyar fotóművészek nemzetközi kapcsolatszerzésére és párizsi jelenléte megteremtésének előmozdítása érdekében a Párizsi Magyar Intézettel és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumával közösen hozta létre.

Az alkotói támogatást a tárgyévben kell igénybe venni, összefüggő, folyamatos kiintartózkodás keretében. Az alkotói támogatás időtartama két hónap, összege 650 000 Ft, amely a kiintartózkodás, valamint a párizsi alkotói munka fedezésére szolgál. Évente egy fotóművész részesülhet a támogatásban. Pályázati korhatár nincs.

Kívánatos egy nyugati nyelv társalgári szintű ismerete, az igazolt nyelvtudás azonos szakmai megítélés esetén előnynek számít. A pályázónak szakmai önéletrajzot, valamint a munkásságát reprezentáló kiadványokat, (katalógus, könyv) vagy ennek hiányában portfoliót kell benyújtania.

A nyertes kiutazásának konkrét időpontját a kollégium a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának illetékes főosztályával és a Párizsi Magyar Intézettel egyetértve határozza meg. A támogatás összege a Magyar Fotográfiai Alapítványon keresztül kerül kifizetésre, így más lebonyolítót nem kell a pályázónak megneveznie.

A támogatást elnyert pályázónak a Magyar Intézet vendégszobájában ingyenes szállást biztosít. Az intézet a pályázó művész munkáiból a következő évi kiállítási programjában kiállítást rendez.

A művész hazatérését követően a szakmai kollégium számára munkabeszámolót köteles készíteni, amelyhez csatolnia kell az alkotói támogatás ideje alatt készült 10 művét önálló sorozatkép formájában. A beszámolót és a műveket a kollégium – az NKA-nál történt bemutatása után – a Magyar Fotográfiai Múzeumban helyezi el.

2. Múzeumok és kiállítóhelyek, galériák részére 2000. évi Fotóhetek kiállításainak előkészítésére és megrendezésére. A pályázathoz mellékelni kell a tervezett kiállítás szakmai szinopszisát.

3. Múzeumok, közgyűjtemények részére fotóművészeti alkotások megvásárlásának támogatására, gyűjteménygyarapítás céljára. A pályázathoz csatolni kell a beszerezni kívánt műtárgyak rövid leírását.

Pályázni az NKA Igazgatósága által kiadott, új betétlappal ellátott adatlapon lehet. Minden pályázati témához külön adatlapot kell kitölteni és benyújtani. Az adatlapokat csak pontosan kitöltve, illetve az előírt mellékletekkel felszerelve fogadjuk el. A feltételeket nem teljesítő pályázatok érvénytelenek. Nem nyújthat be pályázatot az, aki korábbi, az NKA bármely kollégiumától kapott támogatással kapcsolatos elszámolási kötelezettségének nem tett eleget.

Az igazgatóság felhívja a pályázók figyelmét, hogy 1999-ben valamennyi pályázónak a pályázat beadásakor újból be kell nyújtania jogi dokumentációját az adatlaphoz mellékelt tájékoztatóban közölt követelmények szerint, kivéve, ha 1999-ben valamely nyertes pályázatához már benyújtotta, és ezt az adatlapon az azonosítószám közlésével jelzi. Jelezzük azt is, hogy az államháztartásról szóló – többször módosított – 1992. évi XXXVIII. törvény rendelkezései alapján nem nyújtható támogatás annak a nyertes pályázónak, akinek esedékessé vált és meg nem fizetett (adó, tb-járulék, vám) köztartozása van. A nyertes pályázóknak a hatósági igazolásokat személyesen kell az első fokú adóhatóságoktól beszereznüik.

A pályázatok
1999. október 20-ig beérkezően
nyújthatók be kizárólag postai úton az NKA Igazgatóságának címére (1062 Budapest, Bajza u. 32.). A határidőn túl érkező pályázatok érvénytelenek.

A pályázatokhoz szükséges adatlap ugyanezen a címen, továbbá a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának Ügyfélszolgálati Irodájában (1055 Budapest, Honvéd u.–Szalay u. sarok) szerezhető be személyesen. Az NKA Igazgatóságától adatlap – bélyeggel ellátott A/4-es válaszboríték mellékelésével – postai úton is igényelhető, továbbá letölthető az NKA honlapról: www.nka.hu

Az alapprogramból nyújtott támogatás építési beruházásra, felújításra, állandó fenntartási és üzemeltetési kiadásokra, alaptőke emelésére nem használható fel, illetve harmadik fél részére át nem ruházható. A támogatás terhére a fenntartási és üzemeltetési kiadásokra a pályázó vagy a lebonyolító – a pályázóval történő megállapodás alapján – a jóváhagyott összeg 5%-át számolhatja el átalányidőként.

A pályázatokat a kollégium a benyújtási határnaptól számított 60 napon belül bírálja el, és a döntés meghozatalától számított 15 napon belül a pályázókat kiértesíti. A döntés végleges, felülbírálatát kérni nem lehet.

A pályázattal kapcsolatos felvilágosítás az NKA Igazgatóságának címén és telefonszámán (351-5461/141-es mellék) az ügyfélszolgálattól kérhető.

6(11)

SVERIGES AMBASSAD
BUDAPEST

UNOFFICIAL TRANSLATION

1999-10-05

Handläggare: Katalin Borvölgyi.

Nepszabadsag, 5 October 1999

Tracing the Wallenberg Mystery

Jan Lundvik relates what has so far been revealed by the Swedish-Russian committee

How far has the unravelling of the Wallenberg mystery come? What has been found by the Swedish-Russian committee, which has since 1991 been searching in ex-Soviet archives to find out about what happened to the Swedish diplomat who had disappeared in a gulag prison, to probe into the rather suspicious circumstances of his death? These were the questions I put to a member of the investigating committee, the former Swedish Ambassador to Budapest, Jan Lundvik, who speaks excellent Hungarian and has just recently visited the Hungarian capital.

- How come it was only in 1991, that is 46 years after Raoul Wallenberg`s disappearance from Budapest that the first formal Swedish-Russian investigating committee got down to work?

- After we lost track of Wallenberg in 1945, it has been a top priority mission for the Swedish government to find out about the Swedish diplomat`s whereabouts and reveal what happened to him. The first piece of information, which we received via the Swedish diplomatic mission in Moscow on 16 January 1945, went like this: Wallenberg was found in Budapest by the Soviet troops and they immediately "placed him under their own protection". But shortly afterwards the Soviets withdrew this first version of theirs, reasoning that in the midst of the fights, the chaotic situation of the time confused them and

Adress
Ajtósi Dürer sor 27 A
1146 BUDAPEST
UNGERN

Telefon
+36 1 352 2804

Telefax
+36 1 352 2807

Telex
225647

in fact they knew nothing about Wallenberg nor his whereabouts. This version was maintained up until 1957, when as a consequence of a series of consecutive inquiries on the Swedish part, the Soviets made a new announcement, which has basically been maintained to the present day. The announcement says Wallenberg died, probably of a heart attack, in a Moscow prison in 1947. But there was and has virtually remained nothing but one slip of paper to prop up this statement, with some hand-written lines by a prison doctor called Smolcov. According to this slip of paper, a prisoner by the name of Wallenberg was found dead in his prison cell in Ljubljanka Prison in July 1947. As it was reported by the above-mentioned doctor to the Soviet Minister of Interior Avakumov in a hand-written note, a heart attack must have been the cause of death. In that same note the prison doctor was asking for instructions about what to do with the corpse. Still on that same piece of paper there is a remark by the doctor to the effect that "at the minister`s instruction the corpse was cremated without an autopsy". It was in 1957 that the Swedish government was informed by the Soviets of the existence of this document, fairly strange both in format and in content, and the Soviets added that after a close scrutiny of the archives that was the only piece of proof they had found. But to us it seemed utterly unbelievable at that time and - as no further, more substantial exhibits have emerged - it has remained so ever since then. How come they could come upon nothing but this document? We just could not understand how it had been possible for a prisoner to disappear without any trace, without the issue of a death certificate, which was the normal way of documenting deaths in the Soviet Union as well.

- Have there been any new developments since the announcement was made in Moscow in 1957?

- From the seventies new pieces of information began to come. The statement which sounded the most credible and appeared to be the most reliable of all was given by the Soviet Jewish emigrant Abraham Kalinski, who had been released shortly before making his statement. Giving his evidence in 1978, he stated Wallenberg had been seen in various Soviet prisons over the fifties, the sixties and even the seventies.

2(2)

Subsequently there was a continuous flow of news reaching us saying that the Swedish diplomat had been spotted in labour camps and prisons. And throughout this period we were making every effort we could to verify the authenticity of such pieces of information. Then in 1989, right before the imminent change of regime, just out of the blue the Russians invited Raoul Wallenberg`s half-brother and half-sister to Moscow and handed the diplomat´s passport, pocket diary and a couple of his personal belongings to them. These things, as the authorities put it, had been found just by chance in the course of a sort-out in one of the store-rooms of Ljubljanka.

Right then the Russians offered their help in the form of making available any new documents that might be found. It was at this point that we decided to set up the Swedish-Russian working group, which was envisaged to be operational from 1991. Since then it has had alternate meetings in the two capitals, and it is now foreseen to finish working - after a Moscow meeting that is still due to take place - early next year.

- What results has the work yielded?

- Of course we hoped that with the opening of the Soviet archives we would at last be able to reveal the truth about Wallenberg, but we were to become disappointed: it did not happen like that. We has not received a single new piece of information about what had really happened to Wallenberg. Yet we have managed to find some documents which, though not really modifying the overall picture, are still important. One of them is the warrant for Wallenberg`s arrest, signed by Bulganin, the then Deputy Minister of Defence. In this document the Soviet troops fighting in Budapest are instructed to arrest Wallenberg and send him to Moscow. In addition to this, we have also managed to learn some more details to supplement our findings which showed that Wallenberg had first, from February 1945, been detained for a couple of months in the most strictly guarded prison, Ljubljanka, and then for the investigation period he was taken to another Moscow prison, called Lefortovo. He was kept there for nearly two years, and then in March 1947 he was taken back to Ljubljanka, where he at least to our current knowledge - stayed until his alleged death on

9(11)

17 July 1947. There has been a version claiming that from the fifties onwards Wallenberg was held prisoner in the prison of Vladimir, where convicts were kept, but so far we have not managed to prove this.

Apart from what has just been mentioned, the Russians also handed to us the documents of the 1945 correspondence about Raoul Wallenberg between the Moscow authorities and the Red Army. But as regards the cause of the arrest, there has been no acceptable explanation to date.

- Nor for the cause of death.

- Experts say the Soviets did not use to shred the documents in general, but rather the question was where they stored them. The fact that there was no death certificate may suggest that it was not a heart attack Wallenberg died of, but either he was executed or he disappeared somewhere in a gulag and died later. In my view we Swedes will never give up the hope for the revelation of the truth about Wallenberg.

- What direction will you be taking in your further research?

- Historical research is likely to come to the forefront. Within the framework of a joint Swedish-American-Hungarian research project in 1991, several hundreds of interviews were made, some of these with survivors who knew much about Wallenberg's wartime life-saving activities. For those who wish to do further research, ten thousand pages of documentation are accessible at the library of the University of Uppsala. By the way the university is about to launch a research programme dedicated to Wallenberg's activities in Budapest. As for my own findings, when I was here in Budapest recently doing some research in the National Records Office I found that there was indeed unprocessed documentation left about the case.

Jan Lundvik's career

1933: He was born in Helsingborg. He got a degree in Finno-Ugric Linguistics at the University of Lund.

10/11

1960-1962: Worked as an attaché and Hungarian interpreter at the Embassy in Budapest.

1962-1972: Foreign Ministry official in Stockholm and diplomat at the Swedish Embassy in Helsinki.

1977: Deputy State Secretary at the Foreign Ministry.

1978: On a diplomatic mission in Moscow.

1980-1981: Member of the Swedish delegation at the Pan-European Security Conference in Madrid.

1981-1985: Deputy Head of the Swedish UN Representation in New York.

1985-1994: Posted to Pretoria and Berlin.

1994-1998: Ambassador of Sweden in Budapest.

1998: In charge of the Wallenberg research in the Foreign Ministry in Stockholm.

Ágnes Böhm

N
5/10-99

A Wallenberg-rejtély nyomában

Jan Lundvik elmondja, mit talált eddig a svéd–orosz bizottság

Hol tart ma a Wallenberg-rejtély megfejtése? Milyen eredményre jutott az a svéd–orosz bizottság, amely 1991 óta kutatja a volt szovjet levéltárakban a gulág börtöneiben eltűnt svéd diplomata sorsát, halálának gyanús körülményeit? Erről kérdeztem a vizsgálóbizottság tagját, a magyarul kiválóan beszélő Jan Lundvik volt budapesti svéd nagykövetet, aki a napokban a magyar fővárosban járt.

– Miért csak 1991-ben, negyvenhat évvel Raoul Wallenberg budapesti eltűnése után kezdett munkához az első hivatalos svéd–orosz vizsgálóbizottság?

– Azután, hogy Wallenbergnek nyoma veszett, tehát 1945 óta a svéd kormány számára elsődleges fontosságú volt a svéd diplomata hollétének és sorsának a felkutatása. A legelső információ, amelyet még 1945. január 16-án a moszkvai svéd diplomáciai képviseleten keresztül kaptunk, így szólt: Wallenberget Budapesten találták meg a szovjet csapatok, és nyomban „védelmük alá helyezték". Hamarosan azonban ezt az első verziót a szovjetek visszavonták, arra hivatkozva, hogy a harcok közepette, az akkori zűrzavaros helyzet miatt tévedtek, Wallenbergről és hollétéről semmit sem tudnak. Ez a változat egészen 1957-ig tartotta magát, amikor az egymást követő svéd megkeresések hatására újabb, és lényegében máig fenntartott szovjet közlés hangzott el. E szerint: Wallenberg 1947-ben valószínűleg szívszélhűdés következtében meghalt egy moszkvai börtönben. Ezt az állítást azonban akkor és lényegében azóta is mindössze egyetlen cettivel tudták alátámasztani, rajta a börtönorvos, Szmolcov doktor kézzel írott soraival. E szerint a Wallenberg nevű foglyot 1947 júliusában, a Ljubjanka börtönben lévő cellájában holtan találták. A halál oka – a doktornak Avakumov szovjet belügyminiszternek címzett kézírásos jelentése szerint – valószínűleg szívinfarktus volt. Egyúttal a börtönorvos eligazítást kért, hogy mit tegyen a holttesttel. Ugyanazon a papíron látható az orvos megjegyzése, hogy „a holttestet a miniszter utasítására boncolás nélkül elhamvasztották". Ennek az igencsak szokatlan formájú és tartalmú iratnak a létezéséről a szovjetek 1957-ben tájékoztatták a svéd kormányt, közölve, hogy az archívumok tüzetes átvizsgálása után csupán ezt a bizonyítékot találták. Számunkra azonban mindez akkor is – és más, jelentősebb bizonyítékok híján azóta is – teljes mértékben hihetetlennek tűnt. Miért csupán ezt a dokumentumot tudták felelni? Nem tudtuk megérteni, hogyan tűnhet el egy fogoly nyomtalanul, az egyébként a szovjeteknél is szokásos halotti bizonyítvány kiállítása nélkül.

– Volt-e valamilyen új fejlemény az 1957-es moszkvai bejelentés óta?

– A hetvenes évektől újabb információk jöttek. Közülük a legvalószínűbb és legmegbízhatóbbnak látszó vallomás egy akkoriban kiengedett szovjet zsidó emigránstól, Abraham Kalinskiól származott. Ő 1978-as tanúvallomásában azt állította, hogy Wallenberget Kolymére szovjet börtönökben látták az ötvenes, hatvanas, hetvenes években is. Később is állandóan kaptunk olyan híreket, hogy munkatáborokban, börtönökben találkoztak a svéd diplomatával. Mi pedig azóta is folyamatosan mindent elkövettünk, hogy ellenőrizzük ezeknek az információknak a hitelességét. És amikor elérkezett 1989, közvetlenül a kuszöbönálló rendszerváltozás előtt, az oroszok váratlanul meghívták Moszkvába Raoul Wallenberg két féltestvérét, és átadták nekik a diplomata útlevelét, zsebnaptárát és néhány személyes tárgyát. Ezeket – mint mondták – nemrég rámolás közben fedezték fel véletlenül a Ljubjanka egyik raktárában.

Az oroszok akkor nyomban fel is ajánlották további segítségüket, ami az esetleges újabb dokumentumok átadására vonatkozott. Ekkor döntöttünk úgy, hogy 1991-től létrehozzuk a svéd–orosz munkacsoportot, amely azóta a kétoldalú bizottságban felváltva ülésezett, és amelynek tevékenységét – esedékes moszkvai találkozónk után – a jövő év elején várhatóan befejezzük.

– Milyen eredménnyel?

– Természetesen azt reméltük, hogy a szovjet archívumok megnyitásával végre kideríthetjük az igazságot Wallenbergről, de csalódnunk kellett: nem így történt. Új információt arról, hogy valójában mi történt Wallenberggel, nem kaptunk. Mégis felfedeztünk a képet ugyan lényegesen nem módosító, de azért fontos dokumentumokat. Ilyen például a Wallenbergre vonatkozó letartóztatási parancs, amelyet Bulganyin, akkori honvédelmi miniszterhelyettes szignált. A dokumentumban a Budapesten harcoló szovjet csapatokat utasítják Wallenberg letartóztatására és Moszkvába küldésére. Ugyanakkor kiegészültek azok az ismereteink is, amelyek szerint Wallenberget 1945 februárjától először néhány hónapon át a legszigorúbban őrzött börtönben, a Ljubjankában tartották fogva, majd a vizsgálati idő alatt átszállították az ugyancsak moszkvai Lefortovo börtönbe. Ott csaknem két évet raboskodott, míglnem 1947 márciusában visszaszállították a Ljubjankába, és – legalábbis eddigi ismereteink szerint – állítólagos haláláig, 1947. július 17-ig ott volt. Azt az információt, amely szerint az ötvenes évektől Wallenberg az elítéltek büntetés-végrehajtására használt vlagyimiri börtönben raboskodott volna, eddig nem tudtuk bebizonyítani.

Az oroszok az említetteken kívül átadták nekünk a moszkvai hatóságok és a Vörös Hadsereg közötti, Raoul Wallenbergre vonatkozó 1945-ös levelezés dokumentumait is. De a letartóztatás okáról továbbra sem találtunk elfogadható magyarázatot.

– És a halál okáról sem.

– A szakértők szerint a dokumentumokat a szovjetek általában nem semmisítették meg, a kérdés inkább az volt, hogy hol őrzik őket. A halotti bizonyítvány hiányából arra lehet következtetni, hogy Wallenberg nem szívinfarktusban halt meg, hanem vagy kivégezték, vagy pedig eltűnt a gulágban, és később halt meg. Svéd részről véleményem szerint sohasem adjuk fel a reményt, hogy az igazság kiderüljön Wallenberg ügyében.

– Mi lesz a további kutatás iránya?

– Valószínűleg előtérbe fognak kerülni a történelmi vizsgálódások. 1991-ben egy közös, svéd–amerikai–magyar kutatási program keretében például több száz interjú készült, ennek keretében olyan túlélőkkel is beszéltünk, akik jól ismerték Wallenberg háború alatti emberment ő munkáját. Az uppsalai egyetem könyvtárában tízezer oldalas anyag áll a további kutatások rendelkezésére. Ott egyébként külön kutatási program indul Wallenberg budapesti tevékenységéről. Jómagam, amikor nemrég Budapesten, az Országos Levéltárban kutattam, azt tapasztaltam, hogy mindenről van még feldolgozatlan anyag.

Böhm Ágnes

A Wallenberg-emlékmű Budapesten

VILLÁNYI ATTILA FELVÉTELE

JAN LUNDVIK PÁLYAKÉPE

1933-ban született Helsinborgban. Finn–ugor nyelvészetből szerzett diplomát a lundi egyetemen.
1960–1962-ben Budapesten követségi attasé és magyar tolmács.
1962–1972-ben stockholmi külügyi tisztviselő, illetve diplomata a helsinki svéd nagykövetségen.
1977-ben külügyi államtitkár-helyettes.
1978-ban moszkvai diplomáciai kiküldetésben.
1980–1981-ben a svéd delegáció tagja a madridi összeurópai biztonsági találkozón.
1981–1985 között a svéd BNSZ-képviselet helyettes vezetője New Yorkban.
1985–1994 között pretoriai és berlini kiküldetésben.
1994–1998-ban Svédország budapesti nagykövete.
1998-tól Stockholmban a külügyminisztérium Wallenberggel kapcsolatos kutatásainak megbízottja.

'99 10/07 TOR 14:39 FAX 36 1 352 2807 SWE EMB BUDAPEST →→→ UD 011
15825011

SVERIGES AMBASSAD
BUDAPEST

T E L E F A X Sid 1 (2)

1999-10-08

Handläggare: S.Lundvall

INK. UTRIKESDEP.
DNR
1999 -10- 08
Avd. P Gr 2 Mål Eu

EC

UTRIKESDEPARTEMENTET, nr 161

Till: Ambassadör Jan Lundvik/EC

Raoul Wallenberg

Dagens e-mail
1 bil

Ny utskrift av sidan 3 av Din intervju med Nepszabadsag bifogas.

Carlsson

Adress
Ajtósi Dürer sor 27 A
1146 BUDAPEST

Telefon
+36 1 352 2804

Fax
+36 1 352 2807

Telex
225647

16661001

Subsequently there was a continuous flow of news reaching us saying that the Swedish diplomat had been spotted in labour camps and prisons. And throughout this period we were making every effort we could to verify the authenticity of such pieces of information. Then in 1989, right before the imminent change of regime, just out of the blue the Russians invited Raoul Wallenberg's half-brother and half-sister to Moscow and handed the diplomat's passport, pocket diary and a couple of his personal belongings to them. These things, as the authorities put it, had been found just by chance in the course of a sort-out in one of the store-rooms of Ljubljanka.

Right then the Russians offered their help in the form of making available any new documents that might be found. It was at this point that we decided to set up the Swedish-Russian working group, which was envisaged to be operational from 1991. Since then it has had alternate meetings in the two capitals, and it is now foreseen to finish working - after a Moscow meeting that is still due to take place - early next year.

- What results has the work yielded?

- Of course we hoped that with the opening of the Soviet archives we would at last be able to reveal the truth about Wallenberg, but we were to become disappointed: it did not happen like that. We has not received a single new piece of information about what had really happened to Wallenberg. Yet we have managed to find some documents which, though not really modifying the overall picture, are still important. One of them is the warrant for Wallenberg's arrest, signed by Bulganin, the then Deputy Minister of Defence. In this document the Soviet troops fighting in Budapest are instructed to arrest Wallenberg and send him to Moscow. In addition to this, we have also managed to learn some more details to supplement our findings which showed that Wallenberg had first, from February 1945, been detained for a couple of months in the most strictly guarded prison, Ljubljanka, and then for the investigation period he was taken to another Moscow prison, called Lefortovo. He was kept there for nearly two years, and then in March 1947 he was taken back to Ljubljanka, where he at least to our current knowledge - stayed until his alleged death on

Inkommit 8.10

Professor Guy von Dardel
Home: 45 Route de Peney-Dessus;
CH-1242 Satigny Tel & Fax: 41+22-753 1619
Champery
Tel och fax 0041-24-4792122

CH - 1242 Satigny 99-09-27

INK. UTRIKESDEP.
DNR 270/005
1999 -10- 08
Avd. P | Gr 2 | Mål Eu 1

Your reference:
My reference: Lundvik 990927
Concerns: Lazar Berger

Ambassadör Jan Lundvik
Utrikesdepartementet
S-103 39 **Stockholm** Suède

EC

Lage Olsson sänt begärt material
aa

Fax 0046-8-723 1176
Tel 0046-8-8032

Broder,

I mitt brev a v 1999-08-10 bad jag att få en kopia av Lazar Berger's dossier i UD:s arkiv, för att kunna följa upp hans senare öden. Speciellt är vi intresserade av hans vidare öde efter hans kontakt med ambassaden i Bukarest. Han hade släkt i Israel och det är möjligt att han sökte sig till dem.

Jag tackar Dig i förväg.

Med vänlig hälsning

Guy von Dardel

Kopia till Hans.

MN

REGERINGSKANSLIET

TELEFAX

1999-10-08

P2 Eu'

EC

Utrikesdepartementet

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

Ambassaden Budapest Dnr 59 ✓
Kopia: Magnusson, Riga
Olson, ESEK
Hörnberg, PLAN

Publikation om Raoul Wallenberg

R

Fax 127 A 1999-06-16

Ambassaden bemyndigas härmed att till Budapests stad utbetala motvärdet till SEK 20.000 såsom svenskt bidrag till den bok om Raoul Wallenberg i serien "Stadens ansikten", varom bitr. överborgmästare János Schiffer riktat en framställning till ambassaden. Bidraget skall belasta anslaget A 5, utredningar m m för budgetåret 1995/96 III:e huvudtiteln. Kontering 4215, 105, 25112.

Cabinet

Exp. 991008 / App

Postadress 103 39 STOCKHOLM
Besöksadress Fredsgatan 6
Telefon 08 - 405 10 00
Telefax 08 - 723 11 76
E-post: ud@foreign.ministry.se
X.400: S=UD; O=Foreign; P=Ministry; A=SIL; C=SE
Telex 105 90 MINFOR S

MD

Author: Fredrik (UD) Hörnberg at (Pk)UD-4
Date: 1999-10-08 09:58
Priority: Low
TO: Jan (UD) Lundvik at (Pk)UD-3
Subject: Re: Bidrag till Budapest stads RW-bok

Jan,

Bidraget skall belasta anslaget A 5, utredningar m.m. för budgetåret 1995/96 III:e huvudtiteln. Kontering 4215, 105, 25112.

Hälsningar Fredrik

Reply Separator

Subject: Bidrag till Budapest stads RW-bok
Author: Jan (UD) Lundvik at (Pk)UD-3
Date: 1999-10-05 09:57

Det är nu dags, som jag flaggade för vid vårt möte i fredags, att formellt meddela Budapest att vi är beredda att bidra med 20.000 SEK till bokens utgivning. Jag är beredd att författa instruxen till ambassaden om Du ger mig tekniskt underlag betr anslag o d.

Jan

Professor Guy von Dardel
Home: 45 Route de Peney-Dessus;
CH-1242 Satigny Tel & Fax: 41+22-753 1619
Champery
Tel och fax 0041-24-4792122

CH - 1242 Satigny 99-10-11

INK. UTRIKESDEP.
DNR 284/007
1999 -10- 19
Avd. P | Gr 2 | Mål Eu 1

EC

Your reference:
My reference: Lundvik 991011
Concerns: Becher-Lauer

Ambassadör Jan Lundvik
Utrikesdepartementet
S-103 39 **Stockholm** Suède

Re: Wallenberg.

UD/EC/Amb. Lundvik
991014
Skr + vt. +

Fax 0046-8-723 1176
Tel 0046-8-8032

Broder,

Bland mina papper är en som har jag hittat bifogade ungerska handling, som jag inte kan tyda och jag antar att den är en översättning till svenka som borde finnas och kanske också finns i mitt långt ifrån idealiska arkiv, som skickades ut samtidigt. Vad som speciellt intresserar mig är att dokumentet tycks inehålla referenser till två så inkompatibla personer som Himmlers representant i Budapest Kurt Becher och Raouls kompanjon i Meropa Kalman Lauer. Jag vore Dig tacksam om Du kunde ordna så att jag fick ett exemplar av Budapestambassades översättning av dokumentet. Jag tackar Dig i förväg.

Med vänlig hälsning

Guy

Guy von Dardel

MP

- Till DJ
f. ärende /Ks

UD - Budapest

INK. AMB. BUDAPEST
D. No 14/261/99
1998. 12. 21
AVD. R | SZ. 18 | MAL. Raoul Wallenberg

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR
1014 BUDAPEST I. Bécsi kapu tér 2-4.
Postacím: 1250 Budapest, 1. Pf.3.
Telefon: 356-5811
V. osztály

Iktatószám: 8359/98.
Hivatkozási szám: -
Előadó Baka Gábor
Melléklet: 6 oldal
Tárgy: Raoul Wallenberg Munkacsoport kutatása Kurt Becher és Kálmán Lauer személyére

Svéd Nagykövetség
1148 Budapest
Ajtósi Dürer sor 27/a.

Lauer, Becher

Tisztelt Cím!

A Magyar Országos Levéltárhoz eljuttatott 1998. szeptember 16-án kelt megkeresésére válaszolva, tájékoztatom, hogy a Kurt Becherre valamint Kálmán Lauerre vonatkozó dokumentumok felkutatását megkíséreltük. Sajnos az Igazságügyi Minisztérium D 36962/1946. és 82555/1947. VII. sz. ügyirata levéltárunkban nem található.

A Kurt Becherre vonatkozó D 36962/946. sz. irat egy másik ügyirathoz szerelt másolatát hosszabb kutatás után sikerült megtalálni.

Ugyancsak megtalálható iratanyagunkban egy a Budapesti Népbíróság által kiadott elfogatóparancs Kurt Becher ellen.

Annak reményében, hogy ezeket a dokumentumokat is fel tudják használni, a XIX-E-1-i 37827/946. IM VII. és a XIX-E-1-i Dj 46401 levéltári jelzetű iratokról készített hitelesített másolatokat mellékelten megküldjük.

Budapest, 1998. december 16.

Tisztelettel:

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

Dr. Vass István
főosztályvezető

Hivatalosan igazolom, hogy ez a 2 lapra terjedő, 1/1 arányban készült xerox másolat a MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR őrizetében lévő XIX-E-1-i 37827/946 jelzetű irat szövegével megegyezik.

Budapest, 1998 december hó 7-n

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR 12. BUDAPEST

Bakó Gábor
aláírás

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR 12. BUDAPEST

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR 13. BUDAPEST

1944.évi October 20-ról gyanusitott lett a vezetője annak a szervnek, amelynek feladata volt a hadiszempontból fontos javaknak, ipari gép, textil, bőr, fa, stb. a front közelsége miatti nyugatra való szállitása és biztositása.

A működése során foganatosittatta Szolnok s a Duna-Tisza közének s majd Budapestnek részbeni Nyugatmagyarországra, részben pedig Passau nagytérségébe és Linzbe történt kiüritését.

Az evakuálás miatt a büntetőjogi felelősség elsősorban gyanusitottat mint a kiüritést elrendelő szerv vezetőjét terheli.

A fenti bűncselekmények hivatalból üldözendők. Minthogy gyanusitott külföldre szökött a Budapesti Népbiróság a Bp.145.§.2.pontja alapján elfogatását és letartóztatását rendeli el.

Gyanusitott valószinű tartózkodási helye Németország ismeretlen helyén lévő internálótábor.

A gyanusitott személyi adatai a következők:

Kurt A.Becher 1909.szeptember hó 12.napján született Hamburgban, hamburgi Park Allé 63.sz.a.lakos német állampolgár, német anyanyelvű, nős, kereskedő, volt SS alezredes.

Személyleirása rendelkezésre nem áll.

A fentebb megjelölt bűncselekmények minősitésére és a büntetésekre vonatkozó törvény szakaszok szószerint a következők:

Nbr.13.§.2.pont: Aki valamélyen katonai jellegű alakulatnak személy vagy vagyontárgy ellen elkövetett erőszakos cselekményéhez segitséget nyujtott.

A Nbr.13.§.-ában felsorolt cselekményekre főbüntetésként a következő büntetéseket lehet alkalmazni:

a./ halál, vagy

b./ életfogytig tartó kényszermunka, testi alkalmatlanság esetében életfogytig tartó fegyház, vagy

c./ kényszermunka, melynek legrövidebb tartama 5.évnél kevesebb nem lehet, testi alkalmatlanság esetében 5.évtől 15 évig terjedhető fegyház, vagy

d./ 5 évtől 10 évgi terjedhető börtön.

A felsorolt főbüntetéseken kivül a népbiróság mellékbüntetésként pénzbüntetést, vagyonelkobzást, állásvesztést, vagy foglalkozástól való eltiltást és politikai jogok gyakorlatának felfüggesztését is kimondhatja, az utóbbi minden esetben kötelező.

Ugyanazon elitélttel szemben többféle mellékbüntetést is lehet alkalmazni.

Budapest, 1947.évi április hó 15.napján.

Dr. Séra Mihály sk.
tanácsvezető biró.

Dormati János sk. népbiró
Lakó Oszkárné népbiró
Laborcai Imre sk.népbiró

Wagner Rihárd népbiró
Halász Sándor sk.népbiró
Olvashatatlan aláirás sk. népbiró.

A másolat hiteléül:

Sandvall
sk. igazgató

Az Ügy állása: a kiadatási eljárás folyamatban.

2 Eu1

REGERINGSKANSLIET

1999-10-14

Utrikesdepartementet

Protokollchefen

(C) Ons C 50 y/Beson

Ambassaden
BUDAPEST

kp 99101408 (P 2 Eu1)

UR

För Ambassadören från Protokollchefen

Re ev besök av HMK för invigning av Raoul Wallenberg Guest House

Ech 97. I anslutning till vårt telefonsamtal i går kan jag meddela, att man på hovet är införstådd med att tills vidare reservera den 16-17 augusti 2000 i Kungens kalender för invigning av Raoul Wallenberg Guest House i Budapest. Vi räknar med att senast i februari nästa år få en förnyad bedömning av Dig av lämpligheten i att HMK medverkar i detta evenemang.

Cabinet

Kopia till
Kab.sekr
Amb Lundvik
Ch EC
Förste hovmarskalken Fischerström

Postadress
103 39 STOCKHOLM
Besöksadress
Gustav Adolfs torg 1
Telefon
08 - 405 10 00
Telefax
08 - 723 11 76
E-post: ud@foreign.ministry.se
X.400: S=UD; O=Foreign; P=Ministry; A=SIL; C=SE
Telex
105 90 MINFOR S

MR

REGERINGSKANSLIET

ARKIVEXEMPLAR

287/003

1999-10-14

P 2 Eu 1

EC

Utrikesdepartementet

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

Professor Guy von Dardel
45 Route de Peney-Dessus
CH-1242 Satigny
Suisse

Raoul Wallenberg

1 bil

Käre Guy,

Härmed översändes den av Dig 1999-10-11 begärda svenska översättningen av den ungerska handlingen om Becher.

Du berör också Becher i Ditt brev 1999-09-10 vari Du erkänner mottagandet av den av mig översända artikeln om Becher. Denna inte bara redogör för Bechers affärer med Manfred Weiss-koncernen utan innehåller som bilaga det ungerska polisprotokoll från förhören med Becher vintern 1945-46, vilket tidigare av Susanne Berger tillmätts sådan vikt. Till min förundran finner jag att Du nu utdömer det utan att ens ha läst det, eftersom – menar Du – "om Becher sagt någonting om RW har detta med säkerhet censurerats". Varför är i så fall Bechers dossier så viktig, om Du a priori utgår från att den censurerats? Varför skulle detta i så fall inte gälla för andra ungerska dokument från denna tid och naturligtvis också för de sovjetiska? Vad letar vi då överhuvudtaget efter? De ungerska säkerhetsorganens arkivmaterial förvaras numera hos den nybildade myndigheten Történeti Hivatal (Historieverket) och är där föremål för registrering och genomgång. Jag är registrerad forskare där och står i kontakt med verksledningen beträffande eventuellt material om RW. Förstår jag Dig rätt att detta är att anse som en meningslös uppgift, eftersom vi måste utgå från att omnämnanden av RW censurerats? Är endast material i vilket RW omnämns att betrakta som bevisligen ocensurerat? Jag vore tacksam för ett klarläggande av Din principiella syn på detta viktiga bevisvärderingsspörsmål.
Debrecenregeringens etablering är inte någon kontroversiell eller oklar fråga. Den 21 december 1944 bildades i Debrecen en provisorisk lagstiftande församling, och denna utsåg påföljande dag en provisorisk

Ifylles av postexp

Avsänt med				Avs datum	Sign
☐sv kurir	☐utl kurir	☐luftpost	☒vanlig post	99/10/14	

MD

nationell regering med Horthygeneralen Béla Miklós Dálnoki som premiärminister. Den 26 januari 1945 utsågs ett tremanna Nationalråd för kollektivt utövande av statsöverhuvudets funktioner. I detta ingick den provisoriska nationalförsamlingens talman, juristen Béla Zsedényi, premiärministern och den sedermera så ökände kommunisten Ernő Gerő. Hos detta Nationalråd kunde sedan ambassadörer ackrediteras, vilket ryssarna också gjorde. Som Du så riktigt påpekar undgick Debrecen nämnvärd förstörelse under kriget, liksom också Szeged, eftersom tyskarna inte hann bita sig fast i dessa städer.

Jan Lundvik

SVERIGES AMBASSAD
BUDAPEST

Bilaga till handlingar
Lundvall-Lundälv, 1998-12-30,
Wallenbergärendet

Från **Riksarkivet**
Bécsi kapú tér 2-4

Nr 8359/98
Föredr: Gábor BAKA
Bil: 6 sid
Ärende: Raoul Wallenberggruppens forskning an. Kurt Becher och Kálmán Lauer

Ärade adressat!

Som svar på en till Riksarkivet ställd förfrågan den 16 september 1998, får jag härmed informera om att vi försökt finna dokument ang. Kurt Becher och Kálmán Lauer. Tyvärr har de inte hittats i Justititeministeriets akt nr D 36962/1946. och 82555/1947. VII. i vårt arkiv.

Dokumentet nr D 36962/946 betr. Kurt Becher, lyckades vi efter långa efterforskningar finna indelat i ett annat ärende.

Vi har också lyckats finna anhållningsordern given av Budapests folkdomstol betr. Kurt Becher i vårt arkivmaterial.

I förhoppning om att Ni har nytta också av dessa dokument bifogas vidimerade fotokopior av de arkiverade dokumenten XIX-E-1-i 37827/946.IM VII och XIX-E-1-i Dj 46401.

Budapest den 16 december 1998

Högaktningsfullt
dr Vass István
avd.dir.

Ddee ott. 981228/ K Gulyás

Adress
Ajtósi Dürer sor 27 A
1146 BUDAPEST
UNGERN

Telefon
+36 1 352 2804

Fax
+36 1 352 2807

Telex
225647

SVERIGES AMBASSAD
BUDAPEST
Ske H 5. 981230
Dert Gulyás

Från Budapests folkdomstol
Nr: Nb.IV.4041/1946/2

Arresteringsorder

ang utrikes vistande

Med stöd av 1896 års lag 33 art 475§ avger Folkdomstolen i Budapest arresteringsssorder för tyske medborgaren Kurt Becher, skäligen misstänkt för följande

Som tysk medborgare och som överstelöjtnant i det väpnade SS, verkställde han för SS:s räkning häst- och andra inköp på det tyska rikets order den 19 mars 1944. Samma år under våren och sommaren verkställde han som chef för ovannämnda tyska organ inköp av c:a 20-21000 hästar till den tyska stridskraften, av vilka 17-18000 hästar togs i anspråk av det i Ungern uppställda SS 2 husarregementet, under det att resterande mängd levererades av den misstänkte till Tyskland.

För att ytterligare underlätta den misstänktes ovannämnda inköpsåligganden tog han på rekommendation av en av Dunai Repülögyár:s (Donau Flygplansfabrik) direktörer, avlidne dr Bilitz, kontakt med Ferenc Chorin och med stöd av dennes informationer, stod till hans förfogande alla lämpliga handelskontakter till buds i branschen. Den misstänkte tog kontakt med behöriga tyska organ och uppnådde därmed att han för att förverkliga sina mål, fick Ferenc Chorin förflyttad från ett interneringsläger bredvid Wien till Budapest. P g a de ekonomiska förändringarna efter den tyska ockupationen kunde inte Ferenc Chorin fullgöra uppgiften Becher ursprungligen utsett åt honom, och eftersom det nu inte skulle ha funnits anledning för den misstänkte att hålla Chorin i Budapest, vände sig Chorin till den misstänkte för att överlämna till SS, förfoganderätten över hans 51 % aktiemajoritet i Weiss Manfred-fabriken och rekommenderade samtidigt som följd av judelagarna även den till statens förfogande stående 49 § minoriteten. Mellan den i ärendet misstänkte och Chorin framkom som resultat av långa förhandlingar den 17 maj 1944 flera överenskommelser mellan dem, vidare ledningen av Weiss Manfredsföretagen liksom överlämnande av inkomsten från övriga familjen tillhörande företag i Ungern till Bechergruppen, vilken grupp han samtidigt gav förvaltningsrätt betr. lösegendomen (Treuhand). På detta sätt tillförsäkrades Bechergruppen fullständig förfoganderätt över hela konsernen. Som mot-

Adress
Ajtósi Dürer sor 27 A
1146 BUDAPEST
UNGERN

Telefon
+36 1 352 2804

Fax
+36 1 352 2807

Telex
225647

Betr. de i Nbr 13§ uppräknade handlingarna kan som huvudstraff utdömas
a) dödsstraff eller
b) livstids tvångsarbete eller vid kroppsligt handikapp livstids tukthus, eller
c) tvångsarbete, i lägst 5 år, i fall av kroppsligt handikapp tukthus i 5 - 15 år, eller
d) fängelse mellan 5 - 10 år.

Utöver de uppräknade huvudstraffen kan folkdomstolen som bistraff utdöma penningstraff, egendomskonfiskation, arbetsuppsägning eller förbud att utöva yrke och upphäva rätten att utöva politiska rättigheter, vilket senare är obilgatoriskt för samtliga fall.

I samma dom kan flera bistraff utdömas.

Budapest den 15 april 1947.

Underskrifter
varav någon oläslig

Overlämnat av Makinen i Moskva
1999-10-18 / Ko

P2EU 1

Memorandum to the Ministry of Justice, Federal Security Services (ФСБ)
and Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation

Delges:
von Dardel
Magnusson, Riga
Lundvik, EC
Olson, ESEK
Amb Moskva
Backman, A-AKK
Carl Persson
Ikp. 99-10-20 / Ko

a.a. / Ko

from

Professor Marvin W. Makinen

Permanent Consultant to the Swedish-Russian Group
on the Fate of Raoul Wallenberg

October 19, 1999
Moscow, Russia

Over two years ago, I had received permission from the Ministry of Internal Affairs (MVD) and the Federated Security Services (FSB) to prepare an analysis of the prisoner cell occupancy information from the *kartoteka* of the Vladimir Prison in efforts to resolve questions concerning the incarceration of Raoul Wallenberg. We are now beginning the analysis of this information by computer in Moscow. This memorandum outlines problems that I must bring to your attention because their continuation will continue to thwart progress of the work unless corrected.

The matter deals directly with Mr.Igor Barinov, assigned through the Ministry of Justice to be in our presence while we are at work on the project using the Hewlett-Packard 4150 laptop computer. This computer was purchased through the Swedish Embassy for the project in August, 1999, and placed under permanent supervision of the ФСБ. I shall first describe Mr. Barinov's activities during the week of October 11.

(1) Initially on Monday, October 11, there was much confusion with Mr. Barinov that the Russian FSB had approved the purchase of a second computer for the project to be similarly placed under the supervision of the FSB as with the first computer. When I tried to approach the topic of arranging for him to be present at the purchase of the computer as in August, he insisted that no approval had been given by ФСБ. On Tuesday, October 12, when the Swedish Embassy wanted to arrange with him to be present at the purchase of the computer, Mr. Barinov could not be reached because he had not come to work until late in the afternoon. (His colleague told us that he had gone to a clinic for an annual medical examination required for his employment.) When he finally did come to work, I informed him that Mr. Mats Foyer of the Swedish Embassy wanted to speak with him by telephone to discuss making arrangements for purchase of the second computer. Mr. Barinov refused to speak by telephone and stated only that his responsibilities did not include contacting the Swedish Embassy. Nonetheless, Mr. Barinov had met Mr. Foyer earlier to negotiate arrangements to be present for the purchase of the first computer in August.

(2) Mr. Barinov has repeatedly stated that his orders stipulate that he must be present at all times while we are working on the Hewlett-Packard computer assigned to the project. Yet he invokes this condition only when it suits his needs in a manner that has proven detrimental to our work. As pointed out above, he was absent for the entire day on Tuesday, October 12, and returned without explanation towards 5:00. p.m. (On that day, we worked in the presence of another person assigned to this project.) On Wednesday, October 13, after purchase of the second computer for the project, Mr. Barinov stated without prior warning that we could not

work for the rest of the afternoon because it was necessary to have the second computer inspected by the ФСБ. When we inquired why we could not work in the presence of the substitute person, he simply stated that he had to be present at the inspection and that it was therefore not possible. He also insisted that we could not work with our personal computers for continued development and testing of software during that afternoon in the adjacent room assigned for our use. We learned later that evening that Mr. Barinov had not taken the computer for inspection but had kept the computer in the ГУИН administration. Thus, Mr. Barinov knowingly made false statements and misrepresented the situation.

(3) The manner in which Mr. Barinov dealt with the inspection of the new Hewlett-Packard computer caused additional loss of time. Firstly let me point out that we are not disagreeing with the right of the ФСБ to inspect the computers. However, we see no reason why we were not allowed to continue our work during the time of the inspection since the inspection did not take place in the room where we were working in the ГУИН building at 15A Narvskaya in Moscow. Secondly Mr. Barinov informed us only as we were about to leave the ГУИН premises at midnight on Wednesday, October 13, that we could not work the next morning because he was required to be at the inspection. Since Mr. Barinov was absent on Tuesday, the previous day and we had no problem working in the presence of his colleague assigned to be present, we objected to this sudden announcement. When we inquired why he had not stated this earlier so that we could plan our work accordingly, he answered that he did not inform us because we did not ask about it. When I asked whether he would inform us by telephone the next day when the inspection is finished so that we could come to work, he stated that he would not. He stated only that we would have to come to the ГУИН building to learn whether he had returned. If the inspection was not finished, we would not be able to work.

When the representative of the ФСБ came supposedly for the inspection, Mr. Barinov closed the room to us where the first Hewlett-Packard computer was being used. The two of them did nothing else in that room for several hours except smoke, drink tea, and talk. When I knocked on the door to inform Mr. Barinov that we would leave for lunch, I stepped into the room. The new computer was not in the room with them and no inspection took place in that room. Mr. Barinov's uncooperative behavior disrupted our work for 2 days. Since we can travel to Moscow only for about 6 days at a time every three months, this is a significant loss.

When we began the project of analyzing the prison cell occupancy data for Korpus II of the Vladimir Prison, we were assured by the Russian members of the Swedish-Russian Working Group, primarily by Mr. K. S. Nikishkin, under whose jurisdiction the computer scanning of prisoner registration cards began, that we would have unrestricted access to the data and to the use of the computers assigned to the project in Moscow and that there would be full cooperation in the assistance to be provided to us. As a representative of the Ministry of Justice, Mr. Barinov has not worked in accordance with those promises. Since we must still make numerous trips to Moscow to complete the analysis of the prisoner occupancy data, it is important that conditions are not disruptive and prevent optimal progress. I therefore request that this matter be corrected.

SVERIGES AMBASSAD

Sveriges Ambassad
London

Jens Odlander
0044 - 171 - 917 64 00/64 53

19 oktober 1999

UTRIKESDEPARTEMENTET

Till: EC (Lundvik)

Kopia: ambassaden Riga (Hans Magnusson)

a a
p

Samtal med Vasili Mitrokhin

FCO:s Sverigehandläggare återkom med ett något dubbeltydigt budskap. Efter att ha rest ärendet med härvarande tjänster om att kunna höra Mitrokhin, skall dessa ha gjort en kort genomlysning av tillgängligt material. Budskapet är att inget av intresse finns i ärendet Wallenberg eller för den delen för Sverige i övrigt.

Detta är nog ett artigt sätt att säga nej till ett möte mellan er och Mitrokhin. Ifall någon avvikande information finns tillgänglig i Stockholm så återkommer jag naturligtvis gärna till Sverigehandläggaren. Ifall tillfälle ges kommer jag också att ta upp frågan mer informellt vid möte i annat ärende med Richard Gozney, Chief of Assessments Staff, på fredag.

Tacksam era synpunkter.

BERGQUIST

EC

Avd.	Grupp	Mål
P	2	EU I

Postadress:
11, Montagu Place
London W1H 2AL
Storbritannien

Telefon:
+44 171 9176400

E-post:
embassy@swednet.org.uk

www:
swedish-embassy.org.uk

Telefax:
+44 171 9176477

ANTAL SIDOR001

3 Pages
46.8.723-1176

October 21, 1999

FACSIMILE TO: Lage Olson, Foreign Ministry, Stockholm EI/ESEK
FROM: Susan Mesinai in Moscow

Kopia till Fredrik Hamberg, UD-PLAN-KANSLI med begäran 99-10-21

Dear Lage:

The attached is my itemized invoice, on UD form, for the expenses which I have incurred in coming to Moscow for the Working Group meeting and setting up my office (power surge protector and convertor plug for Moscow).

These amount to 562.38 U.S. dollars, 67.27 U.K. sterling, and 817.81 rubles. I have receipts for all the items listed and will turn in the form with the receipts when the authorization comes through.

Please would you instruct Stefan Ljungberg of the Swedish Embassy in Moscow, as soon as possible, to pay at least the dollar and ruble amounts, as I paid for these items out of my advance on per diems for the month since the advance for expenses did not come through in time for me to leave New York.

Again, my thanks.

Sincerely yours,

Susan Mesinai

Susan Ellen Mesinai

INKOM HANDLINGAR
DNR 294/004
1999 -10- 21
AVD. P-2 EU 1

D MV

UTRIKESDEPARTEMENTET
A1/LÖN
Box 16121
103 23 Stockholm

RESEBESLUT/RESERÄKNING

Ver nr

Personnummer	
Avresedatum	Bank
Kontonummer	
Postgiro- eller personkontonummer	
Tjänsteställe (myndighet, enhet, telefonnummer)	

Namn: Susan Mesinai
Utdelningsadress/enhet/utlandsmyndighet: 123 Bank Street
Postnr o orthamn: New York, N.Y. 10014 USA *

WALLENBERG INVESTIGATION

Resans ändamål, förrättningsorter och förrättningstid inkl. resdagar	Expenses related to travel to Moscow and setting up office, not covered by per diems. Trip of October 10, 1999 – arriving Moscow October 13, 1999 for Working Group Meeting		
			Förrättningstid (inkl. resdagar) fr.o.m. t.o.m.
Beräknad kostn. i SEK eller i utl. valuta	Resekostnad	Traktamente	Totalkostnad
	Hotell	Övrigt	
Kontering av objekt vid UD	Objekt 1 kostnadsställe	Objekt 2 Finansiering	Objekt 3 Verksamhet
Resebeslut	Datum	Namnteckning och namnförtydligande av person som har dispositionsrätt	
	☐ Separat resebeslut (t.ex. dep.prot., telex, PM) kopia bifogas		

Förskott vid UD	☐ Sätts in på konto enligt ovan ☐ Sänds per postanvisning enligt ovan ☐ Hämtas i kassan Belopp i SEK
	Datum / Namnteckning och namnförtydligande av person som har rätt att teckna utbetalningsorder

Kvittering av förskott hämtat i kassan	Datum	Namnteckning	L-anvisning nummer

Förskott vid utlandsmyndighet

Datum	Utbetalande myndighet	Konto	Valuta	Belopp

Dep UD 5553 B Ny utgåva BGB Varberg 961426

* PLEASE REIMBURSE THROUGH SWEDISH EMBASSY IN MOSCOW AS SOON AS POSSIBLE AS THESE EXPENSES WERE PAID FROM ADVANCE ON PER DIEMS =

Kontering, signatur A1/LÖN

RESERÄKNING

Jag har haft följande utgifter i tjänsten:

Datum	Resetider	Resväg, färdsätt, förrättningsställen etc	Bil nr	Belopp Utländsk valuta	SEK
Oct.6.99		VISA to Russia: Consul General	USD	150.00	
Oct7.99		Meeting at Swedish Consul General TAXI to	USD	11.00 w/tip	
Oct.8.99		Taxi to Swedish UN Mission. Delivery for Pouch	USD	13.00 w/tip	
Oct.10.99		Taxi to Newark Airport BA Flight 188	USD	55.00 w/tip	
Oct.2.99		2 sets polaroid shots for VISA	USD	19.38	
Oct.8.99		World Access - Travel Insurance	USD	284.00	
[illegible]13.99		Taxi from Moscow Airport to House	USD	30.00	
Oct11.99		Embassy Cars. Taxi from Heathrow	UK	30.00	
Oct.13.99		Olimpicars. Taxi to Heathrow	UK	21.00	
[illegible]r.11.99		Ryman. Supplies	UK	6.27	
Oct.13.99		BT Intl Phone Card. To reach embassy	UK	5.00	
Oct.13.99		BT Intl Phone Card. To reach embassy	UK	5.00	
Oct13.99		Cart at Moscow Airport #522840	Rubles	50.00	
Oct.16.99		"White Wind." Power Surge Protector and Converter Plug	Rubles	767.81	
		Rubles 817.81			
		U.K. 67.27			
		USA $562.38			

[illegible]g har i tjänsten ej erhållit kostnadsfria måltider

Summa utgifter

Nedan anges kostnadsfria måltider som jag erhållit i tjänsten
Frukost som ingår i hotellpriset skall anges (datum+kryss). Flygmåltider anges ej.

Datum	Frukost	Lunch	Middag	Datum	Frukost	Lunch	Middag
	☐	☐	☐		☐	☐	☐
	☐	☐	☐		☐	☐	☐
	☐	☐	☐		☐	☐	☐
	☐	☐	☐		☐	☐	☐
	☐	☐	☐		☐	☐	☐

Underskrift
Namnteckning

Susan Ellen Meshna

298/011
1999 -10- 25
P 2 EU I P 2 EU I a.a.

Uppsala, den 22 oktober 1999.

Käre Lage,

Varmt tack för påringningen.

Att besöka Ryssland är en upplevelse. Jag gjorde det sommaren 1987 under en vecka. Min syster Charlotte bodde i Moskva med sin familj. Hennes make, Marek, arbetade för Caterpillar. Jag fick på egen hand besöka ett nyrestaurerat kloster efter att ha talat med en sovjetisk ansvarig. Vi hade ryska lyckans 1000-årsjubileum nyligen firats med besök bl.a. av reverend Billy Graham.

MD

Tillsammans med min syster fick jag se Zagorsk efter utverkat tillstånd hos många instanser.

Närsluter härmed The Wallenberg Bulletin, mars 1999. Snart skall jag ånyo skriva till Vera Parnes, så att hon må sända detta nummer i sin helhet. Om Du sänder henne några dollar för prenumeration kan hon, tappas jag, täcka sina distributionsavgifter.

Skall försöka ordna detsamma för Per Anger.

Med vänlig hälsning,
tillgivne
Torsten Hernod.

William L. Clarke:
Ny adress:
125, Sussex Drive
Ottawa,
Ontario K1A0G2

(Torsten Hernod)

PRESSARKIVET
Gamla Torget 3
753 20 UPPSALA
Tel. 018-4713355, 7133
Fax. 018-471 7132

Delges:
von Dardel RW-Förening
Carl Persson
Magnusson, Riga
Lundvik, EC
Olson, EU-ESEK
Amb. Moskva
Amb. Ottawa
Anger
dkp. 99-10-25

ÖPPETTIDER:

Måndag – fredag 9.00 – 16.00
Tisdag även: 16.00 – 19.00

The WALLENBERG BULLETIN

March 1999

VOL 8, No. 1

THE WALLENBERG BULLETIN IS PUBLISHED BY THE RAOUL WALLENBERG INTERNATIONAL MOVEMENT FOR HUMANITY AND THE CANADIAN FRIENDS OF RAOUL WALLENBERG • 4845 BOURRET AVENUE, SUITE 34, MONTREAL, QUEBEC H3W 1L2
TEL: (514) 342-9356 EXT. 212 • FAX: (514) 342-8452 ATTENTION: VERA PARNES
PRINTING: COURTESY OF JOSEPH LASRY OF LARRY PRESS • LAYOUT & TYPESETTING: COURTESY OF GAD SERRUYA OF DEXTEL GRAPHICS

Editorial

By Maynard Gertler, Guest Editor

The point of departure for this number of The Wallenberg Bulletin is the unveiling of a plaque to Raoul Wallenberg, in March '98, at Cathedral Place, Montreal. His bust already distinguishes that site, just as his integrity has evidently animated broad humanitarian impulses and support. In this instance, it has linked together more than 200 well-wishers and guests; politicians Lloyd Axworthy, Minister of Foreign Affairs of Canada, Sylvain Simard, le ministre des Relations Internationale du Québec, Lawrence S. Bergman, member of its National Assembly for D'Arcy Mcgee, M.P.'s Sheila Finestone (Mount Royal) and Clifford Lincoln, chairman of the Standing Committee on Canadian Heritage.

Of a range of messages, none is so urgent and revealing as that brought back to us by our president from her fact-finding journey to Sweden, in August, where she was privy to the views of diplomats, scholars and concerned citizens on Swedish government efforts – thus far ineffective - to secure Wallenberg's release and/or uncover his fate. Accordingly, a major proportion of space in this bulletin has been devoted to this fresh and unique material.

Attorney David Matas, in a closely related context, has given us a second report in a little over a year, on the 'Wallenberg case". The nature of his conclusions cannot fail to impress and to strengthen our resolve.

By co-operation of the Embassy of Portugal, its counsellor Carlos Gomes da Silva, and by courtesy of Le Monde of Paris, we are able to bring you the story of a Portuguese consul in Bordeaux who, in May 1940, contrived at greatest personal risk to him and his family, and against the orders of his superiors, to save the lives of 30,000 persons fleeing the invad-

Continued on page 8

President's Column

MY VISIT TO STOCKHOLM

By Dr. Vera Parnes

There was one event in 1998, my visit to Stockholm, which greatly influenced our activities.

I have been working on the Raoul Wallenberg case since the eighties, and had a number of invitations to go to Sweden. This August, on the invitation of the Swedish representative of the Raoul Wallenberg International Movement for Humanity, Ebba Grönroos, I was able to make the trip. I felt that I was obliged to meet ambassador Per Anger who had worked hand-in-hand with Raoul Wallenberg. Only he could answer some of my questions. I also wanted to talk with Lage Olson, a councillor of the Ministry of Foreign Affairs of Sweden, who has worked in the Russian-Swedish Commission which is searching for the truth about Raoul Wallenberg's fate. I had to study and translate some new documents about Wallenberg and to see the places in Stockholm which are associated with him.

Before my departure, I had a call from Ambassador Per Anger who is a member of the Presidential Council of the RWIMH. He invited me to an informal meeting, assuring me that we would have time to discuss some important matters.

Stockholm, the capital of Sweden, where Raoul Wallenberg was born, met me in all its beauty. The city sparkled under the sun's rays. The mirror-like surface of its lakes reflected the neighbouring places. An unforgettable sight! My lodging was in Södertälje, a town situated not far from the capital. Every morning a bus brought us to the railway station. On our way to Stockholm, I could enjoy the sights of lakes, forests and fields. In Stockholm we took the metro and buses again to get to our destinations. That took time, but it

Continued on page 4

Welcome By Mr. Peter Rona

Coordinator of the Canadian Friends of Raoul Wallenberg, Master of Ceremonies on the occasion of the Unveiling of a plaque to Raoul Wallenberg at the Wallenberg Memorial in Montreal

I cannot tell you anything new about Raoul Wallenberg's life and struggle that you already do not know, not unfortu-

Peter Rona

nately any new information about his fate in the Soviet prison system.

I can tell you a story about why I am here!

In 1944 my father was in a holding camp on Csepel island waiting to be transported out of Budapest, Hungary, to the never-never land. By that time everyone knew that once you left, you would most probably never be back. One night he escaped after roll call and made his way into Budapest under the cover of darkness.

Continued on page 8

WHAT HAPPENED TO RAOUL WALLENBERG?

A Report One Year Later

by David Matas

Of necessity, we give only an extract of Attorney David Matas' closely reasoned, virtuoso report. But, upon reading that, you will agree that some of the later-dated testimonials which he cites to support the thesis that Wallenberg may have been alive and held in prison, at least until 1983, is startling.

Given the incomplete access to information that now exists, it is impossible to come to any firm conclusion about what happened to Raoul Wallenberg. There are two hypotheses. One is that he died in 1947. The other is that he survived 1947 and lived in the Soviet gulag for many years thereafter. There is no conclusive evidence to support either hypothesis....

As long as there are unanswered questions about the fate of Wallenberg, as long as there is research to be done, archives to be searched, files to be disclosed, a 1947 death conclusion operates at cross purposes with this research. As well, the unanswered questions make the 1947 death conclusion implausible....

There are evidentiary statements by witnesses that cannot be discounted. Among these are the testimony of Theodor von Dufving, Zigurds Kruminsh, the Polish prisoners, Varvara Ivanovna Larina, and Alexander Timofeevich Kukin.

Theodor von Dufving recounted how he had encountered in a transit camp in February 1949 on the route to Vorkuta a prisoner dressed in civilian clothes and with his own special accompanying guard. The prisoner was stated to be a Swedish diplomat. The Swede stated: "I have become prisoner due to a great mistake."

Zigurds Kruminsh in 1962 told Marvin Makinen in Cell 2-31 in Vladimir prison in 1962 that he had met in the prison a Swedish prisoner who was allegedly arrested "for some kind of intelligence work" and who was "certain" that he would "be well rewarded for his work upon his return home." This statement must be considered in conjunction with that made later to Makinen in a labour camp that "Kruminsh sat (in Vladimir) with the Swedish prisoner van den Berg."...

A number of Polish prisoners, Boguslaw Baj, Jozef Kowalski, Jerzy Cichocki and Josef Markujewshi, all held in the Soviet gulag, have identified Raoul Wallenberg as a fellow prisoner in the early 1950s. All made statements separately and independently of each other. The testimony of these prisoners about their detention and camp conditions is supported by their personal files....

A person who was a cleaner at the prison hospital recently identified Raoul Wallenberg as a prisoner in an isolation cell in the 1950s.
The name of the cleaner is Varvara Ivanova Larina. Her testimony is that a foreign non-German prisoner had been held for a lengthy period in solitary confinement. Although Larina did not know the name of the prisoner, she described his physical features. The person she described has features similar to those of Wallenberg. She, as well, identified Wallenberg by selecting a photograph of him that had never been in the international press. In any case, at the time she was first interviewed, in 1992, by Marvin Makinen and Nikita Petrov in the office of the chief doctor of Vladimir Prison hospital, Dr. Polinina, Larina knew nothing of the case of Raoul Wallenberg. She remembered the prisoner primarily because of his complaining attitude to prison authorities.

As long as there are unanswered questions about the fate of Wallenberg, as long as there is research to be done, archives to be searched, files to be disclosed, a 1947 death conclusion operates at cross purposes with this research.

Alexander Timofeevich Kukin, a retired former head guard at Vladimir admitted, as well, that a foreign non-German prisoner had been held in Vladimir for a lengthy period in solitary confinement, in appearance like a photo of Raoul Wallenberg.

The testimony of Abraham Kalinski, a Polish Jew who had spent a number of years in Soviet prisons and camps, including Vladimir prison, was that Raoul Wallenberg was imprisoned in the Soviet Union until 1975. Kalinski claimed to have seen Raoul Wallenberg for the last time in 1959. Kalinski further passed on testimony of Soviet Jewish prisoner Jan Kaplan, prison medical officer Butova and Soviet General Gennadij Kuprianov....

A defecting Jewish AVO official (AVO was the acronym for the Hungarian security service) stated in 1984 that he had been given a special assignment in January 1983 as an analyst of some investigative material prior to a planned anti-Zionist trial. A Soviet adviser told him that Raoul Wallenberg was to be used as an important witness.

Igor Prelin, a former KGB press officer, stated that he reviewed materials which indicated that Raoul Wallenberg was to have been used as a Soviet witness in the Nurenberg war crimes trials. He further explained that there existed an agreement between the former Allies: Russians at Nurenberg were not going to reveal American and British support for Nazi Germany; in turn, the British and Americans would not reveal details of the Molotov-Ribbentrop pact or the Katyn massacre. Raoul Wallenberg and others served as guarantees that the deal would be kept....

The Soviets proposed in 1964 an exchange of Raoul Wallenberg for a Soviet spy detained by the Swedes, Swedish Air Force Colonel Stig Wennerstrom. Soviet contact was made through a KGB resident at the Soviet embassy in East Berlin to Carl-Gustaf Swingel, a Swedish businessman living in Berlin at the time....

After a conversation in German between the Swedish psychiatrist Nanna Swartz and the Soviet cardiologist Alexander Myasnikov in 1961, Nanna Swartz understood Alexander Myasnikov to have told her that Raoul Wallenberg was in a mental hospital in Moscow. The then Prime Minister Erlander wrote to Communist party chair Nikita Khrushchev about the conversation and asked for the return of Raoul Wallenberg. Rolf Sohlman, the then Swedish ambassador to the Soviet Union, at the meeting on February 25, 1961, handed over the letter to Khrushchev, who responded with a verbal harangue. Dr. Myasnikov subsequently wrote to Dr. Swartz insisting that Dr. Swartz had misunderstood him. The two met again on July 10, 1965 and each maintained his/her own version. Dr. Swartz remained "unwaveringly convinced" of the

Continued on page 9

President's Column

My Visit to Stockholm

Continued from page 1

In Stockholm. (L.toR.) Lage Olson, Counsellor, Ministry for Foreign Affairs of Sweden; Ebba Grönroos, representative of the RWIMH in Sweden; Dr. Vera Parnes, President RWIMH and Can.Fr.RW; Ambassador Per Anger; Torsten Hèrnod, Librarian, Uppsala University.

helped me to know the Swedish people and life in the countryside.

With Ebba Grönroos, we went to see Raoul Wallenberg Place. There is a plaque telling people that the place is named for this hero of humanity. It is situated near the drama-theatre, the office of the Swedish Raoul Wallenberg Association and a synagogue which was overcrowded when we were there on Saturday morning. I was told that two sculptures would be erected in honour of Raoul Wallenberg in Sweden: at Nybroplan, within walking distance of the synagogue in Stockholm, and at Lidingo where Raoul was born. We visited the luxurious hotel outside the city where Raoul had a meeting with Iver Olsen, the representative of President-Roosvelt's War Refugee Board in Stockholm, that was decisive in his life.

I also visited the Raoul Wallenberg Association. For many years, Ambassador Per Anger was its president. I met Sonya Sonnenfeld there, having only talked with her over the phone from Simon Wiesenthal's office when I was in Vienna, and from Chicago when I worked there. I hoped to meet Raoul's half-sister, Nina Lagergren, but failed. I told Sonya about our work and our plans and she did the same. I presented her with some issues of our Wallenberg Bulletin. She wrote me later that she found them informative and interesting. Personal contacts are very important. Several weeks later, I received a list from Sonya signifying Raoul's recognition all over the world, which I am going to publish.

The conversation with Ambassador Per Anger was of special importance. He was with Raoul Wallenberg during all the terrible time of July to December 1944, in Budapest. He answered all my questions eagerly. But when I asked what he thought of the reports in some newspapers that Raoul Wallenberg had worked as a spy, he retorted sharply and decisively that Raoul had been too busy with his rescue operations to do anything else.

In fact, on reading Letters and Dispatchers, 1924-1944, I felt that all Wallenberg's thoughts were concentrated on the idea of saving lives. It is remarkable that since November 1944, he had been working on a plan to return dignity and normal conditions of life to humiliated and persecuted people. His plan, "The Raoul Wallenberg Institution for Support and Reconstructions", is not often mentioned, but it tells us more than anything else that Raoul Wallenberg tied his own future, his career, to the life of the people rescued by him, and to the life of the country where he worked. In November 1944, he set up a special department to prepare a detailed social and economic survey, to be used as a basis for his plan. It embraced all the urgent needs of Jews, restoration of their asserts, renewal of business relations of the Hungarians, construction of industries and so on.

It was a comprehensive plan, solid and practical. It provided the quickest possible way of restoration of life in Hungary after defeat of the Nazis. Wallenberg prepared a text of his appeal to the Hungarian people for the radio. He knew that his name carried enormous weight, and he intended to announce the formation of the Wallenberg Institution for Support and Reconstruction, personally. This plan was his beloved child. It was his most ambitious undertaking. He assumed that the new Hungarian government would recognize the humanitarian action that was a basis of his plan, and endow the organization with state backing.

In January 1945, he hurried to Debrecen to get in touch with Marshal Rodion Malinovsky and negotiate with the Hungarian provisional government. He was not sure of positive results but he wanted to try to get the seal of approval of the Russian authorities. He did not know that he risked losing his freedom and even his life. We talked much about it in Stockholm.

Lage Olson gave me very interesting information about work of the Russian-Swedish Commission. Hans Magnusson, The chair of this commission, was the ambassador in the Swedish embassy in Moscow, when the previous Soviet-International commission had been working, and I was in contact with him. Now, he is the ambassador in Riga. The new commission began its work in September 1991. The chairman of the Raoul Wallenberg International Movement for Humanity, Guy von Dardel, Raoul Wallenberg's half-brother, is a member of this commission on the Swedish side, as well as Carl Persson, former national police commissioner and governor, and Lage Olson.

It was said that the white book of the Foreign Office of Sweden on Raoul Wallenberg would be published in 1999 when some original research projects are completed. There will also be a Russian white book.

We talked about the results of David Matas's investigation of Raoul Wallenberg's fate. David Matas is the Canadian emissary who began a new search for Wallenberg. We also discussed some new materials about Wallenberg's activities and imprisonment.

My work with Ebba Grönroos, representative of the RWIMH in Sweden, occupied most of my time. I am extremely grateful to her for all the materials and information she gave to me.

To conclude, I am attaching a summary prepared at my request by a collaborator in Sweden, Torsten Hèrnod, concerning the most significant and informative meeting, organized by Lage Olson, counsellor at the Ministry of Foreign Affairs in Stockholm, in connection with my visit. This summary embraces a number of vital questions that had been discussed.

Dr. Vera Parnes
President of the Raoul Wallenberg International Movement for Humanity and its affiliate, the Canadian Friends of Raoul Wallenberg

Continued on page 5

Report from Stockholm

Continued from page 4

On the occasion of Dr. Vera Parnes's visit to Sweden in August 1998, the Foreign Office organized a luncheon on August 14 at the Modern Museum. To this luncheon, embassy counsellor Lage Olson had also invited the co-ordinator of the RWIMH in Sweden, Ebba Grönroos, former ambassador Per Anger, the ambassador of Canada William L. Clarke and the author of this report Torsten Hèrnod.

Per Anger astonished us with his vitality and spiritual vigour. "It's important to keep fit, both physically and intellectually," he told me.

Ambassador Clarke asked Per Anger how the Swedish government acted immediately after the war in order to get Raoul Wallenberg back. "The Swedish attitude towards the Soviet Union was too benevolent up to the coup of Prague in February 1948," answered Per Anger. To Vera Parnes he said that several measures might have been taken to emphasize disapproval with the Soviet stance regarding Raoul Wallenberg's disappearance, for instance, to recall their ambassador in Moscow and to break both diplomatic and commercial relations with the USSR. Also, the credit of one billion Swedish crowns to Soviet industry in 1946 could have been annulled or postponed. This generous credit, intended to help both Soviet and Swedish industry, was much questioned and debated in the press. Finally the USSR only made use of 555million Swedish crowns for buying Swedish goods. (Hägglöf, Ingemar, 1984)

Ambassador Clarke then asked if there was any possibility of negotiating the release of Raoul Wallenberg at that time.

At the end of the war the Soviets captured many foreigners, among others, diplomats, in order to use them in exchange for something. In his book With Raoul Wallenberg In Budapest: Memories Of The War Years In Hungary, Per Anger writes that the Swiss government traded with the Soviets the release of their chargé d'affaires in Budapest, Harald Feller, and four other Swiss diplomats, against the extradition of six Russians held captive in Switzerland. Ambassador Anger assumes that the Swiss government would probably not have exchanged the Soviet citizens Kotchetov and Novikov if circumstances were otherwise, but this was a case of buying "life for life".

Bernt Schiller writes that the bargain was the price paid for establishing diplomatic relations between Switzerland and the USSR. He indicates that Max Meier of the Swiss legation in Budapest was released together with Feller. Fighterpilot Kotchetov and engineer Vladimir Novikov were refused asylum by the Swiss Federal Assembly in January 1946. Novikov never saw his family again but was allowed to start a new life after eleven years in Siberia. The young pilot was probably executed. (Schiller, Bernt, 1991 and Anger, Per, 1981, 1995). A Dane, Hakon Dahl, imprisoned six years in the USSR, had been exchanged for a Soviet communist caught in Denmark. (Anger, Per, 1981, 1995).

In Sweden, several cases of espionage were revealed involving personnel of the Soviet embassy. Vladimir Petrov and his wife Evdokia were stationed in Stockholm from 1943 to 1946. They were both employed by the Soviet intelligence service NKVD. In 1954 they defected to the West and chose to stay in Australia. Two chapters in their book, Empire Of Fear, are about their espionage activity in Sweden. (Petrov, Vladimir and Evdokia, 1956).

When Per Anger accompanied the minister of Foreign Affairs Östen Undén, as his secretary, to a meeting in Oslo at the end of 1950, he was asked about his opinion on the Wallenberg case. Per considered that Sweden ought to speak a tougher language with the Soviets. Instead of expulsion why not detain a Soviet spy while awaiting an exchange for Raoul Wallenberg? Östen Undén's face darkened when he heard this suggestion and he retorted, "The Swedish government will not practice such a procedure." He did not suspect that his counterpart, Andrei Vyshinski, was lying when he stated in August 1947, that "We are certain that Raoul Wallenberg is not in the Soviet Union and his name is not familiar to us."

Ambassador Clarke then brought up the issue of when the West learned about the Holocaust. He spoke favourably of the Jewish Museum in Stockholm and of Aron Neuman, its founder and director.

The Nazis confirmed at the Wannsee meeting in Berlin, January 20, 1942, their determination to exterminate all the Jews in Europe. Per Anger said that Sweden pursued a restrictive immigration policy in 1938 as it feared an influx of Jewish refugees. Sweden therefore accepted the German proposal to mark the passports of Jewish people with a big red "J". The Germans introduced the restrictions in October1938. Some historians claim that Sweden was directly responsible for its initiation through pressure on Germany. Others opine that Sweden passively made use of the German passport regulation and that Switzerland rather than Sweden was urging it. (Tydén, Mattias and Grynberg, Anne, 1997). I asked Per Anger about this (October 10, 1998), and he answered that probably both Switzerland and Sweden wanted a system whereby they could discern a Jew from other Germans or refugees, arriving from Nazi occupied territories. This is confirmed by historian Hans Lindberg in a dissertation: "Owners of such passports who intended to travel to Sweden, should be asked to visit a Swedish consulate before departure and apply for a special permit, a so called border recommendation. If such was granted, the traveller had to present it to Swedish passport officers. Owners of J-marked passports, who had no such border recommendation, would risk being refused entry by border control. That system would not hinder regular travellers and tourists but placed Jews who wanted to go to Sweden for a short stay or wanted to reside permanently in the country under supervision." (Lindberg, Hans, 1973).

Per Anger lauded a dissertation in history by Paul A. Levine published in Uppsala, Sweden in 1996. Levine, who has learned Swedish well, asserts that the Swedish commitment to help Jews became obvious when the deportation in Norway began in November 1942. In a rescue operation in October, 1943, 80,000 Danish Jews found refuge in Sweden. "Employing a method of obstruction conceptualized as "bureaucratic resistance" Swedish diplomats in Stockholm, Oslo, Vichy, Berlin, Copenhagen and Budapest, often but not always, succeeded in saving Jewish lives," Paul Levine explains. (Levine, Paul A., 1996).

Per Anger also mentioned Steven Kobilik's book The Stones Cry Out, which stresses the importance of the Auschwitz Protocols. These comprise the account of Rudolph Verba (Walter Rosenberg) and Alfred Wetzler (Josef Lanik). The underground movement in Auschwitz helped them to escape in April 1944. Their duty was to inform the Western democracies about the slaughtering of the Jews in Auschwitz-Birkenau and warn them against the impending threat to Hungarian Jewry. (Levai, Jenö(Eugene), 1989 and Lester, Elenore, 1982). Copies of this report were sent at the end of April to Geneva and Istanbul among other places. (Lester, Elenore, 1982).

The Swedish legation in Budapest forwarded the Auschwitz Protocols to Stockholm. Its horrifying contents reached King Gustav V in June 1944. The king of Sweden also received the information about the Holocaust through Arvid Fredborg, the young correspondent of Svenska Dagbladet in Berlin, whose work Behind The Stone Walls was published at that time. Fredborg was a keen observer and historian. He reported the execution of two million Jews and one mil-

Continued on page 9

Report from Stockholm

Continued from page 5

lion Poles at the hands of the Nazis. (Kobilik, Steven, 1988).

On June 30, 1944 King Gustav V sent a personal telegram to Miklos Horthy in which he pleaded with the regent for an end to "the harsh methods applied against the Jewish population in Hungary." In the name of humanity, King Gustav V entreated Horthy to "take measures to save those of the unfortunate people who still remain to be saved." (Wallenberg, Raoul, 1995).

Protests of the king of Sweden, Christian churches, the International Red Cross, the United States and Great Britain persuaded Horthy to halt the deportations on July 18 (Thulstrup, Åke, 1949). Ambassador Per Anger said that Roul Wallenberg considered his mission as fulfilled when the deportations ended. He arrived in Budapest on the ninth of July, 1944, and prepared to return home at the end of August. At that time Horthy discharged Döme Stzójay, prime minister imposed on him by the Nazis in March and replaced him with general Geza Lakatos. Simultaneously, Rumania capitulated to the Red Army and declared war against Germany. Admiral Horthy hoped to be able to stop the Soviets till the western allies could occupy Hungary. (Anger, Per, 1981, 1995).

Everything changed for the worse when the Arrow Cross seized power on October 15. Horthy was forced to resign and name the Arrow Cross leader Ferenc Szalasi as new premier. A wave of terror and persecution began. Horthy and his family were interned in a Bavarian castle. His son Miklos Jr. was deported to Mauthausen and later to Dachau, where he was liberated at the end of the war by American troops. (Lester, Elenore, 1982).

If we return to the Auschwitz Protocols, they form an essential part of dispatches from Hungary by Per Anger and ambassador Ivan Danielson, gathered in a book published in 1997, Räddningen, De Svenska Hjälpinsatserna I Budapest 1944. Rapporter Ur UD:s Arkiv. (The rescue. –Swedish relief actions in Budapest 2944. Reports from the archives of the Foreign Office.)

The Auschwitz Protocols were handed over by the Jewish Council in Budapest to Valdemar Langlet, representative of the Swedish Red Cross. He in turn gave these protocols to the Swedish legation who sent them to Stockholm. They contain: 1) A report on the arrest and deportation of the Hungarian Jews written by the Jewish Council in Budapest. 2) A detailed account of two Slovak Jews, Rudolph Verba and Alfred Wetzler of their two-year experience in Auschwitz-Birkenau. 3) A summary of the protocols of the Jewish Council. 4) A narrative of a woman who escaped from Auschwitz on May 20, 1944.

The Auschwitz Protocols opened the eyes of many. George Mandel-Mantello, consul of El Salvador in Bern, Switzerland, wrote a condensation of it for the press. (Kranzler, David, 1989). The consul Mandel-Mantello co-operated with Raoul Wallenberg and asked him to issue protective passports from El Salvador which were eventually authorized by the consulate in Bern. (Derogy, Jaques, 1980 and Lester, Elenore, 1982).

As a further answer to ambassador Clarke's second question Per Anger referred to a book published in1998 by Ingvar Svanberg and Mattias Tydén about Sweden and the Holocaust. (Svanberg, Ingvar, 1997). One of their findings is that the largest daily newspapers and also local press in Sweden gave accurate accounts, from September 1942 onwards, about the deportations and mass murders. (Sennevall, Sven, 1997-09-22). The readers' attention was caught by fat headlines in the newspaper and on the placards. The British press provided the material and often cited was the well-informed Manchester Guardian. In the United States these frightening reports frequently ended up at the bottom or in the middle of the foreign news pages. (Lipstadt, Deborah E., 1986). On the other hand, Swedish press was sometimes censored by the government in compliance with German demands.

Per Anger also remembered the five-hour-long conversation between Swedish diplomat Göran von Otter and the SS-officer Kurt Gerstein on the Warsaw-Berlin train. Kurt Gerstein had witnessed the atrocities at the Belsec camp, near Lublin and was very repentant. Göran von Otter had been in Poland to interview Swedish industrialists who acted as messengers between the Polish underground movement and the Polish embassy in Stockholm. Upon his arrival in Berlin on August 23, 1942 Baron von Otter verbally transmitted, at the request of Gerstein, the essentials of their conversation to Erik von Post who was acting as deputy to Ambassador Arvid Richert at the Berlin legation. (Koblik, Steven, 1988)

William L. Clarke said that Per Anger ought to write his memoirs. "I am trying to do that," answered Per Anger, who was Swedish consul general in San Francisco, 1961-66, ambassador to Australia in Canberra, 1970-1975 and to Canada in Ottawa, 1976-1979.

Per Anger then explained to Vera Parnes that without the Swedish legation behind him, Raoul Wallenberg would not have been so successful. He cited from his foreword in "Räddningen" (Swedish relief actions in Budapest 1944.

Continued on page 11

WHAT HAPPENED TO RAOUL WALLENBERG?

A Report One Year Later

Continued from page 3

correctness of her version.

Dr. Myasnikov had an interest in changing his story, if Dr. Swartz's version is correct, since Dr. Myasnikov's original admission contradicted official Soviet policy, the policy of his masters. Dr. Swartz on the other hand, had nothing to gain from her version of the story being correct. As well, a 1986 letter from the daughter of Nanna Swartz to Swedish researcher Kenne Fant recounts that she met Dr. Myasnikov when she was a child and she remember him as speaking good German....

A reason why the Soviets would have kept Raoul Wallenberg alive was the nature of the gulag. The gulag and the whole state security apparatus of the Soviet Union depended on the arrest and detention of spies, traitors, and saboteurs to justify its existence. If there were no spies, traitors and saboteurs, they had to be invented. Raoul Wallenberg could have been kept alive in the gulag for no other reason than that the gulag needed people like him, or like the Soviets pretended he was, on order to give the gulag its raison d'être.

I do not conclude that logically Raoul Wallenberg must have been kept alive or that the present evidence leads to the unequivocal conclusion that Raoul Wallenberg survived 1947, but rather that logic leads us nowhere and that the present evidence is equivocal. The present evidence that Raoul Wallenberg survived 1947 is substantial and cannot be dismissed.

The distinguished human rights advocate David Matas has been conducting a search to uncover the fate of Raoul Wallenberg who was incarcerated in a Soviet prison in 1945. Attorney Matas also spoke to us on June 1, 1997 when we commemorated the 85th birthday of Wallenberg. The present "Report" brings us the gist of his views on this critical subject, after further investigation, approximately one year later.

Report from Stockholm

Continued from page 9

Dispatches...); "the merit of having saved such a great number of Jews - the figure 100,000 is often mentioned - is above all Raoul Wallenberg's. But, he would not have achieved this result without the help of the Swedish legation, which provided the base for the entire operation and in which other Swedes participated as well."

I asked Per Anger about the formal role of attaché Lars Berg, head of the B-section. Ambassador Anger said that Sweden had an assignment as protective power for some countries in Hungary, for instance the USSR, and the B-section handled affairs concerning relations to other powers. According to a memorandum by Raoul Wallenberg, written in Budapest on August 15, a special subsection within the B-section was organized for securing the release of detained persons. Raoul Wallenberg wrote that "the B-section was also organized more practically in other respects regarding the protective and provisional passports." (Wallenberg, Raoul, 1945).

Per Anger said that Wallenberg had a section of his own. It was called the C-section. (Sjöquist, Eric, 1974). So did the Swedish Red Cross, headed by Valdemar Langlet, a seventy-year-old historian who knew both Russia and Hungary from travels in his youth on horseback. Valdemar Langlet and his Russian-born wife Nina issued a great number of protective passports as early as May 1944. Their passports were similar to the refugee passports of Fridtjof Nansen. The Langlet couple each wrote a book about their wartime experience in Budapest. (Valdemar, 1946 and Langlet, Nina, 1982)., Per Anger who was then an attaché, and superior Ivan Danielsson had the difficult task of negotiating with successive Hungarian governments. Per Anger said that ambassador Danielsson's plea for more personnel coincided with the U.S. wish to send a man from a neutral country to Budapest. Raoul Wallenberg was chosen for the important assignment.

Referring to the tragic fate of the Jews in Hungary and elsewhere in Europe, Per Anger said that "too little was done too late. The United States could have acted earlier." I objected, that the American Jews reacted quite early. In a book by professor Henry L. Feingold we are informed that "public agitation culminated in a massive rally in Madison Square Garden (New York) on March 1, 1943, under the exhortation 'Stop Hitler Now!'" The rally was sponsored by important groups and was the largest of its kind in the United States. It produced a 12-point resolution and suggested different steps of action. Two of the points referred to neutral nations who were expected to negotiate with Germany and her satellites (point 1) and to organize the freeding of the victims (point 10). By declaring that " an appropriate 'intergovernmental agency' should be established with sufficient authority to implement the rescue program" (point 9), the creation of the War Refugee Board (WRB) in January 1944, was anticipated. (Feingold, Henry L., 1970). Its agent in Stockholm Iver Olsen approached Raoul Wallenberg in June 1944. (Derogy, Jaques, 1080).

Henry Morgenthau Jr., secretary of the Treasury, influenced president Franklin D. Roosvelt to give priority to the severe plight of European Jewry. The president's executive order, whereby the WRB was established, gave a new tone to rescue pronouncements. (Feingold, Henry L., 1970). The State Department had hitherto delayed and sometimes even suppressed information about the Holocaust and different rescue attempts. (Morse, Arthur D., 1967,1968 and Feingold, Henry L., 1970 and Wyman, David, 1984 and Koblik, Steven, 1988).

"Especially at the end of the war," Per Anger said, "the Germans were for different reasons, anxious not to disturb diplomatic relations with neutral Sweden. They were indulgent to the rescue activities of the Swedes." In this context, Ambassador Anger mentioned the negotiations of Adolf Eichmann with Joel Brand representative of Waada, the Jewish rescue committee in Budapest. Eichmann offered him a deal: the exchange of one million Jews for 10,000 trucks to be used on the Eastern front. Brand was sent to Turkey but the British arrested him in Syria. He was taken to Cairo. The German offer was considered as 'monstrous' by the Times of July 20,1944. (Weisberg, Alexander Cybulski, 1958).

Swedish historian Bernt Schiller affirms that the offer of Joel Brand was only a pretext for the German ambition to get in touch with the allies. The head of the SS Heinrich Himmler tried desperately to obtain a separate peace with the allied powers in order to make an all-out attempt on the Eastern front. (Schiller, Bernt, 1991).

Ambassador Clarke then skimmed through the book "Räddningen" (Swedish relief actions in Budapest1944. Dispatches...). His attention was caught by an image illustrating the Swedish legation. "The building is situated above the Gellert hotel," said ambassador Anger. In 1988 he unveiled an embossed plaque there of Ivan Danielsson, Raoul Wallenberg and himself. The present Swedish embassy is located near a huge park on the Pest-side of the Hungarian capital.

Before ambassador Clarke had to leave Per Anger expressed his grateful thanks to Vera Parnes for all she has done for Raoul Wallenberg, in Moscow and in Montreal.

The man who organized the luncheon at Skeppsholmen, where the Modern Museum is situated, was Lage Olson, counsellor of embassy at the Swedish Foreign Office. He conversed with Mrs. Ebba Grönroos, who has been committed to the Wallenberg case for many years. They talked about the forthcoming white paper being prepared by the Foreign Office and also about the possible publication on CD-ROM of the bulk of documents on Raoul Wallenberg, from 1971 until today. A CD-ROM with all the documents on the Raoul Wallenberg case, for the period 1945-1970, was released in 1997.

They also discussed the diaries of Madame Kollontay who was Soviet ambassador to Sweden 1930-1945. Alexandra Kollontay asked her friend and doctor Ada Nilsson to take care of her private papers "in case she would be victim of an accident". (Lindahl, Ingemar, 1987). Ada Nilsson lived in Göteborg and passed away in 1966. She published her memoirs in 1963. Ada Nilsson's intention was to write a biography of Alexandra Kollontay , who therefore entrusted her with personal letters, notes and diaries up to 1947. Madame Kollontay expressed a wish that all this material should be delivered to the Marx-Engels Institute in Moscow, ten years after her death. If the USSR found that appropriate the material could be published. (Nilsson, Ada, 1963).

In February 1945 Madame Kollontay invited Mrs. Ingrid Günther, wife of the Swedish Foreign Minister to tea. She told Mrs. Günther not to worry since "Raoul Wallenberg was in Russian hands , safe and sound." Two weeks later she gave the same reassuring message to Raoul Wallenberg's mother Maj von Dardel. (Marton, Kati, 1982 and Derogy, Jaques, 1980). Speaking frankly to Ada Nilsson, Madame Kollontay said that she wanted to imbue Maj von Dardel with some hope concerning her son, out of compassion for her; "and on the whole Moscow cannot even locate its own troops in the chaos of Budapest." (Nilsson, Ada, 1963). Elenore Lester claims that Madame Kollontay also said to Ingrid Günther that it would be best not to make a disturbance about the matter. Wallenberg was being held because he had done some "dumb" things in Budapest. (Lester, Elenore, 1982).

In the spring of 1945 Madame Kollontay was called back to Moscow. She never recovered from a severe illness incurred in 1942 and resigned from her duties as ambassador to Sweden. During the eight remaining years of her life Madame Kollontay drafted her personal reminiscences and wrote many letters to her friends. Ada Nilsson received 230 messages – letters, postal cards, telegrams – from Alexandra Kollontay

Continued on page 13

Report from Stockholm

Continued from page 11

1945-1953. (Nilsson, Ada, 1963).

Lage Olson asserts that Raoul Wallenberg left Budapest in November 1944 for Berlin and then Stockholm. There are indications that he met with Marcus Wallenberg, his father's cousin and with Madame Kollontay in Stockholm at that time. Marcus Wallenberg maintained this in a speech in January 1981, at the Raoul Wallenberg Hearing in Stockholm. (Sjöquist, Eric, 1981 and Sjöquist, Eric, 1996-05-11). Ebba Grönroos will try to find out if there is any correspondence between Alexandra Kollontay and Ada Nilsson deposited in Göteborg, or elsewhere.

The white paper of the Foreign Office on Raoul Wallenberg will probably be published in 1999 when some ongoing research projects are completed. There will also be the Russian white papers. Ten thousand prisoner cards in the Vladimir prison have been investigated and scanned. Their valuable information will be computerized under the supervision of professor Marvin Makinen.

I further learned from Lage Olson on August 19, 1998 that the German so-called ROS-archive, which the USSR got as war booty, contains among other things documents on Berlin-Budapest relations during the Second World War. Researcher Susanne Berger has devoted herself to this task. Historian Susan Mesiani takes an active part in the Ark project whereby forgotten American citizens, held in custody in the USSR for more than 40 years, have been located and eventually freed. Professor Von Dardel, Raoul Wallenberg's half-brother, heard about Susan Mesiani's succesful work and contacted her; 100 personal files are being examined by Susan Mesiani. She may also scrutinize patients' cards at mental hospitals. Full reports to the commission on these research projects are expected in early 1999. The Swedish-Russian commission began its job in September 1991. It is chaired by Ambassador Hans Magnusson, Riga, on the Swedish side. Among its other members are Professor Guy von Dardel and Carl Persson, former national police commissioner and governor.

Vera Parnes gave an envelope to the participants at the luncheon containing several issues of the Wallenberg Bulletin, from its start in 1992. Per Anger expressed his gratitude for this. He recognized Mrs. Agnes Adachi on a picture. (Fall number of 1996). She worked at the Swedish legation in Budapest in 1944 and is the author of Child Of The Winds.(Adachi, Agnes, 1989).

Elba Grönroos and Vera Parnes after the luncheon
Photograph by Torsten Hernod

For those who wish to read about Per Anger's life, Mrs. Elizabeth R.. Skoglung has written a biography of him, A Quiet Courage: Per Anger –Wallenberg's Co-liberator Of Hungarian Jews. (Skoglung, Elizabeth R, 1997). Mrs. Skoglung listened to the lecture by Per Anger at the Simon Wiesenthal Center in Los Angeles and was deeply affected by it. She decided to write his biography. Her earlier writings have been about religion.

Per Anger said to Vera Parnes that John W. Pehle's letter of appreciation to Wallenberg, dated December 6, 1944, never reached him. John Pehle was the first executive director of the War Refugee Board. He thanked Raoul Wallenberg on behalf of the WRB for his splendid cooperation "and for the vigor and ingenuity which you brought to our common humanitarian undertaking."

Ebba Grönroos had brought with her a copy of Det Bäster (Readers' Digest) in which Per Anger had contributed an article about his friend Raoul Wallenberg. Its author said that he was amazed about the great number of languages into which his article was translated, even Chinese. The article appeared in Det Bäster, in March 1981.

Some pictures were taken outside the Modern Museum. We then strolled by the ship "Af Chapman", which has been turned into a youth hostel, and over the narrow bridge to the National Museum and Grand Hotel. The Royal Palace was partially hidden by tents pertaining to the ongoing and much frequented Water festival. A little train on wheels was carrying tourists for sightseeing of Stockholm. We bade farewell to Per Anger and Lage Olson.

Shortly afterwards Vera Parnes, Ebba Grönroos and I had a glass of orange juice at an outdoor cafeteria in Kungstradgarden. I evoked Nanna Svartz' meeting with professor Alexandr Myasnikov at a conference in Moscow, in January 1961. Vera Parnes assumed that Nikita Khruschev rebuked him for having talked about Raoul Wallenberg with professor Svartz. From a long-standing colleague of professor Myasnikov, Vera Parnes learned that the professor never mentioned anything about Raoul Wallenberg to him. Dr. Parnes finds it strange that such a vigorous and rather healthy person as professor Myasnikov died so unexpectedly, four months after his last encounter with Professor Nanna Svartz, in July 1965. (Derogy, Jaques, 1980).

In a recent book by Kenne Fant, professor Nanna Svartz is quoted as saying, "He (Myasnikov) must have been some 60 years old and never appeared to me as being in poor health. I must confess, that I have wondered if his death was a natural one." Ambassador Gunnar Jarring reported to Prime minister Tage Erlander that "the tribute to Myasnikov is exceptional. The Moscow list of those who have signed his obituary is impressive." (Fant, Kenne, 1997).

I told Dr, Vera Parnes about a study circle in Uppsala concerning Raoul Wallenberg. It lasted for ten years, 1984-1993, and functioned much as a debating society. The five to ten participants studied various books, articles and documents on Raoul Wallenberg and on special occasions listened to an invited speaker. It was a very rewarding activity. I made the acquaintance of a man born in Italy, but of Hungarian extraction, Francesco Wittorio Kovacs who lived in Uppsala with his family. As he took part in a debate after a lecture in 1984, he evoked emotionally his painful nine years of imprisonment in the Soviet Gulag. He was captured when he was sixteen and worked for the Hungarian resistance. In 1984 he still felt uneasy about disclosing his experience in the Soviet camps. Francesco Kovacs was a valuable and appreciated participant in the study circle. Today he visits schools in different parts of Sweden and lectures on his unique experience in the USSR and on the dangers of nazism and communism.

I thanked Ebba Grönroos and Vera Parnes and accompanied them to the Central Station where they took a commuter train to Södertälje.

Uppsala, Sweden, October 1998.
Torsten Hèrnod.
Author of an annotated bibliography on Raoul Wallenberg.

REGERINGSKANSLIET
Utrikesdepartementet

Promemoria

P 2 Eu

1999-10-26

EC 299/012

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

HEMLIG

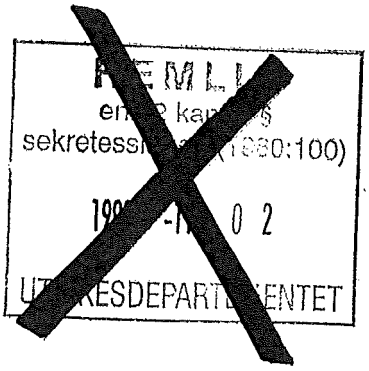

Delges:
Kabs
Magnusson, Riga
Hirdman, Moskva
Löfgren, Bern
Carlsson, Budapest
Olson, ESEK
Guy von Dardel
Carl Persson
Krister Wahlbäck
Per Anger

Exp 991102/RP

Raoul Wallenberg: Material i Bundesarchiv, Bern

6 bil

1. Inledning
2. Bakgrund
3. Den schweiziska beskickningens verksamhet
4. Bortförandet av Feller och Meier
5. Förhören
6. Frigivningen
7. Den interna schweiziska utredningen
8. De schweizisk-sovjetiska förhandlingarna om repatriering och utväxling
9. Jämförelser mellan svenskt och schweiziskt agerande
10. Slutsatser

1. Inledning

Genom ambassaden i Bern har vid åtskilliga tillfällen framställningar gjorts till de schweiziska myndigheterna om material av relevans för efterforskningarna av Raoul Wallenberg. Omständigheterna kring bortförandet i februari 1945 av de båda schweiziska diplomaterna Harald Feller och Max Meier från Budapest till Moskva och deras nästan årslånga fängelsevistelse där har varit av särskilt intresse. I sitt svar på en sådan svensk framställning i juni 1995 framhöll utrikesministeriet i Bern att vi på svensk sida var välkomna att om vi så önskade bedriva egna forskningar i Bundesarchiv.

På grundval av denna inbjudan besökte jag Bern den 21-22 oktober för genomgång av materialet i Bundesarchiv. Därjämte hade jag tillfälle att vid en lunch hos ambassadör Löfgren sammanträffa med Harald Feller

M/1

och höra denne berätta om sina upplevelser i Budapest och i sovjetisk fångenskap. Jag erhöll kopior av de dokument jag fann vara av särskilt intresse ur svensk synvinkel, och förteckning över dessa närslutes (bil 1).
I det följande ges en sammanfattning av innehållet i detta material och de kompletteringar som gavs muntligen av Feller. Det ger en intressant bild av såväl likheter som skillnader i det svenska och schweiziska agerandet i Budapest 1944-45 och gentemot Moskva därefter. Som utgångspunkt kan konstateras att någon allsidig beskrivning av de neutrala beskickningarnas insatser för att rädda ungerska judar veterligen ännu inte gjorts. Hittillsvarande skildringar har tenderat att beskriva händelseförloppet ur ett primärt svenskt eller schweiziskt, Wallenberg- eller Lutz-centrerat perspektiv, varvid övriga aktörer givits en perifer roll.

2. Bakgrund

Både den svenska och den schweiziska beskickningen var djupt engagerade i räddningsaktionerna och samarbetade med Svenska Röda korset och ICRC. Båda hade omfattande skyddsmaktsuppdrag, av vilka det svenska för Sovjetunionen och det schweiziska för USA och Storbritannien är av särskild relevans i detta sammanhang. Båda överskred i växande grad under händelsernas tryck sina formella befogenheter. Såväl svenskar som schweizare svävade upprepade gånger i livsfara under såväl pilkorsväldet som vid den sovjetiska erövringen av Budapest. Så långt likheterna.
Till olikheterna hörde att Schweiz saknade diplomatiska förbindelser med Sovjetunionen, att Schweiz vägrat att på amerikansk begäran åta sig ett uppdrag av den typ som Sverige åtog sig genom Raoul Wallenberg, att den schweiziske ministern Jäger inte stannade på sin post utan hemkallades hösten 1944 efter pilkorsarnas maktövertagande, att den schweiziska beskickningen av hemmamyndigheterna inte gavs lika fria händer som den svenska, att den schweiziska kolonien i Ungern var betydligt större än den svenska och att interna konflikter inom kolonien och beskickningen förekom i högre grad bland schweizarna än bland svenskarna.

3. Den schweiziska beskickningens verksamhet.

I början av december 1944 insjuknade den schweiziske chargén, legationssekreteraren Kilchmann, och återvände till Schweiz. Som chargé efterträddes han av legationssekreteraren Harald Feller, som var på sin första utlandspost. Även militärattachén hade vid det här laget lämnat Budapest. Vid sidan av den egentliga legationen fanns en betydande B-

avdelning under ledning av konsul Carl Lutz, vilken bl a tillvaratog de amerikanska och brittiska intressena. Med de senare följde ärendena rörande utvandring till Palestina, och Lutz var också den som svarade för utfärdandet av skyddsbrev till förföljda judar. Schweiziska skyddspass utfärdades endast till amerikanska och brittiska medborgare efter bemyndigande i varje särskilt fall från Washington respektive London via Bern. Att svenska skyddspass och skyddsbrev utställdes på grundval av betydligt lindrigare kriterier noterades med en viss irritation av schweizarna, och Lutz hävdade för sin del att det svenska agerandet minskade värdet av de schweiziska skyddsbreven. Av senare judiska uppgifter har framgått att den av sionisträrelsen m fl organisationer i stor skala bedrivna dokumentförfalskningen riktade sig mot de schweiziska dokumenten i avsevärt större utsträckning än mot de svenska.
Schweizarna ansvarade som skyddsmakt för bl a de amerikanska, brittiska och belgiska beskickningsfastigheterna och installerade sig med olika verksamheter i dessa. På grund därav var de inte fullt lika sårbara för pilkorsangrepp som den svenska beskickningen. Å andra sidan hyste schweizarna stora bekymmer inför den sovjetiska inmarschen, eftersom de saknade diplomatiska relationer med ryssarna. En episod som belyser detta är att när Danielsson och Anger efter pilkorsarnas angrepp mot svenska beskickningen sökte skydd hos schweizarna utfärdade Feller schweiziska pass åt dem så att de skulle kunna dölja sin rätta identitet. Han fick senare kritik för detta och försvarade sig med att han räknat med att det skulle vara ett plus i ryssarnas ögon att han räddat svenskarna som företrädde sovjetiska intressen.
Under striderna i Budapest gjorde både svenskar och schweizare erfarenheten att de sovjetiska soldaternas respekt för den diplomatiska immuniteten var så gott som obefintlig. Då broarna över Donau sprängdes och kontakten mellan de båda stadshälfterna avbröts utsåg Feller, som uppehöll sig på den brittiska beskickningen i Buda, sin kanslichef Meier till chef för verksamheten i Pest. Där fördes mycket häftiga strider kring den egentliga schweiziska beskickningen i närheten av den nuvarande svenska, och en utförlig dagbok förd av en av de lokalanställda ger en livfull skildring av de dramatiska händelserna.

4. Bortförandet av Feller och Meier.

Feller sammanställde efter hemkomsten till Schweiz en utförlig redogörelse på 80 sidor för hans egen och Meiers fångenskap i Moskva. Enligt denna hämtade ryssarna Meier på den schweiziska beskickningen redan den 10 februari, då strider ännu pågick i Buda, och förde honom

efter två dagar i en provisorisk förläggning i Budapest till byn Jászkisér ca 100 km öster om Budapest. Feller deltog den 16 februari i en uppvaktning hos den ryske kommendanten i Buda tillsammans med bl a Danielsson och anmodades omedelbart därefter av en NKVD-officer att åtfölja denne till kommendaturen i Pest. Feller protesterade, men det klargjordes för honom att han var tvungen att följa med. Man rodde över Donau, och han fördes till olika adresser i Pest och förhördes om sin identitet och om beskickningens diplomatiska personal och verksamhet. Vid ett tillfälle förhördes han också om Svenska Röda korsets aktiviteter, men det visade sig att vederbörande officer trott att han var svensk.

Nästa dag fördes Feller till Jászkisér, där han efter nya förhör om beskickningens verksamhet och försäkringar om att han inte var arresterad sammanfördes med Meier. De fick stanna där en vecka inkvarterade hos en ungersk familj. Sedan transporterades de tillsammans med tre ungerska fångar med lastbil norrut. På en annan lastbil i samma kolonn färdades den förre tyske kommendanten i Budapest, SS-generalen Pfeffer-Wildenbruch, dennes stabschef Lindenau, den förre ungerske kommendanten i Budapest general Hindy och den förre ungerske underättelse- och säkerhetschefen general Újszászy. Den sistnämnde, som var Horthy-lojalist, berättade att han efter pilkorskuppen sökt skydd hos den svenske rödakorsdelegaten professor Langlet och hållit sig gömd hos denne till dess ryssarna kom. (Detta bekräftas av Langlet i hans bok om händelserna i Budapest.)

Färden norrut till Lwow tog fyra dagar och ägde rum i svårt väder. Fångarna transporterades på lastflaken nedpackade i hö, så att bara huvudena stack upp. Från Lwow fortsatte man med tåg via Kiev till Moskva, och de båda schweizarna fick under tågresan försäkringar om att de till skillnad från reskamraterna inte hade något att frukta.

Vid ankomsten till Moskva den 4 mars fördes Feller och Meier i en täckt fångbil till ett centralt beläget fängelse, där de fick tillbringa den första natten i separata celler. Efter ett förhör påföljande dag fördes de med samma bil till ett annat fängelse på ca 20 minuters avstånd, att döma av den skiss Feller gjorde på grundval av sina iakttagelser Lefortovo. Det första fängelset bör i så fall ha varit Lubjanka. De placerades i en cell ca 4,5 x 2,5 m på första våningen och satt i denna till den 24 januari nästa år. De behandlades enligt Feller hela tiden korrekt och tycks ha fått bättre förplägnad än vanliga fångar. Hans intryck var att även övriga fångar på denna våning var utlänningar, dock inga tyskar, som hölls i förvar i väntan på att de skulle kunna friges. Inom ramen för de givna

betingelserna lades från fängelsepersonalens sida alltid stor vikt vid de båda schweizarnas hälsotillstånd.

5. Förhören

Feller förhördes fyra och Meier två gånger under vistelsen i Moskva, och Feller ger i sin redogörelse en utförlig beskrivning av dessa förhör, vilka ägde rum den 5 och 23 mars, den 10 april och den 14/15 januari. Han konstaterar att de alltid fördes i korrekta former och aldrig rörde ämnen som skulle stått i strid med hans tystnadsplikt som tjänsteman. Förhörsledarna talade god tyska. Vid det första förhöret ställdes frågor om Fellers levnadsbana och om anledningen till att den schweiziska beskickningspersonalen stannat kvar i Budapest och inte avrest i likhet med företrädare för andra stater som saknade diplomatiska förbindelser med Sovjetunionen. Och varför hade Jäger och Kilchmann rest hem till skillnad från de andra? Samtalet hade förts över på belägringstiden och beskickningens upplevelser under denna. Feller hade berättat hur han räddat den svenske ministern undan pilkorsarna, vilket föranledde kommentaren att det var bra gjort. En fråga som väckt förhörsledarens stora intresse var huruvida Feller verkligen tänkt stanna i Budapest eller kanske haft för avsikt att fly i sista stund. På Fellers fråga varför han och Meier hölls fångna i Moskva blev svaret att deras uppgifter skulle kontrolleras, men att när så skett skulle de kunna återvända till Budapest eller Schweiz.

Samma frågor hade sedan ställts till Meier.

Vid förhöret den 23 mars fann Feller det påfallande hur förhörsledarens ton hade förändrats. Första gången hade han varit korrekt men hållit distans, nu var han mycket vänlig, skakade hand och bjöd på cigaretter. Alla uppgifter hade kontrollerats, sade han, och de hade visat sig stämma. Feller och Meier behövde absolut inte frukta något. Genom svenska regeringen hade de schweiziska myndigheterna underrättats om vilka av deras utlandspersonal som befann sig i sovjetiskt förvar, och förhandlingar om deras återsändande hade redan inletts. Här gavs Feller en översikt av krigsläget, som dock mynnade ut i slutsatsen att kriget mot Tyskland skulle pågå till hösten. (Detta, menar Feller, var en avsiktlig felinformation, ty ett tidigt krigsslut skulle göra det svårare att motivera deras kvarhållande.) Först mot slutet av samtalet kom förhörsledaren in på vad som torde ha varit hans egentliga ärende, nämligen att förhöra sig om en av beskickningens konsulära tjänstemän. Ingående frågor om dennes verksamhet ställdes, och Feller förhörde sig till sist om anledningen till detta intresse. Svaret blev att vederbörande

stod under övervakning och hade i förhör hänvisat till Feller som referens. Efteråt diskuterade Feller detta med Meier och fick höra att denne redan den 13 januari, alltså omedelbart efter att den del av Pest där beskickningen låg fallit i sovjetiska händer, uppsökts av några sovjetiska officerare och utfrågats om de olika beskickningsmedlemmarna och deras uppehållsort. Syftet hade gissningsvis varit att fastställa vem som var beskickningschef och dennes närmaste man, och nu hade man kommit på att den berörde tjänstemannen i själva verket hade högre rang än Meier.

Förhöret den 10 april hade mera karaktären av ett utrikespolitiskt samtal. Förhörsledaren upprepade på Fellers fråga, denna gång dock utan att nämna Sverige, att Bern fått meddelande om vilken schweizisk utlandspersonal som befann sig i sovjetisk hand och att man nu väntade på svar. Då Feller klagade över fångenskapen framhölls att han inte var fången, bara internerad. Den övriga schweiziska beskickningspersonalen i Budapest var i säkerhet men stod under övervakning, sade förhörsledaren, och de övriga beskickningarnas personal delade schweizarnas öde. Efter ytterligare utrikespolitisk diskussion kom förhörsledaren också denna gång först mot slutet fram till sitt egentliga ärende, som gällde en namngiven tysk diplomat i Budapest. Vilka kontakter hade Feller haft med denne Rekowski? Och med andra medlemmar av den tyska beskickningen? Sedan Feller redogjort för sina inte särskilt omfattande kontakter med tyskarna övergick samtalet till Fellers tjänsteåligganden i Budapest. Då det framgick att dessa omfattade även kulturfrågor och att Feller var välorienterad om rysk litteratur och musik blev förhörsledaren entusiastisk och ännu välvilligare än tidigare.

Sedan följde en lång period utan att Feller och Meier förhördes eller hade tillfälle att tala med någon utomstående. Isoleringen från omvärlden var total. Först den 14 januari 1946, då överenskommelse träffats mellan Moskva och Bern om utväxling av fångar, kallades Feller till vad som skulle bli sista förhöret. Det var nu en annan förhörsledare, som i huvudsak ägnade sig åt att ännu en gång gå igenom Fellers biografi och tjänsteuppgifter. Han antydde att en frigivning snart kunde bli aktuell och frågade om Feller någonsin fått veta varför han och Meier hölls i förvar. Feller svarade nej, men han ville gärna veta det. Härtill svarade förhörsledaren att det var han inte behörig att säga. "Kriget är som ett åskväder och drabbar också oskyldiga. Betrakta det så. Vi gör er personligen inga förebråelser. Mer kan jag inte säga. Men något förstår ni nog, när jag meddelar er följande." Och här gick förhörsledaren in på en

lång rad förebråelser mot Schweiz för dess påstått dåliga behandling av sovjetiska internerade. "Men allt är nu avklarat, och ni kommer snart att kunna återvända hem."
Ett till alla delar likartat förhör med Meier ägde rum nästa dag.

6. Frigivningen.
Den 24 januari 1946 återfick Feller och Meier samtliga dokument och tillhörigheter som de haft vid bortförandet. De ombads underteckna intyg om att de återfått dessa, att de under interneringen erhållit tillräcklig förplägnad och läkarvård samt att de under förhören aldrig utsatts för hot. Sedan fördes de till en förläggning någonstans i Moskva med mycket vänliga sovjetiska officerare som värdar, och efter uppskov på grund av dåligt väder flögs de den 27 januari till Berlin och överlämnades till den schweiziska representationen där.

7. Den interna schweiziska utredningen.
Väl hemma hamnade Feller och Meier direkt i en pågående utredning om förhållandena vid den schweiziska beskickningen i Budapest under tiden 15 december 1944 – april 1945 med särskilt beaktande av omständigheterna kring deras eget försvinnande. Utredningen hade tillsatts av utrikesminister Petitpierre i maj 1945 och genomfördes av en hög jurist, hovrättspresidenten J.O. Kehrli, mot bakgrund av allehanda beskyllningar som medlemmar av den schweiziska kolonien riktat mot beskickningspersonalen inklusive de försvunna. Drygt ett år senare, den 24 juni 1946, framlade Kehrli sin länge hemligstämplade slutrapport byggande på utförliga förhör – enbart Feller hördes 19 gånger – av alla de inblandade. Det konstateras att beskickningspersonalen på olika punkter överträtt sina formella befogenheter, men att detta i stor utsträckning kan förklaras med det nödläge som rådde. Koloniens klagomål avvisas i allt väsentligt som ogrundade, och Feller rentvås från de anklagelser som riktats mot honom.
Tack vare Kehrlis utredning är händelseförloppet i Budapest den angivna tiden mycket väldokumenterat ur schweizisk synvinkel. I arkivmaterialet ingår inte endast de av Kehrli genomförda förhören och hans rapport utan också material såsom de under punkt 3 nämnda dagboksanteckningarna. Vidare var den schweiziske affärsman, Peter Zürcher, som i slutskedet spelade en mycket aktiv roll i räddningsaktionerna i Pest såsom medhjälpare åt ICRC-delegaten Born, en person som förde noggranna anteckningar om sina insatser. Han tilläts av ryssarna att fortsätta sin verksamhet som inofficiell schweizisk representant våren

1945 och redovisade den senare i en rapport som är en värdefull källa rörande läget för utlänningarna i Budapest vid denna tid. Av särskilt intresse för svenskt vidkommande är att han upprättade protokoll över bl a sina samtal med den sedermera för NKVD-samröre misstänkte förre medarbetaren vid svenska beskickningen greve Kutuzov-Tolstoj, som av den sovjetiske stadskommendanten utsetts till chef för utlänningsbyrån i Budapest.

8. De schweizisk-sovjetiska förhandlingarna om repatriering och fångutväxling.

Mot slutet av kriget uppgick de i Schweiz internerade sovjetiska flyktingarna till ca 10.000, såväl flyktingar från krigsfångeläger i Tyskland som kosacker, kaukasier och andra som inte ville återvända till Sovjetunionen. De skapade stora problem för de schweiziska myndigheterna, bl a genom att olika incidenter i lägren gav anledning till skarpa angrepp mot Schweiz från officiell sovjetisk sida. Parallellt härmed hade vid krigsslutet 6.000 schweiziska medborgare hamnat bakom de sovjetiska linjerna i Östeuropa. Frånvaron av diplomatiska förbindelser med Sovjetunionen betraktades i detta läge som ett besvärligt problem av den schweiziska regeringen, som var hänvisad till indirekta kontakter genom de västallierade. Desa resulterade till sist i att en sovjetisk militär repatrieringskommission inbjöds till Schweiz, och under ledning av generalen Vicharev anlände den i slutet av juli 1945 till Bern.

Under våren hade man från schweizisk sida genom de västallierade sökt förhöra sig om Feller och Meier hos ryssarna, men något svar hade inte erhållits. Genom den ryska militärkommissionen öppnades en direktkanal, och fallet togs under hand ganska snart upp med Vicharev. Den 31 augusti överlämnas en PM om Feller och Meier samt två konsulats-tjänstemän i Elbing i Ostpreussen till kommissionen. Därvid görs från schweizisk sida en muntlig presentation. Man påpekar att man på grundval av noggranna undersökningar är väl insatt i omständigheterna kring de båda diplomaternas försvinnande men har hittills undvikit publicitet i ärendet. Det skulle man helst vilja göra i fortsättningen också för att inte störa den goda atmosfär som skapats, men detta förutsätter ömsesidiga ansträngningar för att lösa utestående fall. Det från svensk synpunkt anmärkningsvärda att publicitet dittills kunnat undvikas torde kunna förklaras med det stora antal schweiziska medborgare som hamnat bakom de sovjetiska linjerna och att man så länge dessa inte hemsänts hade förhoppningar om att de saknade diplomaterna skulle återsändas med sina landsmän.

Två veckor senare översänder Vicharev ett brådskande brev, i vilket han begär utlämning av två avhoppade sovjetiska medborgare, en ingenjör vid namn Novikov och en pilot vid namn Kotjetov, vilka båda betecknas som brottslingar. I oktober hemsänds större delen av de sovjetiska internerade från Schweiz, och därefter får de tusentals schweiziska medborgarna i sovjetisk hand återvända hem. I november tar schweizarna upp frågan om repatriering av konsulatstjänstemannen Bryner i Harbin och ryssarna begär hemsändande av sex sovjetiska fångar som avtjänar fängelsestraff i Schweiz för olika brott. Innehållet i en uppgörelse börjar skönjas, men schweizarna har bekymmer med det folkrättsenliga i en utlämning av Novikov och Kotjetov. Man låter förstå att Kotjetov möjligen kan utlämnas men inte Novikov.

Efter jul 1945 skall den sovjetiska militärkommissionen avsluta sitt uppdrag, och Vicharev begär den den 28 december ett brådskande möte i utrikesministeriet. Han har goda nyheter från Moskva, säger han. I ett av Molotov godkänt telegram meddelar nämligen Dekanozov att sovjetregeringen är redo att i enlighet med de schweiziska önskemålen repatriera Feller, Meier, Bryner och de båda tjänstemännen från Elbing, förutsatt att schweizarna i enlighet med ett tidigare förslag återsänder de sex dömda fångarna samt omedelbart överlämnar Novikov och Kotjetov till Vicharev. Från schweizisk sida svaras att beslut föreligger att inte utlämna Novikov, och att en omprövning skulle kräva ett nytt regeringsbeslut vilket inte kan ske i en handvändning. Vicharev tar då fram ett annat telegram, i vilket det heter att om inte Novikov utlämnas så kommer inte Feller och Meier att hemsändas. Han skall avresa till Moskva påföljande dag, förklarar Vicharev, och räknar med att träffa Molotov omedelbart efter hemkomsten. Därför behöver han slutgiltigt besked vid sin avskedsvisit hos utrikesminister Petitpierre senare på eftermiddagen. Denne underrättas så snart ryssen gått, regeringen sammankallas till brådskande extra sammanträde, och tio minuter innan Petitpierre skall ta emot Vicharev tas beslutet att utlämna Novikov. Olusten är stor på schweizisk sida, men nöden har ingen lag, de egna medborgarnas intressen måste gå i första hand.

Den schweiziska framställningen bekräftas av dokument som vi i början av 1990-talet erhöll av ryssarna, här bifogade i svensk översättning från de sovjetiska handlingarna. Dit hör brev till Vicharev av legationsrådet Zehnder den 7 november 1945 med mycket tydliga reciprocitetskrav (bil.2), brev från Dekanozov till Merkulov härom den 4 december 1945(bil.3), brev i december 1945 från Abakumov till Molotov med bekräftelse av att Feller och Meier befinner sig i sovjetiskt förvar (bil.4),

brev från Dekanozov till Abakumov den 14 januari 1946 om utväxlingsuppgörelsen med schweizarna (bil.5) och bekräftelse till NKVD den 31 januari 1946 av att Feller och Meier överlämnats till den schweiziska representationen i Berlin (bil.6).

9. Jämförelser mellan svenskt och schweiziskt agerande.

Vid krigsslutet befann sig de svenska och schweiziska regeringarna i en på många punkter likartad situation. Bl a gällde det för båda att utröna vad som hänt den respektive de diplomater som försvunnit i Budapest och att utverka deras frigivning. Det gällde också att hantera sovjetiska krav på repatriering av personer med sovjetisk anknytning som tagit sin tillflykt till Sverige respektive Schweiz. Ett försök till granskning av händelseförloppet ger paradoxalt nog vid handen att det i just detta perspektiv närmast var en fördel för Schweiz att diplomatiska förbindelser med Sovjetunionen saknades, ty därigenom blev det nödvändigt att upprätta ett särskilt forum för repatrieringsförhandlingar, inom vars ram frågan om de försvunna diplomaterna och en eventuell utväxling naturligt hörde hemma. På svensk sida gjordes ingen koppling till Raoul Wallenberg i utlämningsförhandlingarna sommaren 1945, och tanken tycks aldrig ha föresvävat de svenska förhandlarna.

Man frapperas också av att den grundlighet med vilken schweizarna redan 1945 började utreda händelserna i Budapest, beskickningens roll och diplomaternas försvinnande saknar motstycke på svensk sida. Vid sidan av Kehrlis utredning ter sig det svenska arkivmaterialet skäligen torftigt. Huvuddelen av de redogörelser för händelserna i Budapest som vi idag förfogar över har tillkommit på privat väg – Anger, Berg, Langlet, Bauer – och något systematiskt hörande av den hemvändande personalen skedde aldrig. Häpnadsväckande är att något personligt yttrande av beskickningschefen envoyén Danielsson överhuvudtaget inte föreligger. Hans officiella rapport skrevs av Anger.

För Fellers och Meiers vidkommande stod det från början klart att de gripits av ryssarna. Även om dessa inte förrän i december 1945 öppet medgav att de båda schweizarna faktiskt befann sig i sovjetiskt förvar hade man i Bern aldrig hyst några tvivel härvidlag. Beträffande Raoul Wallenberg rådde däremot oklarhet. Trots det ursprungliga sovjetiska beskedet att han tagits om hand i Budapest lät vi oss påverkas av de senare förnekandena, och vårt sändebud i Moskva gjorde dem till sina. Några allvarliga försök att våren 1945 på ort och ställe i Budapest klarlägga omständigheterna kring Raoul Wallenbergs försvinnande,

exempelvis genom Langlet som befann sig där till maj, kan inte utläsas av arkivmaterialet.

Den sedan länge förda debatten huruvida det skulle ha varit möjligt att få till stånd en utväxling av Raoul Wallenberg tillförs nya element genom det schweiziska materialet. Fellers redogörelse ger klart intryck av att ryssarnas avsikt från början varit att ta schweiziska diplomater i förvar för att använda dem som pant i kommande förhandlingar med den schweiziska regeringen. Förhörsledaren utgår från att fångarnas frigivning måste föregås av förhandlingar. Moskva överlåter emellertid åt schweizarna att inleda den köpslagan man förberett sig för . Som tidigare nämnts tar den schweiziska sidan upp fallet Feller och Meier, hänvisar till vikten av reciprocitet och hotar att ge publicitet åt fallet. Utan att besvara framställningen om Feller och Meier svarar ryssarna med att begära utlämning av Novikov och Kotjetov. Korten ligger därmed på bordet, och pokerspelet kan börja.

Den spelöppning som ryssarna inväntade från schweizisk sida uteblev i förhållande till Sverige, som förde sina repatrieringsförhandlingar inklusive baltutlämningen utan hänvisning till Raoul Wallenberg och tillgodosåg de sovjetiska önskemålen utan krav på motprestation. Är då fallen Raoul Wallenberg och Feller/Meier identiska? Nej, det finns inte bara likheter utan också olikheter.

Den uppenbara skillnaden gäller de helt olika uppgifter som Raoul Wallenberg respektive Feller/Meier hade i Budapest och som ryssarna naturligtvis inte var ovetande om. Även om de mot förmodan skulle ha varit det, skulle redan relativt vänskapliga förhör av den typ Feller undergick ha räckt för att väcka NKVD:s misstänksamhet mot Raoul Wallenberg. Han skulle aldrig av ryssarna ha kunnat betraktas som en till sin person ointressant diplomat, som togs i förvar enbart på grund av sin officiella ställning.

Vad beträffar tidpunkten för den första sovjetiska kontakten med de neutrala beskickningarna är det värt att notera Meiers utsago att han redan den 13 januari uppsökts av ryssarna, dvs så snart striderna i grannskapet upphört. Det är samma dag som Raoul Wallenberg mindre än en kilometer därifrån har sin första kontakt med ryssarna. Det är logiskt att anta att han på samma sätt som Feller och Meier utfrågats om sin egen och svenska beskickningens verksamhet. Under några dagar tilläts han att med militäreskort åka runt i Pest och besöka olika adresser tillhörande hans hjälpprogram. Ryssarna ville sannolikt kontrollera hans uppgifter och skapa sig en uppfattning om hans verksamhet.

Raoul Wallenbergs färd till Moskva genomfördes i relativt bekväma former, enligt vad han berättade för sina cellkamrater. Vid ankomsten registrerades han emellertid som krigsfånge och placerades bland tyska fångar. Feller och Meier fördes till Moskva tillsammans med tyska och ungerska krigsfångar under ganska strapatsrika omständigheter men placerades i en del av Lefortovofängelset, som av allt att döma var reserverad för internerade med annan status än reguljära fångar. Det klargjordes för dem att de inte var att betrakta som fångar utan internerade.

För ryssarna innebar kartläggningen av Raoul Wallenbergs verksamhet en betydligt mera komplicerad uppgift än det var med avseende på Feller och Meier. Hans placering bland de tyska fångarna kan innebära att misstankarna mot honom för samröre med tyskarna tillmättes betydelse vid denna tid. Det begränsade antal förhör som hölls med honom under de följande två åren kan dock vara en indikation på att det grundläggande scenariot alltjämt var att utnyttja honom som gisslan.

10. Slutsatser.

Det är inget orimligt antagande att ryssarna vid tidpunkten för Budapests erövring bedömde de svenska och schweiziska beskickningarnas verksamhet med samma måttstock. Av skäl som vi endast kan gissa oss till beslöt man ta diplomater från båda länderna i förvar. I det schweiziska fallet tyder allt på att syftet var att skaffa sig ett påtryckningsmedel inför kommande förhandlingar, och Feller och Meier användes också för att genomdriva utlämning av sovjetiska medborgare. Ingenting som idag är känt motsäger att det primära syftet med bortförandet av Raoul Wallenberg kan ha varit det samma.

Ryssarna hade friare händer i förhållande till schweizarna, eftersom diplomatiska förbindelser saknades, och man ansåg sig kunna gripa t f beskickningschefen och dennes närmaste man och föra dem till Moskva. Så långt ville man inte gå i förhållande till Sverige, som trots allt var skyddsmakt för Sovjetunionen, utan man valde att ta en befattningshavare som stod lagom högt på diplomatlistan och genom sitt namn och sin mycket speciella verksamhet kunde betraktas som särskilt intressant och värdefull som gisslan.

I den till den svensk-ryska arbetsgruppen knutna amerikanska arkivforskaren Susan Mesinais förtroliga interimsrapport den 6 januari 1999 finns på sid. 7 en fotnot av stort intresse i detta sammanhang. Den lyder som följer:

The February 6th 1945 transmission by OSS General F. Bonner Key to Allied intelligence in Caserta states that Mayer, Feller and Wallenberg had all been arrested by the Soviets and charged with Nazi collaboration. The files of General Deane of the American Military Mission in Moscow shows frequent communications between Key and Deane during this period (late 1944 – early 1945). This includes all the documents related to Dr. Geza Soos' flight to Italy. The General Key document related to Wallenberg, Meyer and Feller's capture however is missing from Deane's file. This would imply that all documents related to Wallenberg were given special treatment by the American side as soon as his disappearance was known, and perhaps throughout his mission. Again, the fact that the Soviets announced they had the Swiss diplomats and denied that Wallenberg was with them is of significance..

Eftersom Meier bortfördes den 10 februari och Feller den 16 februari 1945 frågar man sig hur general Key kunde rapportera om detta den 6 februari. Och hur kunde han överhuvudtaget veta det, och varför underrättades inte svenska regeringen av amerikanerna? Fanns det kontakter mellan amerikaner och ryssar som hölls och alltjämt hålls hemliga i denna fråga? Detta citat ur Mesinais rapport pekar på oklarheter som det är angeläget att utreda.

För att fullfölja hypotesen att Raoul Wallenberg primärt togs av ryssarna för att tjäna som gisslan inträffar det för Moskva pinsamma att den utpressningssituation som man förberett sig för aldrig inträffar. Man får det mesta av det man vill ha från Sverige utan att minsta krav ställs på motprestation. Och som kronan på verket inträffar det unika att sommaren 1946 uppsökes Stalin för första gången av det svenska sändebudet i Moskva, som meddelar att han tror att Raoul Wallenberg fallit offer för en olyckshändelse eller för rövare. Detta måste ha varit överraskande för Stalin. Om svenskarna ansåg att Wallenberg var död, vad skulle man då göra med honom? I detta perspektiv är Molotovs instruktion till Abakumov att avsluta ärendet fullt logisk. Raoul Wallenberg var inte längre en tillgång utan en belastning. Sovjetledningen – kanske Stalin själv – hade gjort en felbedömning, och det är inte otänkbart att det är just detta man sedan var så angelägen att undanröja alla spår av.

Men ryssarna väntade ett helt år efter Söderbloms samtal med Stalin, innan de internt konstaterade att ärendet måste avslutas. (Jfr Rensinghoffs vittnesmål i 1957 års vitbok om att en förhörsledare sagt Wallenberg i början av 1947 kort före återflyttningen till Lubjanka att svenska beskickningen och svenska regeringen inte hade gjort någonting åt hans sak.) Det fanns rikligt med tid för den svenska utrikesledningen

att ta avstånd från Söderbloms olyckliga uttalande, men det gjorde man aldrig. Man förstod tydligen inte att ett budskap framfört till Stalin personligen i sovjetiskt tänkande måste tillmätas långt större vikt än noter och förfrågningar på diplomatisk väg. Inte heller undersökte man om det verkligen låg en invit i ryssarnas påpekanden 1946-47, så snart Raoul Wallenberg nämndes, att det fanns sovjetmedborgare i Sverige som man önskade få återsända. Se t ex Barck-Holsts skrivelse den 30 december 1946, i vilken det nämns att ryssarna då Wallenberg förts på tal "som regel omedelbart brukat framställa förfrågningar om gynnsamma underrättelser ingått i baltfrågan, i fallet Makarova och beträffande Granovski. Barck-Holst påpekar att "Wallenberg-fallet har alltså här sökt begagnas som ett slags förhandlingsbasis". Skrivelsen lades ad acta. Svenskar och ryssar talade i dubbel bemärkelse skilda språk.

Jan Lundvik

Jan Lundvik

REGERINGSKANSLIET
Utrikesdepartementet

Promemoria

Bil. 1

1999-11-02

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

Förteckning över dokument från Bundesarchiv, Bern

1. Harald Fellers redogörelse för fångenskapen i Moskva

2. Kehrli-utredningens direktiv och uppläggning

3. Utdrag av särskilt intresse från svensk synpunkt ur förhörsprotokoll med
   a) Harald Feller
   b) Harald Feller
   c) Max Meier
   d) Carl Lutz

4. Fem av Peter Zürcher sammanställda protokoll över förhandlingar med pilkorsarna respektive greve Kutuzov-Tolstoj

5. Rapport av Peter Zürcher om utlänningarnas situation i Budapest efter den sovjetiska inmarschen

6. Utdrag ur PM om de schweizisk-sovjetiska förhandlingarna den 1.9.1945

7. PM om de schweizisk-sovjetiska förhandlingarna den 28.12.1945

Bil. 2

Inkommet från Styrelsen för Sovjetunionens befullmäktigade folkkommissariernas råd i repatrieringsfrågor
1945-11-24
Nr 2484/1:a europeiska avd.

Översättning från tyska

SCHWEIZISKA POLITISKA DEPARTEMENTET
Avdelningen för utrikesärenden

Bern 7 november 1945

Legationsråd
Dr. A. Zehnder

Herr Generalmajor,

I överensstämmelse med vårt samtal igår har jag äran bekräfta att den schweiziska regeringen samtycker till att sex internerade ryssar som för närvarande befinner sig i schweiziska fängelser skall friges i förtid och omedelbart repatrieras på villkor att ett antal schweiziska medborgare som på liknande grunder anhållits av den ryska sidan skall friges och skyndsamt repatrieras till Schweiz. De ovannämnda ryssarna är:

1) DEMIDOV eller DIMIDOV, Ivan, 10
1945-09-03--12-15, Fängelse St. Gallen
Lokal domstol 3 B av 31 augusti 1945. Dömd för fylleri till 180 dagar med avdrag för 75 dagar i häkte.

2) IVANOV, Vasilij, 14
1944-10-14 eller 16--1948-07-30, Fängelse Torberg
Lokal domstol 2 A av 14 oktober 1944. Dömd för olydnad och försök till uppsåtligt mord till 4 år med avdrag för 75 dagar i häkte.

3) ZELENIN, Pjotr, 16
1945-07-31--1947-01-31, Fängelse Witzwil
Lokal domstol 2 A av 31 juli 1945. Dömd för grov förolämpning till 18 månaders straffarbete.

4) ZOLOTNITSKIJ, Pjotr, 25
1945-02-22--12-02, Fängelse Lenzburg
Lokal domstol 2 B av 22 februari 1945. Dömd för upprepade snatterier till 13 månader med avdrag för 112 dagar i häkte.

5) MUSATOV, Pavel, 18

1945-02-22--1946-02-02, Fängelse Lenzburg

Lokal domstol 2 B av 22 februari 1945. Dömd för upprepade snatterier till 15 månader med avdrag för 112 dagar i häkte.

6) ZVONAREV, Aleksandr, 15

1945-02-22--1946-05-02, Fängelse Lenzburg

Lokal domstol 2 B av 22 februari 1945. Dömd för upprepade snatterier till 18 månader med avdrag för 112 dagar i häkte.

Namnen på de schweizare som på liknande grunder gripits på av Ryssland ockuperat område eller i SSSR är här obekanta. För närvarande är emellertid den schweiziska regeringen angelägen om de två nedanstående fallen, om vilka man först i slutet av augusti fick information från den franska ambassaden:

FELLER Harald, sekreterare vid den schweiziska legationen i Budapest, som arresterades den 16 februari 1945 i Budapest av en NKVD-officer och vars nuvarande vistelseort är okänd, samt

MEIER Max, kanslitjänsteman vid den schweiziska legationen i Budapest, som arresterades av en NKVD-officer den 10 februari 1945 i Budapest och vars nuvarande vistelseort är okänd.

Jag förbehåller mig rätten att senare tillkännage Er fyra andra fall.

Ett utbyte av de sex ovannämnda sovjetiska medborgarna mot de frigivna schweizarna kan genomföras först då herrarna FELLER och MEIER anländer till åtminstone den schweiziska gränsen.

Herr Generalmajor, mottag en försäkran om min utmärkta högaktning för Er.

/Underskrift/

Till Herr Generalmajor VICHOREV,
Chef för den sovjetiska militärdelegationen
Hotell Bellevue, Bern

Översättning: O. VOLOVIK

Till DEKANOZOV,
till ärendet

Oläsbara anteckningar på dokumentet.

Bil 3

Hemligt

1:a europeiska

4 december 1945
Nr 1467 1:a europeiska Ex. Nr 2

Till
Armégeneral V. N. MERKULOV
Folkkommissarie för statens säkerhet

Schweiz politiska departement har meddelat generalmajor VICHOREV, chef för den sovjetiska delegationen i Schweiz, att den schweiziska regeringen har gått med på att frige sex sovjetiska medborgare fängslade i Schweiz. Dessa är dömda av schweizisk domstol för kriminella brott (snatteri, fylleri, förolämpande osv.).

Emellertid ställer politiska departementet som krav för frigivningen överlämnadet av schweiziska medborgare anhållna av sovjetmakten. Två personer nämns:

1. Harald FELLER, sekreterare på den schweiziska legationen i Budapest. Han skulle ha arresterats 16 februari 1945 i Budapest av officerare från NKVD. Hans nuvarande vistelseort är okänd.

2. Max MEIER, kanslitjänsteman på schweiziska legationen i Budapest. Han skulle ha arresterats 16 februari 1945 i Budapest. Nuvarande vistelseort okänd.

Schweiziska politiska departementet förbehåller sig rätten att i framtiden nämna ytterligare fyra personer som kan visas vara arresterade i Sovjetunionen.

Jag ber Er meddela vilka uppgifter Ni förfogar över om nämnda personer samt Er åsikt angående schweiziska politiska avdelningens önskan om utväxling av fångar.

V. DEKANOZOV
Vice folkkommissarie i utrikesärenden

Ex. 1 till adressaten
Ex. 2 till ärendet
1945-01-27

Till GERASIMOV... (fortsättningen oläsbar)

Bil 4

Kopia

Till DEKANOZOV
1945-12-06 V. MOLOTOV

Till KOZYREV (med LAVRISJTJEV)
Lämna V/utlåtande.
1945-12-07 V. DEKANOZOV

Kvalificerat hemligt

Folkkommissariatet för Försvaret
Överstyrelsen för kontraspionaget
"SMERSJ"
... december 1945
Nr 931/A

SOVJETUNIONENS FOLKKOMMISSARIERS RÅD

Till
V. M. MOLOTOV

Ställföreträdande folkkommissarie i utrikesärenden, kamrat DEKANOZOV, har meddelat oss att den engelske representanten i de allierades kontrollkommission i Ungern, general Edgecamb, vänt sig till VOROSJILOV med en förfrågan om uppgifter angående FELLER och MEIER, medarbetare vid den schweiziska ambassaden i Budapest. Dessa försvarade under kriget engelska intressen i Ungern.

Jag rapporterar att, i enlighet med anvisningar från kamrat STALIN, följande personer verkligen anhölls 4 mars detta år i Budapest av kontraspionaget och skickades till "SMERSJs" överstyrelse:

Harald FELLER, född 1913 och bördig från staden Bern (Schweiz), schweizare, ingen partitillhörighet, sedan april 1943 legationssekreterare vid den scweiziska ambassaden i Budapest.

Max MEIER, född 1913 och bördig från byn Uster nära Zürich (Schweiz), schweizare, ingen partitillhörighet, sedan december 1944 kanslichef vid den schweiziska ambassaden i Budapest.

Vid förhör hos "SMERSJs" överstyrelse framgick av FELLER och MEIER att schweiziska ambassaden i Budapest fått instruktioner från Schweiziska utrikesministeriet att stanna på platsen och invänta Röda Arméns ankomst. Enligt FELLER och MEIER skulle den schweiziska regeringen, i en strävan att sluta diplomatiska förbindelser med

Sovjetunionen, med detta dokument ha visat sitt vänskapliga förhållande till Sovjetunionen och uttryckt tillit till den sovjetiska regeringen genom att lämna sitt folk under dess beskydd.

I enlighet med dessa anvisningar agerade schweiziska ambassaden i Budapest för att med olika knep undvika de ungerska myndigheternas krav på att ambassaden skulle lämna Budapest och åka till Sjopron.

Ett sådant knep var det schweiziska sändebudet Jeger MAKSIMILIANs avfärd. Under förevändning att rapportera till sin regering åkte han 15 november 1944 till Schweiz och gav då sin ställföreträdare, KILCHMAN, i uppdrag att ej låta ambassaden lämna Budapest med hänvisning till sändebudets frånvaro. När sedan den ungerska regeringens krav blev alltmer ihärdiga i takt med Röda Arméns närmande, åkte KILCHMAN också, under förevändningen att han behövde läkarvård, till Schweiz och lämnade över ambassaden till Harald FELLER.

FELLER skulle också försöka motsätta sig ambassadens förflyttning med hänvisning till att han inte var befullmäktigad att vidtaga några åtgärder utan sanktioner från den schweiziska regeringen.

Efter 24 december 1944 när Budapest omringats och det uppstod hot om sammanbrott mellan Buda och Pest, utnämnde FELLER, som tidigare fått samtycke från sändebudet till detta, MEIER till chef för ambassadens avdelning i Pest medan han själv ledde avdelningen i Buda.

Både FELLER och MEIER förklarar att deras verksamhet på ambassaden inte hade någon politisk anknytning. Inte heller har de, enligt vad de säger, ägnat sig åt underrättelseverksamhet.

Ber om Era anvisningar för behandling av FELLER och MEIER.

ABAKUMOV

Bekräftas: USPENSKAJA
Nr. 9009-M
Till
KOZYREV
LAVRISJTJEV

Bekräftas: oläsbar signatur

Bil. 5

Kvalificerat hemligt
Ex. Nr 2
1:a europeiska

14 januari 1946
Nr 64/1:a europeiska

Till
V. S. ABAKUMOV
Chef för "SMERSJ" vid försvarskommissariatets överstyrelse för kontraspionage

I enlighet med anvisningar från NKID har generalmajor VICHOREV meddelat de schweiziska myndigheterna i Bern att Sovjetunionen är berett lämna ut FELLER och MEIER, medarbetare vid den schweiziska legationen i Budapest, konsuläre agenten i Tientsin Boris BRINNER samt medarbetarna vid det schweiziska konsulatet i Elbing som vid olika tillfällen anhållits av sovjetiska militärmyndigheter. Villkoret är att Schweiz till VICHOREV lämnar ut sex sovjetmedborgare dömda av schweizisk domstol samt de kriminella förbrytarna (överlöpare) NOVIKOV och KOTJETOV för repatriering.

VICHOREV meddelade 28 december 1945 att den schweziska regeringen antagit vårt förslag. I samband med detta ber jag Er lämna erforderliga anvisningar angående överlämnandet av de schweiziska medborgarna FELLER, MEIER och BRINNER till GOLIKOV, Befullmäktigade folkkommissariernas råd i repatrieringsfrågor, för utlämnande till de schweiziska myndigheterna.

Brottslingarna NOVIKOV och KOTJETOV tog general VICHOREV till Moskva i sitt flygplan.

V. DEKANOZOV
Vice folkkommissarie i utrikesärenden

Oläsbara anteckningar på dokumentet.

Bil 6.

Ink. Nr 416

Hemligt

STYRELSEN FÖR SOVJETUNIONENS BEFULLMÄKTIGADE FOLKKOMMISSARIERS RÅD I REPATRIERINGSFRÅGOR

Moskva, Kropotkinskij per., Tel. G-6-11-00

31 januari 1946

Till
S. P. KOZYREV
Chef för NKID:s 1:a europeiska avdelning

För Er information meddelar jag härmed att de schweiziska medborgarna Harald FELLER och Max MEIER 27 januari överlämnats till den schweiziska regeringens representant i Berlin, major DISBACH.

GAVRILOV
Chef för avdelningen för repatriering av utländska medborgare, överste

Oläsbara anteckningar på dokumentet.

Dokumentet är stämplat av NKID:s 1:a europeiska avdelning 1946-01-31.

SVERIGES AMBASSAD
MOSKVA

1999-10-27

Andra ambassadsekreterare
Eva Tojzner Glückman

UTRIKESDEPARTEMENTET

För: EC (Lundvik)

Kopia: Amb Magnusson, Riga

Avd.	Grupp	Mål
P	2	Eu

Två brev till ryska sidan för godkännande

(2 bil.)

Översänder för ert godkännande innan överlämnande till den ryska sidan två brev från Susan Mesinai. Det ena brevet är ställt till herr Marinin, vicedirektören för GARF, och innehåller en begäran att få ta del av i brevet angivet material ur Stalin- och Molotovsamlingarna. Det andra brevet innehåller en förteckning över de personer vars persondossierer Mesinai ännu inte fått tillgång till och en redogörelse för relevansen av vår och en av dessa. Förteckningen kommer att sändas till herr Tutjnin på hans begäran.

Tacksam bli satt i stånd att så skyndsamt som möjligt vidarebefordra breven till deras adressater.

LUTHMAN

Postadress
Ulitsa Mosfilmovskaja 60
119 590 MOSKVA

Besöksadress
Ulitsa Mosfilmovskaja 60

Telefon
(095) 937 92 00
(503) 937 92 00

Telefax
(095) 937 92 02
(095) 937 92 03 (visningsavd)
(095) 937 92 04 (handelsavd)

Telex
64-413 410

Мы хотим начать работу как можно скорее с 1-го ноября. Если я правильно Вас поняла, наши пропуска уже подготовлены и будут ждать каждого из нас к моменту, когда мы приступим к работе.

Большое Вам спасибо за помощь в этой работе. Надеюсь скоро продолжить свое исследование с Вашей помощью.

Сьюзен Месинай

Государственный архив
Российской федерации

МАРИНИН
Оганес Викторович
Кандидат исторических наук
Заместитель директора
Руководитель научно-информационного центра

119817 Москва
ул. Б.Пироговская, 17
тел. (095) 2458142
тел./факс (095)2451287
e-mail: garf@glasnet.ru

Уважаемый господин Маринин

Благодарю Вас за то, что вы приняли меня , Послов Магнуссона и Лундвика, членов Шведско-Российской Рабочей Группы по выяснению судьбы Рауля Валленберга, 19 октября 1999 г. Я также благодарна Вам за то, что Вы готовы приступить к работе немедленно и сожалею, что ранее намеченные дела вынудили меня задержаться.

Однако, как я обещала, я прилагаю два списка материалов (номера дел указаны), с которыми мы хотели бы ознакомиться – из Особой папки Сталина и Молотова. Эти материалы я буду изучать сама вместе со Светланой Завражновой, которая также переводит для меня, и историком Аллой Огановой. В те дни, когда я должна буду работать в других архивах, госпожа Завражнова и госпожа Оганова будут работать самостоятельно, чтобы ускорить процесс.

На этой же неделе я передам Вам дополнительную просьбу, касающуюся прежде всего вопросов, связанных с делами заключенных – материалов, связанных с номерными и другими важными заключенными, переписки Тюремного отдела, транспортировки заключенных, а также документов, имеющих отношение к категориям заключенных («особо опасный», «запредельный»). Эту работу я боду делать сама вместе с Кузовкиным Геннадием из Мемориала и Светланой Завражновой как переводчиком.

Так как из этих материалов мы идентифицировали только небольшую часть, а они представляют большую важность для определения мест нахождения Валленберга, я прошу Вас помочь нам, предоставив как можно больше документов, относящихся к этим вопросам. (Мы хотели бы приобрести находящиеся в Вашем распоряжении опубликованные Указатели, два комплекта – для моей работы и для Стокгольма, но так как Вы знаете фонды, которые нас интересуют -- те, с которыми ознакомились работники Би-Би-Си и другие, -- я надеюсь, что мы можем сразу приступить к работе.

Особая папка Сталина

5.1.45. Об отправке 5 эшелонов интернированных немцев из Югославии в СССР – Д.92 л.44

15.1.45.О рассмотрении Особым Совещанием при НКВД СССР следственных дел на 478 человек- Д.92 л.126.
16.2.45. 20.11.45 27.1.45 10.2.45. Д.92 л.294
Д.100 л.491 - Под тем же заглавием

Информация Горбатюка на имя Берии об аресте группы немецких офицеров на окраине г.Будапешта -Д.92 л.303-304

О награждении работников, проводящих операцию по мобилизации и интернированию лиц немецкой национальности на территории Венгрии – Д.93 л.26-45

2.3.45. Сопроводительное письмо к заявлению венгерских военнопленных из лагеря № 165 Ивановской области – Д.93 л.245

21.5.46. О наличии и состоянии военнопленных на 1.5.46, ходе репатриации на родину военнопленных не немецкой национальности – Д.136 л.222-225

О целесообразности отправки на родину больных и нетрудоспособных немцев и граждан других европейских стран. Приложение- проект постановления Сов.Мин. СССР- Д.136 л.310-313

22.10.46. О выполнении постановления Сов.Мин. СССР от 18.7.46. и 27.7.46. об отправке на родину 171 тыс. больных и нетрудоспособных военнопленных и интернированных немцев и других западных национальностей.-Д.139 л.249-256

13.2.47. О порядке репатриации военнопленных немцев . Приложение-проект постановления Сов.Мин. СССР – Д.168 л.330-331

23.2.47. Справки, сравнивающие статьи УК РСФСР с проектом нового Указа – Д.168 л.347-381

8.5.47. О репатриации первой партии военнопленных венгров. . Приложение-проект. постановления Сов.Мин. СССР о репатриации военнопленных и интернированных венгров, ведомость подлежащих отправлению – Д.169 л.330-346

14.7.49. О репатриации интернированных немцев и лиц других национальностей в 1949г. Приложение-проект постановления Сов.Мин. СССР – Д.235 л.327-329
3.6.50. Докладная записка Круглова и Громыко о репатриации военнопленных и интернированных граждан Венгрии и Румынии. Приложение-проекты постановлений ЦК ВКП(б) и Сов.Мин. СССР. – Д.269 Т.1 Л.333-339.

7.10.50. Д.269 Т.2 Л.44-50.

24 5.50. Об итогах работы МВД СССР с военнопленными и интернированными, организации их содержания и трудового использования, оперативно-политической работы в их среде и репатриации Д.269. Т.1 Л. 309-330.

24.12.50. Докладная записка Круглова и Громыко о количестве содержащихся в лагерях МВД СССР осужденных военных преступников, их трудовом использовании . . Приложение-проект постановления Сов.Мин. СССР – Д.269.Т.2 Л.119-126.

ОТДЕЛ ПО РЕПАТРИАЦИИ СВАГ. ПАПКА МОЛОТОВА

N Дело	листы	тема
1 103	319-320	о направлении в.п. на строительство
	321	план секретных командировок
	1	об освобождении польских в.п.
	68	о сыне И.Вашари
	145	о невозможности помилования
	189	о количестве военнопленных
	194	об интернировании Шелленберга (Швеция)
	195-196	
	198	о количестве в.п.
	200-201	об отправлении из Берлина в Москву
	292	о количестве в.п.
	293	о количестве в.п.
2. 142	304-305	об освобождении венгров
	328-330	о репатриации
	334	об освобождении венгра М.Раца
	395-398	об освобождении венгров
3.143	226-227	об освобождении из лагеря N323
	228-233	о военнопленных и интернированных
	131-134	о количестве в.п. (Латвия)
	3-4	о сыне Тувима
	33-34	об освобождении И.Яне и направлении его в Бухарест
	35-36	об освобождении венгров
	38-40	об освобождении венгров
	41-42	о Мюллере и пр.
	143-145	об освобождении венгров
	162	о допуске иностр. гр. к архивам
	164-165	о репатриации
	167	о репатриации
	168-169	о в.п. румынах в спецгоспиталях и рабочих батальонах
	174	об освобождении венгров
	175-179	письма интернированных
	190-193	о японских в.п.
	194-195	об освобождении румын
	193а	о смерти венгерского в.п. Ожи
	196-197	о самоубийстве в.п. японского
	198-203	о бельгийских в.п.
	204	о выдаче военных преступников
	205-209	об освобождении венгров
	210-211	об освобождении венгров
	212-213	об освобождении румын
	214-217	об освобождении венгров
	218-221	об освобождении венгров
	222-225	об освобождении венгров
3. 172	1-4	о в.п. румынском генерале

	26	о в.п. венграх
	27	о в.п. австрийцах
	5-25	допросы в.п.
	223-224	о репатриации
	230-233	письмо из лагеря N74
	236-252	следствие над военными преступниками; постановл. Сов Мина о репатриации
	271-275	проект постановления СовМина
	269-270	об отрицательноых настроениях
	277-281	о репатриации
	299-302	о спецгоспитале N5772
	363-368	о военных преступниках
4. 173	3	о смерти в.п. генерала японского
	4-5	о репатриации венгерского полковника Мартона
	84-89	о репатриации всех австрийских в.п. и интернированных
	57-59	о репатриации венгров
	66-67	о репатриации из Дальстроя
	84-89	о репатриации всех австрийских граждан
	110	о задержке репатриации
	149-150	о председателе Красного Креста Дании А.Томсене
	238	о посылках
5. 174	75	о показаниях румынского начальника контрразведки
	353-398	показания рум. нач. к.р.
	21	о семьях националистов
	43-44	о категориях заключенных
	68-69	о военных преступникеах и трибуналах
	95-96	о военном преступнике венгре Нидоши
	234-237	о в.прест. и процессах
	104-108	о вывозе контингента с предприятий
	157-160	о концерне Круппа
	174-175об	о рум. фирма Трен Инела
	193-200	Сов Мин о репатриации
	203-206	о репатриации
6.203	15-18	об изолированных в судебном порядке и без санкции прокурора
	34-35	письмо от венг. генерала
	68-72	репатриация: отчет на 1.01.48
	188-189	военн. прест. и трибуналы
	219-220	отказ от репатриации
	234-243	репатриация некоторых интерн. граждан
	260	о смерти и болезни японск. в.п.
	261	показания в.п. Шра об агентах
	269	показания об агентах гестапо
	274-305	о переговорах румын с Великобританией
	357-358	нерепатриированные в.п.
	380	показания об агентах
7.204	7-32	показания об агентах

	294	об особом архиве МВД
	408-410	о донесениях резидентов
	1	об обмене в.п.
	2	об агентах
	45-46	отчет о репатриации
	61	об агентах
	64-68	об агентах
	85-88	о репатриации венгерских в.п. *)
	169-172	о сокрытии германского капитала в Румынии
	224-227	об агентах и капитале
	131-136	о смерти венгерского генерала Дэже медицинское заключение
	156-158	о капитале "Континенталь Ойль"
	319-323	об агенте МВД и в.п. *)
	229-230	о тайных складах ценностей в Венгрии
	302-306	о смерти японского генерала
	342-346	упоминается Молотовск
	341	о передаче работника Гестапо
	428-443	показания об агентах Абвера и СД в Венгрии
	372-375	о сотрудниках военной разведки Венгрии
	376-378	о смерти генерала
	380-382	агентура германской разведки среди поляков
	383	о сыне премьер-министра Венгрии
	407-408	отчет о количестве немецких в.п.
1949 год		
8.240	1-6	о передаче военных преступников
	7-8	о розыске иностранных граждан
	16-37	о приостановке репатриации 23 в.п.
	70-75	о ходе следствия над в.п.
	62-65	об агенте
	66-67	о передаче военных преступников
	78-79	об обмене в.п.
	252-255	о привлечении к уголовной ответственности в.п.
	275а-280	проект обвинительного заключения по военн. преступнику
9.270	1-10	об осуждении и репатриации в.п.
	35-64	о репатриации или выдаче в.п., о Военном трибунале
	99-122	проект постановления Сов.Мин
	356-359	количество в.п. специалистов на Дальстрое
1951 год		
10. 304	96-97	о репатриации (постановление)
1952 год		
11. 338	91-100	постановление о репатриации
	130-132	отчет о количестве осужденных в.п.
	133-135	отчет о количестве осужденных в.п.
1955 год		
12. 462	11	о репатриации осужденных в.п. из заключения
1954 год		
13. 449	19-20	о репатриации осужденных в.п. из заключения

TUCHNIN

RE: Prisoner Files

Dear Mr. Tuchnin:

I thank you again for our positive meeting on October 18, 1999, and look forward to making steady progress in the completion of my research pertaining to the fate of Raoul Wallenberg. Along these lines, I welcome the opportunity to review the files of the witnesses Di Mohr and Odenigo, as promised by the August 30th response to my inquiry, at the authorities' earliest convenience.

As for the additional files, in order to compile the full data needed for my Final Report by Easter, I am responding to your request that I provide you with a list. Because a number of names have already been handed over to the Russian side, the attached is a composite which I trust will enable us to reach our goal as soon as possible.

A Few Notes on the Format of This List: These are predominantly names from the original list whose files remain to be seen. In addition, there are a few names of files already seen, with designation of the missing information. Some names have been added from previous submissions -- the Preliminary Report and letters sent to you, as well as what we call the Vladimir **H** series. Whereever possible, I have specified the information needed so that a skilled archivist could possibly extract the data from another source, should the files be absent. In certain cases where an eyewitness report has received alot of attention in the West (for example, Jan Kaplan) I have designated that these files are essential for the Final Report. That is, our report in its general form[1] must offer some concrete response to these controversial or intriguing sightings, so these files must be reviewed before I can conclude my work.

Some Comments on the Use of This List: While I very much appreciate Mr. Nikishkin and Mr. Vinogradov's offers to serve as my Counterparts with your strong support, one of the reasons for my suggestion of a 'facilitator' was to spare busy officials the kind of technical detailing required to gather this data. I will certainly consult the officials of the Working Group on more important questions raised by the material, or major roadblocks in securing it. But first we must see if the real problem isn't quite simply with the finding itself. In this case, we need retired archivists who

[1] I intend to do two reports. The first will be technical with complete information based on the prisoner files which will be classified but exists to establish that the Working Group has done a thorough and complete check of the eyewitness sightings -- and taken extra steps to search for traces of Wallenberg's presence in the GULAG of the former Soviet Union. The second will be generic, without confidential infromation from the Prisoner Files, but offering answers to establish in the world community that we have done our job.

have an almost intimate knowledge of the old files and where they are physically kept. Such archivists have proven the 'angels' of a number of smaller studies, particularly in regional collections.

May I request that this be forwarded to a number of different archivists -- FSB, MVD and Military-- and also to a number of different directorates under their jurisidiction.[2] Ideally, we will find archivists so well acquainted with the various parts of the GULAG system as to not be daunted by the diversity of this list or any problems encountered. I think we should all pray for such a person or persons to enable us to reach our goal.

Finally, I would like to make an appeal. I understand that for those on the Russian side, the eyewitness reports -- particularly from those regarded as former prisoners -- are regarded with much suspicion. It is therefore my fear that while, in principle, the desire to cooperate is strong, in practice there is very little psychological incentive to pursue that which is not readily accessible.

During the months ahead it is essential that we all put our prior convinctions aside. This will enable us to prepare a concentrated, well documented report that will show those in the West that we have objectively studied all the necessary files before making our conclusions. Again, the absence of files -- particularly in the well known cases -- will not be accepted as an excuse. Even though the confidentiality of the files will be upheld in the Final Report, it is essential that I be able to confirm to the world community and to the family that this work has been thoroughly done and that 'the following facts have been established.'

I know the value of such an achievement for the future does not escape you.

Again, my thanks for your assistance in this matter.

Sincerely yours,

Susan Ellen Mesinai

---

[2] For example, Camps and Corrective Colonies, Prisoners of War and the Interned; or different departments. The majority of the materials we have seen are from the 4th Department of the Third Main Directorate, but some of these prisoners may have ended under another's jurisdiction.

COMPOSITE PRISONER FILE LIST - October 25, 1999
Susan Ellen Mesinai

Abakumov, Victor - Interrogation schedule only. In a case as prominent as this, I would expect the full schedule already to have been compiled and only require copying. *Necessary for the Interrogation Study and most probably for the Final Report.*

Alter, Victor - Polish Jew. Executed. *Like Oggins, necessary for a better understanding of the 'exceptional' and because he a Social Democrat actively involved in the Eastern European Jewish network.*

Angelis, Maxmillan (1899)- Prisoner of War. Commander 2nd Tank Army. Captured by Americans, then Yugoshavians. Sentenced to 20 years hard labor for cuelties in Yugoslavia. Brought to USSR March 1949 and put in Internal Prison. Sentenced to 25 years by the Military Tribunal as a 'war criminal.' in February 1952. Repatriated. Requesting whereabouts in Moscow prison, interrogation schedule, transport order, post sentencing transport order including destination and special conditions of isolation. Date of his return to Friedland. *Necessary for the Final Report.*

Adelmann, Rudiger - Prisoner of War. We have his interrogation schedule from the Russian side but I must study closely his movements prison to prison, cell to cell. Thank you. *Necessary for Transport studies and for the Final Report.*

Alajani-Alajan, Pietro Stefan. We request this file from the Special Archive of the Russian State Military Archive per the recent response from the Russian side of August 30, 1999. Thank you. [3] *Necessary for the Study of Numbered Prisoners and possibly for the Final Report.*

Askhinis, Antanas (1904) - Lithuanian. Our goal is to establish his previous camp and prison history as well as the date of his transport from Verchne-Uralsk to Vladimir, with the hope of determining who else was on that transport. *Transport studies, of possible value for the Camp study and as confirmation for Kuprianov.*

Baj, Boguslav (1924) - This is a repeated important request for file in order to verify his testimony that he and other Polish prisoners met Wallenberg in a camp near Bratsk in the late 40s, early 50s. As verification is one of the primary tasks of my work, I need this file in order to issue a report. *Necessary for the Camp Study and for the Final Report.*

Frederich Bayer - Prisoner of War. German corporal held in various camps (Lager 53, Camp 27 -Krasnogorsk, special camp-Suchum, Karaganda as well as Lefortovo Prison (December 1948-May 1949 . Lefortovo records needed for verification of

---

[3] I believe that the Russian side was so kind as to provide the Swedish side at one point with this Interrogation Schedule. This one sheet has been misplaced. If this work was done previously, may I ask that the Russian side be so kind as to send us a second copy. Thank you.

important eyewitness sighting. *Needed for Camp/Prison study, Interrogation Study and for the Final Report.*

Becher, Kurt. Prisoner of War interrogated by Soviet authorities in Budapest in late 1945 and perhaps early 1946. Interrogators came from the 2nd Department, Third Main Directorate, namely Smersh, and are said to have included Kartashov. While we have been informed that the file was not found, please examine correspondence and other materials from this Department (later called the 4th Department Third Main Directorate) to give us as much information as is available regarding interrogations of Becher. In the meantime, we will examine the materials on Becher mentioned in the P.M. handed over at the October 18, 1999 meeting. Thank you. *Necessary for Interrogation Study and for the Final Report.*

Bentivegni, Franz - (1896). Prisoner of War. Abwehr Chief. Needed to establish prison and cell movements, investigation procedures including interrogations and sentencing. *Necessary for Interrogation and Medical Study, possibly for the Final Report.*

Berger, Lazar (1922-23). Russian or Ukrainian Jew. Prisoner at Vladimir who claims to have knowledge of Wallenberg from the early 60s. Important eyewitness. File needed to verify whereabouts and certain aspects of his story. *Needed for Final Report..*

Bethlen, Istavan. Former Hungarian Prime Minister who died in captivity. Need to see his file to confirm where he was held, when and with whom, both in prisons and camps as there is a report that both Wallenberg and Bethlen were detained in a camp in the Vladimir/Ivanova Region. . While awaiting Bethlen's file, it would be most helpful if we could receive his interrogation schedule. *Necessary for Camp, Interrogation and Medical Study. Needed for Final Report.*

Bogdanos, Antonas (1921). Lithuanian, born in Shaulyai, pro-Fascist, said to have been held with Wallenberg in a number of sites, both camp and psychiatric. I am chiefly interested in his earlier prison and camp history from the time of his arrest until his arrival in Kazan in the early-to-mid 50s, and including that portion of his medical history as well as Sychovka Psychiatric Prison Hospital. *Necessary for Camp and Medical Reports, and for the Final Report.*

Demesco, Michael. (1901). Dual National. This file exists in the former KGB headquarters in Kursk where it has been seen by a Russian journalist. I already gave you a copy pf my power of attorney to see this file which is of interest because Demesco's son gave us sightings of Wallenberg received from his father which have some weight and it is necessary to understand how he could have received this information. This file is also important for me to complete my Camp Study and to understand better the process of sending a prisoner into an asylum. We are asking that it be brought to Moscow for us to examine it, then immediately returned. *Needed for Camp, Interrogation Study, Medical/Internat and for the Final Report.*

De Sandberg, Af - Swedish journalist and press attache Berlin who returned in the late 40s from the Gulag, bringing with him reports that Raoul Wallenberg was to be found in the Soviet Union. One of these reports he received from Hille whose file is lacking alot of information from the earlier years in Moscow Prison. *Needed for Interrogation Study and for Final Report.*

Fridman, Shmuel. Vladimir Prison **H9**, entering in 1952. (Another eyewitness sighting indicates this may be a Rumanian Jew involved in Jewish rescue or Jewish emigration into Palestine, but this is uncertain. If this is the case, however, it will be used for *Interrogation Study, a better understanding of the II series and for the Final Report*)

Garcia, Manuel. TO BE COMPLETED. *Necessary for Camp study, possibly for Final Report.*

Gengstenberg, Hubert. ( ). Prisoner of War. According to the testimony of ----- (Huber) seen in SÄPO, Gengstenberg had actual knowledge of Wallenberg and/or Langfelder. This file must be studied. *Necessary for interrogation study, possibly for Final Report.*

Gerrum, Kurt. Longterm cellmate of Gfrorener said to have died in Vladimir Prison. Important to study for possible detailing on Gfrorener, to verify whereabouts of various eyewitnesses and also for possible insight into the activities of Wolfin. THIS FILE MAY BE IN VLADIMIR IF INDEED HE DIED THERE. I COULD REVIEW IT WHILE THERE DOING MY TRANSPORT STUDY *Necessary for Interrogation Study and for Medical Report Possibly for the Final Report..*

Gottlieb, Roland. Austrian prisoner of war with Swedish wife, worked at the German Legation in Sofia under Beckerle as a cipher. His family lives in Sweden. I have seen this file but all of his interrogations are missing. *Needed for Interrogation Study and for Final Report.*

Hammerschmidt, Franz. (1893). Prisoner of War. Original list. This file exists in the archives of the former Leningrad Special Prison Hospital where he died. It should be brought to Moscow for us to examine it, then immediately returned. *Necessary for Interrogation and for Medical Reports.*

Hjeld, Harold (1916). Swedish-Finn. Claims actual contact with Wallenberg in Verchne-Uralsk. Must be verified.

Hochli, Jakob alias Cohn. Swiss. Colleague of Emil Brugger prior to arrest. Claimed indirect knowledge of Wallenberg in Lubyanka and in Vladimir (1947-48), must be verified. *Needed in conjunction with Vladimir transport study and for Final Report.*

Horst Mulle, Theodor. German prisoner of war. Indirect witness at Vladimir. (See Mulle below)

Jakobsson, Rafael Saulovitch . Estonian doctor or medical technician. Claimed actual contact with Wallenberg in medical setting in Magnitorgorsk. Later prisoner at Vladimir. Must see this file as well as his medical. Thank you. *Necessary for Medical Report.*

Kalinski, Abram M. (1912). Polish Home Army officer said to have been also NKVD. Held in Moscow prison, Verchne Uralsk, Alexandrovsk, Vladimir. The source of a number of indirect sightings of Wallenberg, many of which are regarded as false. HOWEVER, the fact that he gave over so much information, we are obligated to sort the true from the false. Also, I have recently requested his Interrogation Schedule, along with that of Wolfin and others. This is very important, as are his movements. *Needed for Interrogation Study, Transport studies and for Final Report.*

Kaplan, Jan. Russian Jew who reported encountering Wallenberg in a medical setting in the late Seventies in Khalmer-yu. Fate unknown as he was rearrested, presumably when the story of his having had contact with Wallenberg made such big news in the West. *Necessary for Medical Report and needed for Final Report.*

Katona, Alexander or (Sandor). (1913). From our records in the West, there are a number of persons in the GULAG under this name -- one a native of Southern Hungary reportedly received an eight year sentence in a mining facility, fate unknown; a second was a driver at the Hungarian Embassy in Sofia; a third served a very long sentence but was eventually repatriated. This Sandor Katona is the prisoner who was held transferred with Langfelder on July 23, 1947. In terms of his biographical data, he may be any of the above, a combination of all, or yet another Sandor Katona. We also question whether or not he could be Prisoner Number One, 'American spy' in Vladimir.

Kleist, Ewald. OR von Kleist, Ewald. High ranking German general, prisoner of war. Died in Vladimir. Essential to confirming eyewitness sightings of Wallenberg in Vladimir and to determine his movements and registration numbers in Moscow. *Needed for Interrogation Study and for Medical Report.* (NOTE: File may be in Vladimir as he died there.)

Konoye, Fumitake. I HAVE SEEN THIS FILE, but it is lacking any documentation which would indicate by whom and upon what basis it was decided that Konoye could not be repatriated to his homeland. This exchange, coincidental with discussions regarding the fate of Wallenberg (1955-56), must exist on the highest level. We request your help in finding and reviewing such documents with the goal of specifying the step by step procedure in making this determination, who was consulted, who signed on the orders, by what kind of special order this decision was carried out. From a policy perspective, it would be important to understand why the Soviets felt they could not return the prince of a country with whom they had no diplomatic relations while in a country where positive relations did exist, neither the full truth of Wallenberg's fate or the man himself could be given over. *Critical to a Final Report.*

Krafft, Ernst. German Admiral. Cellmate of Langfelder in Lefortovo. Sentenced and sent to Vladimir Prison where he eventually died. This file must exist in Vladimir. While I do have his interrogation schedule from Moscow, this file is *Necessary for Medical Report. Needed for Final Report.*

Kruminsh, Ziguards Ernestovich (1927),. Latvian Vladimir Prisoner who sat with 'all the special foreign prisoners', including Powers, Makinen and 'the Swede Vanderberg.' Said to have been pardoned. In this case and the one below, may I request also that the Vladimir authorities search the corpus cards and isolation lists to determine exactly where and with whom Kruminsch sat .*Needed for the Final Report.*

Cumish, Wilfred. American . Vladimir prisoner who claims to have sat with both Langfelder and Voss. As Cumish's Vladimir registration card does not show his whereabouts for many years, may I request that the Vladimir authorities search among the cell cards, corpus cards and isolation lists to determine where Cuminsh sat from his arrival -- and with whom -- until he was placed in a general cell and report to us. Thank you. *Necessary for Medical Report. Needed for Final Report.*

Kuprianov, Gennadi N. (1905). Original List. If this file is considered that of a Soviet agent, please provide his interrogation schedule, dates of his arrest, prison history (prison by prison) including date of arrival and departure, his 35/3-post sentencing transport order number responding to 18/7 order number. Any special orders where to place him and with whom upon arrival in Vladimir, and any details which would enable us to identify his transport(s) from Verchne Uralsk to Vladimir (he came twice). Thank you. *Necessary for Transport and Medical Report. Needed for Final Report.*

Kutopov, . Sentenced and sent to Vladimir with Shulgin and Volkov in July 1947. After brief period in medical corpus, sat 26 months with Gogiberidse. Possible source of Gogiberidse's awareness that Wallenberg was in Vladimir Prison. *Helpful to Interrogation Study. Possibly critical for the Final Report.*

Laufer, Franz . Austrian prisoner of war. Witness to Wallenberg from Verchne Uralsk.

Lialikov, Nikolai Semyonovich (1924). Born in Vitebsk. Red Army Division #262, Unit 950. Sentenced by the Military Tribunal in May 1944 to 20 years. Said to ahve died on the 9th of April 1949 in Moscow Region Prison Hospital. Lialikov was held in Vladimir Prison from the 28th of June 1944 until the 26th of September 1948. Supposedly transferred to Novocherkassk Prison via Moscow. As Mr. Nikishkin so kindly informed me, there is no record of a death certificate, no file and no document for the destruction of the file. As this prisoner was related to Katyn, we maintain hope for further information. *Necessary for the Medical Report and Final Report.*

Lukasz, Bela. Hungarian. As a prisoner returned from Russia to Kiskoros Prison (uber Donau) where he described to the witness Karolyi Katona that he had been held in a camp outside Moscow with Bethlen and other high-ranking officers. Katona was

certain this camp was not Krasnogorsk. Others have described a camp of Hungarians were Wallenberg was said to have been. Need to review file to identify this Camp. *Needed for Camp Report.*

Makinen, Marvin. Original List. File is in Kiev. I need to examine this file as Dr. Makinen is an indirect witness, both in prison and in camp. At the same time this file serves as a model for special foreign prisoners traveling between Vladimir and camp in the early Sixties, medical services in camp, as well to establish date that he sat with Kruminsch and other particulars related to Vladimir and to the whereabouts of other prisoners on this list. Please could this file be sent to Moscow and returned immediately. *Necessary for Medical Report. Needed for Final Report.*

Marek, Ferdinand. If I cannot see the prisoner's file, I would like a general breakdown of his arrest, transport to Moscow, where he sat and under whose jurisdiction he was kept. I also would appreciate a copy of his interrogation schedule as in the case of Bethlen above. Thank you. *Necessary for Interrogation Study and possibly for the Final Report.*

Markuczewski, Jozef. Polish prisoner from the Home Army who claims to have met Wallenberg at Kirov transfer depot in 1949. Must examine file to determine all of his movements, dates of transports and so on. *Necessary for transport studies.*

Mayr, Josef (1920). Austrian prisoner of war, member of the SS, labelled 'U.S. spy' on his Vladimir card. Former lieutenant in German Army given 25 year labor sentence, commuted to prison. *Necessary for Medical Report.*

Medvetskaya, Vera (1874). Arrested 45.8.25 and sentenced 45.11.12 by Special Session NKVD, she became Vladimir Prisoner Number 6 until her release in 1951 to an internat, the Kovrov Kraisan House of Invalids. *This case is a useful model for my work.*

Meltzer, Menachem (1907). Austrian Jewish doctor claims to have treated a Swede named Raoul in Khalmer-Yu, 1948-49. *Necessary for Medical Report.*

Menshagin, Boris Georgievich (1902 or 1909). FSB has responded that they do not have his file. A copy of this file should exist in the Archangel Region where he died in an internat. We are requesting that this be sent to us for study with an archivist and returned immediately. Please note however that as Menshagin's arrest and long term existence as a numbered prisoner related to the fact that he was a witness to Katyn, it is very important to establish 1) when he was arrested, 2) when he was made a numbered prisoner, 3) when and for how long and under what conditions, named or numbered, he was held in Lubyanka and other prison facilities, 4) when he was allowed to be called by his name, 5) who held his file in the Prison Department in Moscow. *Necessary for Interrogation, Numbered Prisoner, Medical studies and for the Final Report. Also critical to the question of Katyn.*

Merkis, Anton and Natalie. (I have studied the file of their son Hedimin, but the father is in fact the important prisoner. I need to study this file as well to compare it

with the son's, to understand at what point he was sent from Moscow prisons to Ivanova as compared to his son, and other such questions. I am also requesting his interrogation schedule if his file cannot be shown to us. *Necessary for the Numbered Prisoner study, the question of the missing 'diplomati', questions related to placing of such prominentia in prisons and camps, whether or not Wallenberg was placed with them. Critical to a Final Report.*

Mulle (or Horst Mulle). German prisoner of war, journalist and cellmate of Gogiberidse in Vladimir. Must see file to verify his eyewitness testimony.

Munters, Vilhelm (1898) and Natalie (1897). Numbered prisoners at Vladimir and presumably at Ivanova prior to sentencing. Eyewitness report that Vilhelm Munters occupied an un-named cell just prior to Wallenberg and that they went out of Vladimir, on at least one occasion, at approximately the same time as Wallenberg. *Numbered Prisoner study in conjunction with diplomati, Interrogation Study and Final Report.* .

Okulicki, Leopold. While I have seen this file, I need to review it again in order to copy his interrogation schedule which is typed and can accessed quickly without disturbing the FSB archivist. Thank you. *Interrogation Study. Final Report.*

Pannwitz, Heinz. The materials related to this request were handed over during the summer to Mr. Vinogradov. This file is needed to make comparisons with other witnesses' interrogation schedules, including but not limited to Sanitzer, Rado, Kalinski, Hoffstetter, Loyda, Richter and Gfrorener. *Cell movement and Interrogation Study. Possibly for Final Report.*

Pelkonen, Eno. Finnish Prisoner of War. While we have studied this file, it contains NO INTERROGATIONS except for the call of July 22, 1947. As he is a primary witness, we need an interrogation schedule for him in Moscow prisons, including Sukhanova **Also need MEDICAL RECORDS for Pelkonen as he reports having been with Langfelder at Butyrka Medical Services after his August 1947 suicide attempt.** *Interrogation Study, Medical Study. Final Report.*

Rado, Sandor. The FSB has checked and responded to my questions regarding Rado's possible contacts with Wallenberg and his mission. In so doing, they have acknowledged that he has a file. May I therefore request his INTERROGATION SCHEDULE. *Interrogation Study.*

Rehekampf, Guenther. German prisoner of war, to provide verification of eyewitness testimony of Wallenberg in Vladimir prison as well as his movements and interrogations in Moscow prisons. *Interrogation Study.*

Rivo, Zoltan. (1921). While I have seen this file, it begins with his sentencing and being sent from Butyrka to exile and therefore does not provide the information we need from his movements through Moscow prisons. It is my hope, if this earlier file cannot be found, that an INTERROGATION SCHEDULE can be provided. This is particularly important now that it is clear that he was interrogated on July 22, 1947.

Cell occupancy in Moscow prisons. Interrogation Study. Final Report.

Rode, Gunnar Oskarovich (1934). Vladimir prisoner who claims to have been told of Wallenberg's presence in the Gulag in 1973, 74 from a fellow prisoner on a transport. Need to clarify his movements between prison and prison, prison and camp or camp and camp. *Transport studies. Camp Report.*

Rodde, Wilhelm. Prisoner of War. Claims to have been interrogated in late July 1947 and to have knowledge of Wallenberg's presence in Moscow prisons. While we have received his interrogation schedule, this date is not included. We therefore wish to check his prisoner file. May have died in Vladimir. *Cell movements, interrogation and medical Reports. Possibly Final Report.*

Roedl, Willi. German prisoner of war and Wallenberg's cellmate who died October 15, 1947 en route Krasnogorsk Camp 27. In the absence of his file, the reconstruction of his interrogation schedule would be greatly appreciated. *This would be extremely valuable for the Final Report.*

Schainberg, Matus - Prisoners of Vladimir named by Vladimir worker as occupant
Steinberg, Paul of isolation corpus. These are two different people, the latter described as being a Gestapo officer who wore glasses. *In both cases, essential for substantiating eye witness testimonies. In the case of Paul Steinberg, necessary for Interrogation and Medical Report.* [4] *In the case of Matus Schainberg, this may have bearing on the testimony of witness Varvora Ivanovna Larina.*

Shimkevich, Andre. Russian/French dual national, son of famous sculpture by another name, claims to have spent two days and night in Lubyanka in a cell with Wallenberg. Verification of this sighting, *Necessary for Final Report.*

Schmidt-Durmond, (first name unknown but possibly Johannes Franz - 1914). Cellmate of Gerstenberg and Katona in 1945, could be of high ranking diplomatic or military background, born in Istanbul.

Schmidt, Hans. Vladimir prisoner H2 from the 1952 entry list. (Also interested in - Gerhard Schmidt, Rudolph Schmidt and Walter Schmidt -- all prisoners of war, one of whom was said to have sat with Wallenberg.) *Necessary for a fuller understanding of the H series at Vladimir as it includes so many Balkan-related witnesses.*

---

[4] Please bear in mind the file recently released from the Stalin/Molotov personal archivess described in the Finding Air as 'the Swedish Prisoner Scheilenberg' which we have requested to see. While this file could of course refer to the house detention of Schellenberg in Sweden, it could also be a confusion of names from a file on Wallenberg which refers to Schellenberg -- the relevance of which has been noted by a number of officials in the Working Group. Or thirdly, we could be looking at another prisoner whose name sounds like the above. Therefore we are interested in any and all prisoners with the name Schellenberg, Schainberg, Shteinberg, Steinberg, Sternberg or any other form, particularly if there is indication that they have been held in Moscow and in Vladimir. This prisoner is either an important witness to Wallenberg, a parallel to Wallenberg, or Wallenberg

Schnieder, Helmut. German prisoner of war. Tank Commander. While I have seen his camp file, I have not seen his corresponding file for Lefortovo prison. *Essential for Final Report.* .

Supprian, Karl. Prisoner of War. Indirect witness to the presence of Wallenberg in Moscow prisons, Supprian's interrogation schedule provided by the Russian side indicates he could be of some relevance to understanding activities in Budapest. Would like to review personal file for this reason. *Optional, but helpful to complete picture of surrounding witnesses. For the Final Report.*

Szakacs, Janos. (1902). Hungarian prisoner of war. Former commercial attache at Hungarian Embassy in Sofia., Long term cellmate of Grossheim-Krisko. *Movements and Interrogation Study.*

Terelya, Jozef. Ukrainian national claiming direct encounter with Wallenberg in Vladimir Prison in early Seventies as well as indirect knowledge of Wallenberg in psychiatric hospitals. *Necessary for Medical, needed for Final Report.*

Uebel, Adam. German prisoner of war. Claims with prisoner of war **Turin** knocking contact with a Swede in Vladimir Prison, Corpus II. *In conjunction with testimonies of Brugger and Grossheim-Krisko, will be included in the Final Report.*

Uisasi, Stefan Istavan (1894). Hungarian, Chief of Military Intelligence. I appreciate the information given to me by the Russian side in their recent response of August 30, 1999. I would like to note, however, that I have never seen this file, but regard it as important to do so both to contrast with other witnesses who were returned as 'war criminals' and for his interrogation schedule. *Interrogation study.*

Volkov, Konstantin. (1915). Soviet agent. Sentenced with Shulgin and Kutepov and sent to Vladimir. File is also of interest because he was sent to the Kazan psychiatric facility where presumably he died. *Necessary for transport studies, helpful for Medical and Interrogation Studies -- for example in comparison to Wolfin.*

Von Dufving, Theodor. German who reported meeting Swedish diplomat in transit camp en route to Vorkuta. As this sightings conforms with two others, it is necessary that it be confirmed. *Important for Transport Studies.*

Von Richthofen, Herbert (18) Former German Minister to Bulgaria, recalled in June 1941 and replaced by Beckerle. Von Richthofen was sent to Alexandrovsk with Jordan, they both -- like Beckerle -- were 'urgently recalled' and sent to Vladimir in 1952. *Necessary for transport studies, Interrogation Study, and Special Study. Expect to be valuable for the Final Report.*

Von Schwab, Rudolph Heydrich Winter (1919). MAY BE, Schwab, Alexander or von Schwab, Alexander or WINTER VON SCHWAB.....as his code name was 'Captain Alexander.' Moscow prison, Verchne Uralsk history. Claims to have had contact with Wallenberg in Verchne Uralsk. *Necessary to verify his whereabouts.*

helpful for Interrogation Study, possibly for Final Report depending upon the veracity of his statements.

Vorobei, Vasily Fedorovich (1910). Mr. Nikishkin was kind enough to give me the following information: Born in Brest, qualified by Vladimir Court in 1961 as an 'especially dangerous multiple offender'. Held in Vladimir 22 VI 56 until 22 VI 76. Released and sent to Invalid Home in Mordov. His file may be there. As Vorovei is considered to be a direct witness to Wallenberg's presence in Vladimir, I wish to follow this lead -- namely to see the paper work for his being turned over to the internat in Mordov, the name of the facility and to make contact with their authorities or the regional authorities in an effort to secure this file. *Needed for the Medical/Internat Study and for the Final Report.* .

Voss, Hans Erich. German prisoner of war. High ranking Navy officer. Moscow and Vladimir prison cell history. Possible overlap or connection with both Wallenberg and Langfelder. *Necessary for study of cell movements in both Moscow and Vladimir, important for Interrogation Study. Possibly for the Final Report.*

Wynne, Greville. British prisoner in Moscow and Vladimir, claims to have had brief contact with a Swede in Lubyanka. *Necessary to verify his movements prison to prison and for the Final Report.*

Yaosha, Shun (1894). Japanese Major General, Prisoner of War. Believed to have been cellmate of Loyda and Roedl in Lubyanka Prison. *Necessary for cell movement and Interrogation Studies; possibly for Medical Study.*

SVERIGES AMBASSAD
MOSKVA

1999-10-27

Andra ambassadsekreterare
Eva Tojzner Glückman

aa
P

UTRIKESDEPARTEMENTET

EC

Avd.	Grupp	Mål
P	2	Eu'

För: EC (Lundvik)

Kopia: Amb Magnusson, Riga

BRÅDSKANDE

Brev till direktören för GARF

(1 bil.)

Översänder för ert godkännande brev från Susan Mesinai till direktören för GARF, Mironenko.

Tacksam erhålla era eventuella synpunkter snarast möjligt.

LUTHMAN

October 26, 1999

Dr. Sergei V. Mironenko,
Director, GARF'

Dear Dr. Mironenko:

I would like to thank you for your gracious meeting with Ambassadors Magnusson and Lundvik and myself on October 19th. It was a pleasure to meet a Director of Archives who so valued his materials and, at the same time, had a critical interest in the works inspired by them.

I was also both moved and impressed when Mr. Marinin asked me what archives I wanted to see that day. Unfortunately, I had other appointments that afternoon -- and no translator at hand. Otherwise, nothing would have pleased me more, short of the experience of sitting a few more minutes on Beria's couch, sipping tea and exchanging views on various books with you.

I have faxed to Mr. Marinen our first series of requests related to the Stalin and Molotov archives, work that will be performed by researchers Alla Oganova and Svetlana Zavrazhnova, often working independently. Later this week, I would send a second request for the information of direct relevance to my work with the Prisoner Files in an effort to reconstruct the paper trail of Raoul Wallenberg. This work -- including work in the Prison Department files, numbered prisoner materials and other collections in Font 451 -- will be performed by myself, working with my translator Svetlana Zavrazhnova and researcher Gennadi Kuzovkin.

Our arrangement with the authorities has been that, in the case of classified materials permitted to us, we take notes which are kept strictly within the confines of the Working Group. I trust we will be able to continue with this understanding in performing our work at GARF.

Finally, Anatoly C. Prokopenko recommended that I contact you regarding certain files related to Reparations in Hungary which could have a direct bearing on this case.

I am certain that our efforts will produce interesting and valuable results and I thank you in advance for the assistance which we will receive under your direction. I also look forward to hearing your views, in the end, of the work produced under your auspices.

Sincerely yours,

SVERIGES AMBASSAD
RIGA

1999-10-28

R 18W-berg

Handläggare: H Magnusson

aa
P

(EC)

Avd.	Grupp	Mål
P	2	Eu 1

UTRIKESDEPARTEMENTET

Till: EC(Lundvik)
Kopia: amb Moskva(Tojzner Glückman)

B R Å D S K A N D E

Raoul Wallenberg: brev till ryska sidan.

Mina synpunkter på Mesinais tre brevutkast ges nedan. Först tror jag dock att vi måste komma överens om att alla brev och andra dokument(även i utkastform) som är avsedda att överlämnas till ryska sidan måste översändas till mig med telefax en clair(eller med kurir om det är gott om tid). [illegible] egna interna papper bör skickas md [illegible]. Att förfara på annat sätt torde strida mot gällande regler.

Dear Susan,

I have the following comments to your draft letters.
1/ To Mr Marinin. This seems to me to be OK, but I am in no position to comment on the attached document and file lists. I hope that you yourself have reviewed them critically in order to include only what is absolutely necessary in terms of our needs for Working group and realistic in terms of time and resources available.

2/To Mr Tuchnin. I have some reservation as to the paragraph starting with "May I request..." on page two. You ask that the request be forwarded to a number of different archivists and also to a number of different directorates under their jurisdiction.

MP

First of all I feel that we should mainly leave it to our Russian counterparts in the working group how to handle our requests in relation to the various administrations. Also it appears, from the preceding paragraph, that you partly abandon the idea to have one key counterpart. I think you should stick to this. At least Mr Vinogradov also knows a lot of details by the way. While sticking to this idea one could of course also ask for forwarding the list to archivists of organs you mention, but the issue of directorates as you present it in the footnote must, to my understanding, be misleading. These directorates do not exist any more today, do they?

In the last long paragraph of your letter(starting "During the months ahead") I object to the sentence "Again, the absence of files..."(because obviously the absence of files can be accepted as an excuse if they simply are missing). I would ask you to rephrase it: "If there are any files that are missing or may not be studied in toto there should be a clear reason and documentation given for this".

The composite prisoner list. I counted to 75 names. Are you sure you could not reduce this list without jeopardizing the exercise(among others I am thinking about the ones where you write "possibly for the final report"). I would definitely like you to delete at least one name, that of Makinen. If we absolutely need this, it should be requested directly from Kiev and not via Moscow.

3/ Letter to Mironenko. The last paragraph but one. Delete the reference to Prokopenko(we don't know on what terms they are). In my personal view the whole request in that sentence could be dropped. I do not(and I have said this before) see this as having any bearing on our case, and you will have to convince me if you think differently.

Yours sincerely

Hans

Åtgärd
99-10-27

Author: Jan (UD) Lundvik at (Pk)UD-3
Date: 1999-10-28 17:57
Priority: Urgent
TO: Eva (UD) Tojzner-Gluckman at (Pk)Moskva-amb-1, Hans (UD) Magnusson at (Pk)Riga-amb
Subject: SM:s brev

Jag har inga invändningar mot breven, bortsett från följande kommentarer till namnlistan:

Bethlens förnamn är István

Af Sandeberg heter så, det finns inget de i namnet. Förnamn om jag minns rätt Edvard

Hengstenberg med H, även om det inte kommer fram på ryska

Gottlieb was not a cipher. He was a cipher clerk.

Kaplans påstådda möte ägde så vitt jag minns rum i Butyrka, inte Khalmer-Yu

Újszászy, István är det korrekta namnet

Jan

P 2 EU I

KUNGL. HOVSTATERNA

Stockholms Slott
den 29 oktober 1999

Protch/991102/me
Delges:
Ch AME
Exp- 2/11-99 ME

Ambassadör Håkan Granqvist
Sveriges Ambassad
Santiago de Chile

via UD KURIR

Med hänvisning till Ditt brev 1999-10-12 med önskemål om ett budskap från H M Konungen vid invigning av Raoul Wallenbergmonumentet den 9 november. närslutes detta budskap att läsas upp vid ceremonin.

Med vänlig hälsning

Johan Fischerström
Förste Hovmarskalk

Kopia: UD Protokollchefen
HMK sekr

MP

Message from His Majesty King Carl XVI Gustaf at the occasion of the inauguration of the Roul Wallenberg Monument in Santiago de Chile, November 9, 1999

I wish to convey my appreciation of the initiative to erect this monument in Santiago de Chile to the memory of Raoul Wallenberg. His contributions and destiny makes him a symbol in the struggle against persecution and inhumanity during and after the second world war.

CARL GUSTAF

REGERINGSKANSLIET
Utrikesdepartementet

UMK
Kr Magnus Hellgren
Telefon 08-405 5513

Ambassaden Washington

JE

Re Wallenberg minnesstund i Stockholm

För ambassadören från kabinettssekreteraren
991022

Som reaktion på Ditt ovancit. översändes bifogade promemoria, som upprättats gemensamt av SB och UD.

Cabinet

Kopia Ss Nuder, Ss Danielsson, Wingren/SB, Bard Bringéus/SB, BurP, ch UMK, amb Magnusson/amb Riga

MP

REGERINGSKANSLIET

Promemoria

1999-10-28

Statsrådsberedningen
Utrikesdepartementet

Departementsråd
Lars-Erik Wingren, 531 43
Ambassadör
Jan Lundvik, 431 14

Ss Pär Nuder
Kabsek Jan Eliasson

Stockholms Internationella Forum om Förintelsen: arrangemang rörande Raoul Wallenberg

I förberedelsearbetet för konferensen har det tidigt stått klart att minnet av Raoul Wallenberg, på ena eller andra sättet, bör uppmärksammas i programmet. Wallenbergs gärning illustrerar på ett unikt sätt den särskilda problematik kring "bystanders" som är ett av konferensens viktiga teman. Dessutom är det i högsta grad rimligt att Sverige, som värd, lyfter fram Wallenberg, vars öde med åren blivit en internationell angelägenhet. Det sätt som vi i första hand valt att göra detta på är att visa en utställning, "Visas for Life", i konferenslokalerna (den visas därefter i Kulturhuset under ett par veckor). Per Anger kommer att tala vid invigningen strax för lunch den 26 januari, före konferensens officiella öppningsceremoni senare på eftermiddagen och efter de olika nationella presentationer som äger rum tidigare den förmiddagen. Utställningen har redan visats med framgång i Schweiz och Ungern, och beskriver de insatser som en rad utländska diplomater, ofta mot instruktioner och under stora risker, gjorde under krigsåren för att rädda människor undan Förintelsen. Raoul Wallenberg har en framträdande roll i utställningen. Den har ställts samman av en amerikan, Eric Saul, som också kommer att hjälpa till att sätta upp den på plats.

Härutöver finns det ett starkt intresse från ett par judiska organisationer att uppmärksamma Raoul Wallenberg under de dagar konferensen äger rum. World Jewish Congress avser ha sitt exekutivmöte i Stockholm på eftermiddagen den 25 januari, och vill senare på kvällen ta tillfället att utdela ett pris till Wallenbergs minne. American Jewish Committee vill ordna en minneshögtid den 27 januari för att hedra Wallenbergs minne. Kati Marton skulle tala och man planerar deltagande av drottning Silvia, Nane Annan, Nina Lagergren, Guy von Dardel, Per Anger, Rep. Tom Lantos och Annette Lantos m fl. AJC har föreslagit ett samarrangemang med Riksdagens talman vid den redan inplanerade minneshögtiden i Riksdagen strax före lunch denna dag. Skulle detta inte gå att ordna, vilket är det intryck vi fått, tänker sig AJC i stället ett arrangemang i Synagogan, där en minneshögtid ändå är inplanerad på kvällen med anledning av att den 27 januari är den officiella minnesdagen av Förintelsen i många länder. Tanken är att deltagare i konferensen ska kunna delta i denna

högtid efter avslutade möten i Folkets Hus (ca kl 17.45) och före mottagningen i Riksdagen senare på kvällen (kl 20.00). Det ger utrymme för en ceremoni på knappt en timme i Synagogan. Såväl AJC som WJC har kontakt med Judiska Församlingen kring dessa planer, dvs. beträffande såväl ett arrangemang den 25 som den 27 januari. Det är uppenbart att dessa två organisationer behöver samordna sig, vilket möjligen inte blir så lätt för Judiska Församlingen att åstadkomma.

Det finns inte mycket utrymme inom själva konferensprogrammet som kunde ge möjlighet till en ceremoni till Wallenbergs minne av det slag som AJC eftersträvar. En bedömning behöver också göras av den lämpliga avvägningen mellan sådana inslag och konferensens allmänna syfte och övriga aktiviteter. Dagarna den 26-28 januari är hårt intecknade, liksom kvällen den 26 januari. En möjlighet vore dock att låta detta ske i kombination med Angers tal strax före lunch den 26 januari i samband med invigningen av utställningen. Anger talar kl 11.30 (kanske 10 min) och statsministerns lunch är kl 12.30, allt i Folkets Hus. Den officiella öppningen av konferensen är sedan kl 14.30, så formellt sett skulle en sådan ceremoni ligga utanför det officiella programmet. Fördelen med ett arrangemang i Folkets Hus vid denna tidpunkt är att många dignitärer då är där och att media finns på plats. Kanske kan en sådan manifestation strax innan invigningen uppfattas som något anspråksfull utifrån perspektivet av det svenska värdskapet. Å andra sidan skulle det säkert också uppmärksammas och på många håll välkomnas som en viktig markering av uppskattning från svensk officiell sida för Wallenbergs historiska insats.

Den andra möjligheten är, som nämnts ovan, att minnesceremonin i Synagogan den 27 januari också ger utrymme för att hedra Raoul Wallenberg. Sverige bör då vara väl företrätt på officiell nivå och även på olika sätt bidra och samverka med Judiska Församlingen vid det praktiska genomförande av arrangemanget.

Ett ytterligare sätt att i samband med konferensen uppmärksamma Raoul Wallenberg vore att UD, förslagsvis i samverkan med UI, ordnade ett seminarium med syfte att dels ge en bild av var vi står idag i den internationella forskningen om Wallenberg, dels utnyttja tillfället till att ge en redovisning av det hittillsvarande arbetet inom den svensk-ryska arbetgruppen. Eftersom gruppen med stor sannolikhet inte kommer att nå klarhet om Wallenbergs öde kan det vara klokt att i förväg dämpa förväntningarna inför arbetsgruppens rapport, vilken inte torde föreligga förrän mot slutet av nästa år. Förutsatt att ryssarna ställer upp skulle det också demonstrera att det svensk-ryska samarbetet i denna fråga fungerar.

Vid arbetsgruppens möte i Moskva förra veckan tog Lundvik under hand upp tanken med den ryske ordföranden och underströk att vi betraktade ett ryskt deltagande som mycket viktigt av ovannämnda skäl. Han fann det vara ett intressant uppslag och bad Lundvik, ifall vi beslöt gå vidare, att orientera ambassadör Nikiforov, så att en rapport från denne kunde

utgöra beslutsunderlag.

Formatet för ett seminarium skulle kunna vara något i stil med följande.

Inledningstalare (högst 10 min) i här ospecificerad ordning:

- Yehuda Bauer, Israel
- Hans Magnusson och V. Tutjnin i egenskap av svensk resp. rysk ordförande i arbetsgruppen
- Maria Ember, Ungern (har just avslutat arbetet på en bok om Wallenberg i Budapest)
-en amerikan

Diskussion och frågor

Det hela skulle ta två timmar i anspråk. Möjligen kunde förmiddagen den 26 januari, före Angers framträdande i Folkets Hus, tas i anspråk, eller eftermiddagen den 27 januari, när konferensen har sina workshops. Bauers m fl deltagande bör säkerställas först.

Lars-Erik Wingren Jan Lundvik

REGERINGSKANSLIET

1999-10-29

Utrikesdepartementet

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

P 2 EU'

EC

Ambassaden Moskva
Kopia: Amb. Magnusson, Riga /exp. 991029/BJ

Raoul Wallenberg

1 bil

Tojzner-Glückman från Lundvik

Tacksam Du med Mesinai tar upp följande:

P

På sidan 7 i hennes rapport 1999-01-06 (här bifogad) refereras i fotnot 6 ett meddelande den 6 februari 1945 från general Key om att RW, Feller och Meier arresterats av ryssarna. Med tanke på att Meier inte arresterades förrän den 10 februari och Feller först den 16 uppkommer frågan hur Key kunde känna till deras arrest innan den ägt rum. Vidare avslutas fotnoten med ett konstaterande att "the Soviets announced they had the Swiss diplomats..". Till vem och när skulle ryssarna ha meddelat detta? Gentemot schweizarna medgav ryssarna aldrig att de faktiskt hade Feller och Meier förrän i utväxlingsarrangemangets slutskede.

Jag ser fram emot Mesinais kommentarer.

Cabinet

Postadress
103 39 STOCKHOLM

Besöksadress
Fredsgatan 6

Telefon
08 - 405 10 00

Telefax
08 - 723 11 76

E-post: ud@foreign.ministry.se
X.400: S=UD; O=Foreign; P=Ministry; A=SIL; C=SE

Telex
105 90 MINFOR S

because their names are grouped in the February 6, 1945 OSS cable by General Key to Caserta[6]. *Giving this the 'benefit of a doubt' I would propose to submit questions related to the common activities of the Swedish and two Swiss diplomats. If this provides no result, then we are left to conclude whether or not all Wallenberg material and related activities has been removed from their files. If this is the case, where could these documents be stored? Could they be filed under a specific 'Grave Matter' rather than, say, in the case file of Wallenberg? Is this an economic warfare or industrial espionage matter? I bring this up also in support of my repeated question of whether Abakumov's alleged interest in the Wallenberg case was asset-related.*

5. The Russian side has denied that there is any mention of Raoul Wallenberg in the investigative files of Marek, Rado and Volkov. As it is possible that Marek had intelligence connections in common with Wallenberg, I would also like to address more specific questions to the investigative file. In the case of Sandor Rado (their Number 9), I would like to inquire specifically whether or not there is any indication of a link between Sandor Rado and Vilmos Böhm, former Hungarian Minister of Defense during the Bela Kun era. Böhm, who worked closely with British intelligence, participated in the shaping of Wallenberg's mission in Stockholm, along with Andor Gellert. We also want to know if there is any indication that Rado was in Hungary in October 1944. We reserve our right to submit still more questions once our understanding of radio networking to and via Hungary is more complete.

PLEASE NOTE: The Russian side has not responded in the very important cases of Jankowski and Beckerle. We still await their reply on this.

6. The question of foreign prisoners shot during the period when rasstrel was not in effect (May 1947 until February 1952) remains unanswered. This has important ramifications for the Russian's more recent claim that Wallenberg was shot in 1947.Their statement that Gfrorener was executed on 30 April 1952 remains undocumented. [7]

---

[6] The February 6th 1945 transmission by OSS General F. Bonner Key to Allied intelligence in Caserta states that Mayer, Feller and Wallenberg had all been arrested by the Soviets and charged with Nazi collaboration. The files of General Deane of the American Military Mission in Moscow shows frequent communications between Key and Deane during this period (late 1944 - early 1945). This includes all the documents related to Dr. Geza Soos' flight to Italy. The General Key document related to Wallenberg, Meyer and Feller's capture however is missing from Deane's file. This would imply that all documents related to Wallenberg were given special treatment by the American side as soon as his disappearance was known, and perhaps throughout his mission. Again, the fact that the Soviets announced they had the Swiss diplomats and denied that Wallenberg was with them is of significance..

[7] I was specifically advised to follow through on this matter by members of FSB who stated that if the order to execute Gfrorener does not appear in the file, there is no reason to believe that it was actually carried out. Bearing in mind the case of Glasowski whose intelligence activities were quite high profile, it should be noted that his capital punishment was commuted to fifteen years of hard labor (ITL). One should also bear in mind the mysterious statements on a document handed to me from the Swedish files to the effect that Gfrorener, 'Fronia' is identical with Schlitter/Schoyer. As they obviously were not identical in the beginning (Schlitter was languishing in the Gulag while Gfrorener was leading intelligence gathering activities in Budapest) if there was a switch in identity it came at a later date -- presumably upon Schlitter/Shoyer's release in 1955.

'S02|001

ARKIVEXEMPLAR

P 2 Eu

HEMLIG
enl. 2 kap. 9 § sekretesslagen (1980:100)
1999-11-01
UTRIKESDEPARTEMENTET

REGERINGSKANSLIET

1999-10-29

EC

Utrikesdepartementet

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

Ambassadör Hans Magnusson
Riga
Kopia: Jens Odlander
London

HEMLIG

Raoul Wallenberg: Mitrochin

Jag blev idag uppringd av SÄPO, som meddelade att man av sina kontakter i London ombetts framföra följande med anledning av vår framställning:
Det fanns ingenting i Mitrochins material som på något sätt berörde Raoul Wallenberg, ej heller hade Mitrochin själv något att anföra därom. Ett besök var således obehövligt.
Jag svarade att vi var fullt medvetna om att Mitrochin primärt sysslat med andra ärenden. Vi bedömde det icke desto mindre som angeläget att få till stånd ett samtal för att göra vår utredning om RW så heltäckande och fullödig som möjligt. Vi hade via ambassaden i London framfört detta med tillägget att vi var beredda att vänta till början av nästa år om det kunde underlätta saken.
Av det fortsatta samtalet framgick att meddelandet från London var helt färskt och borde betraktas som ett definitivt svar. "Please tell the Swedish Foreign Office... .." Svensk-brittiska kontakter om Mitrochins uppgifter hade i och för sig pågått flera år, och alla uppgifter av värde för Sverige hade analyserats, även påståendet i boken att Sverige hörde till de länder vars kryptosystem forcerats av KGB.
Om vi måste avskriva tanken på ett besök kanske en sista utväg kan vara att formulera specifika frågor skriftligen och överlämna dem via denna kanal.

Jan Lundvik

Ifylles av postexp

Avsänt med				Avs datum	Sig
☒sv kurir	☐utl kurir	☐luftpost	☐vanlig post	99/11/01	

MD